નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

દીઘનિકાયો

પાથિકવગ્ગપાળિ

૧. પાથિકસુત્તં

સુનક્ખત્તવત્થુ

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મલ્લેસુ વિહરતિ અનુપિયં નામ [અનુપ્પિયં નામ (સ્યા॰)] મલ્લાનં નિગમો. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય અનુપિયં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘અતિપ્પગો ખો તાવ અનુપિયાયં [અનુપિયં (ક॰)] પિણ્ડાય ચરિતું. યંનૂનાહં યેન ભગ્ગવગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ આરામો, યેન ભગ્ગવગોત્તો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમેય્ય’’ન્તિ.

૨. અથ ખો ભગવા યેન ભગ્ગવગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ આરામો, યેન ભગ્ગવગોત્તો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો ભગ્ગવગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘એતુ ખો, ભન્તે, ભગવા. સ્વાગતં, ભન્તે, ભગવતો. ચિરસ્સં ખો, ભન્તે, ભગવા ઇમં પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદતુ, ભન્તે, ભગવા, ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત’’ન્તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. ભગ્ગવગોત્તોપિ ખો પરિબ્બાજકો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ભગ્ગવગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘પુરિમાનિ, ભન્તે, દિવસાનિ પુરિમતરાનિ સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં એતદવોચ – ‘પચ્ચક્ખાતો દાનિ મયા, ભગ્ગવ, ભગવા. ન દાનાહં ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરામી’તિ. કચ્ચેતં, ભન્તે, તથેવ, યથા સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો અવચા’’તિ? ‘‘તથેવ ખો એતં, ભગ્ગવ, યથા સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો અવચ’’.

૩. પુરિમાનિ, ભગ્ગવ, દિવસાનિ પુરિમતરાનિ સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો મં એતદવોચ – ‘પચ્ચક્ખામિ દાનાહં, ભન્તે, ભગવન્તં. ન દાનાહં, ભન્તે, ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરિસ્સામી’તિ. ‘એવં વુત્તે, અહં, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચં – ‘અપિ નુ તાહં, સુનક્ખત્ત, એવં અવચં, એહિ ત્વં, સુનક્ખત્ત, મમં ઉદ્દિસ્સ વિહરાહી’તિ? ‘નો હેતં, ભન્તે’. ‘ત્વં વા પન મં એવં અવચ – અહં, ભન્તે, ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરિસ્સામી’તિ? ‘નો હેતં, ભન્તે’. ‘ઇતિ કિર, સુનક્ખત્ત, નેવાહં તં વદામિ – એહિ ત્વં, સુનક્ખત્ત, મમં ઉદ્દિસ્સ વિહરાહીતિ. નપિ કિર મં ત્વં વદેસિ – અહં, ભન્તે, ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરિસ્સામીતિ. એવં સન્તે, મોઘપુરિસ, કો સન્તો કં પચ્ચાચિક્ખસિ? પસ્સ, મોઘપુરિસ, યાવઞ્ચ [યાવ ચ (ક॰)] તે ઇદં અપરદ્ધ’ન્તિ.

૪. ‘ન હિ પન મે, ભન્તે, ભગવા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોતી’તિ. ‘અપિ નુ તાહં, સુનક્ખત્ત, એવં અવચં – એહિ ત્વં, સુનક્ખત્ત, મમં ઉદ્દિસ્સ વિહરાહિ, અહં તે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં

કરિસ્સામી’તિ? ‘નો હેતં, ભન્તે’. ‘ત્વં વા પન મં એવં અવચ – અહં, ભન્તે, ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરિસ્સામિ, ભગવા મે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતી’તિ? ‘નો હેતં, ભન્તે’. ‘ઇતિ કિર, સુનક્ખત્ત, નેવાહં તં વદામિ – એહિ ત્વં, સુનક્ખત્ત, મમં ઉદ્દિસ્સ વિહરાહિ, અહં તે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સામી’તિ; નપિ કિર મં ત્વં વદેસિ – અહં, ભન્તે, ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરિસ્સામિ, ભગવા મે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતી’તિ. એવં સન્તે, મોઘપુરિસ , કો સન્તો કં પચ્ચાચિક્ખસિ? તં કિં મઞ્ઞસિ, સુનક્ખત્ત, કતે વા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયે અકતે વા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયે યસ્સત્થાય મયા ધમ્મો દેસિતો સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’તિ? ‘કતે વા, ભન્તે, ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયે અકતે વા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયે યસ્સત્થાય ભગવતા ધમ્મો દેસિતો સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’તિ. ‘ઇતિ કિર, સુનક્ખત્ત, કતે વા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયે, અકતે વા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયે, યસ્સત્થાય મયા ધમ્મો દેસિતો, સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. તત્ર, સુનક્ખત્ત, કિં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કતં કરિસ્સતિ? પસ્સ, મોઘપુરિસ, યાવઞ્ચ તે ઇદં અપરદ્ધ’ન્તિ.

૫. ‘ન હિ પન મે, ભન્તે, ભગવા અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેતી’તિ [પઞ્ઞાપેતીતિ (પી॰)]? ‘અપિ નુ તાહં, સુનક્ખત્ત, એવં અવચં – એહિ ત્વં, સુનક્ખત્ત, મમં ઉદ્દિસ્સ વિહરાહિ, અહં તે અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેસ્સામી’તિ? ‘નો હેતં, ભન્તે’. ‘ત્વં વા પન મં એવં અવચ – અહં, ભન્તે, ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરિસ્સામિ, ભગવા મે અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેસ્સતી’તિ? ‘નો હેતં, ભન્તે’. ‘ઇતિ કિર, સુનક્ખત્ત, નેવાહં તં વદામિ – એહિ ત્વં, સુનક્ખત્ત, મમં ઉદ્દિસ્સ વિહરાહિ, અહં તે અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેસ્સામીતિ. નપિ કિર મં ત્વં વદેસિ – અહં, ભન્તે, ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વિહરિસ્સામિ, ભગવા મે અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેસ્સતી’તિ. એવં સન્તે, મોઘપુરિસ, કો સન્તો કં પચ્ચાચિક્ખસિ? તં કિં મઞ્ઞસિ, સુનક્ખત્ત, પઞ્ઞત્તે વા અગ્ગઞ્ઞે, અપઞ્ઞત્તે વા અગ્ગઞ્ઞે, યસ્સત્થાય મયા ધમ્મો દેસિતો, સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’તિ? ‘પઞ્ઞત્તે વા, ભન્તે, અગ્ગઞ્ઞે, અપઞ્ઞત્તે વા અગ્ગઞ્ઞે, યસ્સત્થાય ભગવતા ધમ્મો દેસિતો, સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’તિ. ‘ઇતિ કિર, સુનક્ખત્ત, પઞ્ઞત્તે વા અગ્ગઞ્ઞે, અપઞ્ઞત્તે વા અગ્ગઞ્ઞે, યસ્સત્થાય મયા ધમ્મો દેસિતો, સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. તત્ર, સુનક્ખત્ત, કિં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞત્તં કરિસ્સતિ? પસ્સ, મોઘપુરિસ, યાવઞ્ચ તે ઇદં અપરદ્ધં’.

૬. ‘અનેકપરિયાયેન ખો તે, સુનક્ખત્ત, મમ વણ્ણો ભાસિતો વજ્જિગામે – ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવાતિ. ઇતિ ખો તે, સુનક્ખત્ત, અનેકપરિયાયેન મમ વણ્ણો ભાસિતો વજ્જિગામે.

‘અનેકપરિયાયેન ખો તે, સુનક્ખત્ત, ધમ્મસ્સ વણ્ણો ભાસિતો વજ્જિગામે – સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ ખો તે, સુનક્ખત્ત, અનેકપરિયાયેન ધમ્મસ્સ વણ્ણો ભાસિતો વજ્જિગામે.

‘અનેકપરિયાયેન ખો તે, સુનક્ખત્ત, સઙ્ઘસ્સ વણ્ણો ભાસિતો વજ્જિગામે – સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા, એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો

અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સાતિ. ઇતિ ખો તે, સુનક્ખત્ત, અનેકપરિયાયેન સઙ્ઘસ્સ વણ્ણો ભાસિતો વજ્જિગામે.

‘આરોચયામિ ખો તે, સુનક્ખત્ત, પટિવેદયામિ ખો તે, સુનક્ખત્ત. ભવિસ્સન્તિ ખો તે, સુનક્ખત્ત, વત્તારો, નો વિસહિ સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં ચરિતું, સો અવિસહન્તો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તોતિ. ઇતિ ખો તે, સુનક્ખત્ત, ભવિસ્સન્તિ વત્તારો’તિ.

એવં પિ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો મયા વુચ્ચમાનો અપક્કમેવ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા, યથા તં આપાયિકો નેરયિકો.

કોરક્ખત્તિયવત્થુ

૭. ‘‘એકમિદાહં, ભગ્ગવ, સમયં થૂલૂસુ [બુમૂસુ (સી॰ પી॰)] વિહરામિ ઉત્તરકા નામ થૂલૂનં નિગમો. અથ ખ્વાહં, ભગ્ગવ, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સુનક્ખત્તેન લિચ્છવિપુત્તેન પચ્છાસમણેન ઉત્તરકં પિણ્ડાય પાવિસિં. તેન ખો પન સમયેન અચેલો કોરક્ખત્તિયો કુક્કુરવતિકો ચતુક્કુણ્ડિકો [ચતુકુણ્ડિકો (સી॰ પી॰) ચતુકોણ્ડિકો (સ્યા॰ ક॰)] છમાનિકિણ્ણં ભક્ખસં મુખેનેવ ખાદતિ, મુખેનેવ ભુઞ્જતિ. અદ્દસા ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો અચેલં કોરક્ખત્તિયં કુક્કુરવતિકં ચતુક્કુણ્ડિકં છમાનિકિણ્ણં ભક્ખસં મુખેનેવ ખાદન્તં મુખેનેવ ભુઞ્જન્તં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ‘સાધુરૂપો વત, ભો, અયં [અરહં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] સમણો ચતુક્કુણ્ડિકો છમાનિકિણ્ણં ભક્ખસં મુખેનેવ ખાદતિ, મુખેનેવ ભુઞ્જતી’તિ.

‘‘અથ ખ્વાહં, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તસ્સ લિચ્છવિપુત્તસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય સુનક્ખત્તં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચં – ‘ત્વમ્પિ નામ, મોઘપુરિસ, સમણો સક્યપુત્તિયો [મોઘપુરિસ સક્યપુત્તિયો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પટિજાનિસ્સસી’તિ! ‘કિં પન મં, ભન્તે, ભગવા એવમાહ – ‘ત્વમ્પિ નામ, મોઘપુરિસ, સમણો સક્યપુત્તિયો [મોઘપુરિસ સક્યપુત્તિયો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પટિજાનિસ્સસી’તિ? ‘નનુ તે, સુનક્ખત્ત, ઇમં અચેલં કોરક્ખત્તિયં કુક્કુરવતિકં ચતુક્કુણ્ડિકં છમાનિકિણ્ણં ભક્ખસં મુખેનેવ ખાદન્તં મુખેનેવ ભુઞ્જન્તં દિસ્વાન એતદહોસિ – સાધુરૂપો વત, ભો, અયં સમણો ચતુક્કુણ્ડિકો છમાનિકિણ્ણં ભક્ખસં મુખેનેવ ખાદતિ, મુખેનેવ ભુઞ્જતી’તિ? ‘એવં, ભન્તે. કિં પન, ભન્તે, ભગવા અરહત્તસ્સ મચ્છરાયતી’તિ? ‘ન ખો અહં, મોઘપુરિસ, અરહત્તસ્સ મચ્છરાયામિ. અપિ ચ, તુય્હેવેતં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં, તં પજહ. મા તે અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. યં ખો પનેતં, સુનક્ખત્ત, મઞ્ઞસિ અચેલં કોરક્ખત્તિયં – સાધુરૂપો અયં સમણોતિ [મઞ્ઞસિ ‘‘અચેલો કોરખત્તિયો સાધુરૂપો અરહં સમણોતિ’’ (સ્યા॰)]. સો સત્તમં દિવસં અલસકેન કાલઙ્કરિસ્સતિ. કાલઙ્કતો [કાલકતો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ચ કાલકઞ્ચિકા [કાલકઞ્જા (સી॰ પી॰), કાલકઞ્જિકા (સ્યા॰)] નામ અસુરા સબ્બનિહીનો અસુરકાયો, તત્ર ઉપપજ્જિસ્સતિ. કાલઙ્કતઞ્ચ નં બીરણત્થમ્બકે સુસાને છડ્ડેસ્સન્તિ. આકઙ્ખમાનો ચ ત્વં, સુનક્ખત્ત, અચેલં કોરક્ખત્તિયં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છેય્યાસિ – જાનાસિ, આવુસો કોરક્ખત્તિય [અચેલ કોરખત્તિય (ક॰)], અત્તનો ગતિન્તિ? ઠાનં ખો પનેતં, સુનક્ખત્ત, વિજ્જતિ યં તે અચેલો કોરક્ખત્તિયો બ્યાકરિસ્સતિ – જાનામિ, આવુસો સુનક્ખત્ત, અત્તનો ગતિં; કાલકઞ્ચિકા નામ અસુરા સબ્બનિહીનો અસુરકાયો, તત્રામ્હિ ઉપપન્નોતિ.

‘‘અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેન અચેલો કોરક્ખત્તિયો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલં કોરક્ખત્તિયં એતદવોચ – ‘બ્યાકતો ખોસિ, આવુસો કોરક્ખત્તિય, સમણેન ગોતમેન – અચેલો કોરક્ખત્તિયો સત્તમં

દિવસં અલસકેન કાલઙ્કરિસ્સતિ. કાલઙ્કતો ચ કાલકઞ્ચિકા નામ અસુરા સબ્બનિહીનો અસુરકાયો , તત્ર ઉપપજ્જિસ્સતિ. કાલઙ્કતઞ્ચ નં બીરણત્થમ્બકે સુસાને છડ્ડેસ્સન્તી'તિ. યેન ત્વં, આવુસો કોરક્ખત્તિય, મત્તં મત્તઞ્ચ ભત્તં ભુઞ્જેય્યાસિ, મત્તં મત્તઞ્ચ પાનીયં પિવેય્યાસિ. યથા સમણસ્સ ગોતમસ્સ મિચ્છા અસ્સ વચન'ન્તિ.

૮. ''અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો એકદ્વીહિકાય સત્તરત્તિન્દિવાનિ ગણેસિ, યથા તં તથાગતસ્સ અસદ્દહમાનો. અથ ખો, ભગ્ગવ, અચેલો કોરક્ખત્તિયો સત્તમં દિવસં અલસકેન કાલમકાસિ. કાલઙ્કતો ચ કાલકઞ્ચિકા નામ અસુરા સબ્બનિહીનો અસુરકાયો, તત્ર ઉપપજ્જિ. કાલઙ્કતઞ્ચ નં બીરણત્થમ્બકે સુસાને છડ્ડેસું.

૯. ''અસ્સોસિ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો – 'અચેલો કિર કોરક્ખત્તિયો અલસકેન કાલઙ્કતો બીરણત્થમ્બકે સુસાને છડ્ડિતો'તિ. અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેન બીરણત્થમ્બકં સુસાનં, યેન અચેલો કોરક્ખત્તિયો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલં કોરક્ખત્તિયં તિક્ખત્તું પાણિના આકોટેસિ – 'જાનાસિ, આવુસો કોરક્ખત્તિય, અત્તનો ગતિ'ન્તિ? અથ ખો, ભગ્ગવ, અચેલો કોરક્ખત્તિયો પાણિના પિટ્ઠિં પરિપુઞ્છન્તો વુટ્ઠાસિ. 'જાનામિ, આવુસો સુનક્ખત્ત, અત્તનો ગતિં. કાલકઞ્ચિકા નામ અસુરા સબ્બનિહીનો અસુરકાયો, તત્રામ્હિ ઉપપન્નો'તિ વત્વા તત્થેવ ઉત્તાનો પપતિ [પરિપતિ (સ્યા॰ ક॰)].

૧૦. ''અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અહં, ભગ્ગવ , સુનક્ખત્તં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચં – 'તં કિં મઞ્ઞસિ, સુનક્ખત્ત, યથેવ તે અહં અચેલં કોરક્ખત્તિયં આરબ્ભ બ્યાકાસિં, તથેવ તં વિપાકં, અઞ્ઞથા વા'તિ? 'યથેવ મે, ભન્તે, ભગવા અચેલં કોરક્ખત્તિયં આરબ્ભ બ્યાકાસિ, તથેવ તં વિપાકં, નો અઞ્ઞથા'તિ. 'તં કિં મઞ્ઞસિ, સુનક્ખત્ત, યદિ એવં સન્તે કતં વા હોતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં, અકતં વાતિ? 'અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે કતં હોતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં, નો અકત'ન્તિ. 'એવમ્પિ ખો મં ત્વં, મોઘપુરિસ, ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોન્તં એવં વદેસિ – ન હિ પન મે, ભન્તે, ભગવા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોતીતિ. પસ્સ, મોઘપુરિસ, યાવઞ્ચ તે ઇદં અપરદ્ધ'ન્તિ. ''એવમ્પિ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો મયા વુચ્ચમાનો અપક્કમેવ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા, યથા તં આપાયિકો નેરયિકો.

અચેલકળારમટ્ટકવત્થુ

૧૧. ''એકમિદાહં, ભગ્ગવ, સમયં વેસાલિયં વિહરામિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન અચેલો કળારમટ્ટકો વેસાલિયં પટિવસતિ લાભગ્ગપ્પત્તો ચેવ યસગ્ગપ્પત્તો ચ વજ્જિગામે. તસ્સ સત્તવતપદાનિ [સત્તવત્તપદાનિ (સ્યા॰ પી॰)] સમત્તાનિ સમાદિન્નાનિ હોન્તિ – 'યાવજીવં અચેલકો અસ્સં, ન વત્થં પરિદહેય્યં, યાવજીવં બ્રહ્મચારી અસ્સં, ન મેથુનં ધમ્મં પટિસેવેય્યં, યાવજીવં સુરામંસેનેવ યાપેય્યં, ન ઓદનકુમ્માસં ભુઞ્જેય્યં. પુરત્થિમેન વેસાલિં ઉદેનં નામ ચેતિયં, તં નાતિક્કમેય્યં, દક્ખિણેન વેસાલિં ગોતમકં નામ ચેતિયં, તં નાતિક્કમેય્યં, પચ્છિમેન વેસાલિં સત્તમ્બં નામ ચેતિયં, તં નાતિક્કમેય્યં, ઉત્તરેન વેસાલિં બહુપુત્તં નામ [બહુપુત્તકં નામ (સ્યા॰)] ચેતિયં તં નાતિક્કમેય્ય'ન્તિ. સો ઇમેસં સત્તન્નં વતપદાનં સમાદાનહેતુ લાભગ્ગપ્પત્તો ચેવ યસગ્ગપ્પત્તો ચ વજ્જિગામે.

૧૨. ''અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેન અચેલો કળારમટ્ટકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલં કળારમટ્ટકં પઞ્હં અપુચ્છિ. તસ્સ અચેલો કળારમટ્ટકો પઞ્હં પુટ્ઠો ન સમ્પાયાસિ. અસમ્પાયન્તો કોપઞ્ચ

દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસિ. અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તસ્સ લિચ્છવિપુત્તસ્સ એતદહોસિ – 'સાધુરૂપં વત ભો અરહન્તં સમણં આસાદિમ્હસે [અસાદિયિમ્હસે (સ્યા॰)]. મા વત નો અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા'તિ.

૧૩. ''અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અહં, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચં – 'ત્વમ્પિ નામ, મોઘપુરિસ, સમણો સક્યપુત્તિયો પટિજાનિસ્સસી'તિ! 'કિં પન મં, ભન્તે, ભગવા એવમાહ – ત્વમ્પિ નામ, મોઘપુરિસ, સમણો સક્યપુત્તિયો પટિજાનિસ્સસી'તિ? 'નનુ ત્વં, સુનક્ખત્ત, અચેલં કળારમટ્ટકં ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં અપુચ્છિ. તસ્સ તે અચેલો કળારમટ્ટકો પઞ્હં પુટ્ઠો ન સમ્પાયાસિ. અસમ્પાયન્તો કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસિ. તસ્સ તે એતદહોસિ – ''સાધુરૂપં વત, ભો, અરહન્તં સમણં આસાદિમ્હસે. મા વત નો અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા'તિ. 'એવં, ભન્તે. કિં પન, ભન્તે, ભગવા અરહત્તસ્સ મચ્છરાયતી'તિ? 'ન ખો અહં, મોઘપુરિસ, અરહત્તસ્સ મચ્છરાયામિ, અપિ ચ તુય્હેવેતં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં, તં પજહ. મા તે અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. યં ખો પનેતં, સુનક્ખત્ત, મઞ્ઞસિ અચેલં કળારમટ્ટકં – સાધુરૂપો અયં [અરહં (સ્યા॰)] સમણોતિ, સો નચિરસ્સેવ પરિહિતો સાનુચારિકો વિચરન્તો ઓદનકુમ્માસં ભુઞ્જમાનો સબ્બાનેવ વેસાલિયાનિ ચેતિયાનિ સમતિક્કમિત્વા યસા નિહીનો [યસાનિકિણ્ણો (ક॰)] કાલં કરિસ્સતી'તિ.

'''અથ ખો, ભગ્ગવ, અચેલો કળારમટ્ટકો નચિરસ્સેવ પરિહિતો સાનુચારિકો વિચરન્તો ઓદનકુમ્માસં ભુઞ્જમાનો સબ્બાનેવ વેસાલિયાનિ ચેતિયાનિ સમતિક્કમિત્વા યસા નિહીનો કાલમકાસિ.

૧૪. ''અસ્સોસિ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો – 'અચેલો કિર કળારમટ્ટકો પરિહિતો સાનુચારિકો વિચરન્તો ઓદનકુમ્માસં ભુઞ્જમાનો સબ્બાનેવ વેસાલિયાનિ ચેતિયાનિ સમતિક્કમિત્વા યસા નિહીનો કાલઙ્કતો'તિ. અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અહં, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચં – 'તં કિં મઞ્ઞસિ, સુનક્ખત્ત, યથેવ તે અહં અચેલં કળારમટ્ટકં આરબ્ભ બ્યાકાસિં, તથેવ તં વિપાકં, અઞ્ઞથા વા'તિ? 'યથેવ મે, ભન્તે, ભગવા અચેલં કળારમટ્ટકં આરબ્ભ બ્યાકાસિ, તથેવ તં વિપાકં, નો અઞ્ઞથા'તિ. 'તં કિં મઞ્ઞસિ, સુનક્ખત્ત, યદિ એવં સન્તે કતં વા હોતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં અકતં વા'તિ? 'અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે કતં હોતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં, નો અકત'ન્તિ. 'એવમ્પિ ખો મં ત્વં, મોઘપુરિસ, ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોન્તં એવં વદેસિ – ન હિ પન મે, ભન્તે, ભગવા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોતી''તિ. પસ્સ, મોઘપુરિસ, યાવઞ્ચ તે ઇદં અપરદ્ધ'ન્તિ. ''એવ'મ્પિ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો મયા વુચ્ચમાનો અપક્કમેવ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા, યથા તં આપાયિકો નેરયિકો.

અચેલપાથિકપુત્તવત્થુ

૧૫. ''એકમિદાહં, ભગ્ગવ, સમયં તત્થેવ વેસાલિયં વિહરામિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન અચેલો પાથિકપુત્તો [પાટિકપુત્તો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] વેસાલિયં પટિવસતિ લાભગ્ગપ્પત્તો ચેવ યસગ્ગપ્પત્તો ચ વજ્જિગામે. સો વેસાલિયં પરિસતિ એવં વાચં ભાસતિ – 'સમણોપિ ગોતમો ઞાણવાદો, અહમ્પિ ઞાણવાદો. ઞાણવાદો ખો પન ઞાણવાદેન અરહતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેતું. સમણો ગોતમો ઉપડ્ઢપથં આગચ્છેય્ય, અહમ્પિ ઉપડ્ઢપથં ગચ્છેય્યં. તે તત્થ ઉભોપિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરેય્યામ.

એકં ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ, દ્વાહં કરિસ્સામિ. દ્વે ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયાનિ કરિસ્સતિ, ચત્તારાહં કરિસ્સામિ . ચત્તારિ ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયાનિ કરિસ્સતિ, અટ્ઠાહં કરિસ્સામિ. ઇતિ યાવતકં યાવતકં સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ, તદ્દિગુણં તદ્દિગુણાહં કરિસ્સામી'તિ.

૧૬. ''અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો મં એતદવોચ – 'અચેલો, ભન્તે, પાથિકપુત્તો વેસાલિયં પટિવસતિ લાભગ્ગપ્પત્તો ચેવ યસગ્ગપ્પત્તો ચ વજ્જિગામે. સો વેસાલિયં પરિસતિ એવં વાચં ભાસતિ – સમણોપિ ગોતમો ઞાણવાદો, અહમ્પિ ઞાણવાદો. ઞાણવાદો ખો પન ઞાણવાદેન અરહતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેતું. સમણો ગોતમો ઉપડ્ઢપથં આગચ્છેય્ય, અહમ્પિ ઉપડ્ઢપથં ગચ્છેય્યં. તે તત્થ ઉભોપિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરેય્યામ. એકં ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ, દ્વાહં કરિસ્સામિ. દ્વે ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયાનિ કરિસ્સતિ, ચત્તારાહં કરિસ્સામિ. ચત્તારિ ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયાનિ કરિસ્સતિ, અટ્ઠાહં કરિસ્સામિ. ઇતિ યાવતકં યાવતકં સમણો ગોતમો ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ, તદ્દિગુણં તદ્દિગુણાહં કરિસ્સામી''તિ.

''એવં વુત્તે, અહં, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચં – 'અભબ્બો ખો, સુનક્ખત્ત, અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા'તિ.

૧૭. 'રક્ખતેતં, ભન્તે, ભગવા વાચં, રક્ખતેતં સુગતો વાચ'ન્તિ. 'કિં પન મં ત્વં, સુનક્ખત્ત, એવં વદેસિ – રક્ખતેતં, ભન્તે, ભગવા વાચં, રક્ખતેતં સુગતો વાચ'ન્તિ? 'ભગવતા ચસ્સ, ભન્તે, એસા વાચા એકંસેન ઓધારિતા [ઓવાદિતા (ક॰)] – અભબ્બો અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યાતિ. અચેલો ચ, ભન્તે, પાથિકપુત્તો વિરૂપરૂપેન ભગવતો સમ્મુખીભાવં આગચ્છેય્ય, તદસ્સ ભગવતો મુસા'તિ.

૧૮. 'અપિ નુ, સુનક્ખત્ત, તથાગતો તં વાચં ભાસેય્ય યા સા વાચા દ્વયગામિની'તિ? 'કિં પન, ભન્તે, ભગવતા અચેલો પાથિકપુત્તો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો – અભબ્બો અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા'તિ?

'ઉદાહુ , દેવતા ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – અભબ્બો, ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા ભગવતો સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં

વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા’તિ?

૧૯. ‘ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો ચેવ મે, સુનક્ખત્ત , અચેલો પાથિકપુત્તો અભબ્બો અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા’તિ.

‘દેવતાપિ મે એતમત્થં આરોચેસું – અભબ્બો , ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા ભગવતો સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા’તિ.

‘અજિતોપિ નામ લિચ્છવીનં સેનાપતિ અધુના કાલઙ્કતો તાવતિંસકાયં ઉપપન્નો. સોપિ મં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમારોચેસિ – અલજ્જી, ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો; મુસાવાદી, ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો. મમ્પિ, ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો બ્યાકાસિ વજ્જિગામે – અજિતો લિચ્છવીનં સેનાપતિ મહાનિરયં ઉપપન્નોતિ. ન ખો પનાહં, ભન્તે, મહાનિરયં ઉપપન્નો; તાવતિંસકાયમ્હિ ઉપપન્નો. અલજ્જી, ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો; મુસાવાદી, ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો; અભબ્બો ચ, ભન્તે, અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા ભગવતો સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા’તિ.

‘ઇતિ ખો, સુનક્ખત્ત, ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો ચેવ મે અચેલો પાથિકપુત્તો અભબ્બો અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યાતિ. દેવતાપિ મે એતમત્થં આરોચેસું – અભબ્બો, ભન્તે , અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા ભગવતો સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા’તિ.

‘સો ખો પનાહં, સુનક્ખત્ત, વેસાલિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તો યેન અચેલસ્સ પાથિકપુત્તસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિસ્સામિ દિવાવિહારાય. યસ્સદાનિ ત્વં, સુનક્ખત્ત, ઇચ્છસિ, તસ્સ આરોચેહી’તિ.

ઇદ્ધિપાટિહારિયકથા

૨૦. ‘‘અથ ખ્વાહં [અથ ખો સ્વાહં (સ્યા॰)], ભગ્ગવ, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય વેસાલિં પિણ્ડાય પાવિસિં. વેસાલિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તો યેન અચેલસ્સ પાથિકપુત્તસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિં દિવાવિહારાય. અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો તરમાનરૂપો વેસાલિં પવિસિત્વા

યેન અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા લિચ્છવી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અભિઞ્ઞાતે અભિઞ્ઞાતે લિચ્છવી એતદવોચ – ‘એસાવુસો, ભગવા વેસાલિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તો યેન અચેલસ્સ પાથિકપુત્તસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. અભિક્કમથાયસ્મન્તો અભિક્કમથાયસ્મન્તો, સાધુરૂપાનં સમણાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં ભવિસ્સતી’તિ . અથ ખો, ભગ્ગવ, અભિઞ્ઞાતાનં અભિઞ્ઞાતાનં લિચ્છવીનં એતદહોસિ – ‘સાધુરૂપાનં કિર, ભો, સમણાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં ભવિસ્સતિ; હન્દ વત, ભો, ગચ્છામા’તિ. યેન ચ અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા બ્રાહ્મણમહાસાલા ગહપતિનેચયિકા નાનાતિત્થિયા [નાનાતિત્થિય (સ્યા॰)] સમણબ્રાહ્મણા તેનુપસઙ્કમિ. ઉપસઙ્કમિત્વા અભિઞ્ઞાતે અભિઞ્ઞાતે નાનાતિત્થિયે [નાનાતિત્થિય (સ્યા॰)] સમણબ્રાહ્મણે એતદવોચ – ‘એસાવુસો, ભગવા વેસાલિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તો યેન અચેલસ્સ પાથિકપુત્તસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. અભિક્કમથાયસ્મન્તો અભિક્કમથાયસ્મન્તો, સાધુરૂપાનં સમણાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં ભવિસ્સતી’તિ. અથ ખો, ભગ્ગવ, અભિઞ્ઞાતાનં અભિઞ્ઞાતાનં નાનાતિત્થિયાનં સમણબ્રાહ્મણાનં એતદહોસિ – ‘સાધુરૂપાનં કિર, ભો, સમણાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં ભવિસ્સતિ; હન્દ વત, ભો, ગચ્છામા’તિ.

‘‘અથ ખો, ભગ્ગવ, અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા લિચ્છવી, અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા ચ બ્રાહ્મણમહાસાલા ગહપતિનેચયિકા નાનાતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણા યેન અચેલસ્સ પાથિકપુત્તસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિંસુ. સા એસા, ભગ્ગવ, પરિસા મહા હોતિ [પરિસા હોતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અનેકસતા અનેકસહસ્સા.

૨૧. ‘‘અસ્સોસિ ખો, ભગ્ગવ, અચેલો પાથિકપુત્તો – ‘અભિક્કન્તા કિર અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા લિચ્છવી, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા ચ બ્રાહ્મણમહાસાલા ગહપતિનેચયિકા નાનાતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણા. સમણોપિ ગોતમો મય્હં આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો’તિ. સુત્વાનસ્સ ભયં છમ્ભિતત્તં લોમહંસો ઉદપાદિ. અથ ખો, ભગ્ગવ, અચેલો પાથિકપુત્તો ભીતો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો યેન તિન્દુકખાણુપરિબ્બાજકારામો તેનુપસઙ્કમિ.

‘‘અસ્સોસિ ખો, ભગ્ગવ, સા પરિસા – ‘અચેલો કિર પાથિકપુત્તો ભીતો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો યેન તિન્દુકખાણુપરિબ્બાજકારામો તેનુપસઙ્કન્તો’તિ [તેનુપસઙ્કમન્તો (સી॰ પી॰ ક॰)]. અથ ખો, ભગ્ગવ, સા પરિસા અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ –

‘એહિ ત્વં, ભો પુરિસ, યેન તિન્દુકખાણુપરિબ્બાજકારામો, યેન અચેલો પાથિકપુત્તો તેનુપસઙ્કમ. ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલં પાથિકપુત્તં એવં વદેહિ – અભિક્કમાવુસો, પાથિકપુત્ત, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા લિચ્છવી, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા ચ બ્રાહ્મણમહાસાલા ગહપતિનેચયિકા નાનાતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણા, સમણોપિ ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો; ભાસિતા ખો પન તે એસા, આવુસો પાથિકપુત્ત, વેસાલિયં પરિસતિ વાચા સમણોપિ ગોતમો ઞાણવાદો, અહમ્પિ ઞાણવાદો. ઞાણવાદો ખો પન ઞાણવાદેન અરહતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેતું. સમણો ગોતમો ઉપડ્ઢપથં આગચ્છેય્ય અહમ્પિ ઉપડ્ઢપથં ગચ્છેય્યં. તે તત્થ ઉભોપિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરેય્યામ. એકં ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ, દ્વાહં કરિસ્સામિ. દ્વે ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયાનિ કરિસ્સતિ, ચત્તારાહં કરિસ્સામિ. ચત્તારિ ચે સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયાનિ કરિસ્સતિ , અટ્ઠાહં કરિસ્સામિ. ઇતિ યાવતકં યાવતકં સમણો ગોતમો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ, તદ્દિગુણં તદ્દિગુણાહં કરિસ્સામી’તિ અભિક્કમસ્સેવ [અભિક્કમયેવ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]

ખો; આવુસો પાથિકપુત્ત, ઉપટ્ઠપથં. સબ્બપઠમંયેવ આગન્ત્વા સમણો ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો’તિ.

૨૨. ‘‘એવં, ભોતિ ખો, ભગ્ગવ, સો પુરિસો તસ્સા પરિસાય પટિસ્સુત્વા યેન તિન્દુકખાણુપરિબ્બાજકારામો, યેન અચેલો પાથિકપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ. ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલં પાથિકપુત્તં એતદવોચ – ‘અભિક્કમાવુસો પાથિકપુત્ત, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા લિચ્છવી, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા ચ બ્રાહ્મણમહાસાલા ગહપતિનેચયિકા નાનાતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણા. સમણોપિ ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો. ભાસિતા ખો પન તે એસા, આવુસો પાથિકપુત્ત, વેસાલિયં પરિસતિ વાચા – સમણોપિ ગોતમો ઞાણવાદો; અહમ્પિ ઞાણવાદો. ઞાણવાદો ખો પન ઞાણવાદેન અરહતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેતું…પે॰… તદ્દિગુણં તદ્દિગુણાહં કરિસ્સામીતિ. અભિક્કમસ્સેવ ખો, આવુસો પાથિકપુત્ત, ઉપટ્ઠપથં. સબ્બપઠમંયેવ આગન્ત્વા સમણો ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો’તિ.

‘‘એવં વુત્તે, ભગ્ગવ, અચેલો પાથિકપુત્તો ‘આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસો’તિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ [સંસબ્બતિ (ક॰)], ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતું. અથ ખો સો, ભગ્ગવ, પુરિસો અચેલં પાથિકપુત્તં એતદવોચ – ‘કિં સુ નામ તે, આવુસો પાથિકપુત્ત, પાવળા સુ નામ તે પીઠકસ્મિં અલ્લીના, પીઠકં સુ નામ તે પાવળાસુ અલ્લીનં? આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પસિ, ન સક્કોસિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ’ન્તિ. એવમ્પિ ખો, ભગ્ગવ, વુચ્ચમાનો અચેલો પાથિકપુત્તો ‘આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસો’તિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ , ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતું.

૨૩. ‘‘યદા ખો સો, ભગ્ગવ, પુરિસો અઞ્ઞાસિ – ‘પરાભૂતરૂપો અયં અચેલો પાથિકપુત્તો. આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ’ન્તિ. અથ તં પરિસં આગન્ત્વા એવમારોચેસિ – ‘પરાભૂતરૂપો, ભો [પરાભૂતરૂપો ભો અયં (સ્યા॰ ક॰), પરાભૂતરૂપો (સી॰ પી॰)], અચેલો પાથિકપુત્તો. આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ’ન્તિ. એવં વુત્તે, અહં, ભગ્ગવ, તં પરિસં એતદવોચં – ‘અભબ્બો ખો, આવુસો, અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્ય’ન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યાતિ.

પઠમભાણવારો નિટ્ઠિતો.

૨૪. ‘‘અથ ખો, ભગ્ગવ, અઞ્ઞતરો લિચ્છવિમહામત્તો ઉટ્ઠાયાસના તં પરિસં એતદવોચ – ‘તેન હિ, ભો, મુહુત્તં તાવ આગમેથ, યાવાહં ગચ્છામિ [પચ્ચાગચ્છામિ (?)]. અપ્પેવ નામ અહમ્પિ સક્કુણેય્યં અચેલં પાથિકપુત્તં ઇમં પરિસં આનેતુ’ન્તિ.

‘‘અથ ખો સો, ભગ્ગવ, લિચ્છવિમહામત્તો યેન તિન્દુકખાણુપરિબ્બાજકારામો, યેન અચેલો પાથિકપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ. ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલં પાથિકપુત્તં એતદવોચ – ‘અભિક્કમાવુસો પાથિકપુત્ત, અભિક્કન્તં તે સેય્યો, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા લિચ્છવી, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા ચ બ્રાહ્મણમહાસાલા ગહપતિનેચયિકા નાનાતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણા. સમણોપિ ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો.

ભાસિતા ખો પન તે એસા, આવુસો પાથિકપુત્ત, વેસાલિયં પરિસતિ વાચા – સમણોપિ ગોતમો ञાણવાદો…પે॰… તદ્દિગુણં તદ્દિગુણાહં કરિસ્સામીતિ. અભિક્કમસ્સેવ ખો, આવુસો પાથિકપુત્ત, ઉપડ્ઢપથં. સબ્બપઠમંયેવ આગન્ત્વા સમણો ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો. ભાસિતા ખો પનેસા, આવુસો પાથિકપુત્ત, સમણેન ગોતમેન પરિસતિ વાચા – અભબ્બો ખો અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યાતિ. અભિક્કમાવુસો પાથિકપુત્ત, અભિક્કમનેનેવ તે જયં કરિસ્સામ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ પરાજય'ન્તિ.

''એવં વુત્તે, ભગ્ગવ, અચેલો પાથિકપુત્તો 'આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસો'તિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતું. અથ ખો સો, ભગ્ગવ, લિચ્છવિમહામત્તો અચેલં પાથિકપુત્તં એતદવોચ – 'કિં સુ નામ તે, આવુસો પાથિકપુત્ત, પાવળા સુ નામ તે પીઠકસ્મિં અલ્લીના, પીઠકં સુ નામ તે પાવળાસુ અલ્લીનં ? આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પસિ, ન સક્કોસિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ'ન્તિ . એવમ્પિ ખો, ભગ્ગવ, વુચ્ચમાનો અચેલો પાથિકપુત્તો 'આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસો'તિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતું.

૨૫. ''યદા ખો સો, ભગ્ગવ, લિચ્છવિમહામત્તો અઞ્ઞાસિ – 'પરાભૂતરૂપો અયં અચેલો પાથિકપુત્તો આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ'ન્તિ. અથ તં પરિસં આગન્ત્વા એવમારોચેસિ – 'પરાભૂતરૂપો, ભો [પરાભૂતરૂપો (સી॰ પી॰), પરાભૂતરૂપો અયં (સ્યા॰)], અચેલો પાથિકપુત્તો આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ'ન્તિ. એવં વુત્તે, અહં, ભગ્ગવ, તં પરિસં એતદવોચં – 'અભબ્બો ખો, આવુસો, અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્ય. સચે પાયસ્મન્તાનં લિચ્છવીનં એવમસ્સ – મયં અચેલં પાથિકપુત્તં વરત્તાહિ [યાહિ વરત્તાહિ (સ્યા॰ ક॰)] બન્ધિત્વા ગોયુગેહિ આવિઞ્છેય્યામાતિ [આવિઞ્ઞેય્યામાતિ (સ્યા॰), આવિજ્ઝેય્યામાતિ (સી॰ પી॰)], તા વરત્તા છિજ્જેય્યું પાથિકપુત્તો વા. અભબ્બો પન અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા'તિ.

૨૬. ''અથ ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી ઉટ્ઠાયાસના તં પરિસં એતદવોચ – 'તેન હિ, ભો, મુહુત્તં તાવ આગમેથ, યાવાહં ગચ્છામિ; અપ્પેવ નામ અહમ્પિ સક્કુણેય્યં અચેલં પાથિકપુત્તં ઇમં પરિસં આનેતુ''ન્તિ.

''અથ ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી યેન તિન્દુકખાણુપરિબ્બાજકારામો, યેન અચેલો પાથિકપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ. ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલં પાથિકપુત્તં એતદવોચ – 'અભિક્કમાવુસો પાથિકપુત્ત, અભિક્કન્તં તે સેય્યો. અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા લિચ્છવી, અભિક્કન્તા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા ચ બ્રાહ્મણમહાસાલા ગહપતિનેચયિકા નાનાતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણા. સમણોપિ ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો.

ભાસિતા ખો પન તે એસા, આવુસો પાથિકપુત્ત, વેસાલિયં પરિસતિ વાચા – સમણોપિ ગોતમો ઞાણવાદો…પે૰… તદ્દિગુણં તદ્દિગુણાહં કરિસ્સામીતિ. અભિક્કમસ્સેવ, ખો આવુસો પાથિકપુત્ત, ઉપડ્ઢપથં. સબ્બપઠમંયેવ આગન્ત્વા સમણો ગોતમો આયસ્મતો આરામે દિવાવિહારં નિસિન્નો. ભાસિતા ખો પનેસા, આવુસો પાથિકપુત્ત, સમણેન ગોતમેન પરિસતિ વાચા – અભબ્બો અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્ય. સચે પાયસ્મન્તાનં લિચ્છવીનં એવમસ્સ – મયં અચેલં પાથિકપુત્તં વરત્તાહિ બન્ધિત્વા ગોયુગેહિ આવિઞ્છેય્યામાતિ. તા વરત્તા છિજ્જેય્યું પાથિકપુત્તો વા. અભબ્બો પન અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં આગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યાતિ. અભિક્કમાવુસો પાથિકપુત્ત, અભિક્કમનેનેવ તે જયં કરિસ્સામ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ પરાજય'ન્તિ.

''એવં વુત્તે, ભગ્ગવ, અચેલો પાથિકપુત્તો 'આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસો'તિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતું. અથ ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી અચેલં પાથિકપુત્તં એતદવોચ – 'કિં સુ નામ તે, આવુસો પાથિકપુત્ત, પાવળા સુ નામ તે પીઠકસ્મિં અલ્લીના, પીઠકં સુ નામ તે પાવળાસુ અલ્લીનં? આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પસિ, ન સક્કોસિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ'ન્તિ. એવમ્પિ ખો, ભગ્ગવ, વુચ્ચમાનો અચેલો પાથિકપુત્તો ''આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસો''તિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુન્તિ.

૨૭. ''યદા ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી અઞ્ઞાસિ – 'પરાભૂતરૂપો અયં અચેલો પાથિકપુત્તો 'આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ'ન્તિ, અથ નં એતદવોચ –

'ભૂતપુબ્બં, આવુસો પાથિકપુત્ત, સીહસ્સ મિગરઞ્ઞો એતદહોસિ – યંનૂનાહં અઞ્ઞતરં વનસણ્ડં નિસ્સાય આસયં કપ્પેય્યં. તત્રાસયં કપ્પેત્વા સાયન્હસમયં આસયા નિક્ખમેય્યં, આસયા નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભેય્યં, વિજમ્ભિત્વા સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેય્યં, સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેત્વા તિક્ખત્તું સીહનાદં નદેય્યં, તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિત્વા ગોચરાય પક્કમેય્યં. સો વરં વરં મિગસંઘે [મિગસંઘં (સ્યા॰ ક॰)] વધિત્વા મુદુમંસાનિ મુદુમંસાનિ ભક્ખયિત્વા તમેવ આસયં અજ્ઝુપેય્ય'ન્તિ.

'અથ ખો, આવુસો, સો સીહો મિગરાજા અઞ્ઞતરં વનસણ્ડં નિસ્સાય આસયં કપ્પેસિ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા સાયન્હસમયં આસયા નિક્ખમિ, આસયા નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભિ, વિજમ્ભિત્વા સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેસિ, સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેત્વા તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિ, તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિત્વા ગોચરાય પક્કામિ. સો વરં વરં મિગસઙ્ઘે વધિત્વા મુદુમંસાનિ મુદુમંસાનિ ભક્ખયિત્વા તમેવ આસયં અજ્ઝુપેસિ.

૨૮. 'તસ્સેવ ખો, આવુસો પાથિકપુત્ત, સીહસ્સ મિગરઞ્ઞો વિઘાસસંવડ્ઢો જરસિઙ્ગાલો [જરસિગાલો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] દિત્તો ચેવ બલવા ચ. અથ ખો, આવુસો, તસ્સ જરસિઙ્ગાલસ્સ એતદહોસિ – કો ચાહં, કો સીહો મિગરાજા.

યંનૂનાહમ્પિ અઞ્ઞતરં વનસણ્ડં નિસ્સાય આસયં કપ્પેય્યં. તત્રાસયં કપ્પેત્વા સાયન્હસમયં આસયા નિક્ખમેય્યં, આસયા નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભેય્યં, વિજમ્ભિત્વા સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેય્યં, સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેત્વા તિક્ખત્તું સીહનાદં નદેય્યં, તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિત્વા ગોચરાય પક્કમેય્યં. સો વરં વરં મિગસઙ્ઘં વધિત્વા મુદુમંસાનિ મુદુમંસાનિ ભક્ખયિત્વા તમેવ આસયં અજ્ઝુપેય્ય’ન્તિ.

‘અથ ખો સો, આવુસો, જરસિઙ્ગાલો અઞ્ઞતરં વનસણ્ડં નિસ્સાય આસયં કપ્પેસિ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા સાયન્હસમયં આસયા નિક્ખમિ, આસયા નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભિ, વિજમ્ભિત્વા સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેસિ, સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેત્વા તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિસ્સામીતિ સિઙ્ગાલકંયેવ અનદિ ભેરણ્ડકંયેવ [ભેદણ્ડકંયેવ (ક॰)] અનદિ, કે ચ છવે સિઙ્ગાલે, કે પન સીહનાદેતિ [સીહનાદે (?)].

‘એવમેવ ખો ત્વં, આવુસો પાથિકપુત્ત, સુગતાપદાનેસુ જીવમાનો સુગતાતિરિત્તાનિ ભુઞ્જમાનો તથાગતે અરહન્તે સમ્માસમ્બુદ્ધે આસાદેતબ્બં મઞ્ઞસિ. કે ચ છવે પાથિકપુત્તે, કા ચ તથાગતાનં અરહન્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં આસાદના’તિ.

૨૯. ‘‘યતો ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી ઇમિના ઓપમ્મેન નેવ અસક્ખિ અચેલં પાથિકપુત્તં તમ્હા આસના ચાવેતું. અથ નં એતદવોચ –

‘સીહોતિ અત્તાનં સમેક્ખિયાન,
અમઞ્ઞિ કોત્થુ મિગરાજાહમસ્મિ;
તથેવ [તમેવ (સ્યા॰)] સો સિઙ્ગાલકં અનદિ,
કે ચ છવે સિઙ્ગાલે કે પન સીહનાદે’તિ.

‘એવમેવ ખો ત્વં, આવુસો પાથિકપુત્ત, સુગતાપદાનેસુ જીવમાનો સુગતાતિરિત્તાનિ ભુઞ્જમાનો તથાગતે અરહન્તે સમ્માસમ્બુદ્ધે આસાદેતબ્બં મઞ્ઞસિ. કે ચ છવે પાથિકપુત્તે, કા ચ તથાગતાનં અરહન્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં આસાદના’તિ.

૩૦. ‘‘યતો ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી ઇમિનાપિ ઓપમ્મેન નેવ અસક્ખિ અચેલં પાથિકપુત્તં તમ્હા આસના ચાવેતું. અથ નં એતદવોચ –

‘અઞ્ઞં અનુચઙ્કમનં, અત્તાનં વિઘાસે સમેક્ખિય;
યાવ અત્તાનં ન પસ્સતિ, કોત્થુ તાવ બ્યગ્ઘોતિ મઞ્ઞતિ.

તથેવ સો સિઙ્ગાલકં અનદિ;
કે ચ છવે સિઙ્ગાલે કે પન સીહનાદે’તિ.

‘એવમેવ ખો ત્વં, આવુસો પાથિકપુત્ત, સુગતાપદાનેસુ જીવમાનો સુગતાતિરિત્તાનિ ભુઞ્જમાનો તથાગતે અરહન્તે સમ્માસમ્બુદ્ધે આસાદેતબ્બં મઞ્ઞસિ. કે ચ છવે પાથિકપુત્તે, કા ચ તથાગતાનં અરહન્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં આસાદના’તિ.

૩૧. ‘‘યતો ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી ઇમિનાપિ ઓપમ્મેન નેવ અસક્ખિ અચેલં પાથિકપુત્તં તમ્હા આસના ચાવેતું. અથ નં એતદવોચ –

‘ભુત્વાન ભેકે [ભિઙ્ગે (ક॰)] ખલમૂસિકાયો,
કટસીસુ ખિત્તાનિ ચ કોણપાનિ [કૂણપાનિ (સ્યા॰)];
મહાવને સુઞ્ઞવને વિવડ્ઢો,
અમઞ્ઞિ કોત્થુ મિગરાજાહમસ્મિ.

તથેવ સો સિઙ્ગાલકં અનદિ;
કે ચ છવે સિઙ્ગાલે કે પન સીહનાદે’તિ.

‘એવમેવ ખો ત્વં, આવુસો પાથિકપુત્ત, સુગતાપદાનેસુ જીવમાનો સુગતાતિરિત્તાનિ ભુઞ્જમાનો તથાગતે અરહન્તે સમ્માસમ્બુદ્ધે આસાદેતબ્બં મઞ્ઞસિ. કે ચ છવે પાથિકપુત્તે, કા ચ તથાગતાનં અરહન્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં આસાદના’તિ.

૩૨. ‘‘યતો ખો, ભગ્ગવ, જાલિયો દારુપત્તિકન્તેવાસી ઇમિનાપિ ઓપમ્મેન નેવ અસક્ખિ અચેલં પાથિકપુત્તં તમ્હા આસના ચાવેતું. અથ તં પરિસં આગન્ત્વા એવમારોચેસિ – ‘પરાભૂતરૂપો, ભો, અચેલો પાથિકપુત્તો આયામિ આવુસો, આયામિ આવુસોતિ વત્વા તત્થેવ સંસપ્પતિ, ન સક્કોતિ આસનાપિ વુટ્ઠાતુ’ન્તિ.

૩૩. ‘‘એવં વુત્તે, અહં, ભગ્ગવ, તં પરિસં એતદવોચં – ‘અભબ્બો ખો, આવુસો, અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્ય. સચેપાયસ્મન્તાનં લિચ્છવીનં એવમસ્સ – મયં અચેલં પાથિકપુત્તં વરત્તાહિ બન્ધિત્વા નાગેહિ [ગોયુગેહિ (સબ્બત્થ) અટ્ઠકથા પસ્સિતબ્બા] આવિઞ્છેય્યામાતિ . તા વરત્તા છિજ્જેય્યું પાથિકપુત્તો વા. અભબ્બો પન અચેલો પાથિકપુત્તો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા મમ સમ્મુખીભાવં આગન્તું. સચેપિસ્સ એવમસ્સ – અહં તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ સમ્મુખીભાવં ગચ્છેય્યન્તિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્યા’તિ.

૩૪. ‘‘અથ ખ્વાહં, ભગ્ગવ, તં પરિસં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિં સમાદપેસિં સમુત્તેજેસિં સમ્પહંસેસિં, તં પરિસં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા મહાબન્ધના મોક્ખં કરિત્વા ચતુરાસીતિપાણસહસ્સાનિ મહાવિદુગ્ગા ઉદ્ધરિત્વા તેજોધાતું સમાપજ્જિત્વા સત્તતાલં વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા અઞ્ઞં સત્તતાલમ્પિ અચ્ચિં [અગ્ગિં (સ્યા॰)] અભિનિમ્મિનિત્વા પજ્જલિત્વા ધૂમાયિત્વા [ધૂપાયિત્વા (સી॰ પી॰)] મહાવને કૂટાગારસાલાયં પચ્ચુટ્ઠાસિં.

૩૫. ‘‘અથ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અહં, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચં – ‘તં કિં મઞ્ઞસિ,

સુનક્ખત્ત, યથેવ તે અહં અચેલં પાથિકપુત્તં આરબ્ભ બ્યાકાસિં, તથેવ તં વિપાકં અઞ્ઞથા વા’તિ? ‘યથેવ મે, ભન્તે, ભગવા અચેલં પાથિકપુત્તં આરબ્ભ બ્યાકાસિ, તથેવ તં વિપાકં, નો અઞ્ઞથા’તિ.

‘તં કિં મઞ્ઞસિ, સુનક્ખત્ત, યદિ એવં સન્તે કતં વા હોતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં, અકતં વા’તિ? ‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે કતં હોતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં, નો અકત’ન્તિ. ‘એવમ્પિ ખો મં ત્વં, મોઘપુરિસ, ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોન્તં એવં વદેસિ – ન હિ પન મે, ભન્તે, ભગવા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોતીતિ. પસ્સ, મોઘપુરિસ, યાવઞ્ચ તે ઇદં અપરદ્ધ’ન્તિ.

‘‘એવમ્પિ ખો, ભગ્ગવ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો મયા વુચ્ચમાનો અપક્કમેવ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા, યથા તં આપાયિકો નેરયિકો.

અગ્ગઞ્ઞપઞ્ઞત્તિકથા

૩૬. ‘‘અગ્ગઞ્ઞઞ્ચાહં, ભગ્ગવ, પજાનામિ. તઞ્ચ પજાનામિ [‘‘તઞ્ચપજાનામી’’તિ ઇદં સ્યાપોત્થકેનત્થિ], તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનામિ, તઞ્ચ પજાનં [પજાનનં (સ્યા॰ ક॰) અટ્ઠકથાસંવણ્ણના પસ્સિતબ્બા] ન પરામસામિ, અપરામસતો ચ મે પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા, યદભિજાનં તથાગતો નો અનયં આપજ્જતિ .

૩૭. ‘‘સન્તિ, ભગ્ગવ, એકે સમણબ્રાહ્મણા ઇસ્સરકુત્તં બ્રહ્મકુત્તં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો ઇસ્સરકુત્તં બ્રહ્મકુત્તં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા’તિ? તે ચ મે એવં પુટ્ઠા, ‘આમો’તિ [આમાતિ (સ્યા॰)] પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘કથંવિહિતકં પન [કથં વિહિતકંનો પન (ક॰)] તુમ્હે આયસ્મન્તો ઇસ્સરકુત્તં બ્રહ્મકુત્તં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા’તિ? તે મયા પુટ્ઠા ન સમ્પાયન્તિ, અસમ્પાયન્તા મમઞ્ઞેવ પટિપુચ્છન્તિ. તેસાહં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ –

૩૮. ‘હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન અયં લોકો સંવટ્ટતિ. સંવટ્ટમાને લોકે યેભુય્યેન સત્તા આભસ્સરસંવત્તનિકા હોન્તિ. તે તત્થ હોન્તિ મનોમયા પીતિભક્ખા સયંપભા અન્તલિક્ખચરા સુભટ્ઠાયિનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠન્તિ.

‘હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન અયં લોકો વિવટ્ટતિ. વિવટ્ટમાને લોકે સુઞ્ઞં બ્રહ્મવિમાનં પાતુભવતિ. અથ ખો [અથ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અઞ્ઞતરો સત્તો આયુક્ખયા વા પુઞ્ઞક્ખયા વા આભસ્સરકાયા ચવિત્વા સુઞ્ઞં બ્રહ્મવિમાનં ઉપપજ્જતિ . સો તત્થ હોતિ મનોમયો પીતિભક્ખો સયંપભો અન્તલિક્ખચરો સુભટ્ઠાયી, ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠતિ.

‘તસ્સ તત્થ એકકસ્સ દીઘરત્તં નિવુસિતત્તા અનભિરતિ પરિતસ્સના ઉપ્પજ્જતિ – અહો વત અઞ્ઞેપિ સત્તા ઇત્થત્તં આગચ્છેય્યુન્તિ. અથ અઞ્ઞેપિ સત્તા આયુક્ખયા વા પુઞ્ઞક્ખયા વા આભસ્સરકાયા ચવિત્વા બ્રહ્મવિમાનં ઉપપજ્જન્તિ તસ્સ સત્તસ્સ સહબ્યતં. તેપિ તત્થ હોન્તિ મનોમયા પીતિભક્ખા સયંપભા અન્તલિક્ખચરા સુભટ્ઠાયિનો, ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠન્તિ.

૩૯. ‘તત્રાવુસો, યો સો સત્તો પઠમં ઉપપન્નો, તસ્સ એવં હોતિ – અહમસ્મિ બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા [સઞ્જિતા (સી॰ પી॰), સજ્જિતા (સ્યા॰

કં॰)] વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં, મયા ઇમે સત્તા નિમ્મિતા. તં કિસ્સ હેતુ? મમઞ્હિ પુબ્બે એતદહોસિ – અહો વત અઞ્ઞેપિ સત્તા ઇત્થત્તં આગચ્છેય્યુન્તિ; ઇતિ મમ ચ મનોપણિધિ. ઇમે ચ સત્તા ઇત્થત્તં આગતાતિ.

‘યેપિ તે સત્તા પચ્છા ઉપપન્ના, તેસમ્પિ એવં હોતિ – અયં ખો ભવં બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં; ઇમિના મયં ભોતા બ્રહ્મુના નિમ્મિતા. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમઞ્હિ મયં અદ્દસામ ઇધ પઠમં ઉપપન્નં; મયં પનામ્હ પચ્છા ઉપપન્નાતિ.

૪૦. ‘તત્રાવુસો , યો સો સત્તો પઠમં ઉપપન્નો, સો દીઘાયુકતરો ચ હોતિ વણ્ણવન્તતરો ચ મહેસક્ખતરો ચ. યે પન તે સત્તા પચ્છા ઉપપન્ના, તે અપ્પાયુકતરા ચ હોન્તિ દુબ્બણ્ણતરા ચ અપ્પેસક્ખતરા ચ.

‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ. ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે તં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ; તતો પરં નાનુસ્સરતિ.

‘સો એવમાહ – યો ખો સો ભવં બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં, યેન મયં ભોતા બ્રહ્મુના નિમ્મિતા. સો નિચ્ચો ધુવો [સસ્સતો દીઘાયુકો (સ્યા॰ ક॰)] સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. યે પન મયં અહુમ્હા તેન ભોતા બ્રહ્મુના નિમ્મિતા, તે મયં અનિચ્ચા અદ્ધુવા [અદ્ધુવા અસસ્સતા (સ્યા॰ ક॰)] અપ્પાયુકા ચવનધમ્મા ઇત્થત્તં આગતા’તિ. એવંવિહિતકં નો તુમ્હે આયસ્મન્તો ઇસ્સરકુત્તં બ્રહ્મકુત્તં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથાતિ. ‘તે એવમાહંસુ – એવં ખો નો, આવુસો ગોતમ, સુતં, યથેવાયસ્મા ગોતમો આહા’તિ. ‘‘અગ્ગઞ્ચાહં, ભગ્ગવ, પજાનામિ. તઞ્ચ પજાનામિ, તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનામિ, તઞ્ચ પજાનં ન પરામસામિ, અપરામસતો ચ મે પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા. યદભિજાનં તથાગતો નો અનયં આપજ્જતિ.

૪૧. ‘‘સન્તિ, ભગ્ગવ, એકે સમણબ્રાહ્મણા ખિડ્ડાપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો ખિડ્ડાપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા’તિ? તે ચ મે એવં પુટ્ઠા ‘આમો’તિ પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘કથંવિહિતકં પન તુમ્હે આયસ્મન્તો ખિડ્ડાપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા’તિ? તે મયા પુટ્ઠા ન સમ્પાયન્તિ, અસમ્પાયન્તા મમઞ્ઞેવ પટિપુચ્છન્તિ, તેસાહં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ –

૪૨. ‘સન્તાવુસો, ખિડ્ડાપદોસિકા નામ દેવા. તે અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના [હસખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના (ક॰)] વિહરન્તિ. તેસં અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્નાનં વિહરતં સતિ સમ્મુસ્સતિ, સતિયા સમ્મોસા [સતિયા સમ્મોસાય (સ્યા॰)] તે દેવા તમ્હા કાયા ચવન્તિ.

‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે તં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ; તતો પરં નાનુસ્સરતિ.

'સો એવમાહ – યે ખો તે ભોન્તો દેવા ન ખિડ્ડાપદોસિકા તે ન અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના વિહરન્તિ. તેસં નાતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્નાનં વિહરતં સતિ ન સમ્મુસ્સતિ, સતિયા અસમ્મોસા તે દેવા તમ્હા કાયા ન ચવન્તિ, નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સન્તિ. યે પન મયં અહુમ્હા ખિડ્ડાપદોસિકા તે મયં અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના વિહરિમ્હા, તેસં નો અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્નાનં વિહરતં સતિ સમ્મુસ્સતિ, સતિયા સમ્મોસા એવં [સમ્મોસા એવ (સી॰ પી॰) સમ્મોસા તે (સ્યા॰ ક॰)] મયં તમ્હા કાયા ચુતા, અનિચ્ચા અદ્ધુવા અપ્પાયુકા ચવનધમ્મા ઇત્થત્તં આગતાતિ. એવંવિહિતકં નો તુમ્હે આયસ્મન્તો ખિડ્ડાપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા'તિ. 'તે એવમાહંસુ – એવં ખો નો, આવુસો ગોતમ, સુતં, યથેવાયસ્મા ગોતમો આહા'તિ. "અગ્ગઞ્ઞઞ્ચાહં, ભગ્ગવ, પજાનામિ...પે॰... યદભિજાનં તથાગતો નો અનયં આપજ્જતિ.

૪૩. "સન્તિ, ભગ્ગવ, એકે સમણબ્રાહ્મણા મનોપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – 'સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો મનોપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા'તિ? તે ચ મે એવં પુટ્ઠા 'આમો'તિ પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – 'કથંવિહિતકં પન તુમ્હે આયસ્મન્તો મનોપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા'તિ? તે મયા પુટ્ઠા ન સમ્પાયન્તિ, અસમ્પાયન્તા મમઞ્ઞેવ પટિપુચ્છન્તિ. તેસાહં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ –

૪૪. 'સન્તાવુસો, મનોપદોસિકા નામ દેવા. તે અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તિ. તે અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ ચિત્તાનિ પદૂસેન્તિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં પદુટ્ઠચિત્તા કિલન્તકાયા કિલન્તચિત્તા. તે દેવા તમ્હા કાયા ચવન્તિ.

'ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ. ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે તં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, તતો પરં નાનુસ્સરતિ.

'સો એવમાહ – યે ખો તે ભોન્તો દેવા ન મનોપદોસિકા તે નાતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તિ. તે નાતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ ચિત્તાનિ નપ્પદૂસેન્તિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં અપ્પદુટ્ઠચિત્તા અકિલન્તકાયા અકિલન્તચિત્તા. તે દેવા તમ્હા [અકિલન્તચિત્તા તમ્હા (ક॰)] કાયા ન ચવન્તિ, નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સન્તિ. યે પન મયં અહુમ્હા મનોપદોસિકા, તે મયં અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયિમ્હા. તે મયં અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ ચિત્તાનિ પદૂસિમ્હા [પદોસિયિમ્હા (સ્યા॰), પદૂસયિમ્હા (?)]. તે મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં પદુટ્ઠચિત્તા કિલન્તકાયા કિલન્તચિત્તા. એવં મયં [કિલન્તચિત્તાએવ મયં (સી॰ પી॰), કિલન્તચિત્તા (ક॰)] તમ્હા કાયા ચુતા, અનિચ્ચા અદ્ધુવા અપ્પાયુકા ચવનધમ્મા ઇત્થત્તં આગતાતિ. એવંવિહિતકં નો તુમ્હે આયસ્મન્તો મનોપદોસિકં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા'તિ. 'તે એવમાહંસુ – એવં ખો નો, આવુસો ગોતમ, સુતં, યથેવાયસ્મા ગોતમો આહા'તિ. "અગ્ગઞ્ઞઞ્ચાહં, ભગ્ગવ, પજાનામિ...પે॰... યદભિજાનં તથાગતો નો અનયં આપજ્જતિ.

૪૫. ''સન્તિ, ભગ્ગવ, એકે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – 'સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો અધિચ્ચસમુપ્પન્નં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા'તિ? તે ચ મે એવં પુટ્ઠા 'આમો'તિ પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – 'કથંવિહિતકં પન તુમ્હે આયસ્મન્તો અધિચ્ચસમુપ્પન્નં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા'તિ? તે મયા પુટ્ઠા ન સમ્પાયન્તિ, અસમ્પાયન્તા મમઞ્ઞેવ પટિપુચ્છન્તિ. તેસાહં પુટ્ઠો બ્યાકરોમિ –

૪૬. 'સન્તાવુસો, અસઞ્ઞસત્તા નામ દેવા. સઞ્ઞુપ્પાદા ચ પન તે દેવા તમ્હા કાયા ચવન્તિ.

'ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ. યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ. ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે તં [ઇદં પદં બ્રહ્મજાલસુત્તે ન દિસ્સતિ. એવં (પી॰ ક॰)] સઞ્ઞુપ્પાદં અનુસ્સરતિ, તતો પરં નાનુસ્સરતિ.

'સો એવમાહ – અધિચ્ચસમુપ્પન્નો અત્તા ચ લોકો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ પુબ્બે નાહોસિં, સોમ્હિ એતરહિ અહુત્વા સન્તતાય [સત્તકાય (સી॰ પી॰), સત્તાય (ક॰ સી॰)] પરિણતોતિ. એવંવિહિતકં નો તુમ્હે આયસ્મન્તો અધિચ્ચસમુપ્પન્નં આચરિયકં અગ્ગઞ્ઞં પઞ્ઞપેથા'તિ? 'તે એવમાહંસુ – એવં ખો નો, આવુસો ગોતમ, સુતં યથેવાયસ્મા ગોતમો આહા'તિ. ''અગ્ગઞ્ઞઞ્ચાહં, ભગ્ગવ, પજાનામિ તઞ્ચ પજાનામિ, તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનામિ, તઞ્ચ પજાનં ન પરામસામિ, અપરામસતો ચ મે પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા. યદભિજાનં તથાગતો નો અનયં આપજ્જતિ.

૪૭. ''એવંવાદિં ખો મં, ભગ્ગવ, એવમક્ખાયિં એકે સમણબ્રાહ્મણા અસતા તુચ્છા મુસા અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ – 'વિપરીતો સમણો ગોતમો ભિક્ખવો ચ. સમણો ગોતમો એવમાહ – યસ્મિં સમયે સુભં વિમોક્ખં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, સબ્બં તસ્મિં સમયે અસુભન્ત્વેવ [અસુભન્તેવ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પજાનાતી'તિ [સઞ્જાનાતીતિ (સી॰ પી॰)]. ન ખો પનાહં, ભગ્ગવ, એવં વદામિ – 'યસ્મિં સમયે સુભં વિમોક્ખં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, સબ્બં તસ્મિં સમયે અસુભન્ત્વેવ પજાનાતી'તિ. એવઞ્ચ ખ્વાહં, ભગ્ગવ, વદામિ – 'યસ્મિં સમયે સુભં વિમોક્ખં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, સુભન્ત્વેવ તસ્મિં સમયે પજાનાતી'તિ.

''તે ચ, ભન્તે, વિપરીતા, યે ભગવન્તં વિપરીતતો દહન્તિ ભિક્ખવો ચ. એવંપસન્નો અહં, ભન્તે, ભગવતિ. પહોતિ મે ભગવા તથા ધમ્મં દેસેતું, યથા અહં સુભં વિમોક્ખં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય''ન્તિ.

૪૮. ''દુક્કરં ખો એતં, ભગ્ગવ, તયા અઞ્ઞદિટ્ઠિકેન અઞ્ઞખન્તિકેન અઞ્ઞરુચિકેન અઞ્ઞત્રાયોગેન અઞ્ઞત્રાચરિયકેન સુભં વિમોક્ખં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. ઇઙ્ઘ ત્વં, ભગ્ગવ, યો ચ તે અયં મયિ પસાદો, તમેવ ત્વં સાધુકમનુરક્ખા''તિ. ''સચે તં, ભન્તે, મયા દુક્કરં અઞ્ઞદિટ્ઠિકેન અઞ્ઞખન્તિકેન અઞ્ઞરુચિકેન અઞ્ઞત્રાયોગેન અઞ્ઞત્રાચરિયકેન સુભં વિમોક્ખં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. યો ચ મે અયં, ભન્તે, ભગવતિ પસાદો, તમેવાહં સાધુકમનુરક્ખિસ્સામી''તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો ભગ્ગવગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

પાથિકસુત્તં [પાટિકસુત્તન્તં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. ઉદુમ્બરિકસુત્તં

નિગ્રોધપરિબ્બાજકવત્થુ

૪૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો ઉદુમ્બરિકાય પરિબ્બાજકારામે પટિવસતિ મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં તિંસમત્તેહિ પરિબ્બાજકસતેહિ. અથ ખો સન્ધાનો ગહપતિ દિવા દિવસ્સ [દિવાદિવસ્સેવ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] રાજગહા નિક્ખમિ ભગવન્તં દસ્સનાય. અથ ખો સન્ધાનસ્સ ગહપતિસ્સ એતદહોસિ – ''અકાલો ખો ભગવન્તં દસ્સનાય. પટિસલ્લીનો ભગવા. મનોભાવનીયાનમ્પિ ભિક્ખૂનં અસમયો દસ્સનાય. પટિસલ્લીના મનોભાવનીયા ભિક્ખૂ. યંનૂનાહં યેન ઉદુમ્બરિકાય પરિબ્બાજકારામો, યેન નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમેય્ય''ન્તિ. અથ ખો સન્ધાનો ગહપતિ યેન ઉદુમ્બરિકાય પરિબ્બાજકારામો, તેનુપસઙ્કમિ.

૫૦. તેન ખો પન સમયેન નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં નિસિન્નો હોતિ ઉન્નાદિનિયા ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દાય અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં કથેન્તિયા. સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા.

૫૧. અદ્દસા ખો નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો સન્ધાનં ગહપતિં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વા સકં પરિસં સણ્ઠાપેસિ – ''અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ. અયં સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકો આગચ્છતિ સન્ધાનો ગહપતિ. યાવતા ખો પન સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકા ગિહી ઓદાતવસના રાજગહે પટિવસન્તિ, અયં તેસં અઞ્ઞતરો સન્ધાનો ગહપતિ. અપ્પસદ્દકામા ખો પનેતે આયસ્મન્તો અપ્પસદ્દવિનીતા , અપ્પસદ્દસ્સ વણ્ણવાદિનો. અપ્પેવ નામ અપ્પસદ્દં પરિસં વિદિત્વા ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ. એવં વુત્તે તે પરિબ્બાજકા તુણ્હી અહેસું.

૫૨. અથ ખો સન્ધાનો ગહપતિ યેન નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ, ઉપસઙ્કમિત્વા નિગ્રોધેન પરિબ્બાજકેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સન્ધાનો ગહપતિ નિગ્રોધં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – ''અઞ્ઞથા ખો ઇમે ભોન્તો અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ ઉન્નાદિનો ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – રાજકથં...પે॰... ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા. અઞ્ઞથા ખો [ચ (સી॰ પી॰)] પન સો ભગવા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવતિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ પટિસલ્લાનસારુપ્પાની''તિ.

૫૩. એવં વુત્તે નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો સન્ધાનં ગહપતિં એતદવોચ – ''યગ્ઘે ગહપતિ, જાનેય્યાસિ, કેન સમણો ગોતમો સદ્ધિં સલ્લપતિ, કેન સાકચ્છં સમાપજ્જતિ, કેન પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં સમાપજ્જતિ? સુઞ્ઞાગારહતા સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞા અપરિસાવચરો સમણો ગોતમો નાલં સલ્લાપાય. સો અન્તમન્તાનેવ સેવતિ [અન્તપન્તાનેવ (સ્યા॰)]. સેય્યથાપિ નામ ગોકાણા પરિયન્તચારિની અન્તમન્તાનેવ સેવતિ. એવમેવ સુઞ્ઞાગારહતા સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞા; અપરિસાવચરો સમણો ગોતમો; નાલં સલ્લાપાય. સો

અન્તમન્તાનેવ સેવતિ. ઇઙ્ઘ, ગહપતિ, સમણો ગોતમો ઇમં પરિસં આગચ્છેય્ય, એકપઞ્હેનેવ નં સંસાદેય્યામ [સંહરેય્યામ (ક॰)], તુચ્છકુમ્ભીવ નં મઞ્ઞે ઓરોધેય્યામા''તિ.

૫૪. અસ્સોસિ ખો ભગવા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય સન્ધાનસ્સ ગહપતિસ્સ નિગ્રોધેન પરિબ્બાજકેન સદ્ધિં ઇમં કથાસલ્લાપં. અથ ખો ભગવા ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહિત્વા યેન સુમાગધાય તીરે મોરનિવાપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા સુમાગધાય તીરે મોરનિવાપે અબ્ભોકાસે ચઙ્કમિ. અદ્દસા ખો નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં સુમાગધાય તીરે મોરનિવાપે અબ્ભોકાસે ચઙ્કમન્તં. દિસ્વાન સકં પરિસં સણ્ઠાપેસિ – ''અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ, અયં સમણો ગોતમો સુમાગધાય તીરે મોરનિવાપે અબ્ભોકાસે ચઙ્કમતિ. અપ્પસદ્દકામો ખો પન સો આયસ્મા, અપ્પસદ્દસ્સ વણ્ણવાદી. અપ્પેવ નામ અપ્પસદ્દં પરિસં વિદિત્વા ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય. સચે સમણો ગોતમો ઇમં પરિસં આગચ્છેય્ય, ઇમં તં પઞ્હં પુચ્છેય્યામ – 'કો નામ સો, ભન્તે, ભગવતો ધમ્મો, યેન ભગવા સાવકે વિનેતિ, યેન ભગવતા સાવકા વિનીતા અસ્સાસપ્પત્તા પટિજાનન્તિ અજ્ઝાસયં આદિબ્રહ્મચરિય'ન્તિ? એવં વુત્તે તે પરિબ્બાજકા તુણ્હી અહેસું.

તપોજિગુચ્છાવાદો

૫૫. અથ ખો ભગવા યેન નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''એતુ ખો, ભન્તે, ભગવા, સ્વાગતં, ભન્તે, ભગવતો. ચિરસ્સં ખો, ભન્તે, ભગવા ઇમં પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદતુ, ભન્તે, ભગવા, ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિગ્રોધોપિ ખો પરિબ્બાજકો અઞ્ઞતરં નીચાસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો નિગ્રોધં પરિબ્બાજકં ભગવા એતદવોચ – ''કાય નુત્થ, નિગ્રોધ, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા''તિ? એવં વુત્તે, નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ, ''ઇધ મયં, ભન્તે, અદ્દસામ ભગવન્તં સુમાગધાય તીરે મોરનિવાપે અબ્ભોકાસે ચઙ્કમન્તં, દિસ્વાન એવં અવોચુમ્હા – 'સચે સમણો ગોતમો ઇમં પરિસં આગચ્છેય્ય, ઇમં તં પઞ્હં પુચ્છેય્યામ – કો નામ સો, ભન્તે, ભગવતો ધમ્મો, યેન ભગવા સાવકે વિનેતિ, યેન ભગવતા સાવકા વિનીતા અસ્સાસપ્પત્તા પટિજાનન્તિ અજ્ઝાસયં આદિબ્રહ્મચરિય'ન્તિ? અયં ખો નો, ભન્તે, અન્તરાકથા વિપ્પકતા; અથ ભગવા અનુપ્પત્તો''તિ.

૫૬. ''દુજ્જાનં ખો એતં, નિગ્રોધ, તયા અઞ્ઞદિટ્ઠિકેન અઞ્ઞખન્તિકેન અઞ્ઞરુચિકેન અઞ્ઞત્રાયોગેન અઞ્ઞત્રાચરિયકેન, યેનાહં સાવકે વિનેમિ , યેન મયા સાવકા વિનીતા અસ્સાસપ્પત્તા પટિજાનન્તિ અજ્ઝાસયં આદિબ્રહ્મચરિયં. ઇઙ્ઘ ત્વં મં, નિગ્રોધ, સકે આચરિયકે અધિજેગુચ્છે પઞ્હં પુચ્છ – 'કથં સન્તા નુ ખો, ભન્તે, તપોજિગુચ્છા પરિપુણ્ણા હોતિ, કથં અપરિપુણ્ણા'તિ? એવં વુત્તે તે પરિબ્બાજકા ઉન્નાદિનો ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અહેસું – ''અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો, સમણસ્સ ગોતમસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા, યત્ર હિ નામ સકવાદં ઠપેસ્સતિ, પરવાદેન પવારેસ્સતી''તિ.

૫૭. અથ ખો નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો તે પરિબ્બાજકે અપ્પસદ્દે કત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''મયં ખો, ભન્તે, તપોજિગુચ્છાવાદા [તરોજિગુચ્છંસારોદા (ક॰)] તપોજિગુચ્છાસારા તપોજિગુચ્છાઅલ્લીના વિહરામ . કથં સન્તા નુ ખો, ભન્તે, તપોજિગુચ્છા પરિપુણ્ણા હોતિ, કથં અપરિપુણ્ણા''તિ?

“ઇધ, નિગ્રોધ, તપસ્સી અચેલકો હોતિ મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો [હત્થાવલેખનો (સ્યા॰)], ન એહિભદન્તિકો, ન તિટ્ઠભદન્તિકો, નાભિહટં , ન ઉદ્દિસ્સકતં, ન નિમન્તનં સાદિયતિ, સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન કળોપિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન એળકમન્તરં, ન દણ્ડમન્તરં, ન મુસલમન્તરં, ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં, ન ગબ્ભિનિયા, ન પાયમાનાય, ન પુરિસન્તરગતાય, ન સઙ્કિત્તીસુ, ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ, ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની, ન મચ્છં, ન મંસં, ન સુરં, ન મેરયં, ન થુસોદકં પિવતિ, સો એકાગારિકો વા હોતિ એકાલોપિકો, દ્વાગારિકો વા હોતિ દ્વાલોપિકો, સત્તાગારિકો વા હોતિ સત્તાલોપિકો, એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેતિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ, સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ; એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ, દ્વીહિકમ્પિ [દ્વાહિકંપિ (સી॰ સ્યા॰)] આહારં આહારેતિ, સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ, ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. સો સાકભક્ખો વા હોતિ, સામાકભક્ખો વા હોતિ, નીવારભક્ખો વા હોતિ, દદ્દુલભક્ખો વા હોતિ, હટભક્ખો વા હોતિ, કણભક્ખો વા હોતિ, આચામભક્ખો વા હોતિ, પિઞ્ઞાકભક્ખો વા હોતિ, તિણભક્ખો વા હોતિ, ગોમયભક્ખો વા હોતિ; વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી. સો સાણાનિપિ ધારેતિ , મસાણાનિપિ ધારેતિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેતિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેતિ, તિરીટાનિપિ ધારેતિ, અજિનમ્પિ ધારેતિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેતિ, કુસચીરમ્પિ ધારેતિ, વાકચીરમ્પિ ધારેતિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેતિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, વાળકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, ઉલૂકપક્ખમ્પિ ધારેતિ, કેસમસ્સુલોચકોપિ હોતિ કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો , ઉબ્ભટ્ઠકોપિ [ઉભટ્ઠકોપિ (સ્યા॰), ઉબ્ભટ્ઠિકોપિ (ક॰)] હોતિ આસનપટિક્ખિત્તો, ઉક્કુટિકોપિ હોતિ ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો, કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોતિ કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેતિ, ફલકસેય્યમ્પિ કપ્પેતિ, થણ્ડિલસેય્યમ્પિ કપ્પેતિ, એકપસ્સયિકોપિ હોતિ રજોજલ્લધરો, અબ્ભોકાસિકોપિ હોતિ યથાસન્થતિકો, વેકટિકોપિ હોતિ વિકટભોજનાનુયોગમનુયુત્તો, અપાનકોપિ હોતિ અપાનકત્તમનુયુત્તો, સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, નિગ્રોધ, યદિ એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિપુણ્ણા વા હોતિ અપરિપુણ્ણા વા’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિપુણ્ણા હોતિ, નો અપરિપુણ્ણા’’તિ. ‘‘એવં પરિપુણ્ણાયપિ ખો અહં, નિગ્રોધ, તપોજિગુચ્છાય અનેકવિહિતે ઉપક્કિલેસે વદામી’’તિ.

ઉપક્કિલેસો

૫૮. ‘‘યથા કથં પન, ભન્તે, ભગવા એવં પરિપુણ્ણાય તપોજિગુચ્છાય અનેકવિહિતે ઉપક્કિલેસે વદતી’’તિ? ‘‘ઇધ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા અત્તાનુક્કંસેતિ પરં વમ્ભેતિ. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા અત્તાનુક્કંસેતિ પરં વમ્ભેતિ. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા મજ્જતિ મુચ્છતિ પમાદમાપજ્જતિ [મદમાપજ્જતિ (સ્યા॰)]. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા મજ્જતિ મુચ્છતિ પમાદમાપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

૫૯. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તાનુક્કંસેતિ પરં વમ્ભેતિ. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તાનુક્કંસેતિ પરં વમ્ભેતિ. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન મજ્જતિ મુચ્છતિ પમાદમાપજ્જતિ. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન મજ્જતિ મુચ્છતિ પમાદમાપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

૬૦. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી ભોજનેસુ વોદાસં આપજ્જતિ – ‘ઇદં મે ખમતિ, ઇદં મે નક્ખમતી’તિ. સો યઞ્ચ [યં હિ (સી॰ પી॰)] ખ્વસ્સ નક્ખમતિ, તં સાપેક્ખો પજહતિ. યં પનસ્સ ખમતિ, તં ગધિતો [ગથિતો (સી॰ પી॰)] મુચ્છિતો અજ્ઝાપન્નો અનાદીનવદસ્સાવી અનિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ...પે॰... અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ લાભસક્કારસિલોકનિકન્તિહેતુ – ‘સક્કરિસ્સન્તિ મં રાજાનો રાજમહામત્તા ખત્તિયા બ્રાહ્મણા ગહપતિકા તિત્થિયા’તિ...પે॰... અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

૬૧. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી અઞ્ઞતરં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા અપસાદેતા [અપસારેતા (ક॰)] હોતિ – ‘કિં પનાયં સમ્બહુલાજીવો [બહુલાજીવો (સી॰ પી॰)] સબ્બં સંભક્ખેતિ. સેય્યથિદં – મૂલબીજં ખન્ધબીજં ફળુબીજં અગ્ગબીજં બીજબીજમેવ પઞ્ચમં, અસનિવિચક્કં દન્તકૂટં, સમણપ્પવાદેના’તિ...પે॰... અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી પસ્સતિ અઞ્ઞતરં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા કુલેસુ સક્કરિયમાનં ગરુકરિયમાનં માનિયમાનં પૂજિયમાનં. દિસ્વા તસ્સ એવં હોતિ – ‘ઇમઞ્હિ નામ સમ્બહુલાજીવં કુલેસુ સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ. મં પન તપસ્સિં લૂખાજીવિં કુલેસુ ન સક્કરોન્તિ ન ગરું કરોન્તિ ન માનેન્તિ ન પૂજેન્તી’તિ, ઇતિ સો ઇસ્સામચ્છરિયં કુલેસુ ઉપ્પાદેતા હોતિ...પે॰... અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

૬૨. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી આપાથકનિસાદી હોતિ...પે॰... અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી અત્તાનં અદસ્સયમાનો કુલેસુ ચરતિ – ‘ઇદમ્પિ મે તપસ્મિં ઇદમ્પિ મે તપસ્મિ’ન્તિ...પે॰... અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી કિઞ્ચિદેવ પટિચ્છન્નં સેવતિ. સો ‘ખમતિ તે ઇદ’ન્તિ પુટ્ઠો સમાનો અક્ખમમાનં આહ – ‘ખમતી’તિ. ખમમાનં આહ – ‘નક્ખમતી’તિ. ઇતિ સો સમ્પજાનમુસા ભાસિતા હોતિ…પે॰… અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તથાગતસ્સ વા તથાગતસાવકસ્સ વા ધમ્મં દેસેન્તસ્સ સન્તંયેવ પરિયાયં અનુઞ્ઞેય્યં નાનુજાનાતિ…પે॰… અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

૬૩. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી કોધનો હોતિ ઉપનાહી. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી કોધનો હોતિ ઉપનાહી. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી મક્ખી હોતિ પળાસી [પલાસી (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] …પે॰… ઇસ્સુકી હોતિ મચ્છરી… સઠો હોતિ માયાવી… થદ્ધો હોતિ અતિમાની… પાપિચ્છો હોતિ પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો… મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો… સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી. અયમ્પિ ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સિનો ઉપક્કિલેસો હોતિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, નિગ્રોધ, યદિમે તપોજિગુચ્છા [તપોજિગુચ્છાય (?)] ઉપક્કિલેસા વા અનુપક્કિલેસા વા’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો ઇમે, ભન્તે, તપોજિગુચ્છા [તપોજિગુચ્છાય (?)] ઉપક્કિલેસા [ઉપક્કિલેસા હોતિ (ક॰)], નો અનુપક્કિલેસા. ઠાનં ખો પનેતં, ભન્તે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો તપસ્સી સબ્બેહેવ ઇમેહિ ઉપક્કિલેસેહિ સમન્નાગતો અસ્સ; કો પન વાદો અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેના’’તિ.

પરિસુદ્ધપપટિકપ્પત્તકથા

૬૪. ‘‘ઇધ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા ન અત્તાનુક્કંસેતિ ન પરં વમ્ભેતિ…પે॰… એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા ન મજ્જતિ ન મુચ્છતિ ન પમાદમાપજ્જતિ…પે॰… એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

૬૫. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો…પે॰… એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ ન પરં વમ્ભેતિ…પે॰… એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તપં સમાદિયતિ, સો તેન તપસા લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ, સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ ન મુચ્છતિ ન પમાદમાપજ્જતિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

૬૬. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી ભોજનેસુ ન વોદાસં આપજ્જતિ – ‘ઇદં મે ખમતિ, ઇદં મે નક્ખમતી’તિ. સો યઞ્ચ ખ્વસ્સ નક્ખમતિ, તં અનપેક્ખો પજહતિ. યં પનસ્સ ખમતિ , તં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી ન તપં સમાદિયતિ લાભસક્કારસિલોકનિકન્તિહેતુ – ‘સક્કરિસ્સન્તિ મં રાજાનો રાજમહામત્તા ખત્તિયા બ્રાહ્મણા ગહપતિકા તિત્થિયા’તિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

૬૭. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી અઞ્ઞતરં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા નાપસાદેતા હોતિ – ‘કિં પનાયં સમ્બહુલાજીવો સબ્બં સંભક્ખેતિ. સેય્યથિદં – મૂલબીજં ખન્ધબીજં ફળુબીજં અગ્ગબીજં બીજબીજમેવ પઞ્ચમં, અસનિવિચક્કં દન્તકૂટં, સમણપ્પવાદેના’તિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી પસ્સતિ અઞ્ઞતરં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા કુલેસુ સક્કરિયમાનં ગરુ કરિયમાનં માનિયમાનં પૂજિયમાનં. દિસ્વા તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘ઇમઞ્હિ નામ સમ્બહુલાજીવં કુલેસુ સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ. મં પન તપસ્સિં લૂખાજીવિં કુલેસુ ન સક્કરોન્તિ ન ગરું કરોન્તિ ન માનેન્તિ ન પૂજેન્તી’તિ, ઇતિ સો ઇસ્સામચ્છરિયં કુલેસુ નુપ્પાદેતા હોતિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

૬૮. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી ન આપાથકનિસાદી હોતિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી ન અત્તાનં અદસ્સયમાનો કુલેસુ ચરતિ – ‘ઇદમ્પિ મે તપસ્મિં, ઇદમ્પિ મે તપસ્મિ’ન્તિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી ન કઞ્ચિદેવ પટિચ્છન્નં સેવતિ, સો – ‘ખમતિ તે ઇદ’ન્તિ પુટ્ઠો સમાનો અક્ખમમાનં આહ – ‘નક્ખમતી’તિ. ખમમાનં આહ – ‘ખમતી’તિ. ઇતિ સો સમ્પજાનમુસા ન ભાસિતા હોતિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી તથાગતસ્સ વા તથાગતસાવકસ્સ વા ધમ્મં દેસેન્તસ્સ સન્તંયેવ પરિયાયં અનુઞ્ઞેય્યં અનુજાનાતિ...પે॰... એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

૬૯. ‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી અક્કોધનો હોતિ અનુપનાહી. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી અક્કોધનો હોતિ અનુપનાહી એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, નિગ્રોધ, તપસ્સી અમક્ખી હોતિ અપળાસી...પે॰... અનિસ્સુકી હોતિ અમચ્છરી... અસઠો હોતિ અમાયાવી... અત્થદ્ધો હોતિ અનતિમાની... ન પાપિચ્છો હોતિ ન પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો... ન મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ ન અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો... ન સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ ન આધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી. યમ્પિ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ન સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ ન આધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી. એવં સો તસ્મિં ઠાને પરિસુદ્ધો હોતિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, નિગ્રોધ, યદિ એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા વા હોતિ અપરિસુદ્ધા વા”તિ? “અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા હોતિ નો અપરિસુદ્ધા, અગ્ગપ્પત્તા ચ સારપ્પત્તા ચા”તિ. “ન ખો, નિગ્રોધ, એત્તાવતા તપોજિગુચ્છા અગ્ગપ્પત્તા ચ હોતિ સારપ્પત્તા ચ; અપિ ચ ખો પપટિકપ્પત્તા [પપ્પટિકપત્તા (ક॰)] હોતી”તિ.

પરિસુદ્ધતચપ્પત્તકથા

૭૦. “કિત્તાવતા પન, ભન્તે, તપોજિગુચ્છા અગ્ગપ્પત્તા ચ હોતિ સારપ્પત્તા ચ? સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા તપોજિગુચ્છાય અગ્ગઞ્ઞેવ પાપેતુ, સારઞ્ઞેવ પાપેતૂ”તિ. “ઇધ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ. કથઞ્ચ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ? ઇધ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ન પાણં અતિપાતેતિ [અતિપાપેતિ (ક॰ સી॰ પી॰ ક॰)], ન પાણં અતિપાતયતિ, ન પાણમતિપાતયતો સમનુઞ્ઞો હોતિ . ન અદિન્નં આદિયતિ, ન અદિન્નં આદિયાપેતિ, ન અદિન્નં આદિયતો સમનુઞ્ઞો હોતિ. ન મુસા ભણતિ, ન મુસા ભણાપેતિ, ન મુસા ભણતો સમનુઞ્ઞો હોતિ. ન ભાવિતમાસીસતિ [ન ભાવિતમાસિં સતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], ન ભાવિતમાસીસાપેતિ, ન ભાવિતમાસીસતો સમનુઞ્ઞો હોતિ. એવં ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ.

“યતો ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ, અદું ચસ્સ હોતિ તપસ્સિતાય. સો અભિહરતિ નો હીનાયાવત્તતિ. સો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ. બ્યાપાદપ્પદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી, બ્યાપાદપ્પદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ. થિનમિદ્ધં [થીનમિદ્ધં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પહાય વિગતથિનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થિનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ. વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

૭૧. “સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ. તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ. તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, નિગ્રોધ. યદિ એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા વા હોતિ અપરિસુદ્ધા વા”તિ? “અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા હોતિ નો અપરિસુદ્ધા, અગ્ગપ્પત્તા ચ સારપ્પત્તા ચા”તિ. “ન ખો, નિગ્રોધ, એત્તાવતા તપોજિગુચ્છા અગ્ગપ્પત્તા ચ હોતિ સારપ્પત્તા ચ; અપિ ચ ખો તચપ્પત્તા હોતી”તિ.

પરિસુદ્ધફેગ્ગુપ્પત્તકથા

૭૨. ''કિત્તાવતા પન, ભન્તે, તપોજિગુચ્છા અગ્ગપ્પત્તા ચ હોતિ સારપ્પત્તા ચ? સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા તપોજિગુચ્છાય અગ્ગઞ્ઞેવ પાપેતુ, સારઞ્ઞેવ પાપેતૂ''તિ. ''ઇધ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ. કથઞ્ચ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ…પે॰… યતો ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ, અદું ચસ્સ હોતિ તપસ્સિતાય. સો અભિહરતિ નો હીનાયાવત્તતિ. સો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ…પે॰… સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે મેત્તાસહગતેન ચેતસા…પે॰… કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં, તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, નિગ્રોધ, યદિ એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા વા હોતિ અપરિસુદ્ધા વા''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા હોતિ, નો અપરિસુદ્ધા, અગ્ગપ્પત્તા ચ સારપ્પત્તા ચા''તિ. ''ન ખો, નિગ્રોધ, એત્તાવતા તપોજિગુચ્છા અગ્ગપ્પત્તા ચ હોતિ સારપ્પત્તા ચ; અપિ ચ ખો ફેગ્ગુપ્પત્તા હોતી''તિ.

પરિસુદ્ધઅગ્ગપ્પત્તસારપ્પત્તકથા

૭૩. ''કિત્તાવતા પન, ભન્તે, તપોજિગુચ્છા અગ્ગપ્પત્તા ચ હોતિ સારપ્પત્તા ચ? સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા તપોજિગુચ્છાય અગ્ગઞ્ઞેવ પાપેતુ, સારઞ્ઞેવ પાપેતૂ''તિ. ''ઇધ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ. કથઞ્ચ, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ…પે॰… યતો ખો, નિગ્રોધ, તપસ્સી ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ, અદું ચસ્સ હોતિ તપસ્સિતાય. સો અભિહરતિ નો હીનાયાવત્તતિ. સો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ…પે॰… સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે મેત્તાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, નિગ્રોધ, યદિ એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા વા હોતિ અપરિસુદ્ધા વા”તિ? “અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તપોજિગુચ્છા પરિસુદ્ધા હોતિ નો અપરિસુદ્ધા, અગ્ગપ્પત્તા ચ સારપ્પત્તા ચા”તિ.

૭૪. “એત્તાવતા ખો, નિગ્રોધ, તપોજિગુચ્છા અગ્ગપ્પત્તા ચ હોતિ સારપ્પત્તા ચ. ઇતિ ખો, નિગ્રોધ [ઇતિ નિગ્રોધ (સ્યા॰)], યં મં ત્વં અવચાસિ – ‘કો નામ સો, ભન્તે, ભગવતો ધમ્મો, યેન ભગવા સાવકે વિનેતિ, યેન ભગવતા સાવકા વિનીતા અસ્સાસપ્પત્તા પટિજાનન્તિ અજ્ઝાસયં આદિબ્રહ્મચરિય’ન્તિ. ઇતિ ખો તં, નિગ્રોધ, ઠાનં ઉત્તરિતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ, યેનાહં સાવકે વિનેમિ, યેન મયા સાવકા વિનીતા અસ્સાસપ્પત્તા પટિજાનન્તિ અજ્ઝાસયં આદિબ્રહ્મચરિય”ન્તિ.

એવં વુત્તે, તે પરિબ્બાજકા ઉન્નાદિનો ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અહેસું – “એત્થ મયં અનસ્સામ સાચરિયકા, ન મયં ઇતો ભિય્યો ઉત્તરિતરં પજાનામા”તિ.

નિગ્રોધસ્સ પજ્ઝાયનં

૭૫. યદા અઞ્ઞાસિ સન્ધાનો ગહપતિ – “અઞ્ઞદત્થુ ખો દાનિમે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ભગવતો ભાસિતં સુસ્સૂસન્તિ, સોતં ઓદહન્તિ, અઞ્ઞાચિત્તં ઉપટ્ઠાપેન્તી”તિ. અથ [અથ નં (ક॰)] નિગ્રોધં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – “ઇતિ ખો, ભન્તે નિગ્રોધ, યં મં ત્વં અવચાસિ – ‘યગ્ઘે, ગહપતિ, જાનેય્યાસિ, કેન સમણો ગોતમો સદ્ધિં સલ્લપતિ, કેન સાકચ્છં સમાપજ્જતિ, કેન પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં સમાપજ્જતિ, સુઞ્ઞાગારહતા સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞા, અપરિસાવચરો સમણો ગોતમો નાલં સલ્લાપાય, સો અન્તમન્તાનેવ સેવતિ; સેય્યથાપિ નામ ગોકાણા પરિયન્તચારિની અન્તમન્તાનેવ સેવતિ. એવમેવ સુઞ્ઞાગારહતા સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞા, અપરિસાવચરો સમણો ગોતમો નાલં સલ્લાપાય; સો અન્તમન્તાનેવ સેવતિ; ઇઙ્ઘ, ગહપતિ, સમણો ગોતમો ઇમં પરિસં આગચ્છેય્ય, એકપઞ્હેનેવ નં સંસાદેય્યામ, તુચ્છકુમ્ભીવ નં મઞ્ઞે ઓરોધેય્યામા’તિ. અયં ખો સો, ભન્તે, ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ઇધાનુપ્પત્તો, અપરિસાવચરં પન નં કરોથ, ગોકાણં પરિયન્તચારિનિં કરોથ, એકપઞ્હેનેવ નં સંસાદેથ, તુચ્છકુમ્ભીવ નં ઓરોધેથા”તિ. એવં વુત્તે, નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિ.

૭૬. અથ ખો ભગવા નિગ્રોધં પરિબ્બાજકં તુણ્હીભૂતં મઙ્કુભૂતં પત્તક્ખન્ધં અધોમુખં પજ્ઝાયન્તં અપ્પટિભાનં વિદિત્વા નિગ્રોધં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – “સચ્ચં કિર, નિગ્રોધ, ભાસિતા તે એસા વાચા”તિ? “સચ્ચં , ભન્તે, ભાસિતા મે એસા વાચા, યથાબાલેન યથામૂળ્હેન યથાઅકુસલેના”તિ. “તં કિં મઞ્ઞસિ, નિગ્રોધ. કિન્તિ તે સુતં પરિબ્બાજકાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં – ‘યે તે અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા, એવં સુ તે ભગવન્તો સંગમ્મ સમાગમ્મ ઉન્નાદિનો ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં...પે॰... ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા. સેય્યથાપિ ત્વં એતરહિ સાચરિયકો. ઉદાહુ, એવં સુ તે ભગવન્તો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ, સેય્યથાપાહં એતરહી’તિ.

“સુતં મેતં, ભન્તે. પરિબ્બાજકાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં – ‘યે તે અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા , ન એવં સુ [નાસ્સુ (સી॰ પી॰)] તે ભગવન્તો સંગમ્મ સમાગમ્મ ઉન્નાદિનો ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં...પે॰...

ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા, સેય્યથાપાહં એતરહિ સાચરિયકો. એવં સુ તે ભગવન્તો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ, સેય્યથાપિ ભગવા એતરહી’’’તિ.

‘‘તસ્સ તે, નિગ્રોધ, વિઞ્ઞુસ્સ સતો મહલ્લકસ્સ ન એતદહોસિ – ‘બુદ્ધો સો ભગવા બોધાય ધમ્મં દેસેતિ, દન્તો સો ભગવા દમથાય ધમ્મં દેસેતિ, સન્તો સો ભગવા સમથાય ધમ્મં દેસેતિ, તિણ્ણો સો ભગવા તરણાય ધમ્મં દેસેતિ, પરિનિબ્બુતો સો ભગવા પરિનિબ્બાનાય ધમ્મં દેસેતી’’’તિ?

બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનસચ્છિકિરિયા

૭૭. એવં વુત્તે, નિગ્રોધો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, ય્વાહં એવં ભગવન્તં અવચાસિં. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ આયતિં સંવરાયા’’તિ. ‘‘તગ્ઘ ત્વં [તં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], નિગ્રોધ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યો મં ત્વં એવં અવચાસિ. યતો ચ ખો ત્વં, નિગ્રોધ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોસિ, તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિ હેસા, નિગ્રોધ, અરિયસ્સ વિનયે, યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ આયતિં સંવરં આપજ્જતિ. અહં ખો પન, નિગ્રોધ, એવં વદામિ –

‘એતુ વિઞ્ઞૂ પુરિસો અસઠો અમાયાવી ઉજુજાતિકો, અહમનુસાસામિ અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા [યથાનુસિટ્ઠં (?)] પટિપજ્જમાનો, યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ સત્તવસ્સાનિ. તિટ્ઠન્તુ, નિગ્રોધ, સત્ત વસ્સાનિ. એતુ વિઞ્ઞૂ પુરિસો અસઠો અમાયાવી ઉજુજાતિકો, અહમનુસાસામિ અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો, યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ છ વસ્સાનિ. પઞ્ચ વસ્સાનિ... ચત્તારિ વસ્સાનિ... તીણિ વસ્સાનિ... દ્વે વસ્સાનિ... એકં વસ્સં. તિટ્ઠતુ, નિગ્રોધ, એકં વસ્સં. એતુ વિઞ્ઞૂ પુરિસો અસઠો અમાયાવી ઉજુજાતિકો અહમનુસાસામિ અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો, યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ સત્ત માસાનિ. તિટ્ઠન્તુ, નિગ્રોધ, સત્ત માસાનિ... છ માસાનિ... પઞ્ચ માસાનિ ... ચત્તારિ માસાનિ... તીણિ માસાનિ... દ્વે માસાનિ... એકં માસં... અડ્ઢમાસં. તિટ્ઠતુ, નિગ્રોધ, અડ્ઢમાસો. એતુ વિઞ્ઞૂ પુરિસો અસઠો અમાયાવી ઉજુજાતિકો, અહમનુસાસામિ અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો, યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ સત્તાહં’.

પરિબ્બાજકાનં પજ્ઝાયનં

૭૮. ‘‘સિયા ખો પન તે, નિગ્રોધ, એવમસ્સ – ‘અન્તેવાસિકમ્યતા નો સમણો ગોતમો એવમાહા’તિ. ન ખો પનેતં, નિગ્રોધ, એવં દટ્ઠબ્બં. યો એવ વો [તે (સી॰ સ્યા॰)] આચરિયો, સો એવ વો આચરિયો હોતુ. સિયા ખો પન તે, નિગ્રોધ, એવમસ્સ – ‘ઉદ્દેસા નો ચાવેતુકામો સમણો ગોતમો એવમાહા’તિ. ન ખો પનેતં, નિગ્રોધ , એવં દટ્ઠબ્બં. યો એવ વો ઉદ્દેસો સો એવ વો ઉદ્દેસો હોતુ. સિયા ખો પન તે, નિગ્રોધ, એવમસ્સ – ‘આજીવા નો

ચાવેતુકામો સમણો ગોતમો એવમાહા’તિ. ન ખો પનેતં, નિગ્રોધ, એવં દટ્ઠબ્બં. યો એવ વો આજીવો, સો એવ વો આજીવો હોતુ. સિયા ખો પન તે, નિગ્રોધ, એવમસ્સ – ‘યે નો ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા સાચરિયકાનં, તેસુ પતિટ્ઠાપેતુકામો સમણો ગોતમો એવમાહા’તિ. ન ખો પનેતં, નિગ્રોધ, એવં દટ્ઠબ્બં. અકુસલા ચેવ વો તે ધમ્મા [વોધમ્મા (ક॰), તે ધમ્મા (સ્યા॰)] હોન્તુ અકુસલસઙ્ખાતા ચ સાચરિયકાનં. સિયા ખો પન તે , નિગ્રોધ, એવમસ્સ – ‘યે નો ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા સાચરિયકાનં, તેહિ વિવેચેતુકામો સમણો ગોતમો એવમાહા’તિ. ન ખો પનેતં, નિગ્રોધ, એવં દટ્ઠબ્બં. કુસલા ચેવ વો તે ધમ્મા હોન્તુ કુસલસઙ્ખાતા ચ સાચરિયકાનં. ઇતિ ખ્વાહં, નિગ્રોધ, નેવ અન્તેવાસિકમ્યતા એવં વદામિ, નપિ ઉદ્દેસા ચાવેતુકામો એવં વદામિ, નપિ આજીવા ચાવેતુકામો એવં વદામિ, નપિ યે વો ધમ્મા [નપિ યે ખો ધમ્મા (સી॰), નપિ યે તે ધમ્મા (સ્યા॰), નપિ યે ચ વો ધમ્મા (ક॰)] અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા સાચરિયકાનં, તેસુ પતિટ્ઠાપેતુકામો એવં વદામિ, નપિ યે વો ધમ્મા [નપિ યે ખો ધમ્મા (સી॰), નપિ યે તે ધમ્મા (સ્યા॰), નપિ યે ચ વો ધમ્મા (ક॰)] કુસલા કુસલસઙ્ખાતા સાચરિયકાનં, તેહિ વિવેચેતુકામો એવં વદામિ. સન્તિ ચ ખો, નિગ્રોધ, અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીના સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા [પોનોભવિકા (ક॰)] સદરા [સદ્દરા (પી॰ ક॰), સદરથા (સ્યા॰ ક॰)] દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા, યેસાહં પહાનાય ધમ્મં દેસેમિ. યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનીયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’’તિ.

૭૯. એવં વુત્તે, તે પરિબ્બાજકા તુણ્હીભૂતા મઙ્કુભૂતા પત્તક્ખન્ધા અધોમુખા પજ્ઝાયન્તા અપ્પટિભાના નિસીદિંસુ યથા તં મારેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તા. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘સબ્બે પિમે મોઘપુરિસા ફુટ્ઠા પાપિમતા. યત્ર હિ નામ એકસ્સપિ ન એવં ભવિસ્સતિ – ‘હન્દ મયં અઞ્ઞાણત્થમ્પિ સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં ચરામ, કિં કરિસ્સતિ સત્તાહો’’’તિ? અથ ખો ભગવા ઉદુમ્બરિકાય પરિબ્બાજકારામે સીહનાદં નદિત્વા વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે પચ્ચુપટ્ઠાસિ [પચ્ચુટ્ઠાસિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. સન્ધાનો પન ગહપતિ તાવદેવ રાજગહં પાવિસીતિ.

ઉદુમ્બરિકસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. ચક્કવત્તિસુત્તં

અત્તદીપસરણતા

૮૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મગધેસુ વિહરતિ માતુલાયં. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદ્દન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘અત્તદીપા, ભિક્ખવે, વિહરથ અત્તસરણા અનઞ્ઞસરણા, ધમ્મદીપા ધમ્મસરણા અનઞ્ઞસરણા. કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અત્તદીપો વિહરતિ અત્તસરણો અનઞ્ઞસરણો, ધમ્મદીપો ધમ્મસરણો અનઞ્ઞસરણો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી…પે॰… ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી…પે॰… ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અત્તદીપો વિહરતિ અત્તસરણો અનઞ્ઞસરણો, ધમ્મદીપો ધમ્મસરણો અનઞ્ઞસરણો.

‘‘ગોચરે, ભિક્ખવે, ચરથ સકે પેત્તિકે વિસયે. ગોચરે, ભિક્ખવે, ચરતં સકે પેત્તિકે વિસયે ન લચ્છતિ મારો ઓતારં, ન લચ્છતિ મારો આરમ્મણં [આરમણં (?)]. કુસલાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં સમાદાનહેતુ એવમિદં પુઞ્ઞં પવડ્ઢતિ.

દળ્હનેમિચક્કવત્તિરાજા

૮૧. ‘‘ભૂતપુબ્બં , ભિક્ખવે, રાજા દળ્હનેમિ નામ અહોસિ ચક્કવત્તી [ચક્કવત્તિ (સ્યા॰ પી॰)] ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો. તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ અહેસું સેય્યથિદં – ચક્કરતનંઉ હત્થિરતનં અસ્સરતનં મણિરતનં ઇત્થિરતનં ગહપતિરતનં પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા અહેસું સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન [ધમ્મેન સમેન (સ્યા॰ ક॰)] અભિવિજિય અજ્ઝાવસિ.

૮૨. ‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા દળ્હનેમિ બહુન્નં વસ્સાનં બહુન્નં વસ્સસતાનં બહુન્નં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ‘યદા ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, પસ્સેય્યાસિ દિબ્બં ચક્કરતનં ઓસક્કિતં ઠાના ચુતં, અથ મે આરોચેય્યાસી’તિ. ‘એવં, દેવા’તિ ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો રઞ્ઞો દળ્હનેમિસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અદ્દસા ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો બહુન્નં વસ્સાનં બહુન્નં વસ્સસતાનં બહુન્નં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન દિબ્બં ચક્કરતનં ઓસક્કિતં ઠાના ચુતં, દિસ્વાન યેન રાજા દળ્હનેમિ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં દળ્હનેમિં એતદવોચ – ‘યગ્ઘે, દેવ, જાનેય્યાસિ, દિબ્બં તે ચક્કરતનં ઓસક્કિતં ઠાના ચુત’ન્તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા દળ્હનેમિ જેટ્ઠપુત્તં કુમારં આમન્તાપેત્વા [આમન્તેત્વા (સ્યા॰ ક॰)] એતદવોચ – ‘દિબ્બં કિર મે, તાત કુમાર, ચક્કરતનં ઓસક્કિતં ઠાના ચુતં. સુતં ખો પન મેતં – યસ્સ રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ દિબ્બં ચક્કરતનં ઓસક્કતિ ઠાના ચવતિ, ન દાનિ તેન રઞ્ઞા ચિરં જીવિતબ્બં હોતીતિ. ભુત્તા ખો પન મે માનુસકા કામા, સમયો દાનિ મે દિબ્બે કામે પરિયેસિતું. એહિ ત્વં, તાત કુમાર, ઇમં સમુદ્દપરિયન્તં પથવિં પટિપજ્જ. અહં પન કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિસ્સામી’તિ.

૮૩. ‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા દળ્હનેમિ જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિ. સત્તાહપબ્બજિતે ખો પન, ભિક્ખવે, રાજિસિમ્હિ દિબ્બં ચક્કરતનં અન્તરધાયિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરો પુરિસો યેન રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો [મુદ્ધાવસિત્તો (સી॰ સ્યા॰ પી॰) એવમુપરિપિ] તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં ખત્તિયં મુદ્ધાભિસિત્તં એતદવોચ – ‘યગ્ઘે, દેવ, જાનેય્યાસિ, દિબ્બં ચક્કરતનં અન્તરહિત’ન્તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો દિબ્બે ચક્કરતને અન્તરહિતે અનત્તમનો અહોસિ, અનત્તમનતઞ્ચ પટિસંવેદેસિ. સો યેન રાજિસિ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજિસિં એતદવોચ – ‘યગ્ઘે, દેવ, જાનેય્યાસિ, દિબ્બં ચક્કરતનં અન્તરહિત’ન્તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, રાજિસિ રાજાનં ખત્તિયં મુદ્ધાભિસિત્તં એતદવોચ – ‘મા ખો ત્વં, તાત, દિબ્બે ચક્કરતને અન્તરહિતે અનત્તમનો અહોસિ, મા અનત્તમનતઞ્ચ પટિસંવેદેસિ, ન હિ તે, તાત, દિબ્બં ચક્કરતનં પેત્તિકં દાયજ્જં. ઇઙ્ઘ ત્વં, તાત, અરિયે ચક્કવત્તિવત્તે વત્તાહિ. ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં તે અરિયે ચક્કવત્તિવત્તે વત્તમાનસ્સ તદહુપોસથે પન્નરસે સીસંન્હાતસ્સ [સીસં નહાતસ્સ (સી॰ પી॰), સીસન્હાતસ્સ (સ્યા॰)] ઉપોસથિકસ્સ ઉપરિપાસાદવરગતસ્સ દિબ્બં ચક્કરતનં પાતુભવિસ્સતિ સહસ્સારં સનેમિકં સનાભિકં સબ્બાકારપરિપૂર’ન્તિ.

ચક્કવત્તિઅરિયવત્તં

૮૪. ‘‘‘કતમં પન તં, દેવ, અરિયં ચક્કવત્તિવત્ત’ન્તિ ? ‘તેન હિ ત્વં, તાત, ધમ્મંયેવ નિસ્સાય ધમ્મં સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો [ગરુકરોન્તો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ધમ્મં માનેન્તો ધમ્મં પૂજેન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો ધમ્મદ્ધજો ધમ્મકેતુ ધમ્માધિપતેય્યો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહસ્સુ અન્તોજનસ્મિં બલકાયસ્મિં ખત્તિયેસુ અનુયન્તેસુ [અનુયુત્તેસુ (સી॰ પી॰)] બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમજાનપદેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ મિગપક્ખીસુ. મા ચ તે, તાત, વિજિતે અધમ્મકારો પવત્તિત્થ. યે ચ તે, તાત, વિજિતે અધના અસ્સુ, તેસઞ્ચ ધનમનુપ્પદેય્યાસિ [ધનમનુપ્પદજ્જેય્યાસિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. યે ચ તે, તાત, વિજિતે સમણબ્રાહ્મણા મદપ્પમાદા પટિવિરતા ખન્તિસોરચ્ચે નિવિટ્ઠા એકમત્તાનં દમેન્તિ, એકમત્તાનં સમેન્તિ, એકમત્તાનં પરિનિબ્બાપેન્તિ, તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છેય્યાસિ પરિગ્ગણ્હેય્યાસિ – ‘‘કિં, ભન્તે, કુસલં, કિં અકુસલં, કિં સાવજ્જં, કિં અનવજ્જં, કિં સેવિતબ્બં, કિં ન સેવિતબ્બં, કિં મે કરીયમાનં દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય અસ્સ, કિં વા પન મે કરીયમાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય અસ્સા’’તિ? તેસં સુત્વા યં અકુસલં તં અભિનિવજ્જેય્યાસિ, યં કુસલં તં સમાદાય વત્તેય્યાસિ. ઇદં ખો, તાત, તં અરિયં ચક્કવત્તિવત્ત’ન્તિ.

ચક્કરતનપાતુભાવો

૮૫. ‘‘‘એવં, દેવા’તિ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો રાજિસિસ્સ પટિસ્સુત્વા અરિયે ચક્કવત્તિવત્તે [અરિયં ચક્કવત્તિવત્તં (ક॰)] વત્તિ. તસ્સ અરિયે ચક્કવત્તિવત્તે વત્તમાનસ્સ તદહુપોસથે પન્નરસે સીસંન્હાતસ્સ ઉપોસથિકસ્સ ઉપરિપાસાદવરગતસ્સ દિબ્બં ચક્કરતનં પાતુરહોસિ સહસ્સારં સનેમિકં સનાભિકં સબ્બાકારપરિપૂરં. દિસ્વાન રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘સુતં ખો પન મેતં – યસ્સ રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ તદહુપોસથે પન્નરસે સીસંન્હાતસ્સ ઉપોસથિકસ્સ ઉપરિપાસાદવરગતસ્સ દિબ્બં

ચક્કરતનં પાતુભવતિ સહસ્સારં સનેમિકં સનાભિકં સબ્બાકારપરિપૂરં , સો હોતિ રાજા ચક્કવત્તી’તિ. અસ્સં નુ ખો અહં રાજા ચક્કવત્તીતિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉતરાસઙ્ગં કરિત્વા વામેન હત્થેન ભિઙ્કારં ગહેત્વા દક્ખિણેન હત્થેન ચક્કરતનં અબ્ભુક્કિરિ – ‘પવત્તતુ ભવં ચક્કરતનં, અભિવિજિનાતુ ભવં ચક્કરતન’ન્તિ.

‘‘અથ ખો તં, ભિક્ખવે, ચક્કરતનં પુરત્થિમં દિસં પવત્તિ, અન્વદેવ રાજા ચક્કવત્તી સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય. યસ્મિં ખો પન, ભિક્ખવે, પદેસે ચક્કરતનં પતિટ્ઠાસિ, તત્થ રાજા ચક્કવત્તી વાસં ઉપગચ્છિ સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય. યે ખો પન, ભિક્ખવે, પુરત્થિમાય દિસાય પટિરાજાનો, તે રાજાનં ચક્કવત્તિં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહંસુ – ‘એહિ ખો, મહારાજ, સ્વાગતં તે [સાગતં (સી॰ પી॰)] મહારાજ, સકં તે, મહારાજ, અનુસાસ, મહારાજા’તિ. રાજા ચક્કવત્તી એવમાહ – ‘પાણો ન હન્તબ્બો, અદિન્નં નાદાતબ્બં, કામેસુમિચ્છા ન ચરિતબ્બા, મુસા ન ભાસિતબ્બા, મજ્જં ન પાતબ્બં, યથાભુત્તઞ્ચ ભુઞ્જથા’તિ. યે ખો પન, ભિક્ખવે, પુરત્થિમાય દિસાય પટિરાજાનો, તે રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ અનુયન્તા [અનુયુત્તા (સી॰ પી॰)] અહેસું.

૮૬. ‘‘અથ ખો તં, ભિક્ખવે, ચક્કરતનં પુરત્થિમં સમુદ્દં અજ્ઝોગાહેત્વા [અજ્ઝોગહેત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પચ્ચુત્તરિત્વા દક્ખિણં દિસં પવત્તિ...પે॰... દક્ખિણં સમુદ્દં અજ્ઝોગાહેત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા પચ્છિમં દિસં પવત્તિ, અન્વદેવ રાજા ચક્કવત્તી સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય. યસ્મિં ખો પન, ભિક્ખવે, પદેસે ચક્કરતનં પતિટ્ઠાસિ, તત્થ રાજા ચક્કવત્તી વાસં ઉપગચ્છિ સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય. યે ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્છિમાય દિસાય પટિરાજાનો, તે રાજાનં ચક્કવત્તિં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહંસુ – ‘એહિ ખો, મહારાજ, સ્વાગતં તે, મહારાજ, સકં તે, મહારાજ, અનુસાસ, મહારાજા’તિ. રાજા ચક્કવત્તી એવમાહ – ‘પાણો ન હન્તબ્બો, અદિન્નં નાદાતબ્બં, કામેસુમિચ્છા ન ચરિતબ્બા, મુસા ન ભાસિતબ્બા, મજ્જં ન પાતબ્બં, યથાભુત્તઞ્ચ ભુઞ્જથા’તિ. યે ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્છિમાય દિસાય પટિરાજાનો, તે રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ અનુયન્તા અહેસું.

૮૭. ‘‘અથ ખો તં, ભિક્ખવે, ચક્કરતનં પચ્છિમં સમુદ્દં અજ્ઝોગાહેત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા ઉત્તરં દિસં પવત્તિ, અન્વદેવ રાજા ચક્કવત્તી સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય. યસ્મિં ખો પન, ભિક્ખવે, પદેસે ચક્કરતનં પતિટ્ઠાસિ, તત્થ રાજા ચક્કવત્તી વાસં ઉપગચ્છિ સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય. યે ખો પન, ભિક્ખવે, ઉત્તરાય દિસાય પટિરાજાનો, તે રાજાનં ચક્કવત્તિં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહંસુ – ‘એહિ ખો, મહારાજ, સ્વાગતં તે, મહારાજ , સકં તે, મહારાજ, અનુસાસ, મહારાજા’તિ. રાજા ચક્કવત્તી એવમાહ – ‘પાણો ન હન્તબ્બો, અદિન્નં નાદાતબ્બં, કામેસુમિચ્છા ન ચરિતબ્બા, મુસા ન ભાસિતબ્બા, મજ્જં ન પાતબ્બં, યથાભુત્તઞ્ચ ભુઞ્જથા’તિ. યે ખો પન, ભિક્ખવે, ઉત્તરાય દિસાય પટિરાજાનો, તે રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ અનુયન્તા અહેસું.

‘‘અથ ખો તં, ભિક્ખવે, ચક્કરતનં સમુદ્દપરિયન્તં પથવિં અભિવિજિનિત્વા તમેવ રાજધાનિં પચ્ચાગન્ત્વા રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ અન્તેપુરદ્વારે અત્થકરણપમુખે [અટ્ટકરણપમુખે (ક॰)] અક્ખાહતં મઞ્ઞે અટ્ઠાસિ રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ અન્તેપુરં ઉપસોભયમાનં.

દુતિયાદિચક્કવત્તિકથા

૮૮. ‘‘દુતિયોપિ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી...પે॰... તતિયોપિ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી... ચતુત્થોપિ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી... પઞ્ચમોપિ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી... છટ્ઠોપિ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી... સત્તમોપિ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી બહૂન્નં વસ્સાનં બહૂન્નં વસ્સસતાનં બહૂન્નં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ‘યદા ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, પસ્સેય્યાસિ દિબ્બં ચક્કરતનં ઓસક્કિતં ઠાના ચુતં, અથ મે આરોચેય્યાસી’તિ. ‘એવં, દેવા’તિ ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અદ્દસા ખો , ભિક્ખવે, સો પુરિસો બહૂન્નં વસ્સાનં બહૂન્નં વસ્સસતાનં બહૂન્નં વસ્સસહસ્સાનં અચ્ચયેન દિબ્બં ચક્કરતનં ઓસક્કિતં ઠાના ચુતં. દિસ્વાન યેન રાજા ચક્કવત્તી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં ચક્કવત્તિં એતદવોચ – ‘યગ્ઘે , દેવ, જાનેય્યાસિ, દિબ્બં તે ચક્કરતનં ઓસક્કિતં ઠાના ચુત’ન્તિ?

૮૯. ‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી જેટ્ઠપુત્તં કુમારં આમન્તાપેત્વા એતદવોચ – ‘દિબ્બં કિર મે, તાત કુમાર, ચક્કરતનં ઓસક્કિતં, ઠાના ચુતં, સુતં ખો પન મેતં – યસ્સ રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ દિબ્બં ચક્કરતનં ઓસક્કતિ, ઠાના ચવતિ, ન દાનિ તેન રઞ્ઞા ચિરં જીવિતબ્બં હોતીતિ. ભુત્તા ખો પન મે માનુસકા કામા, સમયો દાનિ મે દિબ્બે કામે પરિયેસિતું, એહિ ત્વં, તાત કુમાર, ઇમં સમુદ્દપરિયન્તં પથવિં પટિપજ્જ . અહં પન કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિસ્સામી’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી જેટ્ઠપુત્તં કુમારં સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિ. સત્તાહપબ્બજિતે ખો પન, ભિક્ખવે, રાજિસિમ્હિ દિબ્બં ચક્કરતનં અન્તરધાયિ.

૯૦. ‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરો પુરિસો યેન રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં ખત્તિયં મુદ્ધાભિસિત્તં એતદવોચ – ‘યગ્ઘે, દેવ, જાનેય્યાસિ, દિબ્બં ચક્કરતનં અન્તરહિત’ન્તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો દિબ્બે ચક્કરતને અન્તરહિતે અનત્તમનો અહોસિ. અનત્તમનતઞ્ચ પટિસંવેદેસિ; નો ચ ખો રાજિસિં ઉપસઙ્કમિત્વા અરિયં ચક્કવત્તિવત્તં પુચ્છિ. સો સમતેનેવ સુદં જનપદં પસાસતિ. તસ્સ સમતેન જનપદં પસાસતો પુબ્બેનાપરં જનપદા ન પબ્બન્તિ, યથા તં પુબ્બકાનં રાજૂનં અરિયે ચક્કવત્તિવત્તે વત્તમાનાનં.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, અમચ્ચા પારિસજ્જા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા મન્તસ્સાજીવિનો સન્નિપતિત્વા રાજાનં ખત્તિયં મુદ્ધાભિસિત્તં એતદવોચું – ‘ન ખો તે, દેવ, સમતેન (સુદં) જનપદં પસાસતો પુબ્બેનાપરં જનપદા પબ્બન્તિ, યથા તં પુબ્બકાનં રાજૂનં અરિયે ચક્કવત્તિવત્તે વત્તમાનાનં. સંવિજ્જન્તિ ખો તે, દેવ, વિજિતે અમચ્ચા પારિસજ્જા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા મન્તસ્સાજીવિનો મયઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ [અઞ્ઞે ચ પણ્ડિતે સમણબ્રાહ્મણે પુચ્છેય્યાસિ (ક॰)] યે મયં અરિયં ચક્કવત્તિવત્તં ધારેમ. ઇઙ્ઘ ત્વં, દેવ, અમ્હે અરિયં ચક્કવત્તિવત્તં પુચ્છ. તસ્સ તે મયં અરિયં ચક્કવત્તિવત્તં પુટ્ઠા બ્યાકરિસ્સામા’તિ.

આયુવણ્ણાદિપરિયાનિકથા

૯૧. ‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો અમચ્ચે પારિસજ્જે ગણકમહામત્તે અનીકટ્ઠે દોવારિકે મન્તસ્સાજીવિનો સન્નિપાતેત્વા અરિયં ચક્કવત્તિવત્તં પુચ્છિ. તસ્સ તે અરિયં ચક્કવત્તિવત્તં પુટ્ઠા બ્યાકરિંસુ. તેસં સુત્વા ધમ્મિકઞ્હિ ખો રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહિ, નો ચ ખો અધનાનં ધનમનુપ્પદાસિ. અધનાનં ધને

અનનુપ્પદિયમાને દાલિદ્દિયં વેપુલ્લમગમાસિ. દાલિદ્દિયે વેપુલ્લં ગતે અઞ્ઞતરો પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિ. તમેનં અગ્ગહેસું. ગહેત્વા રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ દસ્સેસું – 'અયં, દેવ, પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી'તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો તં પુરિસં એતદવોચ – 'સચ્ચં કિર ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી'તિ [આદિયસીતિ (સ્યા॰)]? 'સચ્ચં, દેવા'તિ. 'કિં કારણા'તિ? 'ન હિ, દેવ, જીવામી'તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો તસ્સ પુરિસસ્સ ધનમનુપ્પદાસિ – 'ઇમિના ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, ધનેન અત્તના ચ જીવાહિ, માતાપિતરો ચ પોસેહિ, પુત્તદારઞ્ચ પોસેહિ, કમ્મન્તે ચ પયોજેહિ, સમણબ્રાહ્મણેસુ [સમણેસુ બ્રાહ્મણેસુ (બહૂસુ)] ઉદ્ધગ્ગિકં દક્ખિણં પતિટ્ઠાપેહિ સોવગ્ગિકં સુખવિપાકં સગ્ગસંવત્તનિક'ન્તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

''અઞ્ઞતરોપિ ખો, ભિક્ખવે, પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિ. તમેનં અગ્ગહેસું. ગહેત્વા રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ દસ્સેસું – 'અયં, દેવ, પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી'તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો તં પુરિસં એતદવોચ – 'સચ્ચં કિર ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી'તિ? 'સચ્ચં, દેવા'તિ. 'કિં કારણા'તિ? 'ન હિ, દેવ, જીવામી'તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો તસ્સ પુરિસસ્સ ધનમનુપ્પદાસિ – 'ઇમિના ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, ધનેન અત્તના ચ જીવાહિ, માતાપિતરો ચ પોસેહિ, પુત્તદારઞ્ચ પોસેહિ, કમ્મન્તે ચ પયોજેહિ, સમણબ્રાહ્મણેસુ ઉદ્ધગ્ગિકં દક્ખિણં પતિટ્ઠાપેહિ સોવગ્ગિકં સુખવિપાકં સગ્ગસંવત્તનિક'ન્તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસિ .

૯૨. ''અસ્સોસું ખો, ભિક્ખવે, મનુસ્સા – 'યે કિર, ભો, પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયન્તિ, તેસં રાજા ધનમનુપ્પદેતી'તિ. સુત્વાન તેસં એતદહોસિ – 'યંનૂન મયમ્પિ પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયેય્યામા'તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરો પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિ. તમેનં અગ્ગહેસું. ગહેત્વા રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ દસ્સેસું – 'અયં, દેવ, પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી'તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો તં પુરિસં એતદવોચ – 'સચ્ચં કિર ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી'તિ? 'સચ્ચં, દેવા'તિ. 'કિં કારણા'તિ? 'ન હિ, દેવ, જીવામી'તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ એતદહોસિ – 'સચે ખો અહં યો યો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિસ્સતિ, તસ્સ તસ્સ ધનમનુપ્પદસ્સામિ, એવમિદં અદિન્નાદાનં પવડ્ઢિસ્સતિ. યંનૂનાહં ઇમં પુરિસં સુનિસેધં નિસેધેય્યં, મૂલઘચ્ચં [મૂલઘચ્છં (સ્યા॰), મૂલછેજ્જ (ક॰)] કરેય્યં, સીસમસ્સ છિન્દેય્ય'ન્તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો પુરિસે આણાપેસિ – 'તેન હિ, ભણે, ઇમં પુરિસં દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં [પચ્છાબાહું (સ્યા॰)] ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખમિત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સુનિસેધં નિસેધેથ, મૂલઘચ્ચં કરોથ, સીસમસ્સ છિન્દથા'તિ. 'એવં, દેવા'તિ ખો, ભિક્ખવે, તે પુરિસા રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ પટિસ્સુત્વા તં પુરિસં દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખમિત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સુનિસેધં નિસેધેસું, મૂલઘચ્ચં અકંસુ, સીસમસ્સ છિન્દિંસુ.

૯૩. ‘‘અસ્સોસું ખો, ભિક્ખવે, મનુસ્સા – ‘યે કિર, ભો, પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયન્તિ, તે રાજા સુનિસેધં નિસેધેતિ, મૂલઘચ્ચં કરોતિ, સીસાનિ તેસં છિન્દતી’તિ. સુત્વાન તેસં એતદહોસિ – ‘યંનૂન મયમ્પિ તિણ્હાનિ સત્થાનિ કારાપેસ્સામ [કારાપેય્યામ (સ્યા॰ પી॰) કારાપેય્યામાતિ (ક॰ સી॰)], તિણ્હાનિ સત્થાનિ કારાપેત્વા યેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિસ્સામ, તે સુનિસેધં નિસેધેસ્સામ, મૂલઘચ્ચં કરિસ્સામ, સીસાનિ તેસં છિન્દિસ્સામા’તિ. તે તિણ્હાનિ સત્થાનિ કારાપેસું, તિણ્હાનિ સત્થાનિ કારાપેત્વા ગામઘાતમ્પિ ઉપક્કમિંસુ કાતું, નિગમઘાતમ્પિ ઉપક્કમિંસુ કાતું, નગરઘાતમ્પિ ઉપક્કમિંસુ કાતું, પન્થદુહનમ્પિ [પન્થદૂહનંપિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ઉપક્કમિંસુ કાતું. યેસં તે અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયન્તિ, તે સુનિસેધં નિસેધેન્તિ, મૂલઘચ્ચં કરોન્તિ, સીસાનિ તેસં છિન્દન્તિ.

૯૪. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અધનાનં ધને અનનુપ્પદિયમાને દાલિદ્દિયં વેપુલ્લમગમાસિ, દાલિદ્દિયે વેપુલ્લં ગતે અદિન્નાદાનં વેપુલ્લમગમાસિ, અદિન્નાદાને વેપુલ્લં ગતે સત્થં વેપુલ્લમગમાસિ, સત્થે વેપુલ્લં ગતે પાણાતિપાતો વેપુલ્લમગમાસિ, પાણાતિપાતે વેપુલ્લં ગતે તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં ચત્તારીસવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા અહેસું.

‘‘ચત્તારીસવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ અઞ્ઞતરો પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિ. તમેનં અગ્ગહેસું. ગહેત્વા રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ દસ્સેસું – ‘અયં, દેવ, પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી’તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો તં પુરિસં એતદવોચ – ‘સચ્ચં કિર ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી’તિ? ‘ન હિ, દેવા’તિ સમ્પજાનમુસા અભાસિ.

૯૫. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અધનાનં ધને અનનુપ્પદિયમાને દાલિદ્દિયં વેપુલ્લમગમાસિ. દાલિદ્દિયે વેપુલ્લં ગતે અદિન્નાદાનં વેપુલ્લમગમાસિ, અદિન્નાદાને વેપુલ્લં ગતે સત્થં વેપુલ્લમગમાસિ. સત્થે વેપુલ્લં ગતે પાણાતિપાતો વેપુલ્લમગમાસિ, પાણાતિપાતે વેપુલ્લં ગતે મુસાવાદો વેપુલ્લમગમાસિ , મુસાવાદે વેપુલ્લં ગતે તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં ચત્તારીસવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં વીસતિવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા અહેસું.

‘‘વીસતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ , ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ અઞ્ઞતરો પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિ. તમેનં અઞ્ઞતરો પુરિસો રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાભિસિત્તસ્સ આરોચેસિ – ‘ઇત્થન્નામો, દેવ, પુરિસો પરેસં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયી’તિ પેસુઞ્ઞમકાસિ.

૯૬. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અધનાનં ધને અનનુપ્પદિયમાને દાલિદ્દિયં વેપુલ્લમગમાસિ. દાલિદ્દિયે વેપુલ્લં ગતે અદિન્નાદાનં વેપુલ્લમગમાસિ, અદિન્નાદાને વેપુલ્લં ગતે સત્થં વેપુલ્લમગમાસિ, સત્થે વેપુલ્લં ગતે પાણાતિપાતો વેપુલ્લમગમાસિ, પાણાતિપાતે વેપુલ્લં ગતે મુસાવાદો વેપુલ્લમગમાસિ, મુસાવાદે વેપુલ્લં ગતે પિસુણા વાચા વેપુલ્લમગમાસિ, પિસુણાય વાચાય વેપુલ્લં ગતાય તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં વીસતિવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં દસવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા અહેસું.

‘‘દસવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ એકિદં સત્તા વણ્ણવન્તો હોન્તિ, એકિદં સત્તા દુબ્બણ્ણા. તત્થ યે તે સત્તા દુબ્બણ્ણા, તે વણ્ણવન્તે સત્તે અભિજ્ઝાયન્તા પરેસં દારેસુ ચારિત્તં આપજ્જિંસુ.

૯૭. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અધનાનં ધને અનનુપ્પદિયમાને દાલિદ્દિયં વેપુલ્લમગમાસિ. દાલિદ્દિયે વેપુલ્લં ગતે…પે॰… કામેસુમિચ્છાચારો વેપુલ્લમગમાસિ, કામેસુમિચ્છાચારે વેપુલ્લં ગતે તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં દસવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં પઞ્ચવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા અહેસું.

૯૮. ‘‘પઞ્ચવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે , મનુસ્સેસુ દ્વે ધમ્મા વેપુલ્લમગમંસુ – ફરુસાવાચા સમ્ફપ્પલાપો ચ. દ્વીસુ ધમ્મેસુ વેપુલ્લં ગતેસુ તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં પઞ્ચવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં અપ્પેકચ્ચે અડ્ઢતેય્યવસ્સસહસ્સાયુકા, અપ્પેકચ્ચે દ્વેવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા અહેસું.

૯૯. ‘‘અડ્ઢતેય્યવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ અભિજ્ઝાબ્યાપાદા વેપુલ્લમગમંસુ. અભિજ્ઝાબ્યાપાદેસુ વેપુલ્લં ગતેસુ તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં અડ્ઢતેય્યવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં વસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા અહેસું.

૧૦૦. ‘‘વસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ મિચ્છાદિટ્ઠિ વેપુલ્લમગમાસિ. મિચ્છાદિટ્ઠિયા વેપુલ્લં ગતાય તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં વસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં પઞ્ચવસ્સસતાયુકા પુત્તા અહેસું.

૧૦૧. ‘‘પઞ્ચવસ્સસતાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ તયો ધમ્મા વેપુલ્લમગમંસુ. અધમ્મરાગો વિસમલોભો મિચ્છાધમ્મો. તીસુ ધમ્મેસુ વેપુલ્લં ગતેસુ તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં પઞ્ચવસ્સસતાયુકાનં મનુસ્સાનં અપ્પેકચ્ચે અડ્ઢતેય્યવસ્સસતાયુકા, અપ્પેકચ્ચે દ્વેવસ્સસતાયુકા પુત્તા અહેસું.

‘‘અડ્ઢતેય્યવસ્સસતાયુકેસુ, ભિક્ખવે , મનુસ્સેસુ ઇમે ધમ્મા વેપુલ્લમગમંસુ. અમત્તેય્યતા અપેત્તેય્યતા અસામઞ્ઞતા અબ્રહ્મઞ્ઞતા ન કુલે જેટ્ઠાપચાયિતા.

૧૦૨. ‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અધનાનં ધને અનનુપ્પદિયમાને દાલિદ્દિયં વેપુલ્લમગમાસિ. દાલિદ્દિયે વેપુલ્લં ગતે અદિન્નાદાનં વેપુલ્લમગમાસિ. અદિન્નાદાને વેપુલ્લં ગતે સત્થં વેપુલ્લમગમાસિ. સત્થે વેપુલ્લં ગતે પાણાતિપાતો વેપુલ્લમગમાસિ. પાણાતિપાતે વેપુલ્લં ગતે મુસાવાદો વેપુલ્લમગમાસિ. મુસાવાદે વેપુલ્લં ગતે પિસુણા વાચા વેપુલ્લમગમાસિ. પિસુણાય વાચાય વેપુલ્લં ગતાય કામેસુમિચ્છાચારો વેપુલ્લમગમાસિ. કામેસુમિચ્છાચારે વેપુલ્લં ગતે દ્વે ધમ્મા વેપુલ્લમગમંસુ, ફરુસા વાચા સમ્ફપ્પલાપો ચ. દ્વીસુ ધમ્મેસુ વેપુલ્લં ગતેસુ અભિજ્ઝાબ્યાપાદા વેપુલ્લમગમંસુ. અભિજ્ઝાબ્યાપાદેસુ વેપુલ્લં ગતેસુ મિચ્છાદિટ્ઠિ વેપુલ્લમગમાસિ. મિચ્છાદિટ્ઠિયા વેપુલ્લં ગતાય તયો ધમ્મા વેપુલ્લમગમંસુ, અધમ્મરાગો વિસમલોભો મિચ્છાધમ્મો. તીસુ ધમ્મેસુ વેપુલ્લં ગતેસુ ઇમે ધમ્મા વેપુલ્લમગમંસુ, અમત્તેય્યતા અપેત્તેય્યતા અસામઞ્ઞતા અબ્રહ્મઞ્ઞતા ન કુલે

જેટ્ઠાપચાયિતા. ઇમેસુ ધમ્મેસુ વેપુલ્લં ગતેસુ તેસં સત્તાનં આયુપિ પરિહાયિ, વણ્ણોપિ પરિહાયિ. તેસં આયુનાપિ પરિહાયમાનાનં વણ્ણેનપિ પરિહાયમાનાનં અડ્ઢતેય્યવસ્સસતાયુકાનં મનુસ્સાનં વસ્સસતાયુકા પુત્તા અહેસું.

દસવસ્સાયુકસમયો

૧૦૩. ‘‘ભવિસ્સતિ , ભિક્ખવે, સો સમયો, યં ઇમેસં મનુસ્સાનં દસવસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ. દસવસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ પઞ્ચવસ્સિકા [પઞ્ચમાસિકા (ક॰ સી॰)] કુમારિકા અલંપતેય્યા ભવિસ્સન્તિ. દસવસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ ઇમાનિ રસાનિ અન્તરધાયિસ્સન્તિ, સેય્યથિદં, સપ્પિ નવનીતં તેલં મધુ ફાણિતં લોણં. દસવસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ કુદ્રૂસકો અગ્ગં ભોજનાનં [અગ્ગભોજનં (સ્યા॰)] ભવિસ્સતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, એતરહિ સાલિમંસોદનો અગ્ગં ભોજનાનં; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, દસવસ્સાયુકેસુ મનુસ્સેસુ કુદ્રૂસકો અગ્ગં ભોજનાનં ભવિસ્સતિ.

‘‘દસવસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ દસ કુસલકમ્મપથા સબ્બેન સબ્બં અન્તરધાયિસ્સન્તિ, દસ અકુસલકમ્મપથા અતિબ્યાદિપ્પિસ્સન્તિ [અતિવિય દિપ્પિસ્સન્તિ (સ્યા॰ પી॰), અતિવ્યાદિપ્પિસ્સન્તિ (સી॰)]. દસવસ્સાયુકેસુ , ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ કુસલન્તિપિ ન ભવિસ્સતિ, કુતો પન કુસલસ્સ કારકો. દસવસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ યે તે ભવિસ્સન્તિ અમત્તેય્યા અપેત્તેય્યા અસામઞ્ઞા અબ્રહ્મઞ્ઞા ન કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો, તે પુજ્જા ચ ભવિસ્સન્તિ પાસંસા ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, એતરહિ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો પુજ્જા ચ પાસંસા ચ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, દસવસ્સાયુકેસુ મનુસ્સેસુ યે તે ભવિસ્સન્તિ અમત્તેય્યા અપેત્તેય્યા અસામઞ્ઞા અબ્રહ્મઞ્ઞા ન કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો, તે પુજ્જા ચ ભવિસ્સન્તિ પાસંસા ચ.

‘‘દસવસ્સાયુકેસુ , ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ ન ભવિસ્સતિ માતાતિ વા માતુચ્છાતિ વા માતુલાનીતિ વા આચરિયભરિયાતિ વા ગરૂનં દારાતિ વા. સમ્ભેદં લોકો ગમિસ્સતિ યથા અજેળકા કુક્કુટસૂકરા સોણસિઙ્ગાલા [સોણસિગાલા (સી॰ પી॰)].

‘‘દસવસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ તેસં સત્તાનં અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ તિબ્બો આઘાતો પચ્ચુપટ્ઠિતો ભવિસ્સતિ તિબ્બો બ્યાપાદો તિબ્બો મનોપદોસો તિબ્બં વધકચિત્તં. માતુપિ પુત્તમ્હિ પુત્તસ્સપિ માતરિ; પિતુપિ પુત્તમ્હિ પુત્તસ્સપિ પિતરિ; ભાતુપિ ભગિનિયા ભગિનિયાપિ ભાતરિ તિબ્બો આઘાતો પચ્ચુપટ્ઠિતો ભવિસ્સતિ તિબ્બો બ્યાપાદો તિબ્બો મનોપદોસો તિબ્બં વધકચિત્તં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, માગવિકસ્સ મિગં દિસ્વા તિબ્બો આઘાતો પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ તિબ્બો બ્યાપાદો તિબ્બો મનોપદોસો તિબ્બં વધકચિત્તં; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, દસવસ્સાયુકેસુ મનુસ્સેસુ તેસં સત્તાનં અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ તિબ્બો આઘાતો પચ્ચુપટ્ઠિતો ભવિસ્સતિ તિબ્બો બ્યાપાદો તિબ્બો મનોપદોસો તિબ્બં વધકચિત્તં. માતુપિ પુત્તમ્હિ પુત્તસ્સપિ માતરિ; પિતુપિ પુત્તમ્હિ પુત્તસ્સપિ પિતરિ; ભાતુપિ ભગિનિયા ભગિનિયાપિ ભાતરિ તિબ્બો આઘાતો પચ્ચુપટ્ઠિતો ભવિસ્સતિ તિબ્બો બ્યાપાદો તિબ્બો મનોપદોસો તિબ્બં વધકચિત્તં.

૧૦૪. ‘‘દસવસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ સત્તાહં સત્થન્તરકપ્પો ભવિસ્સતિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ મિગસઞ્ઞં પટિલભિસ્સન્તિ. તેસં તિણ્હાનિ સત્થાનિ હત્થેસુ પાતુભવિસ્સન્તિ. તે તિણ્હેન સત્થેન ‘એસ મિગો એસ મિગો’તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં જીવિતા વોરોપેસ્સન્તિ.

‘‘અથ ખો તેસં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એકચ્ચાનં એવં ભવિસ્સતિ – ‘મા ચ મયં કઞ્ચિ [કિઞ્ચિ (ક॰)], મા ચ અમ્હે કોચિ, યંનૂન મયં તિણગહનં વા વનગહનં વા રુક્ખગહનં વા નદીવિદુગ્ગં વા પબ્બતવિસમં વા પવિસિત્વા વનમૂલફલાહારા યાપેય્યામા’તિ. તે તિણગહનં વા વનગહનં વા રુક્ખગહનં વા નદીવિદુગ્ગં વા પબ્બતવિસમં વા [તે તિણગહનં વનગહનં રુક્ખગહનં નદીવિદુગ્ગં પબ્બતવિસમં (સી॰ પી॰)] પવિસિત્વા સત્તાહં વનમૂલફલાહારા યાપેસ્સન્તિ. તે તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તિણગહના વનગહના રુક્ખગહના નદીવિદુગ્ગા પબ્બતવિસમા નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં આલિઙ્ગિત્વા સભાગાયિસ્સન્તિ સમસ્સાસિસ્સન્તિ – ‘દિટ્ઠા, ભો, સત્તા જીવસિ, દિટ્ઠા, ભો, સત્તા જીવસી’તિ.

આયુવણ્ણાદિવડ્ઢનકથા

૧૦૫. ‘‘અથ ખો તેસં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એવં ભવિસ્સતિ – ‘મયં ખો અકુસલાનં ધમ્માનં સમાદાનહેતુ એવરૂપં આયતં ઞાતિક્ખયં પત્તા. યંનૂન મયં કુસલં કરેય્યામ. કિં કુસલં કરેય્યામ? યંનૂન મયં પાણાતિપાતા વિરમેય્યામ, ઇદં કુસલં ધમ્મં સમાદાય વત્તેય્યામા’તિ. તે પાણાતિપાતા વિરમિસ્સન્તિ, ઇદં કુસલં ધમ્મં સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ. તે કુસલાનં ધમ્માનં સમાદાનહેતુ આયુનાપિ વડ્ઢિસ્સન્તિ, વણ્ણેનપિ વડ્ઢિસ્સન્તિ . તેસં આયુનાપિ વડ્ઢમાનાનં વણ્ણેનપિ વડ્ઢમાનાનં દસવસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં વીસતિવસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ.

‘‘અથ ખો તેસં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એવં ભવિસ્સતિ – ‘મયં ખો કુસલાનં ધમ્માનં સમાદાનહેતુ આયુનાપિ વડ્ઢામ, વણ્ણેનપિ વડ્ઢામ. યંનૂન મયં ભિય્યોસોમત્તાય કુસલં કરેય્યામ. કિં કુસલં કરેય્યામ? યંનૂન મયં અદિન્નાદાના વિરમેય્યામ... કામેસુમિચ્છાચારા વિરમેય્યામ... મુસાવાદા વિરમેય્યામ... પિસુણાય વાચાય વિરમેય્યામ... ફરુસાય વાચાય વિરમેય્યામ... સમ્ફપ્પલાપા વિરમેય્યામ... અભિજ્ઝં પજહેય્યામ... બ્યાપાદં પજહેય્યામ... મિચ્છાદિટ્ઠિં પજહેય્યામ... તયો ધમ્મે પજહેય્યામ – અધમ્મરાગં વિસમલોભં મિચ્છાધમ્મં... યંનૂન મયં મત્તેય્યા અસ્સામ પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો, ઇદં કુસલં ધમ્મં સમાદાય વત્તેય્યામા’તિ. તે મત્તેય્યા ભવિસ્સન્તિ પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો, ઇદં કુસલં ધમ્મં સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ.

‘‘તે કુસલાનં ધમ્માનં સમાદાનહેતુ આયુનાપિ વડ્ઢિસ્સન્તિ, વણ્ણેનપિ વડ્ઢિસ્સન્તિ. તેસં આયુનાપિ વડ્ઢમાનાનં વણ્ણેનપિ વડ્ઢમાનાનં વીસતિવસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં ચત્તારીસવસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... ચત્તારીસવસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં અસીતિવસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... અસીતિવસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં સટ્ઠિવસ્સસતાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... સટ્ઠિવસ્સસતાયુકાનં મનુસ્સાનં વીસતિતિવસ્સસતાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... વીસતિતિવસ્સસતાયુકાનં મનુસ્સાનં ચત્તારીસછબ્બસ્સસતાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ. ચત્તારીસછબ્બસ્સસતાયુકાનં મનુસ્સાનં દ્વેવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... દ્વેવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં ચત્તારિવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... ચત્તારિવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં અટ્ઠવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... અટ્ઠવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં વીસતિવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... વીસતિવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં ચત્તારીસવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... ચત્તારીસવસ્સસહસ્સાયુકાનં મનુસ્સાનં અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકા પુત્તા ભવિસ્સન્તિ... અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ પઞ્ચવસ્સસતિકા કુમારિકા અલંપતેય્યા ભવિસ્સન્તિ.

સઙ્ખરાજઉપ્પત્તિ

१०६. ‘‘અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ તયો આબાધા ભવિસ્સન્તિ, ઇચ્છા, અનસનં, જરા. અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ અયં જમ્બુદીપો ઇદ્ધો ચેવ ભવિસ્સતિ ફીતો ચ, કુક્કુટસમ્પાતિકા ગામનિગમરાજધાનિયો [ગામનિગમજનપદા રાજધાનિયો (ક॰)]. અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ અયં જમ્બુદીપો અવીચિ મઞ્ઞે ફુટો ભવિસ્સતિ મનુસ્સેહિ, સેય્યથાપિ નળવનં વા સરવનં [સારવનં (સ્યા॰)] વા. અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ અયં બારાણસી કેતુમતી નામ રાજધાની ભવિસ્સતિ ઇદ્ધા ચેવ ફીતા ચ બહુજના ચ આકિણ્ણમનુસ્સા ચ સુભિક્ખા ચ. અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ ઇમસ્મિં જમ્બુદીપે ચતુરાસીતિનગરસહસ્સાનિ ભવિસ્સન્તિ કેતુમતીરાજધાનીપમુખાનિ. અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ કેતુમતિયા રાજધાનિયા સઙ્ખો નામ રાજા ઉપ્પજ્જિસ્સતિ ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો. તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ ભવિસ્સન્તિ, સેય્યથિદં, ચક્કરતનં હત્થિરતનં અસ્સરતનં મણિરતનં ઇત્થિરતનં ગહપતિરતનં પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવિસ્સન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન અભિવિજિય અજ્ઝાવસિસ્સતિ.

મેત્તેય્યબુદ્ધુપ્પાદો

१०७. ‘‘અસીતિવસ્સસહસ્સાયુકેસુ, ભિક્ખવે, મનુસ્સેસુ મેત્તેય્યો નામ ભગવા લોકે ઉપ્પજ્જિસ્સતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સેય્યથાપાહમેતરહિ લોકે ઉપ્પન્નો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેસ્સતિ, સેય્યથાપાહમેતરહિ ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેમિ. સો ધમ્મં દેસેસ્સતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેસ્સતિ; સેય્યથાપાહમેતરહિ ધમ્મં દેસેમિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેમિ. સો અનેકસહસ્સં [અનેકસતસહસ્સં (ક॰)] ભિક્ખુસંઘં પરિહરિસ્સતિ, સેય્યથાપાહમેતરહિ અનેકસતં ભિક્ખુસંઘં પરિહરામિ.

१०८. ‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, સઙ્ખો નામ રાજા યો સો યૂપો રઞ્ઞા મહાપનાદેન કારાપિતો. તં યૂપં ઉસ્સાપેત્વા અજ્ઝાવસિત્વા તં દત્વા વિસ્સજ્જિત્વા સમણબ્રાહ્મણકપણદ્ધિકવણિબ્બકયાચકાનં દાનં દત્વા મેત્તેય્યસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સન્તિકે કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિસ્સતિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ.

१०९. ‘‘અત્તદીપા, ભિક્ખવે, વિહરથ અત્તસરણા અનઞ્ઞસરણા, ધમ્મદીપા ધમ્મસરણા અનઞ્ઞસરણા. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અત્તદીપો વિહરતિ અત્તસરણો અનઞ્ઞસરણો ધમ્મદીપો ધમ્મસરણો અનઞ્ઞસરણો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી...પે॰... ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી...પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો

સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અત્તદીપો વિહરતિ અત્તસરણો અનઞ્ઞસરણો ધમ્મદીપો ધમ્મસરણો અનઞ્ઞસરણો.

ભિક્ખુનોઆયુવણ્ણાદિવડ્ઢનકથા

૧૧૦. ''ગોચરે, ભિક્ખવે, ચરથ સકે પેત્તિકે વિસયે. ગોચરે, ભિક્ખવે, ચરન્તા સકે પેત્તિકે વિસયે આયુનાપિ વડ્ઢિસ્સથ, વણ્ણેનપિ વડ્ઢિસ્સથ, સુખેનપિ વડ્ઢિસ્સથ, ભોગેનપિ વડ્ઢિસ્સથ, બલેનપિ વડ્ઢિસ્સથ.

''કિઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો આયુસ્મિં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, ચિત્તસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. સો ઇમેસં ચતુન્નં ઇદ્ધિપાદાનં ભાવિતત્તા બહુલીકતત્તા આકઙ્ખમાનો કપ્પં વા તિટ્ઠેય્ય કપ્પાવસેસં વા. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો આયુસ્મિં.

''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો વણ્ણસ્મિં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો વણ્ણસ્મિં.

''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો સુખસ્મિં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો, સુખસ્મિં.

''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભોગસ્મિં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ. તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભોગસ્મિં.

''કિઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો બલસ્મિં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો બલસ્મિં.

''નાહં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞં એકબલમ્પિ સમનુપસ્સામિ યં એવં દુપ્પસહં, યથયિદં, ભિક્ખવે, મારબલં. કુસલાનં , ભિક્ખવે, ધમ્માનં સમાદાનહેતુ એવમિદં પુઞ્ઞં પવડ્ઢતી''તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ચક્કવત્તિસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. અગ્ગઞ્ઞસુત્તં

વાસેટ્ઠભારદ્વાજા

૧૧૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. તેન ખો પન સમયેન વાસેટ્ઠભારદ્વાજા ભિક્ખૂસુ પરિવસન્તિ ભિક્ખુભાવં આકઙ્ખમાના. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો પાસાદા ઓરોહિત્વા પાસાદપચ્છાયાયં [પાસાદચ્છાયાયં (ક॰)] અબ્ભોકાસે ચઙ્કમતિ.

૧૧૨. અદ્દસા ખો વાસેટ્ઠો ભગવન્તં સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતં પાસાદા ઓરોહિત્વા પાસાદપચ્છાયાયં અબ્ભોકાસે ચઙ્કમન્તં. દિસ્વાન ભારદ્વાજં આમન્તેસિ – ''અયં, આવુસો ભારદ્વાજ, ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો પાસાદા ઓરોહિત્વા પાસાદપચ્છાયાયં અબ્ભોકાસે ચઙ્કમતિ. આયામાવુસો ભારદ્વાજ, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; અપ્પેવ નામ લભેય્યામ ભગવતો સન્તિકા [સમ્મુખા (સ્યા॰ ક॰)] ધમ્મિં કથં સવનાયા''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

૧૧૩. અથ ખો વાસેટ્ઠભારદ્વાજા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા ભગવન્તં ચઙ્કમન્તં અનુચઙ્કમિંસુ. અથ ખો ભગવા વાસેટ્ઠં આમન્તેસિ – ''તુમ્હે ખ્વત્થ, વાસેટ્ઠ, બ્રાહ્મણજચ્ચા બ્રાહ્મણકુલીના બ્રાહ્મણકુલા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, કચ્ચિ વો, વાસેટ્ઠ, બ્રાહ્મણા ન અક્કોસન્તિ ન પરિભાસન્તી''તિ? ''તગ્ઘ નો, ભન્તે, બ્રાહ્મણા અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ અત્તરૂપાય પરિભાસાય પરિપુણ્ણાય, નો અપરિપુણ્ણાયા''તિ. ''યથા કથં પન વો, વાસેટ્ઠ, બ્રાહ્મણા અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ અત્તરૂપાય પરિભાસાય પરિપુણ્ણાય, નો અપરિપુણ્ણાયા''તિ? ''બ્રાહ્મણા, ભન્તે, એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીના અઞ્ઞે વણ્ણા [હીનો અઞ્ઞો વણ્ણો (સી॰ પી॰ મ॰ નિ॰ ૨ મધુરસુત્ત)]. બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો , કણ્હા અઞ્ઞે વણ્ણા [કણ્હો અઞ્ઞો વણ્ણો (સી॰ પી॰ મ॰ નિ॰ ૨ મધુરસુત્ત)]. બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા. બ્રાહ્મણાવ [બ્રાહ્મણા (સ્યા॰)] બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા. તે તુમ્હે સેટ્ઠં વણ્ણં હિત્વા હીનમત્થ વણ્ણં અજ્ઝુપગતા, યદિદં મુણ્ડકે સમણકે ઇબ્ભે કણ્હે બન્ધુપાદાપચ્ચે. તયિદં ન સાધુ, તયિદં નપ્પતિરૂપં, યં તુમ્હે સેટ્ઠં વણ્ણં હિત્વા હીનમત્થ વણ્ણં અજ્ઝુપગતા યદિદં મુણ્ડકે સમણકે ઇબ્ભે કણ્હે બન્ધુપાદાપચ્ચે'તિ. એવં ખો નો, ભન્તે, બ્રાહ્મણા અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ અત્તરૂપાય પરિભાસાય પરિપુણ્ણાય, નો અપરિપુણ્ણાયા''તિ.

૧૧૪. ''તગ્ઘ વો, વાસેટ્ઠ, બ્રાહ્મણા પોરાણં અસ્સરન્તા એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીના અઞ્ઞે વણ્ણા; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હા અઞ્ઞે વણ્ણા; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા'તિ. દિસ્સન્તિ ખો પન, વાસેટ્ઠ, બ્રાહ્મણાનં બ્રાહ્મણિયો ઉતુનિયોપિ ગબ્ભિનિયોપિ વિજાયમાનાપિ પાયમાનાપિ. તે ચ બ્રાહ્મણા યોનિજાવ સમાના એવમાહંસુ – 'બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીના અઞ્ઞે વણ્ણા; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હા અઞ્ઞે વણ્ણા; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા'તિ. તે [તે ચ (સ્યા॰ ક॰)] બ્રહ્માનઞ્ચેવ અબ્ભાચિક્ખન્તિ, મુસા ચ ભાસન્તિ, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવન્તિ.

ચતુવણ્ણસુદ્ધિ

૧૧૫. ‘‘ચત્તારોમે, વાસેટ્ઠ, વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા. ખત્તિયોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠી. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, યેમે ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા સાવજ્જા સાવજ્જસઙ્ખાતા અસેવિતબ્બા અસેવિતબ્બસઙ્ખાતા નઅલમરિયા નઅલમરિયસઙ્ખાતા કણ્હા કણ્હવિપાકા વિઞ્ઞુગરહિતા, ખત્તિયેપિ તે [ખો વાસેટ્ઠ (ક॰)] ઇધેકચ્ચે સન્દિસ્સન્તિ. બ્રાહ્મણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... વેસ્સોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... સુદ્દોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠી. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, યેમે ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા...પે॰... કણ્હા કણ્હવિપાકા વિઞ્ઞુગરહિતા; સુદ્દેપિ તે ઇધેકચ્ચે સન્દિસ્સન્તિ.

‘‘ખત્તિયોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો, મુસાવાદા પટિવિરતો, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો, અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો, સમ્માદિટ્ઠી. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, યેમે ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા સેવિતબ્બા સેવિતબ્બસઙ્ખાતા અલમરિયા અલમરિયસઙ્ખાતા સુક્કા સુક્કવિપાકા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ખત્તિયેપિ તે ઇધેકચ્ચે સન્દિસ્સન્તિ. બ્રાહ્મણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... વેસ્સોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... સુદ્દોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, ઇધેકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... અનભિજ્ઝાલુ , અબ્યાપન્નચિત્તો, સમ્માદિટ્ઠી. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, યેમે ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા સેવિતબ્બા સેવિતબ્બસઙ્ખાતા અલમરિયા અલમરિયસઙ્ખાતા સુક્કા સુક્કવિપાકા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા; સુદ્દેપિ તે ઇધેકચ્ચે સન્દિસ્સન્તિ.

૧૧૬. ‘‘ઇમેસુ ખો, વાસેટ્ઠ, ચતૂસુ વણ્ણેસુ એવં ઉભયવોકિણ્ણેસુ વત્તમાનેસુ કણ્હસુક્કેસુ ધમ્મેસુ વિઞ્ઞુગરહિતેસુ ચેવ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેસુ ચ યદેત્થ બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘બ્રાહ્મણોવ સેટ્ઠો વણ્ણો, હીના અઞ્ઞે વણ્ણા; બ્રાહ્મણોવ સુક્કો વણ્ણો, કણ્હા અઞ્ઞે વણ્ણા; બ્રાહ્મણાવ સુજ્ઝન્તિ, નો અબ્રાહ્મણા; બ્રાહ્મણાવ બ્રહ્મુનો પુત્તા ઓરસા મુખતો જાતા બ્રહ્મજા બ્રહ્મનિમ્મિતા બ્રહ્મદાયાદા’તિ. તં તેસં વિઞ્ઞૂ નાનુજાનન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમેસઞ્હિ, વાસેટ્ઠ, ચતુન્નં વણ્ણાનં યો હોતિ ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, સો નેસં અગ્ગમક્ખાયતિ ધમ્મેનેવ, નો અધમ્મેન. ધમ્મો હિ, વાસેટ્ઠ, સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ .

૧૧૭. ‘‘તદમિનાપેતં, વાસેટ્ઠ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં, યથા ધમ્મોવ સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

‘‘જાનાતિ ખો [ખો પન (ક॰)], વાસેટ્ઠ, રાજા પસેનદિ કોસલો – ‘સમણો ગોતમો અનન્તરા [અનુત્તરો (બહૂસુ)] સક્યકુલા પબ્બજિતો’તિ. સક્યા ખો પન, વાસેટ્ઠ, રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ અનુયુત્તા [અનન્તરા અનુયન્તા (સ્યા॰), અનન્તરા અનુયુત્તા (ક॰)] ભવન્તિ. કરોન્તિ ખો, વાસેટ્ઠ, સક્યા રઞ્ઞે પસેનદિમ્હિ કોસલે નિપચ્ચકારં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, યં કરોન્તિ સક્યા રઞ્ઞે પસેનદિમ્હિ કોસલે નિપચ્ચકારં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં, કરોતિ તં રાજા પસેનદિ કોસલો તથાગતે નિપચ્ચકારં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં, ન નં [નનુ (બહૂસુ)] ‘સુજાતો સમણો ગોતમો, દુજ્જાતોહમસ્મિ. બલવા સમણો ગોતમો, દુબ્બલોહમસ્મિ. પાસાદિકો સમણો ગોતમો, દુબ્બણ્ણોહમસ્મિ.

મહેસક્ખો સમણો ગોતમો, અપ્પેસક્ખોહમસ્મી’તિ. અથ ખો નં ધમ્મંયેવ સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો ધમ્મં માનેન્તો ધમ્મં પૂજેન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો એવં રાજા પસેનદિ કોસલો તથાગતે નિપચ્ચકારં કરોતિ, અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં. ઇમિનાપિ ખો એતં, વાસેટ્ઠ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં, યથા ધમ્મોવ સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

૧૧૮. ‘‘તુમ્હે ખ્વત્થ, વાસેટ્ઠ, નાનાજચ્ચા નાનાનામા નાનાગોત્તા નાનાકુલા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા. ‘કે તુમ્હે’તિ – પુટ્ઠા સમાના ‘સમણા સક્યપુત્તિયામ્હા’તિ – પટિજાનાથ. યસ્સ ખો પનસ્સ, વાસેટ્ઠ, તથાગતે સદ્ધા નિવિટ્ઠા મૂલજાતા પતિટ્ઠિતા દળ્હા અસંહારિયા સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિં, તસ્સેતં કલ્લં વચનાય – ‘ભગવતોમ્હિ પુત્તો ઓરસો મુખતો જાતો ધમ્મજો ધમ્મનિમ્મિતો ધમ્મદાયાદો’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? તથાગતસ્સ હેતં, વાસેટ્ઠ, અધિવચનં ‘ધમ્મકાયો’ ઇતિપિ, ‘બ્રહ્મકાયો’ ઇતિપિ, ‘ધમ્મભૂતો’ ઇતિપિ, ‘બ્રહ્મભૂતો’ ઇતિપિ.

૧૧૯. ‘‘હોતિ ખો સો, વાસેટ્ઠ, સમયો યં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન અયં લોકો સંવટ્ટતિ. સંવટ્ટમાને લોકે યેભુય્યેન સત્તા આભસ્સરસંવત્તનિકા હોન્તિ. તે તત્થ હોન્તિ મનોમયા પીતિભક્ખા સયંપભા અન્તલિક્ખચરા સુભટ્ઠાયિનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠન્તિ.

‘‘હોતિ ખો સો, વાસેટ્ઠ, સમયો યં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન અયં લોકો વિવટ્ટતિ. વિવટ્ટમાને લોકે યેભુય્યેન સત્તા આભસ્સરકાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છન્તિ. તેધ હોન્તિ મનોમયા પીતિભક્ખા સયંપભા અન્તલિક્ખચરા સુભટ્ઠાયિનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠન્તિ.

રસપથવિપાતુભાવો

૧૨૦. ‘‘એકોદકીભૂતં ખો પન, વાસેટ્ઠ, તેન સમયેન હોતિ અન્ધકારો અન્ધકારતિમિસા . ન ચન્દિમસૂરિયા પઞ્ઞાયન્તિ, ન નક્ખત્તાનિ તારકરૂપાનિ પઞ્ઞાયન્તિ, ન રત્તિન્દિવા પઞ્ઞાયન્તિ, ન માસડ્ઢમાસા પઞ્ઞાયન્તિ, ન ઉતુસંવચ્છરા પઞ્ઞાયન્તિ , ન ઇત્થિપુમા પઞ્ઞાયન્તિ, સત્તા સત્તાત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છન્તિ. અથ ખો તેસં, વાસેટ્ઠ, સત્તાનં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન રસપથવી ઉદકસ્મિં સમતનિ [સમતાનિ (બહૂસુ)]; સેય્યથાપિ નામ પયસો તત્તસ્સ [પયતત્તસ્સ (સ્યા॰)] નિબ્બાયમાનસ્સ ઉપરિ સન્તાનકં હોતિ, એવમેવ પાતુરહોસિ. સા અહોસિ વણ્ણસમ્પન્ના ગન્ધસમ્પન્ના રસસમ્પન્ના, સેય્યથાપિ નામ સમ્પન્નં વા સપ્પિ સમ્પન્નં વા નવનીતં એવંવણ્ણા અહોસિ. સેય્યથાપિ નામ ખુદ્દમધું [ખુદ્દં મધું (ક॰ સી॰)] અનેળકં [અનેલકં (સી॰ પી॰)], એવમસ્સાદા અહોસિ. અથ ખો, વાસેટ્ઠ, અઞ્ઞતરો સત્તો લોલજાતિકો – ‘અમ્ભો, કિમેવિદં ભવિસ્સતી’તિ રસપથવિં અઙ્ગુલિયા સાયિ. તસ્સ રસપથવિં અઙ્ગુલિયા સાયતો અચ્છાદેસિ, તણ્હા ચસ્સ ઓક્કમિ. અઞ્ઞેપિ ખો, વાસેટ્ઠ, સત્તા તસ્સ સત્તસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાના રસપથવિં અઙ્ગુલિયા સાયિંસુ. તેસં રસપથવિં અઙ્ગુલિયા સાયતં અચ્છાદેસિ, તણ્હા ચ તેસં ઓક્કમિ.

ચન્દિમસૂરિયાદિપાતુભાવો

૧૨૧. ‘‘અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા રસપથવિં હત્થેહિ આલુપ્પકારકં ઉપક્કમિંસુ પરિભુઞ્જિતું. યતો ખો તે [યતો ખો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], વાસેટ્ઠ, સત્તા રસપથવિં હત્થેહિ આલુપ્પકારકં ઉપક્કમિંસુ પરિભુઞ્જિતું. અથ તેસં

સત્તાનં સયંપભા અન્તરધાયિ. સયંપભાય અન્તરહિતાય ચન્દિમસૂરિયા પાતુરહેસું. ચન્દિમસૂરિયેસુ પાતુભૂતેસુ નક્ખત્તાનિ તારકરૂપાનિ પાતુરહેસું. નક્ખત્તેસુ તારકરૂપેસુ પાતુભૂતેસુ રત્તિન્દિવા પઞ્ઞાયિંસુ. રત્તિન્દિવેસુ પઞ્ઞાયમાનેસુ માસડ્ઢમાસા પઞ્ઞાયિંસુ. માસડ્ઢમાસેસુ પઞ્ઞાયમાનેસુ ઉતુસંવચ્છરા પઞ્ઞાયિંસુ. એત્તાવતા ખો , વાસેટ્ઠ, અયં લોકો પુન વિવટ્ટો હોતિ.

૧૨૨. ''અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા રસપથવિં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા [તબ્ભક્ખા (સ્યા॰)] તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠંસુ. યથા યથા ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા રસપથવિં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠંસુ, તથા તથા તેસં સત્તાનં (રસપથવિં પરિભુઞ્જન્તાનં) [( ) સી॰ સ્યા॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] ખરત્તઞ્ચેવ કાયસ્મિં ઓક્કમિ, વણ્ણવેવણ્ણતા [વણ્ણવેવજ્જતા (ટીકા)] ચ પઞ્ઞાયિત્થ. એકિદં સત્તા વણ્ણવન્તો હોન્તિ, એકિદં સત્તા દુબ્બણ્ણા. તત્થ યે તે સત્તા વણ્ણવન્તો, તે દુબ્બણ્ણે સત્તે અતિમઞ્ઞન્તિ – 'મયમેતેહિ વણ્ણવન્તતરા, અમ્હેહેતે દુબ્બણ્ણતરા'તિ. તેસં વણ્ણાતિમાનપચ્ચયા માનાતિમાનજાતિકાનં રસપથવી અન્તરધાયિ. રસાય પથવિયા અન્તરહિતાય સન્નિપતિંસુ. સન્નિપતિત્વા અનુત્થુનિંસુ – 'અહો રસં, અહો રસ'ન્તિ! તદેતરહિપિ મનુસ્સા કઞ્ચિદેવ સુરસં [સાધુરસં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] લભિત્વા એવમાહંસુ – 'અહો રસં, અહો રસ'ન્તિ! તદેવ પોરાણં અગ્ગઞ્ઞં અક્ખરં અનુસરન્તિ, ન ત્વેવસ્સ અત્થં આજાનન્તિ.

ભૂમિપપ્પટકપાતુભાવો

૧૨૩. ''અથ ખો તેસં, વાસેટ્ઠ, સત્તાનં રસાય પથવિયા અન્તરહિતાય ભૂમિપપ્પટકો પાતુરહોસિ. સેય્યથાપિ નામ અહિચ્છત્તકો, એવમેવ પાતુરહોસિ. સો અહોસિ વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો, સેય્યથાપિ નામ સમ્પન્નં વા સપ્પિ સમ્પન્નં વા નવનીતં એવંવણ્ણો અહોસિ. સેય્યથાપિ નામ ખુદ્દમધું અનેળકં, એવમસ્સાદો અહોસિ.

''અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા ભૂમિપપ્પટકં ઉપક્કમિંસુ પરિભુઞ્જિતું. તે તં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠંસુ. યથા યથા ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા ભૂમિપપ્પટકં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠંસુ, તથા તથા તેસં સત્તાનં ભિય્યોસો મત્તાય ખરત્તઞ્ચેવ કાયસ્મિં ઓક્કમિ, વણ્ણવેવણ્ણતા ચ પઞ્ઞાયિત્થ. એકિદં સત્તા વણ્ણવન્તો હોન્તિ, એકિદં સત્તા દુબ્બણ્ણા. તત્થ યે તે સત્તા વણ્ણવન્તો, તે દુબ્બણ્ણે સત્તે અતિમઞ્ઞન્તિ – 'મયમેતેહિ વણ્ણવન્તતરા, અમ્હેહેતે દુબ્બણ્ણતરા'તિ. તેસં વણ્ણાતિમાનપચ્ચયા માનાતિમાનજાતિકાનં ભૂમિપપ્પટકો અન્તરધાયિ.

પદાલતાપાતુભાવો

૧૨૪. ''ભૂમિપપ્પટકે અન્તરહિતે પદાલતા [સદ્દાલતા (સી॰)] પાતુરહોસિ, સેય્યથાપિ નામ કલમ્બુકા [કલમ્બકા (સ્યા॰)], એવમેવ પાતુરહોસિ. સા અહોસિ વણ્ણસમ્પન્ના ગન્ધસમ્પન્ના રસસમ્પન્ના, સેય્યથાપિ નામ સમ્પન્નં વા સપ્પિ સમ્પન્નં વા નવનીતં એવંવણ્ણા અહોસિ. સેય્યથાપિ નામ ખુદ્દમધું અનેળકં, એવમસ્સાદા અહોસિ.

''અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા પદાલતં ઉપક્કમિંસુ પરિભુઞ્જિતું. તે તં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠંસુ. યથા યથા ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા પદાલતં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં

અહંસુ, તથા તથા તેસં સત્તાનં ભિય્યોસોમત્તાય ખરત્તઞ્ચેવ કાયસ્મિં ઓક્કમિ, વણ્ણવેવણ્ણતા ચ પઞ્ઞાયિત્થ. એકિદં સત્તા વણ્ણવન્તો હોન્તિ, એકિદં સત્તા દુબ્બણ્ણા. તત્થ યે તે સત્તા વણ્ણવન્તો, તે દુબ્બણ્ણે સત્તે અતિમઞ્ઞન્તિ – 'મયમેતેહિ વણ્ણવન્તતરા, અમ્હેહેતે દુબ્બણ્ણતરા'તિ. તેસં વણ્ણાતિમાનપચ્ચયા માનાતિમાનજાતિકાનં પદાલતા અન્તરધાયિ.

"પદાલતાય અન્તરહિતાય સન્નિપતિંસુ. સન્નિપતિત્વા અનુત્થુનિંસુ – 'અહુ વત નો, અહાયિ વત નો પદાલતા'તિ! તદેતરહિપિ મનુસ્સા કેનચિ [કેનચિદેવ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] દુક્ખધમ્મેન ફુટ્ઠા એવમાહંસુ – 'અહુ વત નો, અહાયિ વત નો'તિ! તદેવ પોરાણં અગ્ગઞ્ઞં અક્ખરં અનુસરન્તિ, ન ત્વેવસ્સ અત્થં આજાનન્તિ.

અકટ્ઠપાકસાલિપાતુભાવો

૧૨૫. "અથ ખો તેસં, વાસેટ્ઠ, સત્તાનં પદાલતાય અન્તરહિતાય અકટ્ઠપાકો સાલિ પાતુરહોસિ અકણો અથુસો સુદ્ધો સુગન્ધો તણ્ડુલપ્ફલો. યં તં સાયં સાયમાસાય આહરન્તિ, પાતો તં હોતિ પક્કં પટિવિરૂળ્હં. યં તં પાતો પાતરાસાય આહરન્તિ, સાયં તં હોતિ પક્કં પટિવિરૂળ્હં; નાપદાનં પઞ્ઞાયતિ. અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા અકટ્ઠપાકં સાલિં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠંસુ.

ઇત્થિપુરિસલિઙ્ગપાતુભાવો

૧૨૬. "યથા યથા ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા અકટ્ઠપાકં સાલિં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠંસુ, તથા તથા તેસં સત્તાનં ભિય્યોસોમત્તાય ખરત્તઞ્ચેવ કાયસ્મિં ઓક્કમિ, વણ્ણવેવણ્ણતા ચ પઞ્ઞાયિત્થ, ઇત્થિયા ચ ઇત્થિલિઙ્ગં પાતુરહોસિ પુરિસસ્સ ચ પુરિસલિઙ્ગં. ઇત્થી ચ પુરિસં અતિવેલં ઉપનિજ્ઝાયતિ પુરિસો ચ ઇત્થિં. તેસં અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયતં સારાગો ઉદપાદિ, પરિળાહો કાયસ્મિં ઓક્કમિ. તે પરિળાહપચ્ચયા મેથુનં ધમ્મં પટિસેવિંસુ.

"યે ખો પન તે, વાસેટ્ઠ, તેન સમયેન સત્તા પસ્સન્તિ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તે, અઞ્ઞે પંસું ખિપન્તિ, અઞ્ઞે સેટ્ઠિં ખિપન્તિ , અઞ્ઞે ગોમયં ખિપન્તિ – 'નસ્સ અસુચિ [વસલિ (સ્યા॰), વસલી (ક॰)], નસ્સ અસુચી'તિ. 'કથઞ્હિ નામ સત્તો સત્તસ્સ એવરૂપં કરિસ્સતી'તિ! તદેતરહિપિ મનુસ્સા એકચ્ચેસુ જનપદેસુ વધુયા નિબ્બુય્હમાનાય [નિવય્હમાનાય, નિઞ્ઞાય્હમાનાય (ક॰)] અઞ્ઞે પંસું ખિપન્તિ, અઞ્ઞે સેટ્ઠિં ખિપન્તિ, અઞ્ઞે ગોમયં ખિપન્તિ. તદેવ પોરાણં અગ્ગઞ્ઞં અક્ખરં અનુસરન્તિ, ન ત્વેવસ્સ અત્થં આજાનન્તિ.

મેથુનધમ્મસમાચારો

૧૨૭. "અધમ્મસમ્મતં ખો પન [અધમ્મસમ્મતં તં ખો પન (સ્યા॰), અધમ્મસમ્મતં ખો પન તં (?)], વાસેટ્ઠ, તેન સમયેન હોતિ, તદેતરહિ ધમ્મસમ્મતં. યે ખો પન, વાસેટ્ઠ, તેન સમયેન સત્તા મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તિ, તે માસમ્પિ દ્વેમાસમ્પિ ન લભન્તિ ગામં વા નિગમં વા પવિસિતું. યતો ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા તસ્મિં અસદ્ધમ્મે અતિવેલં પાતબ્યતં આપજ્જિંસુ. અથ અગારાનિ ઉપક્કમિંસુ કાતું તસ્સેવ અસદ્ધમ્મસ્સ પટિચ્છાદનત્થં. અથ ખો, વાસેટ્ઠ, અઞ્ઞતરસ્સ સત્તસ્સ અલસજાતિકસ્સ એતદહોસિ – 'અમ્ભો, કિમેવાહં વિહઞ્ઞામિ સાલિં

આહરન્તો સાયં સાયમાસાય પાતો પાતરાસાય! યંનૂનાહં સાલિં આહરેય્યં સકિંદેવ [સકિંદેવ (ક॰)] સાયપાતરાસાયા’તિ !

‘‘અથ ખો સો, વાસેટ્ઠ, સત્તો સાલિં આહાસિ સકિંદેવ સાયપાતરાસાય. અથ ખો, વાસેટ્ઠ, અઞ્ઞતરો સત્તો યેન સો સત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં સત્તં એતદવોચ – ‘એહિ, ભો સત્ત, સાલાહારં ગમિસ્સામા’તિ. ‘અલં, ભો સત્ત, આહતો [આહટો (સ્યા॰)] મે સાલિ સકિંદેવ સાયપાતરાસાયા’તિ. અથ ખો સો, વાસેટ્ઠ, સત્તો તસ્સ સત્તસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાનો સાલિં આહાસિ સકિંદેવ દ્વીહાય. ‘એવમ્પિ કિર, ભો, સાધૂ’તિ.

‘‘અથ ખો, વાસેટ્ઠ, અઞ્ઞતરો સત્તો યેન સો સત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં સત્તં એતદવોચ – ‘એહિ, ભો સત્ત, સાલાહારં ગમિસ્સામા’તિ. ‘અલં, ભો સત્ત, આહતો મે સાલિ સકિંદેવ દ્વીહાયા’તિ. અથ ખો સો, વાસેટ્ઠ, સત્તો તસ્સ સત્તસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાનો સાલિં આહાસિ સકિંદેવ ચતૂહાય, ‘એવમ્પિ કિર, ભો, સાધૂ’તિ.

‘‘અથ ખો, વાસેટ્ઠ, અઞ્ઞતરો સત્તો યેન સો સત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં સત્તં એતદવોચ – ‘એહિ, ભો સત્ત, સાલાહારં ગમિસ્સામા’તિ. ‘અલં, ભો સત્ત, આહતો મે સાલિ સકિદેવ ચતૂહાયા’તિ. અથ ખો સો, વાસેટ્ઠ, સત્તો તસ્સ સત્તસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાનો સાલિં આહાસિ સકિદેવ અટ્ઠાહાય, ‘એવમ્પિ કિર, ભો, સાધૂ’તિ.

‘‘યતો ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા સન્નિધિકારકં સાલિં ઉપક્કમિંસુ પરિભુઞ્જિતું. અથ કણોપિ તણ્ડુલં પરિયોનન્ધિ, થુસોપિ તણ્ડુલં પરિયોનન્ધિ; લૂનમ્પિ નપ્પટિવિરૂળ્હં , અપદાનં પઞ્ઞાયિત્થ, સણ્ડસણ્ડા સાલયો અટ્ઠંસુ.

સાલિવિભાગો

૧૨૮. ‘‘અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા સન્નિપતિંસુ, સન્નિપતિત્વા અનુત્થુનિંસુ – ‘પાપકા વત, ભો, ધમ્મા સત્તેસુ પાતુભૂતા. મયઞ્હિ પુબ્બે મનોમયા અહુમ્હા પીતિભક્ખા સયંપભા અન્તલિક્ખચરા સુભટ્ઠાયિનો, ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠમ્હા. તેસં નો અમ્હાકં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન રસપથવી ઉદકસ્મિં સમતનિ. સા અહોસિ વણ્ણસમ્પન્ના ગન્ધસમ્પન્ના રસસમ્પન્ના. તે મયં રસપથવિં હત્થેહિ આલુપ્પકારકં ઉપક્કમિમ્હ પરિભુઞ્જિતું, તેસં નો રસપથવિં હત્થેહિ આલુપ્પકારકં ઉપક્કમતં પરિભુઞ્જિતું સયંપભા અન્તરધાયિ. સયંપભાય અન્તરહિતાય ચન્દિમસૂરિયા પાતુરહેસું, ચન્દિમસૂરિયેસુ પાતુભૂતેસુ નક્ખત્તાનિ તારકરૂપાનિ પાતુરહેસું, નક્ખત્તેસુ તારકરૂપેસુ પાતુભૂતેસુ રત્તિન્દિવા પઞ્ઞાયિંસુ, રત્તિન્દિવેસુ પઞ્ઞાયમાનેસુ માસડ્ઢમાસા પઞ્ઞાયિંસુ. માસડ્ઢમાસેસુ પઞ્ઞાયમાનેસુ ઉતુસંવચ્છરા પઞ્ઞાયિંસુ. તે મયં રસપથવિં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠમ્હા. તેસં નો પાપકાનંયેવ અકુસલાનં ધમ્માનં પાતુભાવા રસપથવી અન્તરધાયિ. રસપથવિયા અન્તરહિતાય ભૂમિપપ્પટકો પાતુરહોસિ. સો અહોસિ વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો. તે મયં ભૂમિપપ્પટકં ઉપક્કમિમ્હ પરિભુઞ્જિતું. તે મયં તં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠમ્હા. તેસં નો પાપકાનંયેવ અકુસલાનં ધમ્માનં પાતુભાવા ભૂમિપપ્પટકો અન્તરધાયિ. ભૂમિપપ્પટકે અન્તરહિતે પદાલતા પાતુરહોસિ. સા અહોસિ વણ્ણસમ્પન્ના ગન્ધસમ્પન્ના રસસમ્પન્ના. તે મયં પદાલતં ઉપક્કમિમ્હ પરિભુઞ્જિતું. તે મયં તં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠમ્હા. તેસં નો પાપકાનંયેવ અકુસલાનં ધમ્માનં પાતુભાવા પદાલતા અન્તરધાયિ. પદાલતાય અન્તરહિતાય અકટ્ઠપાકો સાલિ પાતુરહોસિ અકણો અથુસો સુદ્ધો સુગન્ધો તણ્ડુલપ્ફલો. યં તં સાયં સાયમાસાય આહરામ, પાતો તં હોતિ પક્કં પટિવિરૂળ્હં. યં તં પાતો પાતરાસાય આહરામ, સાયં તં હોતિ પક્કં પટિવિરૂળ્હં. નાપદાનં પઞ્ઞાયિત્થ. તે મયં અકટ્ઠપાકં સાલિં પરિભુઞ્જન્તા તંભક્ખા તદાહારા ચિરં

દીઘમદ્ધાનં અટ્ઠમ્હા. તેસં નો પાપકાનંયેવ અકુસલાનં ધમ્માનં પાતુભાવા કણોપિ તણ્ડુલં પરિયોનન્ધિ, થુસોપિ તણ્ડુલં પરિયોનન્ધિ, લૂનમ્પિ નપ્પટિવિરૂળ્હં, અપદાનં પઞ્ઞાયિત્થ, સણ્ડસણ્ડા સાલયો ઠિતા. યંનૂન મયં સાલિં વિભજેય્યામ, મરિયાદં ઠપેય્યામા'તિ! અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા સાલિં વિભજિંસુ, મરિયાદં ઠપેસું.

૧૨૯. ''અથ ખો, વાસેટ્ઠ, અઞ્ઞતરો સત્તો લોલજાતિકો સકં ભાગં પરિરક્ખન્તો અઞ્ઞતરં [અઞ્ઞસ્સ (?)] ભાગં અદિન્નં આદિયિત્વા પરિભુઞ્જિ. તમેનં અગ્ગહેસું, ગહેત્વા એતદવોચું – 'પાપકં વત, ભો સત્ત, કરોસિ, યત્ર હિ નામ સકં ભાગં પરિરક્ખન્તો અઞ્ઞતરં ભાગં અદિન્નં આદિયિત્વા પરિભુઞ્જસિ. માસ્સુ, ભો સત્ત, પુનપિ એવરૂપમકાસી'તિ. 'એવં, ભો'તિ ખો, વાસેટ્ઠ, સો સત્તો તેસં સત્તાનં પચ્ચસ્સોસિ. દુતિયમ્પિ ખો, વાસેટ્ઠ, સો સત્તો... પે॰... તતિયમ્પિ ખો, વાસેટ્ઠ, સો સત્તો સકં ભાગં પરિરક્ખન્તો અઞ્ઞતરં ભાગં અદિન્નં આદિયિત્વા પરિભુઞ્જિ. તમેનં અગ્ગહેસું, ગહેત્વા એતદવોચું – 'પાપકં વત, ભો સત્ત, કરોસિ, યત્ર હિ નામ સકં ભાગં પરિરક્ખન્તો અઞ્ઞતરં ભાગં અદિન્નં આદિયિત્વા પરિભુઞ્જસિ. માસ્સુ, ભો સત્ત, પુનપિ એવરૂપમકાસી'તિ. અઞ્ઞે પાણિના પહરિંસુ, અઞ્ઞે લેડ્ડુના પહરિંસુ, અઞ્ઞે દણ્ડેન પહરિંસુ. તદગ્ગે ખો, વાસેટ્ઠ, અદિન્નાદાનં પઞ્ઞાયતિ, ગરહા પઞ્ઞાયતિ, મુસાવાદો પઞ્ઞાયતિ, દણ્ડાદાનં પઞ્ઞાયતિ.

મહાસમ્મતરાજા

૧૩૦. ''અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા સન્નિપતિંસુ, સન્નિપતિત્વા અનુત્થુનિંસુ – 'પાપકા વત ભો ધમ્મા સત્તેસુ પાતુભૂતા, યત્ર હિ નામ અદિન્નાદાનં પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ગરહા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, મુસાવાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, દણ્ડાદાનં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. યંનૂન મયં એકં સત્તં સમ્મન્નેય્યામ, યો નો સમ્મા ખીયિતબ્બં ખીયેય્ય, સમ્મા ગરહિતબ્બં ગરહેય્ય, સમ્મા પબ્બાજેતબ્બં પબ્બાજેય્ય. મયં પનસ્સ સાલીનં ભાગં અનુપ્પદસ્સામા'તિ.

''અથ ખો તે, વાસેટ્ઠ, સત્તા યો નેસં સત્તો અભિરૂપતરો ચ દસ્સનીયતરો ચ પાસાદિકતરો ચ મહેસક્ખતરો ચ તં સત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – 'એહિ, ભો સત્ત, સમ્મા ખીયિતબ્બં ખીય, સમ્મા ગરહિતબ્બં ગરહ, સમ્મા પબ્બાજેતબ્બં પબ્બાજેહિ. મયં પન તે સાલીનં ભાગં અનુપ્પદસ્સામા'તિ. 'એવં, ભો'તિ ખો, વાસેટ્ઠ, સો સત્તો તેસં સત્તાનં પટિસ્સુણિત્વા સમ્મા ખીયિતબ્બં ખીયિ, સમ્મા ગરહિતબ્બં ગરહિ, સમ્મા પબ્બાજેતબ્બં પબ્બાજેસિ. તે પનસ્સ સાલીનં ભાગં અનુપ્પદંસુ.

૧૩૧. ''મહાજનસમ્મતોતિ ખો, વાસેટ્ઠ, 'મહાસમ્મતો, મહાસમ્મતો' ત્વેવ પઠમં અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. ખેત્તાનં અધિપતીતિ ખો, વાસેટ્ઠ, 'ખત્તિયો, ખત્તિયો' ત્વેવ દુતિયં અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. ધમ્મેન પરે રઞ્જેતીતિ ખો, વાસેટ્ઠ, 'રાજા, રાજા' ત્વેવ તતિયં અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, એવમેતસ્સ ખત્તિયમણ્ડલસ્સ પોરાણેન અગ્ગઞ્ઞેન અક્ખરેન અભિનિબ્બત્તિ અહોસિ તેસંયેવ સત્તાનં, અનઞ્ઞેસં. સદિસાનંયેવ, નો અસદિસાનં. ધમ્મેનેવ, નો અધમ્મેન. ધમ્મો હિ, વાસેટ્ઠ, સેટ્ઠો જનેતસ્મિં દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

બ્રાહ્મણમણ્ડલં

૧૩૨. ''અથ ખો તેસં, વાસેટ્ઠ, સત્તાનંયેવ [તેસં યેવ ખો વાસેટ્ઠ સત્તાનં (સી॰ પી॰)] એકચ્ચાનં એતદહોસિ – 'પાપકા વત, ભો, ધમ્મા સત્તેસુ પાતુભૂતા, યત્ર હિ નામ અદિન્નાદાનં પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ગરહા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, મુસાવાદો પઞ્ઞાયિસ્સતિ, દણ્ડાદાનં પઞ્ઞાયિસ્સતિ, પબ્બાજનં પઞ્ઞાયિસ્સતિ. યંનૂન મયં પાપકે અકુસલે ધમ્મે

વાહેય્યામા’તિ. તે પાપકે અકુસલે ધમ્મે વાહેસું . પાપકે અકુસલે ધમ્મે વાહેન્તીતિ ખો, વાસેટ્ઠ, ‘બ્રાહ્મણા, બ્રાહ્મણા’ ત્વેવ પઠમં અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. તે અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટિયો કરિત્વા પણ્ણકુટીસુ ઝાયન્તિ વીતઙ્ગારા વીતધૂમા પન્નમુસલા સાયં સાયમાસાય પાતો પાતરાસાય ગામનિગમરાજધાનિયો ઓસરન્તિ ઘાસમેસમાના [ઘાસમેસના (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. તે ઘાસં પટિલભિત્વા પુનદેવ અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટીસુ ઝાયન્તિ. તમેનં મનુસ્સા દિસ્વા એવમાહંસુ – ‘ઇમે ખો, ભો, સત્તા અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટિયો કરિત્વા પણ્ણકુટીસુ ઝાયન્તિ, વીતઙ્ગારા વીતધૂમા પન્નમુસલા સાયં સાયમાસાય પાતો પાતરાસાય ગામનિગમરાજધાનિયો ઓસરન્તિ ઘાસમેસમાના. તે ઘાસં પટિલભિત્વા પુનદેવ અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટીસુ ઝાયન્તી’તિ, ઝાયન્તીતિ ખો [પણ્ણકુટીસુ ઝાયન્તિ ઝાયન્તીતિ ખો (સી॰ પી॰), પણ્ણકુટીસુ ઝાયન્તીતિ ખો (ક॰)], વાસેટ્ઠ, ‘ઝાયકા, ઝાયકા’ ત્વેવ દુતિયં અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. તેસંયેવ ખો, વાસેટ્ઠ, સત્તાનં એકચ્ચે સત્તા અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટીસુ તં ઝાનં અનભિસમ્ભુણમાના [અનભિસંભૂનમાના (કત્થચિ)] ગામસામન્તં નિગમસામન્તં ઓસરિત્વા ગન્થે કરોન્તા અચ્છન્તિ. તમેનં મનુસ્સા દિસ્વા એવમાહંસુ – ‘ઇમે ખો, ભો, સત્તા અરઞ્ઞાયતને પણ્ણકુટીસુ તં ઝાનં અનભિસમ્ભુણમાના ગામસામન્તં નિગમસામન્તં ઓસરિત્વા ગન્થે કરોન્તા અચ્છન્તિ, ન દાનિમે ઝાયન્તી’તિ. ન દાનિમે [ન દાનિમે ઝાયન્તી ન દાનિમે (સી॰ પી॰ ક॰)] ઝાયન્તીતિ ખો, વાસેટ્ઠ, ‘અજ્ઝાયકા અજ્ઝાયકા’ ત્વેવ તતિયં અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. હીનસમ્મતં ખો પન, વાસેટ્ઠ, તેન સમયેન હોતિ, તદેતરહિ સેટ્ઠસમ્મતં. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, એવમેતસ્સ બ્રાહ્મણમણ્ડલસ્સ પોરાણેન અગ્ગઞ્ઞેન અક્ખરેન અભિનિબ્બત્તિ અહોસિ તેસંયેવ સત્તાનં , અનઞ્ઞેસં સદિસાનંયેવ નો અસદિસાનં ધમ્મેનેવ , નો અધમ્મેન. ધમ્મો હિ, વાસેટ્ઠ, સેટ્ઠો જનેતસ્મિં દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

વેસ્સમણ્ડલં

૧૩૩. ‘‘તેસંયેવ ખો, વાસેટ્ઠ, સત્તાનં એકચ્ચે સત્તા મેથુનં ધમ્મં સમાદાય વિસુકમ્મન્તે [વિસ્સુતકમ્મન્તે (સી॰ પી॰), વિસ્સુકમ્મન્તે (ક॰ સી॰), વિસું કમ્મન્તે (સ્યા॰ ક॰)] પયોજેસું. મેથુનં ધમ્મં સમાદાય વિસુકમ્મન્તે પયોજેન્તીતિ ખો, વાસેટ્ઠ, ‘વેસ્સા, વેસ્સા’ ત્વેવ અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, એવમેતસ્સ વેસ્સમણ્ડલસ્સ પોરાણેન અગ્ગઞ્ઞેન અક્ખરેન અભિનિબ્બત્તિ અહોસિ તેસઞ્ઞેવ સત્તાનં અનઞ્ઞેસં સદિસાનંયેવ , નો અસદિસાનં, ધમ્મેનેવ નો અધમ્મેન. ધમ્મો હિ, વાસેટ્ઠ, સેટ્ઠો જનેતસ્મિં દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

સુદ્દમણ્ડલં

૧૩૪. ‘‘તેસઞ્ઞેવ ખો, વાસેટ્ઠ, સત્તાનં યે તે સત્તા અવસેસા તે લુદ્દાચારા ખુદ્દાચારા અહેસું. લુદ્દાચારા ખુદ્દાચારાતિ ખો, વાસેટ્ઠ, ‘સુદ્દા, સુદ્દા’ ત્વેવ અક્ખરં ઉપનિબ્બત્તં. ઇતિ ખો, વાસેટ્ઠ, એવમેતસ્સ સુદ્દમણ્ડલસ્સ પોરાણેન અગ્ગઞ્ઞેન અક્ખરેન અભિનિબ્બત્તિ અહોસિ તેસંયેવ સત્તાનં અનઞ્ઞેસં, સદિસાનંયેવ નો અસદિસાનં, ધમ્મેનેવ, નો અધમ્મેન. ધમ્મો હિ, વાસેટ્ઠ, સેટ્ઠો જનેતસ્મિં દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

૧૩૫. ‘‘અહુ ખો સો, વાસેટ્ઠ, સમયો, યં ખત્તિયોપિ સકં ધમ્મં ગરહમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ – ‘સમણો ભવિસ્સામી’તિ. બ્રાહ્મણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... વેસ્સોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... સુદ્દોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, સકં ધમ્મં ગરહમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ – ‘સમણો ભવિસ્સામી’તિ. ઇમેહિ ખો, વાસેટ્ઠ, ચતૂહિ મણ્ડલેહિ સમણમણ્ડલસ્સ અભિનિબ્બત્તિ અહોસિ, તેસંયેવ સત્તાનં અનઞ્ઞેસં, સદિસાનંયેવ નો અસદિસાનં, ધમ્મેનેવ નો અધમ્મેન. ધમ્મો હિ, વાસેટ્ઠ, સેટ્ઠો જનેતસ્મિં દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

દુચ્ચરિતાદિકથા

૧૩૬. ‘‘ખત્તિયોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા મિચ્છાદિટ્ઠિકો મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનો [ઇદં પદં સી॰ ઇપોત્થકેસુ નત્થિ] મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનહેતુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. બ્રાહ્મણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... વેસ્સોપિ ખો, વાસેટ્ઠ... સુદ્દોપિ ખો, વાસેટ્ઠ... સમણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા મિચ્છાદિટ્ઠિકો મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનો મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનહેતુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ.

‘‘ખત્તિયોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન સુચરિતં ચરિત્વા વાચાય સુચરિતં ચરિત્વા મનસા સુચરિતં ચરિત્વા સમ્માદિટ્ઠિકો સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનો [ઇદં પદં સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનહેતુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. બ્રાહ્મણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... વેસ્સોપિ ખો, વાસેટ્ઠ... સુદ્દોપિ ખો, વાસેટ્ઠ... સમણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન સુચરિતં ચરિત્વા વાચાય સુચરિતં ચરિત્વા મનસા સુચરિતં ચરિત્વા સમ્માદિટ્ઠિકો સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનો સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનહેતુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ.

૧૩૭. ‘‘ખત્તિયોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન દ્વયકારી, વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી, વિમિસ્સદિટ્ઠિકો વિમિસ્સદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનો વિમિસ્સદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનહેતુ [વિમિસ્સદિટ્ઠિકો વિમિસ્સકમ્મસમાદાનો વિમિસ્સકમ્મસમાદાનહેતુ (સ્યા॰), વીતિમિસ્સદિટ્ઠિકો વીતિમિસ્સદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનહેતુ (સી॰ પી॰)] કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી હોતિ. બ્રાહ્મણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ ...પે॰... વેસ્સોપિ ખો, વાસેટ્ઠ... સુદ્દોપિ ખો, વાસેટ્ઠ... સમણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન દ્વયકારી , વાચાય દ્વયકારી, મનસા દ્વયકારી, વિમિસ્સદિટ્ઠિકો વિમિસ્સદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનો વિમિસ્સદિટ્ઠિકમ્મસમાદાનહેતુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી હોતિ.

બોધિપક્ખિયભાવના

૧૩૮. ‘‘ખત્તિયોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો સત્તન્નં બોધિપક્ખિયાનં ધમ્માનં ભાવનમન્વાય દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયતિ [પરિનિબ્બાતિ (ક॰)]. બ્રાહ્મણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ...પે॰... વેસ્સોપિ ખો વાસેટ્ઠ... સુદ્દોપિ ખો, વાસેટ્ઠ ... સમણોપિ ખો, વાસેટ્ઠ, કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો સત્તન્નં બોધિપક્ખિયાનં ધમ્માનં ભાવનમન્વાય દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયતિ.

૧૩૯. ‘‘ઇમેસઞ્હિ, વાસેટ્ઠ, ચતુન્નં વણ્ણાનં યો હોતિ ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો સો નેસં અગ્ગમક્ખાયતિ ધમ્મેનેવ. નો અધમ્મેન. ધમ્મો હિ, વાસેટ્ઠ, સેટ્ઠો જનેતસ્મિં દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ.

૧૪૦. ‘‘બ્રહ્મુના પેસા, વાસેટ્ઠ, સનઙ્કુમારેન ગાથા ભાસિતા –

> ‘ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, યે ગોત્તપટિસારિનો;
> વિજ્જાચરણસમ્પન્નો, સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે’તિ.

‘‘સા ખો પનેસા, વાસેટ્ઠ, બ્રહ્મુના સનઙ્કુમારેન ગાથા સુગીતા, નો દુગ્ગીતા. સુભાસિતા, નો દુબ્ભાસિતા. અત્થસંહિતા, નો અનત્થસંહિતા. અનુમતા મયા. અહમ્પિ, વાસેટ્ઠ, એવં વદામિ –

‘ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, યે ગોત્તપટિસારિનો;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નો, સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના વાસેટ્ઠભારદ્વાજા ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

અગ્ગઞ્ઞસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. સમ્પસાદનીયસુત્તં

સારિપુત્તસીહનાદો

૧૪૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''એવંપસન્નો અહં, ભન્તે, ભગવતિ, ન ચાહુ ન ચ ભવિસ્સતિ ન ચેતરહિ વિજ્જતિ અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરો યદિદં સમ્બોધિય''ન્તિ.

૧૪૨. ''ઉળારા ખો તે અયં, સારિપુત્ત, આસભી વાચા ભાસિતા, એકંસો ગહિતો, સીહનાદો નદિતો – 'એવંપસન્નો અહં, ભન્તે, ભગવતિ; ન ચાહુ ન ચ ભવિસ્સતિ ન ચેતરહિ વિજ્જતિ અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરો યદિદં સમ્બોધિય'ન્તિ. કિં તે [કિં નુ (સી॰ પી॰), કિં નુ ખો તે (સ્યા॰)], સારિપુત્ત, યે તે અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા, સબ્બે તે ભગવન્તો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતા – 'એવંસીલા તે ભગવન્તો અહેસું ઇતિપિ, એવંધમ્મા તે ભગવન્તો અહેસું ઇતિપિ , એવંપઞ્ઞા તે ભગવન્તો અહેસું ઇતિપિ, એવંવિહારી તે ભગવન્તો અહેસું ઇતિપિ, એવંવિમુત્તા તે ભગવન્તો અહેસું ઇતિપી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''કિં પન તે [કિં પન (સી॰ પી॰)], સારિપુત્ત, યે તે ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા , સબ્બે તે ભગવન્તો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતા, `એવંસીલા તે ભગવન્તો ભવિસ્સન્તિ ઇતિપિ, એવંધમ્મા... પે॰... એવંપઞ્ઞા... એવંવિહારી... એવંવિમુત્તા તે ભગવન્તો ભવિસ્સન્તિ ઇતિપી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''કિં પન તે [કિં પન (સી॰ પી॰)], સારિપુત્ત, અહં એતરહિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો – 'એવંસીલો ભગવા ઇતિપિ, એવંધમ્મો...પે॰... એવંપઞ્ઞો ... એવંવિહારી... એવંવિમુત્તો ભગવા ઇતિપી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''એત્થ ચ હિ તે, સારિપુત્ત, અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નેસુ અરહન્તેસુ સમ્માસમ્બુદ્ધેસુ ચેતોપરિયઞાણં નત્થિ. અથ કિં ચરહિ તે અયં, સારિપુત્ત, ઉળારા આસભી વાચા ભાસિતા, એકંસો ગહિતો, સીહનાદો નદિતો – 'એવંપસન્નો અહં, ભન્તે, ભગવતિ, ન ચાહુ ન ચ ભવિસ્સતિ ન ચેતરહિ વિજ્જતિ અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરો યદિદં સમ્બોધિય'''ન્તિ?

૧૪૩. ''ન ખો મે [ન ખો પનેતં (સ્યા॰ ક॰)], ભન્તે, અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નેસુ અરહન્તેસુ સમ્માસમ્બુદ્ધેસુ ચેતોપરિયઞાણં અત્થિ. અપિ ચ, મે [મે ભન્તે (સી॰ પી॰ ક॰)] ધમ્મન્વયો વિદિતો. સેય્યથાપિ, ભન્તે , રઞ્ઞો પચ્ચન્તિમં નગરં દળ્હુદ્ધાપં [દળ્હુદ્દાપં (સી॰ પી॰ ક॰)] દળ્હપાકારતોરણં એકદ્વારં. તત્રસ્સ દોવારિકો પણ્ડિતો બ્યત્તો મેધાવી અઞ્ઞાતાનં નિવારેતા, ઞાતાનં પવેસેતા. સો તસ્સ નગરસ્સ સમન્તા અનુપરિયાયપથં અનુક્કમમાનો ન પસ્સેય્ય પાકારસન્ધિં વા પાકારવિવરં વા અન્તમસો બિળારનિક્ખમનમત્તમ્પિ. તસ્સ એવમસ્સ – 'યે ખો કેચિ ઓળારિકા પાણા ઇમં નગરં પવિસન્તિ વા નિક્ખમન્તિ વા, સબ્બે તે ઇમિનાવ દ્વારેન પવિસન્તિ વા નિક્ખમન્તિ વા'તિ. એવમેવ ખો મે, ભન્તે, ધમ્મન્વયો વિદિતો. યે તે, ભન્તે, અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા, સબ્બે તે ભગવન્તો પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે ચતૂસુ

સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તા, સત્ત સમ્બોજ્ઝઙ્ગે યથાભૂતં ભાવેત્વા અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝિંસુ. યેપિ તે, ભન્તે, ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા, સબ્બે તે ભગવન્તો પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તા, સત્ત સમ્બોજ્ઝઙ્ગે યથાભૂતં ભાવેત્વા અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝિસ્સન્તિ. ભગવાપિ, ભન્તે, એતરહિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તો સત્ત સમ્બોજ્ઝઙ્ગે યથાભૂતં ભાવેત્વા અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો.

૧૪૪. ''ઇધાહં, ભન્તે, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિં ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા ધમ્મં દેસેતિ ઉત્તરુત્તરં પણીતપણીતં કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગં. યથા યથા મે, ભન્તે, ભગવા ધમ્મં દેસેસિ ઉત્તરુત્તરં પણીતપણીતં કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગં, તથા તથાહં તસ્મિં ધમ્મે અભિઞ્ઞા ઇધેકચ્ચં ધમ્મં ધમ્મેસુ નિટ્ઠમગમં; સત્થરિ પસીદિં – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

કુસલધમ્મદેસના

૧૪૫. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ. તત્રિમે કુસલા ધમ્મા સેય્યથિદં, ચત્તારો સતિપટ્ઠાના, ચત્તારો સમ્મપ્પધાના, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, પઞ્ચ બલાનિ, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, કુસલેસુ ધમ્મેસુ. તં ભગવા અસેસમભિજાનાતિ, તં ભગવતો અસેસમભિજાનતો ઉત્તરિ અભિઞ્ઞેય્યં નત્થિ, યદભિજાનં અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરો અસ્સ, યદિદં કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

આયતનપણ્ણત્તિદેસના

૧૪૬. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ આયતનપણ્ણત્તીસુ. છયિમાનિ, ભન્તે, અજ્ઝત્તિકબાહિરાનિ આયતનાનિ. ચક્ખુઞ્ચેવ રૂપા [રૂપાનિ (ક॰)] ચ, સોતઞ્ચેવ સદ્દા ચ, ઘાનઞ્ચેવ ગન્ધા ચ, જિવ્હા ચેવ રસા ચ, કાયો ચેવ ફોટ્ઠબ્બા ચ, મનો ચેવ ધમ્મા ચ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, આયતનપણ્ણત્તીસુ. તં ભગવા અસેસમભિજાનાતિ, તં ભગવતો અસેસમભિજાનતો ઉત્તરિ અભિઞ્ઞેય્યં નત્થિ, યદભિજાનં અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરો અસ્સ યદિદં આયતનપણ્ણત્તીસુ.

ગબ્ભાવક્કન્તિદેસના

૧૪૭. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ ગબ્ભાવક્કન્તીસુ. ચતસ્સો ઇમા, ભન્તે, ગબ્ભાવક્કન્તિયો. ઇધ , ભન્તે, એકચ્ચો અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ; અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ; અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ. અયં પઠમા ગબ્ભાવક્કન્તિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ; અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ; અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ. અયં દુતિયા ગબ્ભાવક્કન્તિ.

“પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ; સમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ; અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ. અયં તતિયા ગબ્ભાવક્કન્તિ.

“પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ; સમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ; સમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ. અયં ચતુત્થા ગબ્ભાવક્કન્તિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, ગબ્ભાવક્કન્તીસુ.

આદેસનવિધાદેસના

૧૪૮. “અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ આદેસનવિધાસુ. ચતસ્સો ઇમા, ભન્તે, આદેસનવિધા. ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો નિમિત્તેન આદિસતિ – ‘એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત’ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. અયં પઠમા આદેસનવિધા.

“પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ. અપિ ચ ખો મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ – ‘એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત’ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. અયં દુતિયા આદેસનવિધા.

“પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ, નાપિ મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ. અપિ ચ ખો વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ – ‘એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત’ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. અયં તતિયા આદેસનવિધા.

“પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ, નાપિ મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ, નાપિ વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ. અપિ ચ ખો અવિતક્કં અવિચારં સમાધિં સમાપન્નસ્સ [વિતક્કવિચારસમાધિસમાપન્નસ્સ (સ્યા॰ ક॰) અ॰ નિ॰ ૩.૬૧ પસ્સિતબ્બં] ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – ‘યથા ઇમસ્સ ભોતો મનોસઙ્ખારા પણિહિતા. તથા ઇમસ્સ ચિત્તસ્સ અનન્તરા ઇમં નામ વિતક્કં વિતક્કેસ્સતી’તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. અયં ચતુત્થા આદેસનવિધા. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, આદેસનવિધાસુ.

દસ્સનસમાપત્તિદેસના

૧૪૯. “અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ દસ્સનસમાપત્તીસુ. ચતસ્સો ઇમા, ભન્તે, દસ્સનસમાપત્તિયો. ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા અધો કેસમત્થકા તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખતિ – ‘અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા નખા દન્તા તચો મંસં ન્હારુ અટ્ઠિ અટ્ઠિમિઞ્જં વક્કં હદયં યકનં કિલોમકં પિહકં પપ્ફાસં અન્તં અન્તગુણં ઉદરિયં કરીસં પિત્તં સેમ્હં પુબ્બો લોહિતં સેદો મેદો અસ્સુ વસા ખેળો સિઙ્ઘાનિકા લસિકા મુત્ત’ન્તિ. અયં પઠમા દસ્સનસમાપત્તિ.

''પુન ચપરં , ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય…પે॰… તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા અધો કેસમત્થકા તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખતિ – 'અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા…પે॰… લસિકા મુત્ત'ન્તિ. અતિક્કમ્મ ચ પુરિસસ્સ છવિમંસલોહિતં અટ્ઠિં પચ્ચવેક્ખતિ. અયં દુતિયા દસ્સનસમાપત્તિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય…પે॰… તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા અધો કેસમત્થકા તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખતિ – 'અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા…પે॰… લસિકા મુત્ત'ન્તિ. અતિક્કમ્મ ચ પુરિસસ્સ છવિમંસલોહિતં અટ્ઠિં પચ્ચવેક્ખતિ. પુરિસસ્સ ચ વિઞ્ઞાણસોતં પજાનાતિ, ઉભયતો અબ્બોચ્છિન્નં ઇધ લોકે પતિટ્ઠિતઞ્ચ પરલોકે પતિટ્ઠિતઞ્ચ. અયં તતિયા દસ્સનસમાપત્તિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય…પે॰… તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા અધો કેસમત્થકા તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખતિ – 'અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા…પે॰… લસિકા મુત્ત'ન્તિ. અતિક્કમ્મ ચ પુરિસસ્સ છવિમંસલોહિતં અટ્ઠિં પચ્ચવેક્ખતિ. પુરિસસ્સ ચ વિઞ્ઞાણસોતં પજાનાતિ, ઉભયતો અબ્બોચ્છિન્નં ઇધ લોકે અપ્પતિટ્ઠિતઞ્ચ પરલોકે અપ્પતિટ્ઠિતઞ્ચ. અયં ચતુત્થા દસ્સનસમાપત્તિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, દસ્સનસમાપત્તીસુ.

પુગ્ગલપણ્ણત્તિદેસના

૧૫૦. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ પુગ્ગલપણ્ણત્તીસુ. સત્તિમે, ભન્તે, પુગ્ગલા. ઉભતોભાગવિમુત્તો પઞ્ઞાવિમુત્તો કાયસક્ખી દિટ્ઠિપ્પત્તો સદ્ધાવિમુત્તો ધમ્માનુસારી સદ્ધાનુસારી. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, પુગ્ગલપણ્ણત્તીસુ.

પધાનદેસના

૧૫૧. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ પધાનેસુ. સત્તિમે, ભન્તે સમ્બોજ્ઝઙ્ગા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, પધાનેસુ.

પટિપદાદેસના

૧૫૨. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ પટિપદાસુ. ચતસ્સો ઇમા, ભન્તે, પટિપદા દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞાતિ. તત્ર, ભન્તે, યાયં પટિપદા દુક્ખા દન્ધાભિઞ્ઞા, અયં, ભન્તે, પટિપદા ઉભયેનેવ હીના અક્ખાયતિ દુક્ખત્તા ચ દન્ધત્તા ચ. તત્ર, ભન્તે, યાયં પટિપદા દુક્ખા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, અયં પન, ભન્તે, પટિપદા દુક્ખત્તા હીના અક્ખાયતિ . તત્ર, ભન્તે, યાયં પટિપદા સુખા દન્ધાભિઞ્ઞા, અયં પન, ભન્તે, પટિપદા દન્ધત્તા હીના અક્ખાયતિ. તત્ર, ભન્તે, યાયં પટિપદા સુખા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, અયં પન, ભન્તે, પટિપદા ઉભયેનેવ પણીતા અક્ખાયતિ સુખત્તા ચ ખિપ્પત્તા ચ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, પટિપદાસુ.

ભસ્સસમાચારાદિદેસના

૧૫૩. ‘‘અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ ભસ્સસમાચારે. ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો ન ચેવ મુસાવાદુપસઞ્હિતં વાચં ભાસતિ ન ચ વેભૂતિયં ન ચ પેસુણિયં ન ચ સારમ્ભજં જયાપેક્ખો; મન્તા મન્તા ચ વાચં ભાસતિ નિધાનવતિં કાલેન. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, ભસ્સસમાચારે.

‘‘અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ પુરિસસીલસમાચારે. ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો સચ્ચો ચસ્સ સદ્ધો ચ, ન ચ કુહકો, ન ચ લપકો, ન ચ નેમિત્તિકો, ન ચ નિપ્પેસિકો, ન ચ લાભેન લાભં નિજિગીસનકો [જિજિગિંસનકો (સ્યા॰), નિજિગિંસિતા (સી॰ પી॰)], ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ, સમકારી, જાગરિયાનુયોગમનુયુત્તો, અતન્દિતો, આરદ્ધવીરિયો, ઝાયી, સતિમા, કલ્યાણપટિભાનો, ગતિમા, ધિતિમા, મતિમા, ન ચ કામેસુ ગિદ્ધો, સતો ચ નિપકો ચ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, પુરિસસીલસમાચારે.

અનુસાસનવિધાદેસના

૧૫૪. ‘‘અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ અનુસાસનવિધાસુ. ચતસ્સો ઇમા ભન્તે અનુસાસનવિધા – જાનાતિ , ભન્તે, ભગવા અપરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા ‘અયં પુગ્ગલો યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો ભવિસ્સતિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’તિ. જાનાતિ, ભન્તે, ભગવા પરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા – ‘અયં પુગ્ગલો યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી ભવિસ્સતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સતી’તિ. જાનાતિ, ભન્તે, ભગવા પરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા – ‘અયં પુગ્ગલો યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો ભવિસ્સતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા’તિ. જાનાતિ, ભન્તે, ભગવા પરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા – ‘અયં પુગ્ગલો યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાનો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતી’તિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, અનુસાસનવિધાસુ.

પરપુગ્ગલવિમુત્તિઞાણદેસના

૧૫૫. ‘‘અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ પરપુગ્ગલવિમુત્તિઞાણે. જાનાતિ, ભન્તે, ભગવા પરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા – ‘અયં પુગ્ગલો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો ભવિસ્સતિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’તિ. જાનાતિ, ભન્તે, ભગવા પરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા – ‘અયં પુગ્ગલો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી ભવિસ્સતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સતી’તિ. જાનાતિ, ભન્તે, ભગવા પરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા – ‘અયં પુગ્ગલો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો ભવિસ્સતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા’તિ. જાનાતિ, ભન્તે, ભગવા પરં પુગ્ગલં પચ્ચત્તં યોનિસોમનસિકારા – ‘અયં પુગ્ગલો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતી’તિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, પરપુગ્ગલવિમુત્તિઞાણે.

સસ્સતવાદદેસના

૧૫૬. ‘‘અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ સસ્સતવાદેસુ. તયોમે, ભન્તે, સસ્સતવાદા. ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય...પે॰... તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં, એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકાનિપિ જાતિસતાનિ અનેકાનિપિ જાતિસહસ્સાનિ અનેકાનિપિ જાતિસતસહસ્સાનિ, ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સો એવમાહ – ‘અતીતંપાહં અદ્ધાનં જાનામિ – સંવટ્ટિ વા લોકો વિવટ્ટિ વાતિ. અનાગતંપાહં અદ્ધાનં જાનામિ – સંવટ્ટિસ્સતિ વા લોકો વિવટ્ટિસ્સતિ વાતિ. સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વઞ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો. તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમ’ન્તિ. અયં પઠમો સસ્સતવાદો.

‘‘પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય...પે॰... તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં, એકમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટં દ્વેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ તીણિપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ ચત્તારિપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ પઞ્ચપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ દસપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ, ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સો એવમાહ – ‘અતીતંપાહં અદ્ધાનં જાનામિ સંવટ્ટિ વા લોકો વિવટ્ટિ વાતિ . અનાગતંપાહં અદ્ધાનં જાનામિ સંવટ્ટિસ્સતિ વા લોકો વિવટ્ટિસ્સતિ વાતિ. સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વઞ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો. તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમ’ન્તિ. અયં દુતિયો સસ્સતવાદો.

‘‘પુન ચપરં, ભન્તે, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય...પે॰... તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં, દસપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ વીસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ તિંસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ ચત્તાલીસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ, ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સો એવમાહ – ‘અતીતંપાહં અદ્ધાનં જાનામિ સંવટ્ટિપિ લોકો વિવટ્ટિપીતિ; અનાગતંપાહં અદ્ધાનં જાનામિ સંવટ્ટિસ્સતિપિ લોકો વિવટ્ટિસ્સતિપીતિ. સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વઞ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો. તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમ’ન્તિ. અયં તતિયો સસ્સતવાદો, એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, સસ્સતવાદેસુ.

પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણદેસના

૧૫૭. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણે. ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય...પે॰... તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં, એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે, 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સન્તિ, ભન્તે, દેવા [સત્તા (સ્યા॰)], યેસં ન સક્કા ગણનાય વા સઙ્ખાનેન વા આયુ સઙ્ખાતું. અપિ ચ, યસ્મિં યસ્મિં અત્તભાવે અભિનિવુટ્ઠપુબ્બો [અભિનિવુત્થપુબ્બો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] હોતિ યદિ વા રૂપીસુ યદિ વા અરૂપીસુ યદિ વા સઞ્ઞીસુ યદિ વા અસઞ્ઞીસુ યદિ વા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીસુ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણે.

ચુતૂપપાતઞાણદેસના

૧૫૮. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણે. ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય...પે॰... તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણે.

ઇદ્ધિવિધદેસના

૧૫૯. ''અપરં પન, ભન્તે, એતદાનુત્તરિયં, યથા ભગવા ધમ્મં દેસેતિ ઇદ્ધિવિધાસુ. દ્વેમા, ભન્તે, ઇદ્ધિવિધાયો – અત્થિ, ભન્તે, ઇદ્ધિ સાસવા સઉપધિકા, 'નો અરિયા'તિ વુચ્ચતિ. અત્થિ, ભન્તે, ઇદ્ધિ અનાસવા અનુપધિકા 'અરિયા'તિ વુચ્ચતિ. ''કતમા ચ, ભન્તે, ઇદ્ધિ સાસવા સઉપધિકા, 'નો અરિયા'તિ વુચ્ચતિ? ઇધ, ભન્તે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય...પે॰... તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ. એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ સેય્યથાપિ આકાસે. પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે. ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયં. આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો. ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતિ. યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ. અયં, ભન્તે, ઇદ્ધિ સાસવા સઉપધિકા, 'નો અરિયા'તિ વુચ્ચતિ.

‘‘કતમા પન, ભન્તે, ઇદ્ધિ અનાસવા અનુપધિકા, ‘અરિયા’તિ વુચ્ચતિ? ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ સચે આકઙ્ખતિ – ‘પટિકૂલે અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’ન્તિ, અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘અપ્પટિકૂલે પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’ન્તિ, પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’ન્તિ, અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’ન્તિ, પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘પટિકૂલઞ્ચ અપ્પટિકૂલઞ્ચ તદુભયં અભિનિવજ્જેત્વા ઉપેક્ખકો વિહરેય્યં સતો સમ્પજાનો’તિ, ઉપેક્ખકો તત્થ વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. અયં, ભન્તે, ઇદ્ધિ અનાસવા અનુપધિકા ‘અરિયા’તિ વુચ્ચતિ. એતદાનુત્તરિયં, ભન્તે, ઇદ્ધિવિધાસુ . તં ભગવા અસેસમભિજાનાતિ, તં ભગવતો અસેસમભિજાનતો ઉત્તરિ અભિઞ્ઞેય્યં નત્થિ, યદભિજાનં અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરો અસ્સ યદિદં ઇદ્ધિવિધાસુ.

અઞ્ઞથાસત્થુગુણદસ્સનં

૧૬૦. ‘‘યં તં, ભન્તે, સદ્ધેન કુલપુત્તેન પત્તબ્બં આરદ્ધવીરિયેન થામવતા પુરિસથામેન પુરિસવીરિયેન પુરિસપરક્કમેન પુરિસધોરય્હેન, અનુપ્પત્તં તં ભગવતા. ન ચ, ભન્તે, ભગવા કામેસુ કામસુખલ્લિકાનુયોગમનુયુત્તો હીનં ગમ્મં પોથુજ્જનિકં અનરિયં અનત્થસંહિતં, ન ચ અત્તકિલમથાનુયોગમનુયુત્તો દુક્ખં અનરિયં અનત્થસંહિતં. ચતુન્નઞ્ચ ભગવા ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી.

અનુયોગદાનપ્પકારો

૧૬૧. ‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્ય – ‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, અહેસું અતીતમદ્ધાનં અઞ્ઞે સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરા સમ્બોધિય’ન્તિ, એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, ‘નો’તિ વદેય્યં. ‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અઞ્ઞે સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરા સમ્બોધિય’ન્તિ, એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, ‘નો’તિ વદેય્યં . ‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, અત્થેતરહિ અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ભગવતા ભિય્યોભિઞ્ઞતરો સમ્બોધિય’ન્તિ, એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, ‘નો’તિ વદેય્યં.

‘‘સચે પન મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્ય – ‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, અહેસું અતીતમદ્ધાનં અઞ્ઞે સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ભગવતા સમસમા સમ્બોધિય’ન્તિ, એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, ‘એવ’ન્તિ વદેય્યં. ‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અઞ્ઞે સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ભગવતા સમસમા સમ્બોધિય’ન્તિ, એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, ‘‘એવ’’ન્તિ વદેય્યં . ‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, અત્થેતરહિ અઞ્ઞે સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ભગવતા સમસમા સમ્બોધિય’ન્તિ, એવં પુટ્ઠો અહં ભન્તે ‘નો’તિ વદેય્યં.

‘‘સચે પન મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્ય – ‘કિં પનાયસ્મા સારિપુત્તો એકચ્ચં અબ્ભનુજાનાતિ , એકચ્ચં ન અબ્ભનુજાનાતી’તિ, એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘સમ્મુખા મેતં, આવુસો, ભગવતો સુતં, સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘‘અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા મયા સમસમા સમ્બોધિય’’ન્તિ. સમ્મુખા મેતં, આવુસો, ભગવતો સુતં, સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘‘ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા મયા સમસમા સમ્બોધિય’’ન્તિ. સમ્મુખા મેતં, આવુસો, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘‘અટ્ઠાનમેતં અનવકાસો યં એકિસ્સા લોકધાતુયા દ્વે અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા અપુબ્બં અચરિમં ઉપ્પજ્જેય્યું, નેતં ઠાનં વિજ્જતી’’’તિ.

‘‘કચ્ચાહં, ભન્તે, એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરમાનો વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો હોમિ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખામિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોમિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો [વાદાનુપાતો (સી॰)] ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી’’તિ? ‘‘તગ્ઘ ત્વં, સારિપુત્ત, એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરમાનો વુત્તવાદી ચેવ મે હોસિ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખસિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોસિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી’’તિ.

અચ્છરિયઅબ્ભુતં

૧૬૨. એવં વુત્તે, આયસ્મા ઉદાયી ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે, તથાગતસ્સ અપ્પિચ્છતા સન્તુટ્ઠિતા સલ્લેખતા. યત્ર હિ નામ તથાગતો એવંમહિદ્ધિકો એવંમહાનુભાવો, અથ ચ પન નેવત્તાનં પાતુકરિસ્સતિ! એકમેકઞ્ચેપિ ઇતો, ભન્તે, ધમ્મં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અત્તનિ સમનુપસ્સેય્યું, તે તાવતકેનેવ પટાકં પરિહરેય્યું. અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે, તથાગતસ્સ અપ્પિચ્છતા સન્તુટ્ઠિતા સલ્લેખતા. યત્ર હિ નામ તથાગતો એવં મહિદ્ધિકો એવંમહાનુભાવો. અથ ચ પન નેવત્તાનં પાતુકરિસ્સતી’’તિ!

‘‘પસ્સ ખો ત્વં, ઉદાયિ, ‘તથાગતસ્સ અપ્પિચ્છતા સન્તુટ્ઠિતા સલ્લેખતા. યત્ર હિ નામ તથાગતો એવંમહિદ્ધિકો એવંમહાનુભાવો, અથ ચ પન નેવત્તાનં પાતુકરિસ્સતિ’! એકમેકઞ્ચેપિ ઇતો, ઉદાયિ, ધમ્મં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અત્તનિ સમનુપસ્સેય્યું, તે તાવતકેનેવ પટાકં પરિહરેય્યું. પસ્સ ખો ત્વં, ઉદાયિ, ‘તથાગતસ્સ અપ્પિચ્છતા સન્તુટ્ઠિતા સલ્લેખતા. યત્ર હિ નામ તથાગતો એવંમહિદ્ધિકો એવંમહાનુભાવો, અથ ચ પન નેવત્તાનં પાતુકરિસ્સતી’’’તિ!

૧૬૩. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ – ‘‘તસ્મા તિહ ત્વં, સારિપુત્ત, ઇમં ધમ્મપરિયાયં અભિક્ખણં ભાસેય્યાસિ ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં. યેસમ્પિ હિ, સારિપુત્ત, મોઘપુરિસાનં ભવિસ્સતિ તથાગતે કઙ્ખા વા વિમતિ વા, તેસમિમં ધમ્મપરિયાયં સુત્વા તથાગતે કઙ્ખા વા વિમતિ વા, સા પહીયિસ્સતી’’તિ. ઇતિ હિદં આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો સમ્મુખા સમ્પસાદં પવેદેસિ. તસ્મા ઇમસ્સ વેય્યાકરણસ્સ સમ્પસાદનીયં ત્વેવ અધિવચનન્તિ.

સમ્પસાદનીયસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. પાસાદિકસુત્તં

૧૬૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ વેધઞ્ઞા નામ સક્યા, તેસં અમ્બવને પાસાદે.

નિગણ્ઠનાટપુત્તકાલઙ્કિરિયા

તેન ખો પન સમયેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો [નાથપુત્તો (સી॰ પી॰)] પાવાયં અધુનાકાલઙ્કતો હોતિ. તસ્સ કાલઙ્કિરિયાય ભિન્ના નિગણ્ઠા દ્વેધિકજાતા ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘‘ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ, અહં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનામિ, કિં ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનિસ્સસિ? મિચ્છાપટિપન્નો ત્વમસિ, અહમસ્મિ સમ્માપટિપન્નો. સહિતં મે, અસહિતં તે. પુરેવચનીયં પચ્છા અવચ, પચ્છાવચનીયં પુરે અવચ. અધિચિણ્ણં તે વિપરાવત્તં, આરોપિતો તે વાદો, નિગ્ગહિતો ત્વમસિ, ચર વાદપ્પમોક્ખાય, નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસી’’તિ. વધોયેવ ખો [વધોયેવેકો (ક॰)] મઞ્ઞે નિગણ્ઠેસુ નાટપુત્તિયેસુ વત્તતિ [અનુવત્તતિ (સ્યા॰ ક॰)]. યેપિ નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ સાવકા ગિહી ઓદાતવસના , તેપિ [તે તેસુ (ક॰)] નિગણ્ઠેસુ નાટપુત્તિયેસુ નિબ્બિન્નરૂપા [નિબ્બિન્દરૂપા (ક॰)] વિરત્તરૂપા પટિવાનરૂપા, યથા તં દુરક્ખાતે ધમ્મવિનયે દુપ્પવેદિતે અનિય્યાનિકે અનુપસમસંવત્તનિકે અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે ભિન્નથૂપે અપ્પટિસરણે.

૧૬૫. અથ ખો ચુન્દો સમણુદ્દેસો પાવાયં વસ્સંવુટ્ઠો [વસ્સંવુત્થો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] યેન સામગામો, યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચુન્દો સમણુદ્દેસો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘નિગણ્ઠો, ભન્તે, નાટપુત્તો પાવાયં અધુનાકાલઙ્કતો. તસ્સ કાલઙ્કિરિયાય ભિન્ના નિગણ્ઠા દ્વેધિકજાતા…પે॰… ભિન્નથૂપે અપ્પટિસરણે’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો ચુન્દં સમણુદ્દેસં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ ખો ઇદં, આવુસો ચુન્દ, કથાપાભતં ભગવન્તં દસ્સનાય. આયામાવુસો ચુન્દ, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં ભગવતો આરોચેસ્સામા’’તિ [આરોચેય્યામાતિ (સ્યા॰)]. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો ચુન્દો સમણુદ્દેસો આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

અથ ખો આયસ્મા ચ આનન્દો ચુન્દો ચ સમણુદ્દેસો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અયં, ભન્તે, ચુન્દો સમણુદ્દેસો એવમાહ, ‘નિગણ્ઠો, ભન્તે, નાટપુત્તો પાવાયં અધુનાકાલઙ્કતો, તસ્સ કાલઙ્કિરિયાય ભિન્ના નિગણ્ઠા…પે॰… ભિન્નથૂપે અપ્પટિસરણે’’’તિ.

અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતધમ્મવિનયો

૧૬૬. ‘‘એવં હેતં, ચુન્દ, હોતિ દુરક્ખાતે ધમ્મવિનયે દુપ્પવેદિતે અનિય્યાનિકે અનુપસમસંવત્તનિકે અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે. ઇધ, ચુન્દ, સત્થા ચ હોતિ અસમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ દુરક્ખાતો દુપ્પવેદિતો અનિય્યાનિકો અનુપસમસંવત્તનિકો અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો, સાવકો ચ તસ્મિં ધમ્મે ન ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો વિહરતિ ન સામીચિપ્પટિપન્નો ન અનુધમ્મચારી, વોક્કમ્મ ચ તમ્હા ધમ્મા વત્તતિ. સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘તસ્સ તે, આવુસો, લાભા, તસ્સ તે સુલદ્ધં, સત્થા ચ તે અસમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ દુરક્ખાતો દુપ્પવેદિતો

અનિય્યાનિકો અનુપસમસંવત્તનિકો અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. ત્વઞ્ચ તસ્મિં ધમ્મે ન ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો વિહરસિ, ન સામીચિપ્પટિપન્નો, ન અનુધમ્મચારી, વોક્કમ્મ ચ તમ્હા ધમ્મા વત્તસી'તિ. ઇતિ ખો, ચુન્દ, સત્થાપિ તત્થ ગારય્હો, ધમ્મોપિ તત્થ ગારય્હો, સાવકો ચ તત્થ એવં પાસંસો. યો ખો, ચુન્દ, એવરૂપં સાવકં એવં વદેય્ય – 'એતાયસ્મા તથા પટિપજ્જતુ, યથા તે સત્થારા ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો'તિ. યો ચ સમાદપેતિ [સમાદાપેતિ (સી॰ ક॰)], યઞ્ચ સમાદપેતિ, યો ચ સમાદપિતો [સમાદાપિતો (સી॰ ક॰)] તથત્તાય પટિપજ્જતિ. સબ્બે તે બહું અપુઞ્ઞં પસવન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવં હેતં, ચુન્દ, હોતિ દુરક્ખાતે ધમ્મવિનયે દુપ્પવેદિતે અનિય્યાનિકે અનુપસમસંવત્તનિકે અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે.

૧૬૭. ''ઇધ પન, ચુન્દ, સત્થા ચ હોતિ અસમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ દુરક્ખાતો દુપ્પવેદિતો અનિય્યાનિકો અનુપસમસંવત્તનિકો અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો, સાવકો ચ તસ્મિં ધમ્મે ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો વિહરતિ સામીચિપ્પટિપન્નો અનુધમ્મચારી, સમાદાય તં ધમ્મં વત્તતિ. સો એવમસ્સ વચનીયો – 'તસ્સ તે, આવુસો, અલાભા, તસ્સ તે દુલ્લદ્ધં, સત્થા ચ તે અસમ્માસમ્બુદ્ધો , ધમ્મો ચ દુરક્ખાતો દુપ્પવેદિતો અનિય્યાનિકો અનુપસમસંવત્તનિકો અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. ત્વઞ્ચ તસ્મિં ધમ્મે ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો વિહરસિ સામીચિપ્પટિપન્નો અનુધમ્મચારી, સમાદાય તં ધમ્મં વત્તસી'તિ. ઇતિ ખો, ચુન્દ, સત્થાપિ તત્થ ગારય્હો, ધમ્મોપિ તત્થ ગારય્હો, સાવકોપિ તત્થ એવં ગારય્હો. યો ખો, ચુન્દ, એવરૂપં સાવકં એવં વદેય્ય – 'અદ્ધાયસ્મા ઞાયપ્પટિપન્નો ઞાયમારાધેસ્સતી'તિ. યો ચ પસંસતિ, યઞ્ચ પસંસતિ, યો ચ પસંસિતો ભિય્યોસો મત્તાય વીરિયં આરભતિ. સબ્બે તે બહું અપુઞ્ઞં પસવન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ચુન્દ, હોતિ દુરક્ખાતે ધમ્મવિનયે દુપ્પવેદિતે અનિય્યાનિકે અનુપસમસંવત્તનિકે અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે.

સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતધમ્મવિનયો

૧૬૮. ''ઇધ પન, ચુન્દ, સત્થા ચ હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો, સાવકો ચ તસ્મિં ધમ્મે ન ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો વિહરતિ, ન સામીચિપ્પટિપન્નો, ન અનુધમ્મચારી, વોક્કમ્મ ચ તમ્હા ધમ્મા વત્તતિ. સો એવમસ્સ વચનીયો – 'તસ્સ તે, આવુસો, અલાભા, તસ્સ તે દુલ્લદ્ધં, સત્થા ચ તે સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. ત્વઞ્ચ તસ્મિં ધમ્મે ન ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો વિહરસિ, ન સામીચિપ્પટિપન્નો, ન અનુધમ્મચારી, વોક્કમ્મ ચ તમ્હા ધમ્મા વત્તસી'તિ. ઇતિ ખો, ચુન્દ, સત્થાપિ તત્થ પાસંસો, ધમ્મોપિ તત્થ પાસંસો, સાવકો ચ તત્થ એવં ગારય્હો. યો ખો, ચુન્દ, એવરૂપં સાવકં એવં વદેય્ય – 'એતાયસ્મા તથા પટિપજ્જતુ યથા તે સત્થારા ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો'તિ. યો ચ સમાદપેતિ, યઞ્ચ સમાદપેતિ, યો ચ સમાદપિતો તથત્તાય પટિપજ્જતિ. સબ્બે તે બહું પુઞ્ઞં પસવન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં , ચુન્દ, હોતિ સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે સુપ્પવેદિતે નિય્યાનિકે ઉપસમસંવત્તનિકે સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે.

૧૬૯. ''ઇધ પન, ચુન્દ, સત્થા ચ હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો, સાવકો ચ તસ્મિં ધમ્મે ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો વિહરતિ સામીચિપ્પટિપન્નો અનુધમ્મચારી, સમાદાય તં ધમ્મં વત્તતિ. સો એવમસ્સ વચનીયો – 'તસ્સ તે, આવુસો, લાભા, તસ્સ તે સુલદ્ધં, સત્થા ચ તે [સત્થા ચ તે અરહં (સ્યા॰)] સમ્માસમ્બુદ્ધો , ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. ત્વઞ્ચ તસ્મિં ધમ્મે ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો

વિહરસિ સામીચિપ્પટિપન્નો અનુધમ્મચારી, સમાદાય તં ધમ્મં વત્તસી’તિ. ઇતિ ખો, ચુન્દ, સત્થાપિ તત્થ પાસંસો, ધમ્મોપિ તત્થ પાસંસો, સાવકોપિ તત્થ એવં પાસંસો. યો ખો, ચુન્દ, એવરૂપં સાવકં એવં વદેય્ય – ‘અદ્ધાયસ્મા ઞાયપ્પટિપન્નો ઞાયમારાધેસ્સતી’તિ. યો ચ પસંસતિ, યઞ્ચ પસંસતિ, યો ચ પસંસિતો [પસત્થો (સ્યા॰)] ભિય્યોસો મત્તાય વીરિયં આરભતિ. સબ્બે તે બહું પુઞ્ઞં પસવન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ચુન્દ, હોતિ સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે સુપ્પવેદિતે નિય્યાનિકે ઉપસમસંવત્તનિકે સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે.

સાવકાનુતપ્પસત્થુ

૧૭૦. ‘‘ઇધ પન, ચુન્દ, સત્થા ચ લોકે ઉદપાદિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો, અવિઞ્ઞાપિતત્થા ચસ્સ હોન્તિ સાવકા સદ્ધમ્મે, ન ચ તેસં કેવલં પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં આવિકતં હોતિ ઉત્તાનીકતં સબ્બસઙ્ગાહપદકતં સપ્પાટિહીરકતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં. અથ નેસં સત્થુનો અન્તરધાનં હોતિ. એવરૂપો ખો, ચુન્દ, સત્થા સાવકાનં કાલઙ્કતો અનુતપ્પો હોતિ. તં કિસ્સ હેતુ? સત્થા ચ નો લોકે ઉદપાદિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો, અવિઞ્ઞાપિતત્થા ચમ્હ સદ્ધમ્મે, ન ચ નો કેવલં પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં આવિકતં હોતિ ઉત્તાનીકતં સબ્બસઙ્ગાહપદકતં સપ્પાટિહીરકતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં. અથ નો સત્થુનો અન્તરધાનં હોતીતિ. એવરૂપો ખો, ચુન્દ, સત્થા સાવકાનં કાલઙ્કતો અનુતપ્પો હોતિ.

સાવકાનનુતપ્પસત્થુ

૧૭૧. ‘‘ઇધ પન, ચુન્દ, સત્થા ચ લોકે ઉદપાદિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો. ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. વિઞ્ઞાપિતત્થા ચસ્સ હોન્તિ સાવકા સદ્ધમ્મે, કેવલઞ્ચ તેસં પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં આવિકતં હોતિ ઉત્તાનીકતં સબ્બસઙ્ગાહપદકતં સપ્પાટિહીરકતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં. અથ નેસં સત્થુનો અન્તરધાનં હોતિ. એવરૂપો ખો, ચુન્દ, સત્થા સાવકાનં કાલઙ્કતો અનનુતપ્પો હોતિ . તં કિસ્સ હેતુ? સત્થા ચ નો લોકે ઉદપાદિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો. ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. વિઞ્ઞાપિતત્થા ચમ્હ સદ્ધમ્મે, કેવલઞ્ચ નો પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં આવિકતં હોતિ ઉત્તાનીકતં સબ્બસઙ્ગાહપદકતં સપ્પાટિહીરકતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં . અથ નો સત્થુનો અન્તરધાનં હોતીતિ. એવરૂપો ખો, ચુન્દ, સત્થા સાવકાનં કાલઙ્કતો અનનુતપ્પો હોતિ.

બ્રહ્મચરિયઅપરિપૂરાદિકથા

૧૭૨. ‘‘એતેહિ ચેપિ, ચુન્દ, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં હોતિ, નો ચ ખો સત્થા હોતિ થેરો રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. એવં તં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં હોતિ તેનઙ્ગેન.

‘‘યતો ચ ખો, ચુન્દ, એતેહિ ચેવ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં હોતિ, સત્થા ચ હોતિ થેરો રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. એવં તં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં હોતિ તેનઙ્ગેન.

૧૭૩. ‘‘એતેહિ ચેપિ, ચુન્દ, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં હોતિ, સત્થા ચ હોતિ થેરો રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો , નો ચ ખ્વસ્સ થેરા ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા પત્તયોગક્ખેમા.

અલં સમક્ખાતું સદ્ધમ્મસ્સ, અલં ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેહિ સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેતું. એવં તં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં હોતિ તેનઙ્ગેન.

''યતો ચ ખો, ચુન્દ, એતેહિ ચેવ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં હોતિ, સત્થા ચ હોતિ થેરો રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, થેરા ચસ્સ ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા પત્તયોગક્ખેમા. અલં સમક્ખાતું સદ્ધમ્મસ્સ, અલં ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેહિ સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેતું. એવં તં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં હોતિ તેનઙ્ગેન.

૧૭૪. ''એતેહિ ચેપિ, ચુન્દ, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં હોતિ, સત્થા ચ હોતિ થેરો રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, થેરા ચસ્સ ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા પત્તયોગક્ખેમા. અલં સમક્ખાતું સદ્ધમ્મસ્સ, અલં ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેહિ સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેતું. નો ચ ખ્વસ્સ મજ્ઝિમા ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ...પે॰... મજ્ઝિમા ચસ્સ ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ, નો ચ ખ્વસ્સ નવા ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ...પે॰... નવા ચસ્સ ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ, નો ચ ખ્વસ્સ થેરા ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ...પે॰... થેરા ચસ્સ ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ, નો ચ ખ્વસ્સ મજ્ઝિમા ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ...પે॰... મજ્ઝિમા ચસ્સ ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ , નો ચ ખ્વસ્સ નવા ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ...પે॰... નવા ચસ્સ ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ, નો ચ ખ્વસ્સ ઉપાસકા સાવકા હોન્તિ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો...પે॰... ઉપાસકા ચસ્સ સાવકા હોન્તિ ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો, નો ચ ખ્વસ્સ ઉપાસકા સાવકા હોન્તિ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો...પે॰... ઉપાસકા ચસ્સ સાવકા હોન્તિ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો, નો ચ ખ્વસ્સ ઉપાસિકા સાવિકા હોન્તિ ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો...પે॰... ઉપાસિકા ચસ્સ સાવિકા હોન્તિ ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો, નો ચ ખ્વસ્સ ઉપાસિકા સાવિકા હોન્તિ ગિહિનિયો ઓદાતવસના કામભોગિનિયો...પે॰... ઉપાસિકા ચસ્સ સાવિકા હોન્તિ ગિહિનિયો ઓદાતવસના કામભોગિનિયો, નો ચ ખ્વસ્સ બ્રહ્મચરિયં હોતિ ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં...પે॰... બ્રહ્મચરિયઞ્ચસ્સ હોતિ ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં, નો ચ ખો લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તં. એવં તં બ્રહ્મચરિયં અપરિપૂરં હોતિ તેનઙ્ગેન.

''યતો ચ ખો, ચુન્દ, એતેહિ ચેવ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં હોતિ, સત્થા ચ હોતિ થેરો રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, થેરા ચસ્સ ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા પત્તયોગક્ખેમા. અલં સમક્ખાતું સદ્ધમ્મસ્સ, અલં ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેહિ સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેતું. મજ્ઝિમા ચસ્સ ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ...પે॰... નવા ચસ્સ ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ...પે॰... થેરા ચસ્સ ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ...પે॰... મજ્ઝિમા ચસ્સ ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ...પે॰... નવા ચસ્સ ભિક્ખુનિયો સાવિકા હોન્તિ...પે॰... ઉપાસકા ચસ્સ સાવકા હોન્તિ...પે॰... ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો . ઉપાસકા ચસ્સ સાવકા હોન્તિ ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો...પે॰... ઉપાસિકા ચસ્સ સાવિકા હોન્તિ ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો...પે॰... ઉપાસિકા ચસ્સ સાવિકા હોન્તિ ગિહિનિયો ઓદાતવસના કામભોગિનિયો...પે॰... બ્રહ્મચરિયઞ્ચસ્સ હોતિ ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં, લાભગ્ગપ્પત્તઞ્ચ યસગ્ગપ્પત્તઞ્ચ. એવં તં બ્રહ્મચરિયં પરિપૂરં હોતિ તેનઙ્ગેન.

૧૭૫. ‘‘અહં ખો પન, ચુન્દ, એતરહિ સત્થા લોકે ઉપ્પન્નો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો. ધમ્મો ચ સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. વિઞ્ઞાપિતત્થા ચ મે સાવકા સદ્ધમ્મે, કેવલઞ્ચ તેસં પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં આવિકતં ઉત્તાનીકતં સબ્બસઙ્ગાહપદકતં સપ્પાટિહીરકતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં. અહં ખો પન, ચુન્દ, એતરહિ સત્થા થેરો રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો.

‘‘સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ થેરા ભિક્ખૂ સાવકા હોન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા પત્તયોગક્ખેમા. અલં સમક્ખાતું સદ્ધમ્મસ્સ, અલં ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેહિ સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેતું. સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ , એતરહિ મજ્ઝિમા ભિક્ખૂ સાવકા…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ નવા ભિક્ખૂ સાવકા…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ થેરા ભિક્ખુનિયો સાવિકા…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ મજ્ઝિમા ભિક્ખુનિયો સાવિકા…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ નવા ભિક્ખુનિયો સાવિકા…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ ઉપાસકા સાવકા ગિહી ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનો…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ ઉપાસકા સાવકા ગિહી ઓદાતવસના કામભોગિનો…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ ઉપાસિકા સાવિકા ગિહિનિયો ઓદાતવસના બ્રહ્મચારિનિયો…પે॰… સન્તિ ખો પન મે, ચુન્દ, એતરહિ ઉપાસિકા સાવિકા ગિહિનિયો ઓદાતવસના કામભોગિનિયો…પે॰… એતરહિ ખો પન મે, ચુન્દ, બ્રહ્મચરિયં ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં.

૧૭૬. ‘‘યાવતા ખો, ચુન્દ, એતરહિ સત્થારો લોકે ઉપ્પન્ના, નાહં, ચુન્દ, અઞ્ઞં એકસત્થારમ્પિ સમનુપસ્સામિ એવંલાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તં યથરિવાહં. યાવતા ખો પન, ચુન્દ, એતરહિ સઙ્ઘો વા ગણો વા લોકે ઉપ્પન્નો; નાહં, ચુન્દ, અઞ્ઞં એકં સંઘમ્પિ સમનુપસ્સામિ એવંલાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તં યથરિવાયં, ચુન્દ, ભિક્ખુસઙ્ઘો. યં ખો તં, ચુન્દ, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સબ્બાકારસમ્પન્નં સબ્બાકારપરિપૂરં અનૂનમનધિકં સ્વાક્ખાતં કેવલં પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં સુપ્પકાસિત’ન્તિ. ઇદમેવ તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સબ્બાકારસમ્પન્નં…પે॰… સુપ્પકાસિત’ન્તિ.

‘‘ઉદકો [ઉદ્દકો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] સુદં, ચુન્દ, રામપુત્તો એવં વાચં ભાસતિ – ‘પસ્સં ન પસ્સતી’તિ. કિઞ્ચ પસ્સં ન પસ્સતીતિ? ખુરસ્સ સાધુનિસિતસ્સ તલમસ્સ પસ્સતિ, ધારઞ્ચ ખ્વસ્સ ન પસ્સતિ. ઇદં વુચ્ચતિ – ‘પસ્સં ન પસ્સતી’તિ. યં ખો પનેતં, ચુન્દ, ઉદકેન રામપુત્તેન ભાસિતં હીનં ગમ્મં પોથુજ્જનિકં અનરિયં અનત્થસંહિતં ખુરમેવ સન્ધાય. યઞ્ચ તં [યઞ્ચેતં (સ્યા॰ ક॰)], ચુન્દ, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘પસ્સં ન પસ્સતી’તિ, ઇદમેવ તં [ઇદમેવેતં (ક॰)] સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘પસ્સં ન પસ્સતી’તિ. કિઞ્ચ પસ્સં ન પસ્સતીતિ? એવં સબ્બાકારસમ્પન્નં સબ્બાકારપરિપૂરં અનૂનમનધિકં સ્વાક્ખાતં કેવલં પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં સુપ્પકાસિતન્તિ, ઇતિ હેતં પસ્સતિ [સુપ્પકાસિતં, ઇતિ હેતં ન પસ્સતીતિ (સ્યા॰ ક॰)]. ઇદમેત્થ અપકડ્ઢેય્ય, એવં તં પરિસુદ્ધતરં અસ્સાતિ, ઇતિ હેતં ન પસ્સતિ [ન પસ્સતીતિ (સ્યા॰ ક॰)]. ઇદમેત્થ ઉપકડ્ઢેય્ય, એવં તં પરિપૂરં [પરિસુદ્ધતરં (સ્યા॰ ક॰), પરિપૂરતરં (?)] અસ્સાતિ, ઇતિ હેતં ન પસ્સતિ. ઇદં વુચ્ચતિ ચુન્દ – ‘પસ્સં ન પસ્સતી’તિ. યં ખો તં, ચુન્દ, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સબ્બાકારસમ્પન્નં…પે॰… બ્રહ્મચરિયં સુપ્પકાસિત’ન્તિ. ઇદમેવ તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સબ્બાકારસમ્પન્નં સબ્બાકારપરિપૂરં અનૂનમનધિકં સ્વાક્ખાતં કેવલં પરિપૂરં બ્રહ્મચરિયં સુપ્પકાસિત’ન્તિ.

સઙ્ગાયિતબ્બધમ્મો

૧૭૭. તસ્માતિહ, ચુન્દ, યે વો મયા ધમ્મા અભિઞ્ઞા દેસિતા, તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ અત્થેન અત્થં બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સઙ્ગાયિતબ્બં ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે ચ તે, ચુન્દ , ધમ્મા મયા અભિઞ્ઞા દેસિતા, યત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ અત્થેન અત્થં બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સઙ્ગાયિતબ્બં ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં? સેય્યથિદં – ચત્તારો સતિપટ્ઠાના, ચત્તારો સમ્મપ્પધાના, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, પઞ્ચ બલાનિ, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા , અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. ઇમે ખો તે, ચુન્દ, ધમ્મા મયા અભિઞ્ઞા દેસિતા. યત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ અત્થેન અત્થં બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સઙ્ગાયિતબ્બં ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

સઞ્ઞાપેતબ્બવિધિ

૧૭૮. ‘‘તેસઞ્ચ વો, ચુન્દ, સમગ્ગાનં સમ્મોદમાનાનં અવિવદમાનાનં સિક્ખતં [સિક્ખિતબ્બં (બહૂસુ)] અઞ્ઞતરો સબ્રહ્મચારી સઙ્ઘે ધમ્મં ભાસેય્ય. તત્ર ચે તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અયં ખો આયસ્મા અત્થઞ્ચેવ મિચ્છા ગણ્હાતિ, બ્યઞ્જનાનિ ચ મિચ્છા રોપેતી’તિ. તસ્સ નેવ અભિનન્દિતબ્બં ન પટિક્કોસિતબ્બં, અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇમસ્સ નુ ખો, આવુસો, અત્થસ્સ ઇમાનિ વા બ્યઞ્જનાનિ એતાનિ વા બ્યઞ્જનાનિ કતમાનિ ઓપાયિકતરાનિ, ઇમેસઞ્ચ [ઇમેસં વા (સ્યા॰ પી॰ ક॰), ઇમેસં (સી॰)] બ્યઞ્જનાનં અયં વા અત્થો એસો વા અત્થો કતમો ઓપાયિકતરો’તિ ? સો ચે એવં વદેય્ય – ‘ઇમસ્સ ખો, આવુસો, અત્થસ્સ ઇમાનેવ બ્યઞ્જનાનિ ઓપાયિકતરાનિ, યા ચેવ [યઞ્ચેવ (સી॰ ક॰), ટીકા ઓલોકેતબ્બા] એતાનિ; ઇમેસઞ્ચ [ઇમેદં (સબ્બત્થ)] બ્યઞ્જનાનં અયમેવ અત્થો ઓપાયિકતરો, યા ચેવ [યઞ્ચેવ (સી॰ ક॰), ટીકા ઓલોકેતબ્બા] એસો’તિ. સો નેવ ઉસ્સાદેતબ્બો ન અપસાદેતબ્બો, અનુસ્સાદેત્વા અનપસાદેત્વા સ્વેવ સાધુકં સઞ્ઞાપેતબ્બો તસ્સ ચ અત્થસ્સ તેસઞ્ચ બ્યઞ્જનાનં નિસન્તિયા.

૧૭૯. ‘‘અપરોપિ ચે, ચુન્દ, સબ્રહ્મચારી સઙ્ઘે ધમ્મં ભાસેય્ય. તત્ર ચે તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અયં ખો આયસ્મા અત્થઞ્હિ ખો મિચ્છા ગણ્હાતિ બ્યઞ્જનાનિ સમ્મા રોપેતી’તિ. તસ્સ નેવ અભિનન્દિતબ્બં ન પટિક્કોસિતબ્બં, અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇમેસં નુ ખો, આવુસો, બ્યઞ્જનાનં અયં વા અત્થો એસો વા અત્થો કતમો ઓપાયિકતરો’તિ? સો ચે એવં વદેય્ય – ‘ઇમેસં ખો, આવુસો, બ્યઞ્જનાનં અયમેવ અત્થો ઓપાયિકતરો, યા ચેવ એસો’તિ. સો નેવ ઉસ્સાદેતબ્બો ન અપસાદેતબ્બો, અનુસ્સાદેત્વા અનપસાદેત્વા સ્વેવ સાધુકં સઞ્ઞાપેતબ્બો તસ્સેવ અત્થસ્સ નિસન્તિયા.

૧૮૦. ‘‘અપરોપિ ચે, ચુન્દ, સબ્રહ્મચારી સઙ્ઘે ધમ્મં ભાસેય્ય. તત્ર ચે તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અયં ખો આયસ્મા અત્થઞ્હિ ખો સમ્મા ગણ્હાતિ બ્યઞ્જનાનિ મિચ્છા રોપેતી’તિ. તસ્સ નેવ અભિનન્દિતબ્બં ન પટિક્કોસિતબ્બં; અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇમસ્સ નુ ખો, આવુસો, અત્થસ્સ ઇમાનિ વા બ્યઞ્જનાનિ એતાનિ વા બ્યઞ્જનાનિ કતમાનિ ઓપાયિકતરાની’તિ? સો ચે એવં વદેય્ય – ‘ઇમસ્સ ખો, આવુસો, અત્થસ્સ ઇમાનેવ બ્યઞ્જનાનિ ઓપયિકતરાનિ, યાનિ ચેવ એતાની’તિ . સો નેવ ઉસ્સાદેતબ્બો ન અપસાદેતબ્બો; અનુસ્સાદેત્વા અનપસાદેત્વા સ્વેવ સાધુકં સઞ્ઞાપેતબ્બો તેસઞ્ઞેવ બ્યઞ્જનાનં નિસન્તિયા.

૧૮૧. ‘‘અપરોપિ ચે, ચુન્દ, સબ્રહ્મચારી સઙ્ઘે ધમ્મં ભાસેય્ય. તત્ર ચે તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અયં ખો આયસ્મા અત્થઞ્ચેવ સમ્મા ગણ્હાતિ બ્યઞ્જનાનિ ચ સમ્મા રોપેતી’તિ. તસ્સ ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિતબ્બં અનુમોદિતબ્બં; તસ્સ ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘લાભા નો આવુસો, સુલદ્ધં નો આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ એવં અત્થુપેતં બ્યઞ્જનુપેત’ન્તિ.

પચ્ચયાનુઞ્ઞાતકારણં

૧૮૨. ‘‘ન વો અહં, ચુન્દ, દિટ્ઠધમ્મિકાનંયેવ આસવાનં સંવરાય ધમ્મં દેસેમિ. ન પનાહં, ચુન્દ, સમ્પરાયિકાનંયેવ આસવાનં પટિઘાતાય ધમ્મં દેસેમિ. દિટ્ઠધમ્મિકાનં ચેવાહં, ચુન્દ, આસવાનં સંવરાય ધમ્મં દેસેમિ; સમ્પરાયિકાનઞ્ચ આસવાનં પટિઘાતાય. તસ્માતિહ, ચુન્દ, યં વો મયા ચીવરં અનુઞ્ઞાતં, અલં વો તં – યાવદેવ સીતસ્સ પટિઘાતાય, ઉણ્હસ્સ પટિઘાતાય, ડંસમકસવાતાતપસરીસપ [સિરિંસપ (સ્યા॰)] સમ્ફસ્સાનં પટિઘાતાય, યાવદેવ હિરિકોપીનપટિચ્છાદનત્થં. યો વો મયા પિણ્ડપાતો અનુઞ્ઞાતો, અલં વો સો યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય વિહિંસૂપરતિયા બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય, ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચ [યાતિ (બહૂસુ)]. યં વો મયા સેનાસનં અનુઞ્ઞાતં, અલં વો તં યાવદેવ સીતસ્સ પટિઘાતાય, ઉણ્હસ્સ પટિઘાતાય, ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં પટિઘાતાય, યાવદેવ ઉતુપરિસ્સયવિનોદન પટિસલ્લાનારામત્થં. યો વો મયા ગિલાનપચ્ચયભેસજ્જ પરિક્ખારો અનુઞ્ઞાતો, અલં વો સો યાવદેવ ઉપ્પન્નાનં વેય્યાબાધિકાનં વેદનાનં પટિઘાતાય અબ્યાપજ્જપરમતાય [અબ્યાપજ્ઝપરમતાયાતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰), અબ્યાબજ્ઝપરમતાય (?)].

સુખલ્લિકાનુયોગો

૧૮૩. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘સુખલ્લિકાનુયોગમનુયુત્તા સમણા સક્યપુત્તિયા વિહરન્તી’તિ. એવંવાદિનો [વદમાના (સ્યા॰)], ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘કતમો સો , આવુસો, સુખલ્લિકાનુયોગો? સુખલ્લિકાનુયોગા હિ બહૂ અનેકવિહિતા નાનપ્પકારકા’તિ.

‘‘ચત્તારોમે, ચુન્દ, સુખલ્લિકાનુયોગા હીના ગમ્મા પોથુજ્જનિકા અનરિયા અનત્થસંહિતા ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો?

‘‘ઇધ, ચુન્દ, એકચ્ચો બાલો પાણે વધિત્વા વધિત્વા અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ. અયં પઠમો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘પુન ચપરં, ચુન્દ, ઇધેકચ્ચો અદિન્નં આદિયિત્વા આદિયિત્વા અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ. અયં દુતિયો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘પુન ચપરં, ચુન્દ, ઇધેકચ્ચો મુસા ભણિત્વા ભણિત્વા અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ. અયં તતિયો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘પુન ચપરં, ચુન્દ, ઇધેકચ્ચો પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેતિ. અયં ચતુત્થો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘ઇમે ખો, ચુન્દ, ચત્તારો સુખલ્લિકાનુયોગા હીના ગમ્મા પોથુજ્જનિકા અનરિયા અનત્થસંહિતા ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘‘ઇમે ચત્તારો સુખલ્લિકાનુયોગે અનુયુત્તા સમણા સક્યપુત્તિયા વિહરન્તી’તિ. તે વો [તે (સી॰ પી॰)] ‘માહેવં’ તિસ્સુ વચનીયા. ન તે વો સમ્મા વદમાના વદેય્યું, અબ્ભાચિક્ખેય્યું અસતા અભૂતેન.

૧૮૪. ‘‘ચત્તારોમે, ચુન્દ, સુખલ્લિકાનુયોગા એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો?

‘‘ઇધ , ચુન્દ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં પઠમો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘પુન ચપરં, ચુન્દ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં દુતિયો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘પુન ચપરં, ચુન્દ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં તતિયો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘પુન ચપરં, ચુન્દ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં ચતુત્થો સુખલ્લિકાનુયોગો.

‘‘ઇમે ખો, ચુન્દ, ચત્તારો સુખલ્લિકાનુયોગા એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘‘ઇમે ચત્તારો સુખલ્લિકાનુયોગે અનુયુત્તા સમણા સક્યપુત્તિયા વિહરન્તી’તિ. તે વો ‘એવં’ તિસ્સુ વચનીયા. સમ્મા તે વો વદમાના વદેય્યું, ન તે વો અબ્ભાચિક્ખેય્યું અસતા અભૂતેન.

સુખલ્લિકાનુયોગાનિસંસો

૧૮૫. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘ઇમે પનાવુસો, ચત્તારો સુખલ્લિકાનુયોગે અનુયુત્તાનં વિહરતં કતિ ફલાનિ કતાનિસંસા પાટિકઙ્ખા’તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘ઇમે ખો, આવુસો, ચત્તારો સુખલ્લિકાનુયોગે અનુયુત્તાનં વિહરતં ચત્તારિ ફલાનિ ચત્તારો આનિસંસા પાટિકઙ્ખા. કતમે ચત્તારો? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો હોતિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો. ઇદં પઠમં ફલં, પઠમો આનિસંસો. પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. ઇદં દુતિયં ફલં, દુતિયો આનિસંસો. પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ, તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. ઇદં

તતિયં ફલં, તતિયો આનિસંસો. પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ચતુત્થં ફલં ચતુત્થો આનિસંસો. ઇમે ખો, આવુસો, ચત્તારો સુખલ્લિકાનુયોગે અનુયુત્તાનં વિહરતં ઇમાનિ ચત્તારિ ફલાનિ, ચત્તારો આનિસંસા પાટિકઙ્ખા''તિ.

ખીણાસવઅભબ્બઠાનં

૧૮૬. ''ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – 'અટ્ઠિતધમ્મા સમણા સક્યપુત્તિયા વિહરન્તી'તિ. એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – 'અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સાવકાનં ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા યાવજીવં અનતિક્કમનીયા. સેય્યથાપિ, આવુસો, ઇન્દખીલો વા અયોખીલો વા ગમ્ભીરનેમો સુનિખાતો અચલો અસમ્પવેધી. એવમેવ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સાવકાનં ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા યાવજીવં અનતિક્કમનીયા. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, અભબ્બો સો નવ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતું. અભબ્બો, આવુસો, ખીણાસવો ભિક્ખુ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતું; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિતું; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવિતું; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સમ્પજાનમુસા ભાસિતું; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતું સેય્યથાપિ પુબ્બે આગારિકભૂતો; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ છન્દાગતિં ગન્તું; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ દોસાગતિં ગન્તું; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મોહાગતિં ગન્તું; અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ ભયાગતિં ગન્તું. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, અભબ્બો સો ઇમાનિ નવ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતુ''ન્તિ.

પઞ્હાબ્યાકરણં

૧૮૭. ''ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – 'અતીતં ખો અદ્ધાનં આરબ્ભ સમણો ગોતમો અતીરકં ઞાણદસ્સનં પઞ્ઞપેતિ, નો ચ ખો અનાગતં અદ્ધાનં આરબ્ભ અતીરકં ઞાણદસ્સનં પઞ્ઞપેતિ, તયિદં કિંસુ તયિદં કથંસૂ'તિ? તે ચ અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અઞ્ઞવિહિતકેન ઞાણદસ્સનેન અઞ્ઞવિહિતકં ઞાણદસ્સનં પઞ્ઞપેતબ્બં મઞ્ઞન્તિ યથરિવ બાલા અબ્યત્તા. અતીતં ખો, ચુન્દ, અદ્ધાનં આરબ્ભ તથાગતસ્સ સતાનુસારિ ઞાણં હોતિ; સો યાવતકં આકઙ્ખતિ તાવતકં અનુસ્સરતિ. અનાગતઞ્ચ ખો અદ્ધાનં આરબ્ભ તથાગતસ્સ બોધિજં ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ – 'અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિદાનિ પુનબ્ભવો'તિ. 'અતીતં ચેપિ, ચુન્દ, હોતિ અભૂતં અતચ્છં અનત્થસંહિતં, ન તં તથાગતો બ્યાકરોતિ. અતીતં ચેપિ, ચુન્દ, હોતિ ભૂતં તચ્છં અનત્થસંહિતં, તમ્પિ તથાગતો ન બ્યાકરોતિ. અતીતં ચેપિ ચુન્દ, હોતિ ભૂતં તચ્છં અત્થસંહિતં, તત્ર કાલઞ્ઞૂ તથાગતો હોતિ તસ્સ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાય. અનાગતં ચેપિ, ચુન્દ, હોતિ અભૂતં અતચ્છં અનત્થસંહિતં, ન તં તથાગતો બ્યાકરોતિ...પે॰... તસ્સ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાય. પચ્ચુપ્પન્નં ચેપિ, ચુન્દ, હોતિ અભૂતં અતચ્છં અનત્થસંહિતં, ન તં તથાગતો બ્યાકરોતિ. પચ્ચુપ્પન્નં ચેપિ, ચુન્દ, હોતિ ભૂતં તચ્છં અનત્થસંહિતં, તમ્પિ તથાગતો ન બ્યાકરોતિ. પચ્ચુપ્પન્નં ચેપિ, ચુન્દ, હોતિ ભૂતં તચ્છં અત્થસંહિતં, તત્ર કાલઞ્ઞૂ તથાગતો હોતિ તસ્સ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાય.

૧૮૮. ‘‘ઇતિ ખો, ચુન્દ, અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નેસુ ધમ્મેસુ તથાગતો કાલવાદી [કાલવાદી સચ્ચવાદી (સ્યા॰)] ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ. યઞ્ચ ખો, ચુન્દ, સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, સબ્બં તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધં, તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ. યઞ્ચ, ચુન્દ, રત્તિં તથાગતો અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝતિ, યઞ્ચ રત્તિં અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયતિ, યં એતસ્મિં અન્તરે ભાસતિ લપતિ નિદ્દિસતિ. સબ્બં તં તથેવ હોતિ નો અઞ્ઞથા, તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ. યથાવાદી, ચુન્દ, તથાગતો તથાકારી, યથાકારી તથાવાદી. ઇતિ યથાવાદી તથાકારી, યથાકારી તથાવાદી, તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ. સદેવકે લોકે, ચુન્દ, સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય તથાગતો અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી, તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ.

અબ્યાકતટ્ઠાનં

૧૮૯. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કિં નુ ખો, આવુસો, હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘અબ્યાકતં ખો, આવુસો, ભગવતા – ‘‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કિં પનાવુસો, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘એતમ્પિ ખો, આવુસો, ભગવતા અબ્યાકતં – ‘‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કિં પનાવુસો, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘અબ્યાકતં ખો એતં, આવુસો, ભગવતા – ‘‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કિં પનાવુસો, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘એતમ્પિ ખો, આવુસો, ભગવતા અબ્યાકતં – ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કસ્મા પનેતં, આવુસો, સમણેન ગોતમેન અબ્યાકત’ન્તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘ન હેતં, આવુસો, અત્થસંહિતં ન ધમ્મસંહિતં ન આદિબ્રહ્મચરિયકં ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, તસ્મા તં ભગવતા અબ્યાકત’ન્તિ.

બ્યાકતટ્ઠાનં

૧૯૦. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કિં પનાવુસો, સમણેન ગોતમેન બ્યાકત’ન્તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘ઇદં દુક્ખન્તિ ખો, આવુસો, ભગવતા બ્યાકતં, અયં દુક્ખસમુદયોતિ ખો, આવુસો, ભગવતા બ્યાકતં, અયં દુક્ખનિરોધોતિ ખો, આવુસો, ભગવતા બ્યાકતં, અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદાતિ ખો, આવુસો, ભગવતા બ્યાકત’ન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કસ્મા પનેતં, આવુસો, સમણેન ગોતમેન બ્યાકત’ન્તિ? એવંવાદિનો, ચુન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘એતઞ્હિ, આવુસો, અત્થસંહિતં, એતં ધમ્મસંહિતં, એતં આદિબ્રહ્મચરિયકં એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. તસ્મા તં ભગવતા બ્યાકત’ન્તિ.

પુબ્બન્તસહગતદિટ્ઠિનિસ્સયા

૧૯૧. ‘‘યેપિ તે, ચુન્દ, પુબ્બન્તસહગતા દિટ્ઠિનિસ્સયા, તેપિ વો મયા બ્યાકતા, યથા તે બ્યાકાતબ્બા. યથા ચ તે ન બ્યાકાતબ્બા, કિં વો અહં તે તથા [તત્થ (સ્યા॰ ક॰)] બ્યાકરિસ્સામિ? યેપિ તે, ચુન્દ, અપરન્તસહગતા દિટ્ઠિનિસ્સયા, તેપિ વો મયા બ્યાકતા, યથા તે બ્યાકાતબ્બા. યથા ચ તે ન બ્યાકાતબ્બા, કિં વો અહં તે તથા બ્યાકરિસ્સામિ? કતમે ચ તે, ચુન્દ, પુબ્બન્તસહગતા દિટ્ઠિનિસ્સયા, યે વો મયા બ્યાકતા, યથા તે બ્યાકાતબ્બા. (યથા ચ તે ન બ્યાકાતબ્બા, કિં વો અહં તે તથા બ્યાકરિસ્સામિ) [(યથા ચ તે ન બ્યાકાતબ્બા) સબ્બત્થ]? સન્તિ ખો, ચુન્દ, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ. સન્તિ પન, ચુન્દ, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ... પે॰... સસ્સતો ચ અસસ્સતો ચ અત્તા ચ લોકો ચ... નેવ સસ્સતો નાસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ... સયંકતો અત્તા ચ લોકો ચ... પરંકતો અત્તા ચ લોકો ચ... સયંકતો ચ પરંકતો ચ અત્તા ચ લોકો ચ... અસયંકારો અપરંકારો અધિચ્ચસમુપ્પન્નો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ. સસ્સતં સુખદુક્ખં... અસસ્સતં સુખદુક્ખં... સસ્સતઞ્ચ અસસ્સતઞ્ચ સુખદુક્ખં... નેવસસ્સતં નાસસ્સતં સુખદુક્ખં... સયંકતં સુખદુક્ખં... પરંકતં સુખદુક્ખં... સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ સુખદુક્ખં... અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ.

૧૯૨. ‘‘તત્ર, ચુન્દ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘અત્થિ નુ ખો ઇદં, આવુસો, વુચ્ચતિ – ‘‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચા’’તિ? યઞ્ચ ખો તે એવમાહંસુ – ‘ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ. તં તેસં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અઞ્ઞથાસઞ્ઞિનોપિ હેત્થ, ચુન્દ, સન્તેકે સત્તા. ઇમાયપિ ખો અહં, ચુન્દ, પઞ્ઞત્તિયા નેવ અત્તના સમસમં સમનુપસ્સામિ કુતો ભિય્યો. અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો યદિદં અધિપઞ્ઞત્તિ.

૧૯૩. ‘‘તત્ર, ચુન્દ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ...પે॰... સસ્સતો ચ અસસ્સતો ચ અત્તા ચ લોકો ચ... નેવસસ્સતો નાસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ... સયંકતો અત્તા ચ લોકો ચ... પરંકતો અત્તા ચ લોકો ચ... સયંકતો ચ પરંકતો ચ અત્તા ચ લોકો ચ... અસયંકારો અપરંકારો અધિચ્ચસમુપ્પન્નો અત્તા ચ લોકો ચ... સસ્સતં સુખદુક્ખં... અસસ્સતં સુખદુક્ખં... સસ્સતઞ્ચ અસસ્સતઞ્ચ સુખદુક્ખં... નેવસસ્સતં નાસસ્સતં સુખદુક્ખં... સયંકતં સુખદુક્ખં... પરંકતં સુખદુક્ખં... સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ

સુખદુક્ખં... અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – 'અત્થિ નુ ખો ઇદં, આવુસો, વુચ્ચતિ – ''અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખ'''ન્તિ? યઞ્ચ ખો તે એવમાહંસુ – 'ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. તં તેસં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અઞ્ઞથાસઞ્ઞિનોપિ હેત્થ, ચુન્દ, સન્તેકે સત્તા. ઇમાયપિ ખો અહં, ચુન્દ, પઞ્ઞત્તિયા નેવ અત્તના સમસમં સમનુપસ્સામિ કુતો ભિય્યો. અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો યદિદં અધિપઞ્ઞત્તિ. ઇમે ખો તે, ચુન્દ, પુબ્બન્તસહગતા દિટ્ઠિનિસ્સયા, યે વો મયા બ્યાકતા, યથા તે બ્યાકાતબ્બા . યથા ચ તે ન બ્યાકાતબ્બા, કિં વો અહં તે તથા બ્યાકરિસ્સામીતિ [બ્યાકરિસ્સામીતિ (સી॰ક॰)]?

અપરન્તસહગતદિટ્ઠિનિસ્સયા

૧૯૪. ''કતમે ચ તે, ચુન્દ, અપરન્તસહગતા દિટ્ઠિનિસ્સયા, યે વો મયા બ્યાકતા, યથા તે બ્યાકાતબ્બા. (યથા ચ તે ન બ્યાકાતબ્બા, કિં વો અહં તે તથા બ્યાકરિસ્સામી) [( ) એત્થન્તરે પાઠો સબ્બત્થપિ પરિપુણ્ણો દિસ્સતિ]? સન્તિ, ચુન્દ, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'રૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. સન્તિ પન, ચુન્દ, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'અરૂપી અત્તા હોતિ...પે॰... રૂપી ચ અરૂપી ચ અત્તા હોતિ... નેવરૂપી નારૂપી અત્તા હોતિ... સઞ્ઞી અત્તા હોતિ... અસઞ્ઞી અત્તા હોતિ... નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી અત્તા હોતિ... અત્તા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ ન હોતિ પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. તત્ર, ચુન્દ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'રૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – 'અત્થિ નુ ખો ઇદં, આવુસો, વુચ્ચતિ – ''રૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા'''તિ? યઞ્ચ ખો તે એવમાહંસુ – 'ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. તં તેસં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અઞ્ઞથાસઞ્ઞિનોપિ હેત્થ, ચુન્દ, સન્તેકે સત્તા. ઇમાયપિ ખો અહં, ચુન્દ, પઞ્ઞત્તિયા નેવ અત્તના સમસમં સમનુપસ્સામિ કુતો ભિય્યો. અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો યદિદં અધિપઞ્ઞત્તિ.

૧૯૫. ''તત્ર, ચુન્દ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'અરૂપી અત્તા હોતિ...પે॰... રૂપી ચ અરૂપી ચ અત્તા હોતિ... નેવરૂપીનારૂપી અત્તા હોતિ... સઞ્ઞી અત્તા હોતિ... અસઞ્ઞી અત્તા હોતિ... નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી અત્તા હોતિ... અત્તા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ ન હોતિ પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – 'અત્થિ નુ ખો ઇદં, આવુસો, વુચ્ચતિ – ''અત્તા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ ન હોતિ પરં મરણા'''તિ? યઞ્ચ ખો તે, ચુન્દ, એવમાહંસુ – 'ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ'ન્તિ. તં તેસં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અઞ્ઞથાસઞ્ઞિનોપિ હેત્થ, ચુન્દ, સન્તેકે સત્તા. ઇમાયપિ ખો અહં, ચુન્દ, પઞ્ઞત્તિયા નેવ અત્તના સમસમં સમનુપસ્સામિ, કુતો ભિય્યો. અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો યદિદં અધિપઞ્ઞત્તિ. ઇમે ખો તે, ચુન્દ, અપરન્તસહગતા દિટ્ઠિનિસ્સયા, યે વો મયા બ્યાકતા , યથા તે બ્યાકાતબ્બા. યથા ચ તે ન બ્યાકાતબ્બા, કિં વો અહં તે તથા બ્યાકરિસ્સામીતિ [બ્યાકરિસ્સામીતિ (સી॰ ક॰)]?

૧૯૬. ''ઇમેસઞ્ચ, ચુન્દ, પુબ્બન્તસહગતાનં દિટ્ઠિનિસ્સયાનં ઇમેસઞ્ચ અપરન્તસહગતાનં દિટ્ઠિનિસ્સયાનં પહાનાય સમતિક્કમાય એવં મયા ચત્તારો સતિપટ્ઠાના દેસિતા પઞ્ઞત્તા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ચુન્દ, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી... પે॰... ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે

અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. ઇમેસઞ્ચ ચુન્દ, પુબ્બન્તસહગતાનં દિટ્ઠિનિસ્સયાનં ઇમેસઞ્ચ અપરન્તસહગતાનં દિટ્ઠિનિસ્સયાનં પહાનાય સમતિક્કમાય. એવં મયા ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના દેસિતા પઞ્ઞત્તા''તિ.

૧૯૭. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ઉપવાણો ભગવતો પિટ્ઠિતો ઠિતો હોતિ ભગવન્તં બીજયમાનો. અથ ખો આયસ્મા ઉપવાણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! પાસાદિકો વતાયં, ભન્તે, ધમ્મપરિયાયો; સુપાસાદિકો વતાયં ભન્તે, ધમ્મપરિયાયો, કો નામાયં ભન્તે ધમ્મપરિયાયો''તિ? ''તસ્માતિહ ત્વં, ઉપવાણ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં 'પાસાદિકો' ત્વેવ નં ધારેહી''તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા ઉપવાણો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

પાસાદિકસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. લક્ખણસુત્તં

દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ

૧૯૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદ્દન્તે’’તિ [ભદન્તેતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૧૯૯. ‘‘દ્વત્તિંસિમાનિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેહિ સમન્નાગતસ્સ મહાપુરિસસ્સ દ્વેવ ગતિયો ભવન્તિ અનઞ્ઞા. સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો. તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ ભવન્તિ; સેય્યથિદં, ચક્કરતનં હત્થિરતનં અસ્સરતનં મણિરતનં ઇત્થિરતનં ગહપતિરતનં પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન અભિવિજિય અજ્ઝાવસતિ. સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો [વિવટચ્છદો (સ્યા॰ ક॰), વિવત્તચ્છદો (સી॰ પી॰)].

૨૦૦. ‘‘કતમાનિ ચ તાનિ, ભિક્ખવે, દ્વત્તિંસ મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેહિ સમન્નાગતસ્સ મહાપુરિસસ્સ દ્વેવ ગતિયો ભવન્તિ અનઞ્ઞા? સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી...પે॰... સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો.

‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસો સુપ્પતિટ્ઠિતપાદો હોતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસો સુપ્પતિટ્ઠિતપાદો હોતિ, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણં ભવતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ હેટ્ઠાપાદતલેસુ ચક્કાનિ જાતાનિ હોન્તિ સહસ્સારાનિ સનેમિકાનિ સનાભિકાનિ સબ્બાકારપરિપૂરાનિ [સબ્બાકારપરિપૂરાનિ સુવિભત્તન્તરાનિ (સી॰ પી॰)]. યમ્પિ , ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ હેટ્ઠાપાદતલેસુ ચક્કાનિ જાતાનિ હોન્તિ સહસ્સારાનિ સનેમિકાનિ સનાભિકાનિ સબ્બાકારપરિપૂરાનિ, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણં ભવતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાપુરિસો આયતપણ્હિ હોતિ...પે॰... દીઘઙ્ગુલિ હોતિ... મુદુતલુનહત્થપાદો હોતિ... જાલહત્થપાદો હોતિ... ઉસ્સઙ્ખપાદો હોતિ... એણિજઙ્ઘો હોતિ... ઠિતકોવ અનોનમન્તો ઉભોહિ પાણિતલેહિ જણ્ણુકાનિ પરિમસતિ પરિમજ્જતિ... કોસોહિતવત્થગુય્હો હોતિ... સુવણ્ણવણ્ણો હોતિ કઞ્ચનસન્નિભત્તચો... સુખુમચ્છવિ હોતિ, સુખુમત્તા છવિયા રજોજલ્લં કાયે ન ઉપલિમ્પતિ... એકેકલોમો હોતિ, એકેકાનિ લોમાનિ લોમકૂપેસુ જાતાનિ... ઉદ્ધગ્ગલોમો હોતિ, ઉદ્ધગ્ગાનિ લોમાનિ જાતાનિ નીલાનિ અઞ્જનવણ્ણાનિ કુણ્ડલાવટ્ટાનિ [કુણ્ડલાવત્તાનિ (બહૂસુ)] દક્ખિણાવટ્ટકજાતાનિ [દક્ખિણાવત્તકજાતાનિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ... બ્રહ્મુજુગત્તો હોતિ... સત્તુસ્સદો હોતિ... સીહપુબ્બદ્ધકાયો હોતિ... ચિતન્તરંસો [પિતન્તરંસો (સ્યા॰)] હોતિ... નિગ્રોધપરિમણ્ડલો હોતિ, યાવતક્વસ્સ કાયો તાવતક્વસ્સ બ્યામો યાવતક્વસ્સ બ્યામો તાવતક્વસ્સ કાયો... સમવટ્ટક્ખન્ધો હોતિ... રસગ્ગસગ્ગી હોતિ... સીહહનુ હોતિ... ચત્તાલીસદન્તો હોતિ ... સમદન્તો હોતિ... અવિરળદન્તો હોતિ... સુસુક્કદાઠો હોતિ... પહૂતજિવ્હો

હોતિ... બ્રહ્મસ્સરો હોતિ કરવીકભાણી... અભિનીલનેત્તો હોતિ... ગોપખુમો હોતિ... ઉણ્ણા ભમુકન્તરે જાતા હોતિ, ઓદાતા મુદુતૂલસન્નિભા. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ ઉણ્ણા ભમુકન્તરે જાતા હોતિ, ઓદાતા મુદુતૂલસન્નિભા, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણં ભવતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાપુરિસો ઉણ્હીસસીસો હોતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસો ઉણ્હીસસીસો હોતિ, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણં ભવતિ.

''ઇમાનિ ખો તાનિ, ભિક્ખવે, દ્વત્તિંસ મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેહિ સમન્નાગતસ્સ મહાપુરિસસ્સ દ્વેવ ગતિયો ભવન્તિ અનઞ્ઞા. સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી...પે॰... સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો.

''ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, દ્વત્તિંસ મહાપુરિસસ્સ મહાપુરિસલક્ખણાનિ બાહિરકાપિ ઇસયો ધારેન્તિ, નો ચ ખો તે જાનન્તિ – 'ઇમસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઇદં લક્ખણં પટિલભતી'તિ.

(૧) સુપ્પતિટ્ઠિતપાદતાલક્ખણં

૨૦૧. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો દળ્હસમાદાનો અહોસિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, અવત્થિતસમાદાનો કાયસુચરિતે વચીસુચરિતે મનોસુચરિતે દાનસંવિભાગે સીલસમાદાને ઉપોસથુપવાસે મત્તેય્યતાય પેત્તેય્યતાય સામઞ્ઞતાય બ્રહ્મઞ્ઞતાય કુલે જેટ્ઠાપચાયિતાય અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેસુ ચ અધિકુસલેસુ ધમ્મેસુ . સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઉપચિતત્તા ઉસ્સન્નત્તા વિપુલત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. સો તત્થ અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગ્ગણ્હાતિ દિબ્બેન આયુના દિબ્બેન વણ્ણેન દિબ્બેન સુખેન દિબ્બેન યસેન દિબ્બેન આધિપતેય્યેન દિબ્બેહિ રૂપેહિ દિબ્બેહિ સદ્દેહિ દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ દિબ્બેહિ રસેહિ દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ. સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ. સુપ્પતિટ્ઠિતપાદો હોતિ. સમં પાદં ભૂમિયં નિક્ખિપતિ, સમં ઉદ્ધરતિ, સમં સબ્બાવન્તેહિ પાદતલેહિ ભૂમિં ફુસતિ.

૨૦૨. ''સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો. તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ ભવન્તિ; સેય્યથિદં, ચક્કરતનં હત્થિરતનં અસ્સરતનં મણિરતનં ઇત્થિરતનં ગહપતિરતનં પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અખિલમનિમિત્તમકણ્ટકં ઇદ્ધં ફીતં ખેમં સિવં નિરબ્બુદં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન અભિવિજિય અજ્ઝાવસતિ . રાજા સમાનો કિં લભતિ? અક્ખમ્ભિયો [અવિક્ખમ્ભિયો (સી॰ પી॰)] હોતિ કેનચિ મનુસ્સભૂતેન પચ્ચત્થિકેન પચ્ચામિત્તેન. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ. ''સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો. બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? અક્ખમ્ભિયો હોતિ અબ્ભન્તરેહિ વા બાહિરેહિ વા પચ્ચત્થિકેહિ પચ્ચામિત્તેહિ રાગેન વા દોસેન વા મોહેન વા સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૦૩. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

‘‘સચ્ચે ચ ધમ્મે ચ દમે ચ સંયમે,
સોચેય્યસીલાલયુપોસથેસુ ચ;
દાને અહિંસાય અસાહસે રતો,
દળ્હં સમાદાય સમત્તમાચરિ [સમન્તમાચરિ (સ્યા॰ ક॰)].

‘‘સો તેન કમ્મેન દિવં સમક્કમિ [અપક્કમિ (સ્યા॰ ક॰)],
સુખઞ્ચ ખિડ્ડારતિયો ચ અન્વભિ [અંન્વભિ (ટીકા)];
તતો ચવિત્વા પુનરાગતો ઇધ,
સમેહિ પાદેહિ ફુસી વસુન્ધરં.

‘‘બ્યાકંસુ વેય્યઞ્જનિકા સમાગતા,
સમપ્પતિટ્ઠસ્સ ન હોતિ ખમ્ભના;
ગિહિસ્સ વા પબ્બજિતસ્સ વા પુન [પન (સ્યા॰)],
તં લક્ખણં ભવતિ તદત્થજોતકં.

‘‘અક્ખમ્ભિયો હોતિ અગારમાવસં,
પરાભિભૂ સત્તુભિ નપ્પમદ્દનો;
મનુસ્સભૂતેનિધ હોતિ કેનચિ,
અક્ખમ્ભિયો તસ્સ ફલેન કમ્મુનો.

‘‘સચે ચ પબ્બજ્જમુપેતિ તાદિસો,
નેક્ખમ્મછન્દાભિરતો વિચક્ખણો;
અગ્ગો ન સો ગચ્છતિ જાતુ ખમ્ભનં,
નરુત્તમો એસ હિ તસ્સ ધમ્મતા’’તિ.

(૨) પાદતલચક્કલક્ખણં

૨૦૪. ‘‘યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો બહુજનસ્સ સુખાવહો અહોસિ, ઉબ્બેગઉત્તાસભયં અપનુદિતા, ધમ્મિકઞ્ચ રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિધાતા, સપરિવારઞ્ચ દાનં અદાસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઉપચિતત્તા ઉસ્સન્નત્તા વિપુલત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ. હેટ્ઠાપાદતલેસુ ચક્કાનિ જાતાનિ હોન્તિ સહસ્સારાનિ સનેમિકાનિ સનાભિકાનિ સબ્બાકારપરિપૂરાનિ સુવિભત્તન્તરાનિ.

‘‘સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? મહાપરિવારો હોતિ; મહાસ્સ હોન્તિ પરિવારા બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા અમચ્ચા પારિસજ્જા રાજાનો ભોગિયા કુમારા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ. સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો. બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? મહાપરિવારો હોતિ;

મહાસ્સ હોન્તિ પરિવારા ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૦૫. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

''પુરે પુરત્થા પુરિમાસુ જાતિસુ,
મનુસ્સભૂતો બહુનં સુખાવહો;
ઉબ્ભેગઉત્તાસભયાપનૂદનો,
ગુત્તીસુ રક્ખાવરણેસુ ઉસ્સુકો.

''સો તેન કમ્મેન દિવં સમક્કમિ,
સુખઞ્ચ ખિડ્ડારતિયો ચ અન્વભિ;
તતો ચવિત્વા પુનરાગતો ઇધ,
ચક્કાનિ પાદેસુ દુવેસુ વિન્દતિ.

''સમન્તનેમીનિ સહસ્સરાનિ ચ,
બ્યાકંસુ વેય્યઞ્જનિકા સમાગતા;
દિસ્વા કુમારં સતપુઞ્ઞલક્ખણં,
પરિવારવા હેસ્સતિ સત્તુમદ્દનો.

તથા હી ચક્કાનિ સમન્તનેમિનિ,
સચે ન પબ્બજ્જમુપેતિ તાદિસો;
વત્તેતિ ચક્કં પથવિં પસાસતિ,
તસ્સાનુયન્તાધ [તસ્સાનુયુત્તા ઇધ (સી॰ પી॰), તસ્સાનુયન્તા ઇધ (સ્યા॰ ક॰)] ભવન્તિ ખત્તિયા.

''મહાયસં સંપરિવારયન્તિ નં,
સચે ચ પબ્બજ્જમુપેતિ તાદિસો;
નેક્ખમ્મછન્દાભિરતો વિચક્ખણો,
દેવામનુસ્સાસુરસક્કરક્ખસા [સત્તરક્ખસા (ક॰) સી॰ સ્યાઅટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા].

''ગન્ધબ્બનાગા વિહગા ચતુપ્પદા,
અનુત્તરં દેવમનુસ્સપૂજિતં;
મહાયસં સંપરિવારયન્તિ ન''ન્તિ.

(૩-૫) આયતપણ્હિતાદિતિલક્ખણં

૨૦૬. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો અહોસિ નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહાસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઉપચિતત્તા ઉસ્સન્નત્તા વિપુલત્તા...પે॰... સો તતો

ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ તીણિ મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. આયતપણ્હિ ચ હોતિ, દીઘઙ્ગુલિ ચ બ્રહ્મુજુગત્તો ચ.

''સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી...પે॰... રાજા સમાનો કિં લભતિ? દીઘાયુકો હોતિ ચિરટ્ઠિતિકો, દીઘમાયું પાલેતિ, ન સક્કા હોતિ અન્તરા જીવિતા વોરોપેતું કેનચિ મનુસ્સભૂતેન પચ્ચત્થિકેન પચ્ચામિત્તેન . રાજા સમાનો ઇદં લભતિ... બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? દીઘાયુકો હોતિ ચિરટ્ઠિતિકો, દીઘમાયું પાલેતિ, ન સક્કા હોતિ અન્તરા જીવિતા વોરોપેતું પચ્ચત્થિકેહિ પચ્ચામિત્તેહિ સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૦૭. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

''મારણવધભયત્તનો [મરણવધભયત્તનો (સી॰ પી॰ ક॰), મરણવધભયમત્તનો (સ્યા॰)] વિદિત્વા,
પટિવિરતો પરં મારણાયહોસિ;
તેન સુચરિતેન સગ્ગમગમા [તેન સો સુચરિતેન સગ્ગમગમાસિ (સ્યા॰)],
સુકતફલવિપાકમનુભોસિ.

''ચવિય પુનરિધાગતો સમાનો,
પટિલભતિ ઇધ તીણિ લક્ખણાનિ;
ભવતિ વિપુલદીઘપાસણ્હિકો,
બ્રહ્માવ સુજુ સુભો સુજાતગત્તો.

''સુભુજો સુસુ સુસણ્ઠિતો સુજાતો,
મુદુતલુનઙ્ગુલિયસ્સ હોન્તિ;
દીઘા તીભિ પુરિસવરગ્ગલક્ખણેહિ,
ચિરયપનાય [ચિરયાપનાય (સ્યા॰)] કુમારમાદિસન્તિ.

''ભવતિ યદિ ગિહી ચિરં યપેતિ,
ચિરતરં પબ્બજતિ યદિ તતો હિ;
યાપયતિ ચ વસિદ્ધિભાવનાય,
ઇતિ દીઘાયુકતાય તં નિમિત્ત''ન્તિ.

(૬) સત્તુસ્સદતાલક્ખણં

૨૦૮. ''યમ્પિ , ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો દાતા અહોસિ પણીતાનં રસિતાનં ખાદનીયાનં ભોજનીયાનં સાયનીયાનં લેહનીયાનં પાનાનં. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા...પે॰... સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ, સત્તુસ્સદો હોતિ, સત્તસ્સ

ઉસ્સદા હોન્તિ; ઉભોસુ હત્થેસુ ઉસ્સદા હોન્તિ, ઉભોસુ પાદેસુ ઉસ્સદા હોન્તિ, ઉભોસુ અંસકૂટેસુ ઉસ્સદા હોન્તિ, ખન્ધે ઉસ્સદો હોતિ.

''સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી...પે॰... રાજા સમાનો કિં લભતિ? લાભી હોતિ પણીતાનં રસિતાનં ખાદનીયાનં ભોજનીયાનં સાયનીયાનં લેહનીયાનં પાનાનં. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ... બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? લાભી હોતિ પણીતાનં રસિતાનં ખાદનીયાનં ભોજનીયાનં સાયનીયાનં લેહનીયાનં પાનાનં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૦૯. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

''ખજ્જભોજ્જમથ લેય્ય સાયિયં,
ઉત્તમગ્ગરસદાયકો અહુ;
તેન સો સુચરિતેન કમ્મુના,
નન્દને ચિરમભિપ્પમોદતિ.

''સત્ત ચુસ્સદે ઇધાધિગચ્છતિ,
હત્થપાદમુદુતઞ્ચ વિન્દતિ;
આહુ બ્યઞ્જનનિમિત્તકોવિદા,
ખજ્જભોજ્જરસલાભિતાય નં.

''યં ગિહિસ્સપિ [ન તં ગિહિસ્સાપિ (સ્યા॰)] તદત્થજોતકં,
પબ્બજ્જમ્પિ ચ તદાધિગચ્છતિ;
ખજ્જભોજ્જરસલાભિરુત્તમં,
આહુ સબ્બગિહિબન્ધનચ્છિદ''ન્તિ.

(૭-૮) કરચરણમુદુજાલતાલક્ખણાનિ

૨૧૦. ''યમ્પિ , ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ જનં સઙ્ગાહકો અહોસિ – દાનેન પેય્યવજ્જેન [પિયવાચેન (સ્યા॰ ક॰)] અત્થચરિયાય સમાનત્તતાય. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા...પે॰... સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. મુદુતલુનહત્થપાદો ચ હોતિ જાલહત્થપાદો ચ.

''સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી...પે॰... રાજા સમાનો કિં લભતિ? સુસઙ્ગહિતપરિજનો હોતિ, સુસઙ્ગહિતાસ્સ હોન્તિ બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા અમચ્ચા પારિસજ્જા રાજાનો ભોગિયા કુમારા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ... બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? સુસઙ્ગહિતપરિજનો હોતિ, સુસઙ્ગહિતાસ્સ હોન્તિ ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૧૧. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“દાનમ્પિ ચત્થચરિયતઞ્ચ [દાનમ્પિ ચ અત્થચરિયતમ્પિ ચ (સી॰ પી॰)],
પિયવાદિતઞ્ચ સમાનત્તતઞ્ચ [પિયવદતઞ્ચ સમાનછન્દતઞ્ચ (સી॰ પી॰)];
કરિયચરિયસુસઙ્ગહં બહૂનં,
અનવમતેન ગુણેન યાતિ સગ્ગં.

“ચવિય પુનરિધાગતો સમાનો,
કરચરણમુદુતઞ્ચ જાલિનો ચ;
અતિરુચિરસુવગ્ગુદસ્સનેય્યં,
પટિલભતિ દહરો સુસુ કુમારો.

“ભવતિ પરિજનસ્સવો વિધેય્યો,
મહિમં આવસિતો સુસઙ્ગહિતો;
પિયવદૂ હિતસુખતં જિગીસમાનો [જિગિં સમાનો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)],
અભિરુચિતાનિ ગુણાનિ આચરતિ.

“યદિ ચ જહતિ સબ્બકામભોગં,
કથયતિ ધમ્મકથં જિનો જનસ્સ;
વચનપટિકરસ્સાભિપ્પસન્ના ,
સુત્વાન ધમ્માનુધમ્મમાચરન્તી”તિ.

(૯-૧૦) ઉસ્સઙ્ખપાદઉદ્ધગ્ગલોમતાલક્ખણાનિ

૨૧૨. “યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો [સમાનો બહુનો જનસ્સ (સી॰ પી॰)] અત્થૂપસંહિતં ધમ્મૂપસંહિતં વાચં ભાસિતા અહોસિ, બહુજનં નિદંસેસિ, પાણીનં હિતસુખાવહો ધમ્મયાગી. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. ઉસ્સઙ્ખપાદો ચ હોતિ, ઉદ્ધગ્ગલોમો ચ.

“સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો, સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? અગ્ગો ચ હોતિ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ કામભોગીનં. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? અગ્ગો ચ હોતિ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ સબ્બસત્તાનં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ”. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૧૩. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“અત્થધમ્મસહિતં [અત્થધમ્મસંહિતં (ક॰ સી॰ પી॰), અત્થધમ્મુપસંહિતં (ક॰)] પુરે ગિરં,
એરયં બહુજનં નિદંસયિ;
પાણિનં હિતસુખાવહો અહુ,
ધમ્મયાગમયજી [ધમ્મયાગં અસ્સજિ (ક॰)] અમચ્છરી.

“તેન સો સુચરિતેન કમ્મુના,
સુગ્ગતિં વજતિ તત્થ મોદતિ;
લક્ખણાનિ ચ દુવે ઇધાગતો,
ઉત્તમપ્પમુખતાય [ઉત્તમસુખતાય (સ્યા॰), ઉત્તમપમુક્ખતાય (ક॰)] વિન્દતિ.

“ઉબ્ભમુપ્પતિતલોમવા સસો,
પાદગણ્ઠિરહુ સાધુસણ્ઠિતા;
મંસલોહિતાચિતા તચોત્થતા,
ઉપરિચરણસોભના [ઉપરિજાનુસોભના (સ્યા॰), ઉપરિ ચ પન સોભના (સી॰ પી॰)] અહુ.

“ગેહમાવસતિ ચે તથાવિધો,
અગ્ગતં વજતિ કામભોગિનં;
તેન ઉત્તરિતરો ન વિજ્જતિ,
જમ્બુદીપમભિભુય્ય ઇરિયતિ.

“પબ્બજમ્પિ ચ અનોમનિક્કમો,
અગ્ગતં વજતિ સબ્બપાણિનં;
તેન ઉત્તરિતરો ન વિજ્જતિ,
સબ્બલોકમભિભુય્ય વિહરતી”તિ.

(૧૧) એણિજઙ્ઘલક્ખણં

૨૧૪. “યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો સક્કચ્ચં વાચેતા અહોસિ સિપ્પં વા વિજ્જં વા ચરણં વા કમ્મં વા – ‘કિં તિમે ખિપ્પં વિજાનેય્યું, ખિપ્પં પટિપજ્જેય્યું, ન ચિરં કિલિસ્સેય્યુ’ન્તિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ. એણિજઙ્ઘો હોતિ.

“સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? યાનિ તાનિ રાજારહાનિ રાજઙ્ગાનિ રાજૂપભોગાનિ રાજાનુચ્છવિકાનિ તાનિ ખિપ્પં પટિલભતિ. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? યાનિ તાનિ સમણારહાનિ સમણઙ્ગાનિ સમણૂપભોગાનિ સમણાનુચ્છવિકાનિ, તાનિ ખિપ્પં પટિલભતિ. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ”. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૧૫. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“સિપ્પેસુ વિજ્જાચરણેસુ કમ્મેસુ [કમ્મસુ (સી॰ પી॰)],
કથં વિજાનેય્યું [વિજાનેય્ય (સી॰ પી॰), વિજાનેય્યુ (સ્યા॰)] લહુન્તિ ઇચ્છતિ;
યદૂપઘાતાય ન હોતિ કસ્સચિ,
વાચેતિ ખિપ્પં ન ચિરં કિલિસ્સતિ.

“તં કમ્મં કત્વા કુસલં સુખુદ્રયં [સુખિન્દ્રિયં (ક॰)],
જઙ્ઘા મનુઞ્ઞા લભતે સુસણ્ઠિતા;
વટ્ટા સુજાતા અનુપુબ્બમુગ્ગતા,
ઉદ્ધગ્ગલોમા સુખુમત્તચોત્થતા.

“એણેય્યજઙ્ઘોતિ તમાહુ પુગ્ગલં,
સમ્પત્તિયા ખિપ્પમિધાહુ [ખિપ્પમિદાહુ (?)] લક્ખણં;
ગેહાનુલોમાનિ યદાભિકઙ્ખતિ,
અપબ્બજં ખિપ્પમિધાધિગચ્છતિ [ખિપ્પમિદાધિગચ્છતિ (?)].

“સચે ચ પબ્બજ્જમુપેતિ તાદિસો,
નેક્ખમ્મછન્દાભિરતો વિચક્ખણો;
અનુચ્છવિકસ્સ યદાનુલોમિકં,
તં વિન્દતિ ખિપ્પમનોમવિક્કમો [નિક્કમો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]”તિ.

(૧૨) સુખુમચ્છવિલક્ખણં

૨૧૬. “યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છિતા અહોસિ – “કિં, ભન્તે, કુસલં, કિં અકુસલં, કિં સાવજ્જં, કિં અનવજ્જં, કિં સેવિતબ્બં, કિં ન સેવિતબ્બં, કિં મે કરીયમાનં દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય અસ્સ, કિં વા પન મે કરીયમાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય અસ્સા”તિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ. સુખુમચ્છવિ હોતિ, સુખુમત્તા છવિયા રજોજલ્લં કાયે ન ઉપલિમ્પતિ.

“સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? મહાપઞ્ઞો હોતિ, નાસ્સ હોતિ કોચિ પઞ્ઞાય સદિસો વા સેટ્ઠો વા કામભોગીનં. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? મહાપઞ્ઞો હોતિ પુથુપઞ્ઞો હાસપઞ્ઞો [હાસુપઞ્ઞો (સી॰ પી॰)] જવનપઞ્ઞો તિક્ખપઞ્ઞો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો, નાસ્સ હોતિ કોચિ પઞ્ઞાય સદિસો વા સેટ્ઠો વા સબ્બસત્તાનં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ”. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૧૭. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“પુરે પુરત્થા પુરિમાસુ જાતિસુ,
અઞ્ઞાતુકામો પરિપુચ્છિતા અહુ;
સુસ્સૂસિતા પબ્બજિતં ઉપાસિતા,
અત્થન્તરો અત્થકથં નિસામયિ.

“પઞ્ઞાપટિલાભગતેન [પઞ્ઞાપટિલાભકતેન (સી॰ પી॰) ટીકા ઓલોકેતબ્બા] કમ્મુના,
મનુસ્સભૂતો સુખુમચ્છવી અહુ;

ब्याकंसु उप्पादनिमित्तकोविदा,
सुखुमानि अत्थानि अवेच्च दक्खिति.

"सचे न पब्बज्जमुपेति तादिसो,
वत्तेति चक्कं पथविं पसासति;
अत्थानुसिट्ठीसु परिग्गहेसु च,
न तेन सेय्यो सदिसो च विज्जति.

"सचे च पब्बज्जमुपेति तादिसो,
नेक्खम्मछन्दाभिरतो विचक्खणो;
पञ्ञाविसिट्ठं लभते अनुत्तरं,
पप्पोति बोधिं वरभूरिमेधसो"ति.

(१३) सुवण्णवण्णलक्खणं

२१८. "यम्पि , भिक्खवे, तथागतो पुरिमं जातिं पुरिमं भवं पुरिमं निकेतं पुब्बे मनुस्सभूतो समानो अक्कोधनो अहोसि अनुपायासबहुलो, बहुम्पि वुत्तो समानो नाभिसज्जि न कुप्पि न ब्यापज्जि न पतित्थीयि, न कोपञ्च दोसञ्च अप्पच्चयञ्च पात्वाकासि. दाता च अहोसि सुखुमानं मुदुकानं अत्थरणानं पावुरणानं [पापुरणानं (सी॰ स्या॰ पी॰)] खोमसुखुमानं कप्पासिकसुखुमानं कोसेय्यसुखुमानं कम्बलसुखुमानं. सो तस्स कम्मस्स कटत्ता उपचितत्ता...पे॰... सो ततो चुतो इत्थत्तं आगतो समानो इमं महापुरिसलक्खणं पटिलभति. सुवण्णवण्णो होति कञ्चनसन्निभत्तचो.

"सो तेन लक्खणेन समन्नागतो सचे अगारं अज्झावसति, राजा होति चक्कवत्ती...पे॰... राजा समानो किं लभति? लाभी होति सुखुमानं मुदुकानं अत्थरणानं पावुरणानं खोमसुखुमानं कप्पासिकसुखुमानं कोसेय्यसुखुमानं कम्बलसुखुमानं. राजा समानो इदं लभति... बुद्धो समानो किं लभति? लाभी होति सुखुमानं मुदुकानं अत्थरणानं पावुरणानं खोमसुखुमानं कप्पासिकसुखुमानं कोसेय्यसुखुमानं कम्बलसुखुमानं. बुद्धो समानो इदं लभति". एतमत्थं भगवा अवोच.

२१९. तत्थेतं वुच्चति –

"अक्कोधञ्च अधिट्ठहि अदासि [अदासि च (सी॰ पी॰)],
दानञ्च वत्थानि सुखुमानि सुच्छवीनि;
पुरिमतरभवे ठितो अभिविस्सजि,
महिमिव सुरो अभिवस्सं.

"तं कत्वान इतो चुतो दिब्बं,
उपपज्जि [उपपज्ज (सी॰ पी॰)] सुकतफलविपाकमनुभुत्वा;
कनकतनुसन्निभो इधाभिभवति,

સુરવરતરોરિવ ઇન્દો.

“ગેહઞ્ચાવસતિ નરો અપબ્બજ્જ,
મિચ્છં મહતિમહિં અનુસાસતિ [પસાસતિ (સ્યા॰)];
પસય્હ સહિધ સત્તરતનં [પસય્હ અભિવસન-વરતરં (સી॰ પી॰)],
પટિલભતિ વિમલ [વિપુલ (સ્યા॰), વિપુલં (સી॰ પી॰)] સુખુમચ્છવિં સુચિઞ્ચ.

“લાભી અચ્છાદનવત્થમોક્ખપાવુરણાનં,
ભવતિ યદિ અનાગારિયતં ઉપેતિ;
સહિતો [સુહિત (સ્યા॰), સ હિ (સી॰ પી॰)] પુરિમકતફલં અનુભવતિ,
ન ભવતિ કતસ્સ પનાસો”તિ.

(૧૪) કોસોહિતવત્થગુય્હલક્ખણં

૨૨૦. યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો ચિરપ્પનટ્ઠે સુચિરપ્પવાસિનો ઞાતિમિત્તે સુહજ્જે સખિનો સમાનેતા અહોસિ. માતરમ્પિ પુત્તેન સમાનેતા અહોસિ, પુત્તમ્પિ માતરા સમાનેતા અહોસિ, પિતરમ્પિ પુત્તેન સમાનેતા અહોસિ, પુત્તમ્પિ પિતરા સમાનેતા અહોસિ, ભાતરમ્પિ ભાતરા સમાનેતા અહોસિ, ભાતરમ્પિ ભગિનિયા સમાનેતા અહોસિ, ભગિનિમ્પિ ભાતરા સમાનેતા અહોસિ, ભગિનિમ્પિ ભગિનિયા સમાનેતા અહોસિ, સમઙ્ગીકત્વા [સમઙ્ગિં કત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ચ અબ્ભનુમોદિતા અહોસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ – કોસોહિતવત્થગુય્હો હોતિ.

“સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? પહૂતપુત્તો હોતિ, પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? પહૂતપુત્તો હોતિ, અનેકસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ”. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૨૧. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“પુરે પુરત્થા પુરિમાસુ જાતિસુ,
ચિરપ્પનટ્ઠે સુચિરપ્પવાસિનો;
ઞાતી સુહજ્જે સખિનો સમાનયિ,
સમઙ્ગિકત્વા અનુમોદિતા અહુ.

“સો તેન [સ તેન (ક॰)] કમ્મેન દિવં સમક્કમિ,
સુખઞ્ચ ખિડ્ડારતિયો ચ અન્વભિ;
તતો ચવિત્વા પુનરાગતો ઇધ,
કોસોહિતં વિન્દતિ વત્થછાદિયં.

“પહૂતપુત્તો ભવતી તથાવિધો,
પરોસહસ્સઞ્ચ [પરોસહસ્સસ્સ (સી॰ પી॰)] ભવન્તિ અત્રજા;
સૂરા ચ વીરા ચ [સૂરા ચ વીરઙ્ગરૂપા (ક॰)] અમિત્તતાપના,
ગિહિસ્સ પીતિંજનના પિયંવદા.

“બહૂતરા પબ્બજિતસ્સ ઇરિયતો,
ભવન્તિ પુત્તા વચનાનુસારિનો;
ગિહિસ્સ વા પબ્બજિતસ્સ વા પુન,
તં લક્ખણં જાયતિ તદત્થજોતક”ન્તિ.

પઠમભાણવારો નિટ્ઠિતો.

(૧૫-૧૬) પરિમણ્ડલઅનોનમજણ્ણુપરિમસનલક્ખણાનિ

૨૨૨. “યમ્પિ , ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો મહાજનસઙ્ગહં [મહાજનસઙ્ગાહકં (ક॰)] સમેક્ખમાનો [સમપેક્ખમાનો (ક॰)] સમં જાનાતિ સામં જાનાતિ, પુરિસં જાનાતિ પુરિસવિસેસં જાનાતિ – ‘અયમિદમરહતિ અયમિદમરહતી’તિ તત્થ તત્થ પુરિસવિસેસકરો અહોસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. નિગ્રોધ પરિમણ્ડલો ચ હોતિ, ઠિતકોયેવ ચ અનોનમન્તો ઉભોહિ પાણિતલેહિ જણ્ણુકાનિ પરિમસતિ પરિમજ્જતિ.

“સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ ? અડ્ઢો હોતિ મહદ્ધનો મહાભોગો પહૂતજાતરૂપરજતો પહૂતવિત્તૂપકરણો પહૂતધનધઞ્ઞો પરિપુણ્ણકોસકોટ્ઠાગારો. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ…પે॰… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? અડ્ઢો હોતિ મહદ્ધનો મહાભોગો. તસ્સિમાનિ ધનાનિ હોન્તિ, સેય્યથિદં, સદ્ધાધનં સીલધનં હિરિધનં ઓત્તપ્પધનં સુતધનં ચાગધનં પઞ્ઞાધનં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ”. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૨૩. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“તુલિય પટિવિચય ચિન્તયિત્વા,
મહાજનસઙ્ગહનં [મહાજનં સઙ્ગાહકં (ક॰)] સમેક્ખમાનો;
અયમિદમરહતિ તત્થ તત્થ,
પુરિસવિસેસકરો પુરે અહોસિ.

“મહિઞ્ચ પન [સમા ચ પન (સ્યા॰), સ હિ ચ પન (સી॰ પી॰)] ઠિતો અનોનમન્તો,
ફુસતિ કરેહિ ઉભોહિ જણ્ણુકાનિ;
મહિરુહપરિમણ્ડલો અહોસિ,
સુચરિતકમ્મવિપાકસેસકેન.

“બહુવિવિધનિમિત્તલક્ખણઞ્ઞૂ,

અતિનિપુણા મનુજા બ્યાકરિંસુ;
બહુવિવિધા ગિહીનં અરહાનિ,
પટિલભતિ દહરો સુસુ કુમારો.

‘‘ઇધ ચ મહીપતિસ્સ કામભોગી,
ગિહિપતિરૂપકા બહૂ ભવન્તિ;
યદિ ચ જહતિ સબ્બકામભોગં,
લભતિ અનુત્તરં ઉત્તમધનગ્ગ’’ન્તિ.

(૧૭-૧૯) સીહપુબ્બદ્ધકાયાદિતિલક્ખણં

૨૨૪. ‘‘યમ્પિ , ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો બહુજનસ્સ અત્થકામો અહોસિ હિતકામો ફાસુકામો યોગક્ખેમકામો – ‘કિન્તિમે સદ્ધાય વડ્ઢેય્યું, સીલેન વડ્ઢેય્યું, સુતેન વડ્ઢેય્યું [સુતેન વડ્ઢેય્યું, બુદ્ધિયા વડ્ઢેય્યું (સ્યા॰)], ચાગેન વડ્ઢેય્યું, ધમ્મેન વડ્ઢેય્યું, પઞ્ઞાય વડ્ઢેય્યું, ધનધઞ્ઞેન વડ્ઢેય્યું, ખેત્તવત્થુના વડ્ઢેય્યું, દ્વિપદચતુપ્પદેહિ વડ્ઢેય્યું, પુત્તદારેહિ વડ્ઢેય્યું, દાસકમ્મકરપોરિસેહિ વડ્ઢેય્યું, ઞાતીહિ વડ્ઢેય્યું, મિત્તેહિ વડ્ઢેય્યું, બન્ધવેહિ વડ્ઢેય્યુ’ન્તિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ તીણિ મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. સીહપુબ્બદ્ધકાયો ચ હોતિ ચિતન્તરંસો ચ સમવટ્ટક્ખન્ધો ચ.

‘‘સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? અપરિહાનધમ્મો હોતિ, ન પરિહાયતિ ધનધઞ્ઞેન ખેત્તવત્થુના દ્વિપદચતુપ્પદેહિ પુત્તદારેહિ દાસકમ્મકરપોરિસેહિ ઞાતીહિ મિત્તેહિ બન્ધવેહિ, ન પરિહાયતિ સબ્બસમ્પત્તિયા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? અપરિહાનધમ્મો હોતિ, ન પરિહાયતિ સદ્ધાય સીલેન સુતેન ચાગેન પઞ્ઞાય, ન પરિહાયતિ સબ્બસમ્પત્તિયા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ’’. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૨૫. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

‘‘સદ્ધાય સીલેન સુતેન બુદ્ધિયા,
ચાગેન ધમ્મેન બહૂહિ સાધુહિ;
ધનેન ધઞ્ઞેન ચ ખેત્તવત્થુના,
પુત્તેહિ દારેહિ ચતુપ્પદેહિ ચ.

‘‘ઞાતીહિ મિત્તેહિ ચ બન્ધવેહિ ચ,
બલેન વણ્ણેન સુખેન ચૂભયં;
કથં ન હાયેય્યું પરેતિ ઇચ્છતિ,
અત્થસ્સ મિદ્ધી ચ [ઇદં સમિદ્ધઞ્ચ (ક॰), અદ્ધં સમિદ્ધઞ્ચ (સ્યા॰)] પનાભિકઙ્ખતિ.

‘‘સ સીહપુબ્બદ્ધસુસણ્ઠિતો અહુ,

સમવટ્ટક્ખન્ધો ચ ચિતન્તરંસો;
પુબ્બે સુચિણ્ણેન કતેન કમ્મુના,
અહાનિયં પુબ્બનિમિત્તમસ્સ તં.

‘‘ગિહીપિ ધઞ્ઞેન ધનેન વડ્ઢતિ,
પુત્તેહિ દારેહિ ચતુપ્પદેહિ ચ;
અકિઞ્ચનો પબ્બજિતો અનુત્તરં,
પપ્પોતિ બોધિં અસહાનધમ્મત’’ન્તિ [સમ્બોધિમહાનધમ્મતન્તિ (સ્યા॰ ક॰) ટીકા ઓલોકેતબ્બા].

(૨૦) રસગ્ગસગ્ગિતાલક્ખણં

૨૨૬. ‘‘યમ્પિ , ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો સત્તાનં અવિહેઠકજાતિકો અહોસિ પાણિના વા લેડ્ડુના વા દણ્ડેન વા સત્થેન વા. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઉપચિતત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ, રસગ્ગસગ્ગી હોતિ, ઉદ્ધગ્ગાસ્સ રસહરણીયો ગીવાય જાતા હોન્તિ સમાભિવાહિનિયો [સમવાહરસહરણિયો (સ્યા॰)].

‘‘સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો, સમવેપાકિનિયા ગહણિયા સમન્નાગતો નાતિસીતાય નાચ્ચુણ્હાય. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો સમવેપાકિનિયા ગહણિયા સમન્નાગતો નાતિસીતાય નાચ્ચુણ્હાય મજ્ઝિમાય પધાનક્ખમાય. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ’’. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૨૭. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

‘‘ન પાણિદણ્ડેહિ પનાથ લેડ્ડુના,
સત્થેન વા મરણવધેન [મારણવધેન (ક॰)] વા પન;
ઉબ્બાધનાય પરિતજ્જનાય વા,
ન હેઠયી જનતમહેઠકો અહુ.

‘‘તેનેવ સો સુગતિમુપેચ્ચ મોદતિ,
સુખપ્ફલં કરિય સુખાનિ વિન્દતિ;
સમોજસા [સમ્પજ્જસા (સી॰ પી॰), પામુઞ્ચસા (સ્યા॰), સામઞ્ચ સા (ક॰)] રસહરણી સુસણ્ઠિતા,
ઇધાગતો લભતિ રસગ્ગસગ્ગિતં.

‘‘તેનાહુ નં અતિનિપુણા વિચક્ખણા,
અયં નરો સુખબહુલો ભવિસ્સતિ;
ગિહિસ્સ વા પબ્બજિતસ્સ વા પુન [પન (સ્યા॰)],
તં લક્ખણં ભવતિ તદત્થજોતક’’ન્તિ.

(૨૧-૨૨) અભિનીલનેત્તગોપખુમલક્ખણાનિ

૨૨૮. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો ન ચ વિસટં, ન ચ વિસાચિ [ન ચ વિસાચિતં (સી॰ પી॰), ન ચ વિસાવિ (સ્યા॰)], ન ચ પન વિચેય્ય પેક્ખિતા, ઉજું તથા પસટમુજુમનો, પિયચક્ખુના બહુજનં ઉદિક્ખિતા અહોસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. અભિનીલનેત્તો ચ હોતિ ગોપખુમો ચ.

''સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો, સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? પિયદસ્સનો હોતિ બહુનો જનસ્સ, પિયો હોતિ મનાપો બ્રાહ્મણગહપતિકાનં નેગમજાનપદાનં ગણકમહામત્તાનં અનીકટ્ઠાનં દોવારિકાનં અમચ્ચાનં પારિસજ્જાનં રાજૂનં ભોગિયાનં કુમારાનં. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ…પે॰… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? પિયદસ્સનો હોતિ બહુનો જનસ્સ, પિયો હોતિ મનાપો ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં દેવાનં મનુસ્સાનં અસુરાનં નાગાનં ગન્ધબ્બાનં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૨૯. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

''ન ચ વિસટં ન ચ વિસાચિ [વિસાચિતં (સી॰ પી॰), વિસાવિ (સ્યા॰)], ન ચ પન વિચેય્યપેક્ખિતા;
ઉજું તથા પસટમુજુમનો, પિયચક્ખુના બહુજનં ઉદિક્ખિતા.

''સુગતીસુ સો ફલવિપાકં,
અનુભવતિ તત્થ મોદતિ;
ઇધ ચ પન ભવતિ ગોપખુમો,
અભિનીલનેત્તનયનો સુદસ્સનો.

''અભિયોગિનો ચ નિપુણા,
બહૂ પન નિમિત્તકોવિદા;
સુખુમનયનકુસલા મનુજા,
પિયદસ્સનોતિ અભિનિદ્દિસન્તિ નં.

''પિયદસ્સનો ગિહીપિ સન્તો ચ,
ભવતિ બહુજનપિયાયિતો;
યદિ ચ ન ભવતિ ગિહી સમણો હોતિ,
પિયો બહૂનં સોકનાસનો''તિ.

(૨૩) ઉણ્હીસસીસલક્ખણં

૨૩૦. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો બહુજનપુબ્બઙ્ગમો અહોસિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ બહુજનપામોક્ખો કાયસુચરિતે વચીસુચરિતે મનોસુચરિતે દાનસંવિભાગે સીલસમાદાને ઉપોસથુપવાસે મત્તેય્યતાય પેત્તેય્યતાય સામઞ્ઞતાય બ્રહ્મઞ્ઞતાય કુલે

જેટ્ઠાપચાયિતાય અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેસુ ચ અધિકુસલેસુ ધમ્મેસુ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા...પે॰... સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ – ઉણ્હીસસીસો હોતિ.

''સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી...પે॰... રાજા સમાનો કિં લભતિ? મહાસ્સ જનો અન્વાયિકો હોતિ, બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા અમચ્ચા પારિસજ્જા રાજાનો ભોગિયા કુમારા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ... બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? મહાસ્સ જનો અન્વાયિકો હોતિ, ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૩૧. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

''પુબ્બઙ્ગમો સુચરિતેસુ અહુ,
ધમ્મેસુ ધમ્મચરિયાભિરતો;
અન્વાયિકો બહુજનસ્સ અહુ,
સગ્ગેસુ વેદયિત્થ પુઞ્ઞફલં.

''વેદિત્વા સો સુચરિતસ્સ ફલં,
ઉણ્હીસસીસત્તમિધજ્ઝગમા;
બ્યાકંસુ બ્યઞ્જનનિમિત્તધરા,
પુબ્બઙ્ગમો બહુજનં હેસ્સતિ.

''પટિભોગિયા મનુજેસુ ઇધ,
પુબ્બેવ તસ્સ અભિહરન્તિ તદા;
યદિ ખત્તિયો ભવતિ ભૂમિપતિ,
પટિહારકં બહુજને લભતિ.

''અથ ચેપિ પબ્બજતિ સો મનુજો,
ધમ્મેસુ હોતિ પગુણો વિસવી;
તસ્સાનુસાસનિગુણાભિરતો,
અન્વાયિકો બહુજનો ભવતી''તિ.

(૨૪-૨૫) એકેકલોમતાઉણ્ણાલક્ખણાનિ

૨૩૨. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો અહોસિ, સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ . સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઉપચિતત્તા...પે॰... સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. એકેકલોમો ચ હોતિ, ઉણ્ણા ચ ભમુકન્તરે જાતા હોતિ ઓદાતા મુદુતૂલસન્નિભા.

“સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો, સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? મહાસ્સ જનો ઉપવત્તતિ, બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા અમચ્ચા પારિસજ્જા રાજાનો ભોગિયા કુમારા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? મહાસ્સ જનો ઉપવત્તતિ, ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ”. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૩૩. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“સચ્ચપ્પટિઞ્ઞો પુરિમાસુ જાતિસુ,
અદ્વેજ્ઝવાચો અલિકં વિવજ્જયિ;
ન સો વિસંવાદયિતાપિ કસ્સચિ,
ભૂતેન તચ્છેન તથેન ભાસયિ [તોસયિ (સી॰ પી॰)].

“સેતા સુસુક્કા મુદુતૂલસન્નિભા,
ઉણ્ણા સુજાતા [ઉણ્ણાસ્સ જાતા (ક॰ સી॰)] ભમુકન્તરે અહુ;
ન લોમકૂપેસુ દુવે અજાયિસું,
એકેકલોમૂપચિતઙ્ગવા અહુ.

“તં લક્ખણઞ્ઞૂ બહવો સમાગતા,
બ્યાકંસુ ઉપ્પાદનિમિત્તકોવિદા;
ઉણ્ણા ચ લોમા ચ યથા સુસણ્ઠિતા,
ઉપવત્તતી ઈદિસકં બહુજ્જનો.

“ગિહિમ્પિ સન્તં ઉપવત્તતી જનો,
બહુ પુરત્થાપકતેન કમ્મુના;
અકિઞ્ચનં પબ્બજિતં અનુત્તરં,
બુદ્ધમ્પિ સન્તં ઉપવત્તતિ જનો”તિ.

(૨૬-૨૭) ચત્તાલીસઅવિરળદન્તલક્ખણાનિ

૨૩૪. “યમ્પિ, ભિક્ખવે તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો અહોસિ. ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય , ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા, સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા, સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા અહોસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. ચત્તાલીસદન્તો ચ હોતિ અવિરળદન્તો ચ.

“સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? અભેજ્જપરિસો હોતિ, અભેજ્જાસ્સ હોન્તિ પરિસા, બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા ગણકમહામત્તા

અનીકટ્ઠા દોવારિકા અમચ્ચા પારિસજ્જા રાજાનો ભોગિયા કુમારા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ ... બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? અભેજ્જપરિસો હોતિ, અભેજ્જાસ્સ હોન્તિ પરિસા, ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૩૫. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

''વેભૂતિયં સહિતભેદકારિં,
ભેદપ્પવડ્ઢનવિવાદકારિં;
કલહપ્પવડ્ઢનઆકિચ્ચકારિં,
સહિતાનં ભેદજનનિં ન ભણિ.

''અવિવાદવડ્ઢનકરિં સુગિરં,
ભિન્નાનુસન્ધિજનનિં અભણિ;
કલહં જનસ્સ પનુદી સમઙ્ગી,
સહિતેહિ નન્દતિ પમોદતિ ચ.

''સુગતીસુ સો ફલવિપાકં,
અનુભવતિ તત્થ મોદતિ;
દન્તા ઇધ હોન્તિ અવિરળા સહિતા,
ચતુરો દસસ્સ મુખજા સુસણ્ઠિતા.

''યદિ ખત્તિયો ભવતિ ભૂમિપતિ,
અવિભેદિયાસ્સ પરિસા ભવતિ;
સમણો ચ હોતિ વિરજો વિમલો,
પરિસાસ્સ હોતિ અનુગતા અચલા''તિ.

(૨૮-૨૯) પહૂતજિવ્હાબ્રહ્મસ્સરલક્ખણાનિ

૨૩૬. ''યમ્પિ , ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો અહોસિ. યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા, તથારૂપિં વાચં ભાસિતા અહોસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઉપચિતત્તા...પે॰... સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ. પહૂતજિવ્હો ચ હોતિ બ્રહ્મસ્સરો ચ કરવીકભાણી.

''સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી...પે॰... રાજા સમાનો કિં લભતિ? આદેય્યવાચો હોતિ, આદિયન્તિસ્સ વચનં બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા અમચ્ચા પારિસજ્જા રાજાનો ભોગિયા કુમારા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ... બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ?

આદેય્યવાચો હોતિ, આદિયન્તિસ્સ વચનં ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૩૭. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

''અક્કોસભણ્ડનવિહેસકારિં,
ઉબ્બાધિકં [ઉબ્બાધકરં (સ્યા॰)] બહુજનપ્પમદ્દનં;
અબાળ્હં ગિરં સો ન ભણિ ફરુસં,
મધુરં ભણિ સુસંહિતં [સુસહિતં (સ્યા॰)] સખિલં.

''મનસો પિયા હદયગામિનિયો,
વાચા સો એરયતિ કણ્ણસુખા;
વાચાસુચિણ્ણફલમનુભવિ,
સગ્ગેસુ વેદયથ [વેદયતિ (?) ટીકા ઓલોકેતબ્બા] પુઞ્ઞફલં.

''વેદિત્વા સો સુચરિતસ્સ ફલં,
બ્રહ્મસ્સરત્તમિધમજ્ઝગમા;
જિવ્હાસ્સ હોતિ વિપુલા પુથુલા,
આદેય્યવાક્યવચનો ભવતિ.

''ગિહિનોપિ ઇજ્ઝતિ યથા ભણતો,
અથ ચે પબ્બજતિ સો મનુજો;
આદિયન્તિસ્સ વચનં જનતા,
બહુનો બહું સુભણિતં ભણતો''તિ.

(૩૦) સીહહનુલક્ખણં

૨૩૮. ''યમ્પિ , ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો અહોસિ કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા અહોસિ કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા…પે॰… સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમં મહાપુરિસલક્ખણં પટિલભતિ, સીહહનુ હોતિ.

''સો તેન લક્ખણેન સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી…પે॰… રાજા સમાનો કિં લભતિ? અપ્પધંસિયો હોતિ કેનચિ મનુસ્સભૂતેન પચ્ચત્થિકેન પચ્ચામિત્તેન. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ… બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? અપ્પધંસિયો હોતિ અબ્ભન્તરેહિ વા બાહિરેહિ વા પચ્ચત્થિકેહિ પચ્ચામિત્તેહિ, રાગેન વા દોસેન વા મોહેન વા સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિં. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ''. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૩૯. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“ન સમ્ફપ્પલાપં ન મુદ્ધતં [બુદ્ધતન્તિ (ક॰)],
અવિકિણ્ણવચનબ્યપ્પથો અહોસિ;
અહિતમપિ ચ અપનુદિ,
હિતમપિ ચ બહુજનસુખઞ્ચ અભણિ.

“તં કત્વા ઇતો ચુતો દિવમુપપજ્જિ,
સુકતફલવિપાકમનુભોસિ;
ચવિય પુનરિધાગતો સમાનો,
દ્વિદુગમવરતરહનુત્તમલત્થ.

“રાજા હોતિ સુદુપ્પધંસિયો,
મનુજિન્દો મનુજાધિપતિ મહાનુભાવો;
તિદિવપુરવરસમો ભવતિ,
સુરવરતરોરિવ ઇન્દો.

“ગન્ધબ્બાસુરયક્ખરક્ખસેભિ [સુરસક્કરક્ખસેભિ (સ્યા॰)],
સુરેહિ ન હિ ભવતિ સુપ્પધંસિયો;
તથત્તો યદિ ભવતિ તથાવિધો,
ઇધ દિસા ચ પટિદિસા ચ વિદિસા ચા”તિ.

(૩૧-૩૨) સમદન્તસુસુક્કદાઠાલક્ખણાનિ

૨૪૦. “યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો પુરિમં જાતિં પુરિમં ભવં પુરિમં નિકેતં પુબ્બે મનુસ્સભૂતો સમાનો મિચ્છાજીવં પહાય સમ્માઆજીવેન જીવિકં કપ્પેસિ, તુલાકૂટ કંસકૂટ માનકૂટ ઉક્કોટન વઞ્ચન નિકતિ સાચિયોગ છેદન વધ બન્ધન વિપરામોસ આલોપ સહસાકારા [સાહસાકારા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પટિવિરતો અહોસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ કટત્તા ઉપચિતત્તા ઉસ્સન્નત્તા વિપુલત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. સો તત્થ અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હાતિ દિબ્બેન આયુના દિબ્બેન વણ્ણેન દિબ્બેન સુખેન દિબ્બેન યસેન દિબ્બેન આધિપતેય્યેન દિબ્બેહિ રૂપેહિ દિબ્બેહિ સદ્દેહિ દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ દિબ્બેહિ રસેહિ દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ. સો તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગતો સમાનો ઇમાનિ દ્વે મહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિલભતિ, સમદન્તો ચ હોતિ સુસુક્કદાઠો ચ.

“સો તેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો. તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ ભવન્તિ, સેય્યથિદં – ચક્કરતનં હત્થિરતનં અસ્સરતનં મણિરતનં ઇત્થિરતનં ગહપતિરતનં પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અખિલમનિમિત્તમકણ્ટકં ઇદ્ધં ફીતં ખેમં સિવં નિરબ્બુદં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન અભિવિજિય અજ્ઝાવસતિ. રાજા સમાનો કિં લભતિ? સુચિપરિવારો હોતિ સુચિસ્સ હોન્તિ પરિવારા બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા ગણકમહામત્તા અનીકટ્ઠા દોવારિકા અમચ્ચા પારિસજ્જા રાજાનો ભોગિયા કુમારા. રાજા સમાનો ઇદં લભતિ.

“સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ, અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો. બુદ્ધો સમાનો કિં લભતિ? સુચિપરિવારો હોતિ, સુચિસ્સ હોન્તિ પરિવારા, ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. બુદ્ધો સમાનો ઇદં લભતિ”. એતમત્થં ભગવા અવોચ.

૨૪૧. તત્થેતં વુચ્ચતિ –

“મિચ્છાજીવઞ્ચ અવસ્સજિ સમેન વુત્તિં,
સુચિના સો જનયિત્થ ધમ્મિકેન;
અહિતમપિ ચ અપનુદિ,
હિતમપિ ચ બહુજનસુખઞ્ચ અચરિ.

“સગ્ગે વેદયતિ નરો સુખપ્ફલાનિ,
કરિત્વા નિપુણેભિ વિદૂહિ સબ્ભિ;
વણ્ણિતાનિ તિદિવપુરવરસમો,
અભિરમતિ રતિખિડ્ડાસમઙ્ગી.

“લદ્ધાનં માનુસકં ભવં તતો,
ચવિત્વાન સુકતફલવિપાકં;
સેસકેન પટિલભતિ લપનજં,
સમમપિ સુચિસુસુક્કં [લદ્ધાન મનુસ્સકં ભવં તતો ચવિય, પુન સુકતફલવિપાકસેસકેન; પટિલભતિ લપનજં સમમપિ, સુચિ ચ સુવિસુદ્ધસુસુક્કં (સ્યા॰)].

“તં વેય્યઞ્જનિકા સમાગતા બહવો,
બ્યાકંસુ નિપુણસમ્મતા મનુજા;
સુચિજનપરિવારગણો ભવતિ,
દિજસમસુક્કસુચિસોભનદન્તો.

“રઞ્ઞો હોતિ બહુજનો,
સુચિપરિવારો મહતિં મહિં અનુસાસતો;
પસય્હ ન ચ જનપદતુદનં,
હિતમપિ ચ બહુજનસુખઞ્ચ ચરન્તિ.

“અથ ચે પબ્બજતિ ભવતિ વિપાપો,
સમણો સમિતરજો વિવટ્ટચ્છદો;
વિગતદરથકિલમથો,
ઇમમપિ ચ પરમપિ ચ [ઇમમ્પિ ચ પરમ્પિ ચ (પી॰), પરંપિ પરમંપિ ચ (સ્યા॰)] પસ્સતિ લોકં.

“તસ્સોવાદકરા બહુગિહી ચ પબ્બજિતા ચ,

અસુચિં ગરહિતં ધુનન્તિ પાપં;
સ હિ સુચિભિ પરિવુતો ભવતિ,
મલખિલકલિકિલેસે પનુદેહી’’તિ [તસ્સોવાદકરા બહુગિહી ચ, પબ્બજિતા ચ અસુચિવિગરહિત; પનુદિપાપસ્સ હિ સુચિભિપરિવુતો, ભવતિ મલખિલકકિલેસે પનુદેતિ (સ્યા॰)].

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

લક્ખણસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. સિઙ્ગાલસુત્તં

૨૪૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન સિઙ્ગાલકો [સિગાલકો (સી॰)] ગહપતિપુત્તો કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય રાજગહા નિક્ખમિત્વા અલ્લવત્થો અલ્લકેસો પઞ્જલિકો પુથુદિસા [પુથુદ્દિસા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] નમસ્સતિ – પુરત્થિમં દિસં દક્ખિણં દિસં પચ્છિમં દિસં ઉત્તરં દિસં હેટ્ઠિમં દિસં ઉપરિમં દિસં.

૨૪૩. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો ભગવા સિઙ્ગાલકં ગહપતિપુત્તં કાલસ્સેવ વુટ્ઠાય રાજગહા નિક્ખમિત્વા અલ્લવત્થં અલ્લકેસં પઞ્જલિકં પુથુદિસા નમસ્સન્તં – પુરત્થિમં દિસં દક્ખિણં દિસં પચ્છિમં દિસં ઉત્તરં દિસં હેટ્ઠિમં દિસં ઉપરિમં દિસં. દિસ્વા સિઙ્ગાલકં ગહપતિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો ત્વં, ગહપતિપુત્ત, કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય રાજગહા નિક્ખમિત્વા અલ્લવત્થો અલ્લકેસો પઞ્જલિકો પુથુદિસા નમસ્સસિ – પુરત્થિમં દિસં દક્ખિણં દિસં પચ્છિમં દિસં ઉત્તરં દિસં હેટ્ઠિમં દિસં ઉપરિમં દિસ’’ન્તિ? ‘‘પિતા મં, ભન્તે, કાલં કરોન્તો એવં અવચ – ‘દિસા, તાત, નમસ્સેય્યાસી’તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, પિતુવચનં સક્કરોન્તો ગરું કરોન્તો માનેન્તો પૂજેન્તો કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય રાજગહા નિક્ખમિત્વા અલ્લવત્થો અલ્લકેસો પઞ્જલિકો પુથુદિસા નમસ્સામિ – પુરત્થિમં દિસં દક્ખિણં દિસં પચ્છિમં દિસં ઉત્તરં દિસં હેટ્ઠિમં દિસં ઉપરિમં દિસ’’ન્તિ.

છ દિસા

૨૪૪. ‘‘ન ખો, ગહપતિપુત્ત, અરિયસ્સ વિનયે એવં છ દિસા [છદ્દિસા (સી॰ પી॰)] નમસ્સિતબ્બા’’તિ. ‘‘યથા કથં પન, ભન્તે, અરિયસ્સ વિનયે છ દિસા [છદ્દિસા (સી॰ પી॰)] નમસ્સિતબ્બા? સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા તથા ધમ્મં દેસેતુ, યથા અરિયસ્સ વિનયે છ દિસા [છદ્દિસા (સી॰ પી॰)] નમસ્સિતબ્બા’’તિ.

‘‘તેન હિ, ગહપતિપુત્ત સુણોહિ સાધુકં મનસિકરોહિ ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સિઙ્ગાલકો ગહપતિપુત્તો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

‘‘યતો ખો, ગહપતિપુત્ત, અરિયસાવકસ્સ ચત્તારો કમ્મકિલેસા પહીના હોન્તિ, ચતૂહિ ચ ઠાનેહિ પાપકમ્મં ન કરોતિ, છ ચ ભોગાનં અપાયમુખાનિ ન સેવતિ, સો એવં ચુદ્દસ પાપકાપગતો છદ્દિસાપટિચ્છાદી [પટિચ્છાદી હોતિ (સ્યા॰)] ઉભોલોકવિજયાય પટિપન્નો હોતિ. તસ્સ અયઞ્ચેવ લોકો આરદ્ધો હોતિ પરો ચ લોકો. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ.

ચત્તારોકમ્મકિલેસા

૨૪૫. ‘‘કતમસ્સ ચત્તારો કમ્મકિલેસા પહીના હોન્તિ? પાણાતિપાતો ખો, ગહપતિપુત્ત, કમ્મકિલેસો, અદિન્નાદાનં કમ્મકિલેસો, કામેસુમિચ્છાચારો કમ્મકિલેસો, મુસાવાદો કમ્મકિલેસો. ઇમસ્સ ચત્તારો કમ્મકિલેસા પહીના હોન્તી’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા, ઇદં વત્વાન [ઇદં વત્વા (સી॰ પી॰) એવમીદિસેસુ ઠાનેસુ] સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

“પાણાતિપાતો અદિન્નાદાનં, મુસાવાદો ચ વુચ્ચતિ;
પરદારગમનઞ્ચેવ, નપ્પસંસન્તિ પણ્ડિતા”તિ.

ચતુટ્ઠાનં

૨૪૬. “કતમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પાપકમ્મં ન કરોતિ? છન્દાગતિં ગચ્છન્તો પાપકમ્મં કરોતિ, દોસાગતિં ગચ્છન્તો પાપકમ્મં કરોતિ, મોહાગતિં ગચ્છન્તો પાપકમ્મં કરોતિ, ભયાગતિં ગચ્છન્તો પાપકમ્મં કરોતિ. યતો ખો, ગહપતિપુત્ત, અરિયસાવકો નેવ છન્દાગતિં ગચ્છતિ, ન દોસાગતિં ગચ્છતિ, ન મોહાગતિં ગચ્છતિ, ન ભયાગતિં ગચ્છતિ; ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પાપકમ્મં ન કરોતી”તિ. ઇદમવોચ ભગવા, ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

“છન્દા દોસા ભયા મોહા, યો ધમ્મં અતિવત્તતિ;
નિહીયતિ યસો તસ્સ [તસ્સ યેસો (બહૂસુ, વિનયેપિ)], કાળપક્ખેવ ચન્દિમા.

“છન્દા દોસા ભયા મોહા, યો ધમ્મં નાતિવત્તતિ;
આપૂરતિ યસો તસ્સ [તસ્સ યેસો (બહૂસુ, વિનયેપિ)], સુક્કપક્ખેવ [જુણ્હપક્ખેવ (ક॰)] ચન્દિમા”તિ.

છ અપાયમુખાનિ

૨૪૭. “કતમાનિ છ ભોગાનં અપાયમુખાનિ ન સેવતિ? સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગો ખો, ગહપતિપુત્ત, ભોગાનં અપાયમુખં, વિકાલવિસિખાચરિયાનુયોગો ભોગાનં અપાયમુખં, સમજ્જાભિચરણં ભોગાનં અપાયમુખં, જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગો ભોગાનં અપાયમુખં, પાપમિત્તાનુયોગો ભોગાનં અપાયમુખં, આલસ્યાનુયોગો [આલસાનુયોગો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ભોગાનં અપાયમુખં.

સુરામેરયસ્સ છ આદીનવા

૨૪૮. “છ ખોમે, ગહપતિપુત્ત, આદીનવા સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગે. સન્દિટ્ઠિકા ધનજાનિ [ધનઞ્જાનિ (સી॰ પી॰)], કલહપ્પવડ્ઢની, રોગાનં આયતનં, અકિત્તિસઞ્જનની, કોપીનનિદંસની , પઞ્ઞાય દુબ્બલિકરણીત્વેવ છટ્ઠં પદં ભવતિ. ઇમે ખો, ગહપતિપુત્ત, છ આદીનવા સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગે.

વિકાલચરિયાય છ આદીનવા

૨૪૯. “છ ખોમે, ગહપતિપુત્ત, આદીનવા વિકાલવિસિખાચરિયાનુયોગે. અત્તાપિસ્સ અગુત્તો અરક્ખિતો હોતિ, પુત્તદારોપિસ્સ અગુત્તો અરક્ખિતો હોતિ, સાપતેય્યંપિસ્સ અગુત્તં અરક્ખિતં હોતિ, સઙ્કિયો ચ હોતિ પાપકેસુ ઠાનેસુ [તેસુ તેસુ ઠાનેસુ (સ્યા॰)], અભૂતવચનઞ્ચ તસ્મિં રૂહતિ, બહૂનઞ્ચ દુક્ખધમ્માનં પુરક્ખતો હોતિ. ઇમે ખો, ગહપતિપુત્ત, છ આદીનવા વિકાલવિસિખાચરિયાનુયોગે.

સમજ્જાભિચરણસ્સ છ આદીનવા

૨૫૦. ‘‘છ ખોમે, ગહપતિપુત્ત, આદીનવા સમજ્જાભિચરણે. ક્વ [કુવં (ક॰ સી॰ પી॰)] નચ્ચં, ક્વ ગીતં, ક્વ વાદિતં, ક્વ અક્ખાનં, ક્વ પાણિસ્સરં, ક્વ કુમ્ભથુનન્તિ. ઇમે ખો, ગહપતિપુત્ત, છ આદીનવા સમજ્જાભિચરણે.

જૂતપ્પમાદસ્સ છ આદીનવા

૨૫૧. ‘‘છ ખોમે, ગહપતિપુત્ત, આદીનવા જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગે. જયં વેરં પસવતિ, જિનો વિત્તમનુસોચતિ, સન્દિટ્ઠિકા ધનજાનિ, સભાગતસ્સ [સભાયે તસ્સ (ક॰)] વચનં ન રૂહતિ, મિત્તામચ્ચાનં પરિભૂતો હોતિ, આવાહવિવાહકાનં અપત્થિતો હોતિ – ‘અક્ખધુત્તો અયં પુરિસપુગ્ગલો નાલં દારભરણાયા’તિ. ઇમે ખો, ગહપતિપુત્ત, છ આદીનવા જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગે.

પાપમિત્તતાય છ આદીનવા

૨૫૨. ‘‘છ ખોમે, ગહપતિપુત્ત, આદીનવા પાપમિત્તાનુયોગે. યે ધુત્તા, યે સોણ્ડા, યે પિપાસા, યે નેકતિકા, યે વઞ્ચનિકા, યે સાહસિકા. ત્યાસ્સ મિત્તા હોન્તિ તે સહાયા. ઇમે ખો, ગહપતિપુત્ત, છ આદીનવા પાપમિત્તાનુયોગે.

આલસ્યસ્સ છ આદીનવા

૨૫૩. ‘‘છ ખોમે, ગહપતિપુત્ત, આદીનવા આલસ્યાનુયોગે. અતિસીતન્તિ કમ્મં ન કરોતિ, અતિઉણ્હન્તિ કમ્મં ન કરોતિ, અતિસાયન્તિ કમ્મં ન કરોતિ, અતિપાતોતિ કમ્મં ન કરોતિ, અતિછાતોસ્મીતિ કમ્મં ન કરોતિ, અતિધાતોસ્મીતિ કમ્મં ન કરોતિ. તસ્સ એવં કિચ્ચાપદેસબહુલસ્સ વિહરતો અનુપ્પન્ના ચેવ ભોગા નુપ્પજ્જન્તિ, ઉપ્પન્ના ચ ભોગા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ. ઇમે ખો, ગહપતિપુત્ત, છ આદીનવા આલસ્યાનુયોગે’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા, ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘હોતિ પાનસખા નામ,
હોતિ સમ્મિયસમ્મિયો;
યો ચ અત્થેસુ જાતેસુ,
સહાયો હોતિ સો સખા.

‘‘ઉસ્સૂરસેય્યા પરદારસેવના,
વેરપ્પસવો [વેરપ્પસઙ્ગો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ચ અનત્થતા ચ;
પાપા ચ મિત્તા સુકદરિયતા ચ,
એતે છ ઠાના પુરિસં ધંસયન્તિ.

‘‘પાપમિત્તો પાપસખો,
પાપઆચારગોચરો;
અસ્મા લોકા પરમ્હા ચ,
ઉભયા ધંસતે નરો.

‘‘અક્ખિત્થિયો વારુણી નચ્ચગીતં,

દિવા સોપ્પં પારિચરિયા અકાલે;
પાપા ચ મિત્તા સુકદરિયતા ચ,
એતે છ ઠાના પુરિસં ધંસયન્તિ.

‘‘અક્ખેહિ દિબ્બન્તિ સુરં પિવન્તિ,
યન્તિત્થિયો પાણસમા પરેસં;
નિહીનસેવી ન ચ વુદ્ધસેવી [વુદ્ધિસેવી (સ્યા॰), બુદ્ધિસેવી (ક॰)],
નિહીયતે કાળપક્ખેવ ચન્દો.

‘‘યો વારુણી અદ્ધનો અકિઞ્ચનો,
પિપાસો પિવં પપાગતો [પિપાસોસિ અત્થપાગતો (સ્યા॰), પિપાસોપિ સમપ્પપાગતો (ક॰)];
ઉદકમિવ ઇણં વિગાહતિ,
અકુલં [આકુલં (સ્યા॰ ક॰)] કાહિતિ ખિપ્પમત્તનો.

‘‘ન દિવા સોપ્પસીલેન, રત્તિમુટ્ઠાનદેસ્સિના [રત્તિનુટ્ઠાનદસ્સિના (સી॰ પી॰), રત્તિનુટ્ઠાનસીલિના (?)];
નિચ્ચં મત્તેન સોણ્ડેન, સક્કા આવસિતું ઘરં.

‘‘અતિસીતં અતિઉણ્હં, અતિસાયમિદં અહુ;
ઇતિ વિસ્સટ્ઠકમ્મન્તે, અત્થા અચ્ચેન્તિ માણવે.

‘‘યોધ સીતઞ્ચ ઉણ્હઞ્ચ, તિણા ભિય્યો ન મઞ્ઞતિ;
કરં પુરિસકિચ્ચાનિ, સો સુખં [સુખા (સબ્બત્થ) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] ન વિહાયતી’’તિ.

મિત્તપતિરૂપકા

૨૫૪. ‘‘ચત્તારોમે, ગહપતિપુત્ત, અમિત્તા મિત્તપતિરૂપકા વેદિતબ્બા. અઞ્ઞદત્થુહરો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો, વચીપરમો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો, અનુપ્પિયભાણી અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો, અપાયસહાયો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો.

૨૫૫. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ અઞ્ઞદત્થુહરો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો.

‘‘અઞ્ઞદત્થુહરો હોતિ, અપ્પેન બહુમિચ્છતિ ;
ભયસ્સ કિચ્ચં કરોતિ, સેવતિ અત્થકારણા.

‘‘ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ અઞ્ઞદત્થુહરો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો.

૨૫૬. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ વચીપરમો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો. અતીતેન પટિસન્થરતિ [પટિસન્ધરતિ (ક॰)], અનાગતેન પટિસન્થરતિ, નિરત્થકેન સઙ્ગણ્હાતિ, પચ્ચુપ્પન્નેસુ કિચ્ચેસુ બ્યસનં દસ્સેતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ વચીપરમો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો.

૨૫૭. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ અનુપ્પિયભાણી અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો. પાપકંપિસ્સ [પાપકમ્મંપિસ્સ (સ્યા॰)] અનુજાનાતિ, કલ્યાણંપિસ્સ અનુજાનાતિ, સમ્મુખાસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, પરમ્મુખાસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ અનુપ્પિયભાણી અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો.

૨૫૮. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ અપાયસહાયો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો . સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગે સહાયો હોતિ, વિકાલ વિસિખા ચરિયાનુયોગે સહાયો હોતિ, સમજ્જાભિચરણે સહાયો હોતિ, જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગે સહાયો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ અપાયસહાયો અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો વેદિતબ્બો’’તિ.

૨૫૯. ઇદમવોચ ભગવા, ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘અઞ્ઞદત્થુહરો મિત્તો, યો ચ મિત્તો વચીપરો [વચીપરમો (સ્યા॰)];
અનુપ્પિયઞ્ચ યો આહ, અપાયેસુ ચ યો સખા.

એતે અમિત્તે ચત્તારો, ઇતિ વિઞ્ઞાય પણ્ડિતો;
આરકા પરિવજ્જેય્ય, મગ્ગં પટિભયં યથા’’તિ.

સુહદમિત્તો

૨૬૦. ‘‘ચત્તારોમે , ગહપતિપુત્ત, મિત્તા સુહદા વેદિતબ્બા. ઉપકારો [ઉપકારકો (સ્યા॰)] મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો, સમાનસુખદુક્ખો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો, અત્થક્ખાયી મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો, અનુકમ્પકો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો.

૨૬૧. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ ઉપકારો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો. પમત્તં રક્ખતિ, પમત્તસ્સ સાપતેય્યં રક્ખતિ, ભીતસ્સ સરણં હોતિ, ઉપ્પન્નેસુ કિચ્ચકરણીયેસુ તદ્દિગુણં ભોગં અનુપ્પદેતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ ઉપકારો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો.

૨૬૨. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ સમાનસુખદુક્ખો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો. ગુય્હમસ્સ આચિક્ખતિ, ગુય્હમસ્સ પરિગૂહતિ, આપદાસુ ન વિજહતિ, જીવિતંપિસ્સ અત્થાય પરિચ્ચત્તં હોતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ સમાનસુખદુક્ખો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો.

૨૬૩. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ અત્થક્ખાયી મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો. પાપા નિવારેતિ, કલ્યાણે નિવેસેતિ, અસ્સુતં સાવેતિ, સગ્ગસ્સ મગ્ગં આચિક્ખતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ અત્થક્ખાયી મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો.

૨૬૪. ‘‘ચતૂહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ અનુકમ્પકો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો. અભવેનસ્સ ન નન્દતિ, ભવેનસ્સ નન્દતિ, અવણ્ણં ભણમાનં નિવારેતિ, વણ્ણં ભણમાનં પસંસતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ચતૂહિ ઠાનેહિ અનુકમ્પકો મિત્તો સુહદો વેદિતબ્બો’’તિ.

૨૬૫. ઇદમવોચ ભગવા, ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

“ઉપકારો ચ યો મિત્તો, સુખે દુક્ખે [સુખદુક્ખો (સ્યા॰ ક॰)] ચ યો સખા [યો ચ મિત્તો સુખે દુક્ખે (સી॰ પી॰)];
અત્થક્ખાયી ચ યો મિત્તો, યો ચ મિત્તાનુકમ્પકો.

“એતેપિ મિત્તે ચત્તારો, ઇતિ વિઞ્ઞાય પણ્ડિતો;
સક્કચ્ચં પયિરુપાસેય્ય, માતા પુત્તં વ ઓરસં;
પણ્ડિતો સીલસમ્પન્નો, જલં અગ્ગીવ ભાસતિ.

“ભોગે સંહરમાનસ્સ, ભમરસ્સેવ ઇરીયતો;
ભોગા સન્નિચયં યન્તિ, વમ્મિકોવુપચીયતિ.

“એવં ભોગે સમાહત્વા [સમાહરિત્વા (સ્યા॰)], અલમત્તો કુલે ગિહી;
ચતુધા વિભજે ભોગે, સ વે મિત્તાનિ ગન્થતિ.

“એકેન ભોગે ભુઞ્જેય્ય, દ્વીહિ કમ્મં પયોજયે;
ચતુત્થઞ્ચ નિધાપેય્ય, આપદાસુ ભવિસ્સતી”તિ.

છદ્દિસાપટિચ્છાદનકણ્ડં

૨૬૬. “કથઞ્ચ, ગહપતિપુત્ત, અરિયસાવકો છદ્દિસાપટિચ્છાદી હોતિ? છ ઇમા, ગહપતિપુત્ત, દિસા વેદિતબ્બા. પુરત્થિમા દિસા માતાપિતરો વેદિતબ્બા, દક્ખિણા દિસા આચરિયા વેદિતબ્બા, પચ્છિમા દિસા પુત્તદારા વેદિતબ્બા, ઉત્તરા દિસા મિત્તામચ્ચા વેદિતબ્બા, હેટ્ઠિમા દિસા દાસકમ્મકરા વેદિતબ્બા, ઉપરિમા દિસા સમણબ્રાહ્મણા વેદિતબ્બા.

૨૬૭. “પઞ્ચહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ પુત્તેન પુરત્થિમા દિસા માતાપિતરો પચ્ચુપટ્ઠાતબ્બા – ભતો ને [નેસં (બહૂસુ)] ભરિસ્સામિ, કિચ્ચં નેસં કરિસ્સામિ, કુલવંસં ઠપેસ્સામિ, દાયજ્જં પટિપજ્જામિ, અથ વા પન પેતાનં કાલઙ્કતાનં દક્ખિણં અનુપ્પદસ્સામીતિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ પુત્તેન પુરત્થિમા દિસા માતાપિતરો પચ્ચુપટ્ઠિતા પઞ્ચહિ ઠાનેહિ પુત્તં અનુકમ્પન્તિ. પાપા નિવારેન્તિ, કલ્યાણે નિવેસેન્તિ, સિપ્પં સિક્ખાપેન્તિ, પતિરૂપેન દારેન સંયોજેન્તિ, સમયે દાયજ્જં નિય્યાદેન્તિ [નિય્યાતેન્તિ (ક॰ સી॰)]. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ પુત્તેન પુરત્થિમા દિસા માતાપિતરો પચ્ચુપટ્ઠિતા ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઠાનેહિ પુત્તં અનુકમ્પન્તિ. એવમસ્સ એસા પુરત્થિમા દિસા પટિચ્છન્ના હોતિ ખેમા અપ્પટિભયા.

૨૬૮. “પઞ્ચહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ અન્તેવાસિના દક્ખિણા દિસા આચરિયા પચ્ચુપટ્ઠાતબ્બા – ઉટ્ઠાનેન ઉપટ્ઠાનેન સુસ્સુસાય પારિચરિયાય સક્કચ્ચં સિપ્પપટિગ્ગહણેન [સિપ્પં પટિગ્ગહણેન (સ્યા॰), સિપ્પઉગ્ગહણેન (ક॰)]. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ અન્તેવાસિના દક્ખિણા દિસા આચરિયા પચ્ચુપટ્ઠિતા પઞ્ચહિ ઠાનેહિ અન્તેવાસિં અનુકમ્પન્તિ – સુવિનીતં વિનેન્તિ, સુગ્ગહિતં ગાહાપેન્તિ, સબ્બસિપ્પસ્સુતં સમક્ખાયિનો ભવન્તિ, મિત્તામચ્ચેસુ પટિયાદેન્તિ [પટિવેદેન્તિ (સ્યા॰)], દિસાસુ પરિત્તાણં કરોન્તિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ

ઠાનેહિ અન્તેવાસિના દક્ખિણા દિસા આચરિયા પચ્ચુપટ્ઠિતા ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઠાનેહિ અન્તેવાસિં અનુકમ્પન્તિ. એવમસ્સ એસા દક્ખિણા દિસા પટિચ્છન્ના હોતિ ખેમા અપ્પટિભયા.

૨૬૯. ''પઞ્ચહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ સામિકેન પચ્છિમા દિસા ભરિયા પચ્ચુપટ્ઠાતબ્બા – સમ્માનનાય અનવમાનનાય [અવિમાનનાય (સ્યા॰ પી॰)] અનતિચરિયાય ઇસ્સરિયવોસ્સગ્ગેન અલઙ્કારાનુપ્પદાનેન. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ સામિકેન પચ્છિમા દિસા ભરિયા પચ્ચુપટ્ઠિતા પઞ્ચહિ ઠાનેહિ સામિકં અનુકમ્પતિ – સુસંવિહિતકમ્મન્તા ચ હોતિ, સઙ્ગહિતપરિજના [સુસઙ્ગહિતપરિજના (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ચ, અનતિચારિની ચ, સમ્ભતઞ્ચ અનુરક્ખતિ, દક્ખા ચ હોતિ અનલસા સબ્બકિચ્ચેસુ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ સામિકેન પચ્છિમા દિસા ભરિયા પચ્ચુપટ્ઠિતા ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઠાનેહિ સામિકં અનુકમ્પતિ. એવમસ્સ એસા પચ્છિમા દિસા પટિચ્છન્ના હોતિ ખેમા અપ્પટિભયા.

૨૭૦. ''પઞ્ચહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ કુલપુત્તેન ઉત્તરા દિસા મિત્તામચ્ચા પચ્ચુપટ્ઠાતબ્બા – દાનેન પેય્યવજ્જેન [વિયવજ્જેન (સ્યા॰ ક॰)] અત્થચરિયાય સમાનત્તતાય અવિસંવાદનતાય. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તેન ઉત્તરા દિસા મિત્તામચ્ચા પચ્ચુપટ્ઠિતા પઞ્ચહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તં અનુકમ્પન્તિ – પમત્તં રક્ખન્તિ, પમત્તસ્સ સાપતેય્યં રક્ખન્તિ, ભીતસ્સ સરણં હોન્તિ, આપદાસુ ન વિજહન્તિ, અપરપજા ચસ્સ પટિપૂજેન્તિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તેન ઉત્તરા દિસા મિત્તામચ્ચા પચ્ચુપટ્ઠિતા ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તં અનુકમ્પન્તિ. એવમસ્સ એસા ઉત્તરા દિસા પટિચ્છન્ના હોતિ ખેમા અપ્પટિભયા.

૨૭૧. ''પઞ્ચહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ અય્યિરકેન [અયિરકેન (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] હેટ્ઠિમા દિસા દાસકમ્મકરા પચ્ચુપટ્ઠાતબ્બા – યથાબલં કમ્મન્તસંવિધાનેન ભત્તવેતનાનુપ્પદાનેન ગિલાનુપટ્ઠાનેન અચ્છરિયાનં રસાનં સંવિભાગેન સમયે વોસ્સગ્ગેન. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ અય્યિરકેન હેટ્ઠિમા દિસા દાસકમ્મકરા પચ્ચુપટ્ઠિતા પઞ્ચહિ ઠાનેહિ અય્યિરકં અનુકમ્પન્તિ – પુબ્બુટ્ઠાયિનો ચ હોન્તિ, પચ્છા નિપાતિનો ચ, દિન્નાદાયિનો ચ, સુકતકમ્મકરા ચ, કિત્તિવણ્ણહરા ચ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ અય્યિરકેન હેટ્ઠિમા દિસા દાસકમ્મકરા પચ્ચુપટ્ઠિતા ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઠાનેહિ અય્યિરકં અનુકમ્પન્તિ. એવમસ્સ એસા હેટ્ઠિમા દિસા પટિચ્છન્ના હોતિ ખેમા અપ્પટિભયા.

૨૭૨. ''પઞ્ચહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, ઠાનેહિ કુલપુત્તેન ઉપરિમા દિસા સમણબ્રાહ્મણા પચ્ચુપટ્ઠાતબ્બા – મેત્તેન કાયકમ્મેન મેત્તેન વચીકમ્મેન મેત્તેન મનોકમ્મેન અનાવટદ્વારતાય આમિસાનુપ્પદાનેન. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તેન ઉપરિમા દિસા સમણબ્રાહ્મણા પચ્ચુપટ્ઠિતા છહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તં અનુકમ્પન્તિ – પાપા નિવારેન્તિ, કલ્યાણે નિવેસેન્તિ, કલ્યાણેન મનસા અનુકમ્પન્તિ, અસ્સુતં સાવેન્તિ, સુતં પરિયોદાપેન્તિ, સગ્ગસ્સ મગ્ગં આચિક્ખન્તિ. ઇમેહિ ખો, ગહપતિપુત્ત, પઞ્ચહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તેન ઉપરિમા દિસા સમણબ્રાહ્મણા પચ્ચુપટ્ઠિતા ઇમેહિ છહિ ઠાનેહિ કુલપુત્તં અનુકમ્પન્તિ. એવમસ્સ એસા ઉપરિમા દિસા પટિચ્છન્ના હોતિ ખેમા અપ્પટિભયા''તિ.

૨૭૩. ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''માતાપિતા દિસા પુબ્બા, આચરિયા દક્ખિણા દિસા;
પુત્તદારા દિસા પચ્છા, મિત્તામચ્ચા ચ ઉત્તરા.

“દાસકમ્મકરા હેટ્ઠા, ઉદ્ધં સમણબ્રાહ્મણા;
એતા દિસા નમસ્સેય્ય, અલમત્તો કુલે ગિહી.

“પણ્ડિતો સીલસમ્પન્નો, સણ્હો ચ પટિભાનવા;
નિવાતવુત્તિ અત્થદ્ધો, તાદિસો લભતે યસં.

“ઉટ્ઠાનકો અનલસો, આપદાસુ ન વેધતિ;
અચ્છિન્નવુત્તિ મેધાવી, તાદિસો લભતે યસં.

“સઙ્ગાહકો મિત્તકરો, વદઞ્ઞૂ વીતમચ્છરો;
નેતા વિનેતા અનુનેતા, તાદિસો લભતે યસં.

“દાનઞ્ચ પેય્યવજ્જઞ્ચ, અત્થચરિયા ચ યા ઇધ;
સમાનત્તતા ચ ધમ્મેસુ, તત્થ તત્થ યથારહં;
એતે ખો સઙ્ગહા લોકે, રથસ્સાણીવ યાયતો.

“એતે ચ સઙ્ગહા નાસ્સુ, ન માતા પુત્તકારણા;
લભેથ માનં પૂજં વા, પિતા વા પુત્તકારણા.

“યસ્મા ચ સઙ્ગહા [સઙ્ગહે (ક॰) અટ્ઠકથાયં ઇચ્છિતપાઠો] એતે, સમ્મપેક્ખન્તિ [સમવેક્ખન્તિ (સી॰ પી॰ ક॰)] પણ્ડિતા;
તસ્મા મહત્તં પપ્પોન્તિ, પાસંસા ચ ભવન્તિ તે”તિ.

૨૭૪. એવં વુત્તે, સિઙ્ગાલકો ગહપતિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – “અભિક્કન્તં, ભન્તે! અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ. એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસંઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ, અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત”ન્તિ.

સિઙ્ગાલસુત્તં [સિઙ્ગાલોવાદસુત્તન્તં (પી॰)] નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. આટાનાટિયસુત્તં

પઠમભાણવારો

૨૭૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો ચત્તારો મહારાજા [મહારાજાનો (ક॰)] મહતિયા ચ યક્ખસેનાય મહતિયા ચ ગન્ધબ્બસેનાય મહતિયા ચ કુમ્ભણ્ડસેનાય મહતિયા ચ નાગસેનાય ચતુદ્દિસં રક્ખં ઠપેત્વા ચતુદ્દિસં ગુમ્બં ઠપેત્વા ચતુદ્દિસં ઓવરણં ઠપેત્વા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં ગિજ્ઝકૂટં પબ્બતં ઓભાસેત્વા [ગિજ્ઝકૂટં ઓભાસેત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. તેપિ ખો યક્ખા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

૨૭૬. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વેસ્સવણો મહારાજા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સન્તિ હિ, ભન્તે, ઉળારા યક્ખા ભગવતો અપ્પસન્ના. સન્તિ હિ, ભન્તે, ઉળારા યક્ખા ભગવતો પસન્ના. સન્તિ હિ , ભન્તે, મજ્ઝિમા યક્ખા ભગવતો અપ્પસન્ના. સન્તિ હિ, ભન્તે, મજ્ઝિમા યક્ખા ભગવતો પસન્ના. સન્તિ હિ, ભન્તે, નીચા યક્ખા ભગવતો અપ્પસન્ના. સન્તિ હિ, ભન્તે, નીચા યક્ખા ભગવતો પસન્ના. યેભુય્યેન ખો પન, ભન્તે, યક્ખા અપ્પસન્નાયેવ ભગવતો. તં કિસ્સ હેતુ? ભગવા હિ, ભન્તે, પાણાતિપાતા વેરમણિયા ધમ્મં દેસેતિ, અદિન્નાદાના વેરમણિયા ધમ્મં દેસેતિ, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા ધમ્મં દેસેતિ, મુસાવાદા વેરમણિયા ધમ્મં દેસેતિ, સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના વેરમણિયા ધમ્મં દેસેતિ. યેભુય્યેન ખો પન, ભન્તે, યક્ખા અપ્પટિવિરતાયેવ પાણાતિપાતા, અપ્પટિવિરતા અદિન્નાદાના, અપ્પટિવિરતા કામેસુમિચ્છાચારા, અપ્પટિવિરતા મુસાવાદા, અપ્પટિવિરતા સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના . તેસં તં હોતિ અપ્પિયં અમનાપં. સન્તિ હિ, ભન્તે, ભગવતો સાવકા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ [મનુસ્સરાહસેય્યકાનિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ. તત્થ સન્તિ ઉળારા યક્ખા નિવાસિનો, યે ઇમસ્મિં ભગવતો પાવચને અપ્પસન્ના. તેસં પસાદાય ઉગ્ગણ્હાતુ, ભન્તે, ભગવા આટાનાટિયં રક્ખં ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાયા’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો વેસ્સવણો મહારાજા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં આટાનાટિયં રક્ખં અભાસિ –

૨૭૭. ‘‘વિપસ્સિસ્સ ચ [ઇમે ચકારા પોરાણપોત્થકેસુ નત્થિ] નમત્થુ, ચક્ખુમન્તસ્સ સિરીમતો.

સિખિસ્સપિ ચ [ઇમે ચકારા પોરાણપોત્થકેસુ નત્થિ] નમત્થુ, સબ્બભૂતાનુકમ્પિનો.

‘‘વેસ્સભુસ્સ ચ [ઇમે ચકારા પોરાણપોત્થકેસુ નત્થિ] નમત્થુ, ન્હાતકસ્સ તપસ્સિનો;
નમત્થુ કકુસન્ધસ્સ, મારસેનાપમદ્દિનો.

‘‘કોણાગમનસ્સ નમત્થુ, બ્રાહ્મણસ્સ વુસીમતો;

કસ્સપસ્સ ચ [ઇમે ચકારા પોરાણપોત્થકેસુ નત્થિ] નમત્થુ, વિપ્પમુત્તસ્સ સબ્બધિ.

‘‘અઙ્ગીરસસ્સ નમત્થુ, સક્યપુત્તસ્સ સિરીમતો;
યો ઇમં ધમ્મં દેસેસિ [ધમ્મમદેસેસિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰), ધમ્મં દેસેતિ (?)], સબ્બદુક્ખાપનૂદનં.

‘‘યે ચાપિ નિબ્બુતા લોકે, યથાભૂતં વિપસ્સિસું;
તે જના અપિસુણાથ [અપિસુણા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], મહન્તા વીતસારદા.

‘‘હિતં દેવમનુસ્સાનં, યં નમસ્સન્તિ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, મહન્તં વીતસારદં.

૨૭૮. ‘‘યતો ઉગ્ગચ્છતિ સૂરિયો [સુરિયો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], આદિચ્ચો મણ્ડલી મહા.

યસ્સ ચુગ્ગચ્છમાનસ્સ, સંવરીપિ નિરુજ્ઝતિ;
યસ્સ ચુગ્ગતે સૂરિયે, ‘દિવસો’તિ પવુચ્ચતિ.

‘‘રહદોપિ તત્થ ગમ્ભીરો, સમુદ્દો સરિતોદકો;
એવં તં તત્થ જાનન્તિ, ‘સમુદ્દો સરિતોદકો’.

‘‘ઇતો ‘સા પુરિમા દિસા’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

‘‘ગન્ધબ્બાનં અધિપતિ [આધિપતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰) એવમુપરિપિ], ‘ધતરટ્ઠો’તિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, ગન્ધબ્બેહિ પુરક્ખતો.

‘‘પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

‘‘નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

‘‘‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમં’.

૨૭૯. ‘‘યેન પેતા પવુચ્ચન્તિ, પિસુણા પિટ્ઠિમંસિકા.

પાણાતિપાતિનો લુદ્દા [લુદ્ધા (પી॰ ક॰)], ચોરા નેકતિકા જના.

‘‘ઇતો ‘સા દક્ખિણા દિસા’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

‘‘કુમ્ભણ્ડાનં અધિપતિ, ‘વિરૂળ્હો’ ઇતિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, કુમ્ભણ્ડેહિ પુરક્ખતો.

‘‘પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

‘‘નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

‘‘‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમં’.

૨૮૦. ‘‘યત્થ ચોગ્ગચ્છતિ સૂરિયો, આદિચ્ચો મણ્ડલી મહા.

યસ્સ ચોગ્ગચ્છમાનસ્સ, દિવસોપિ નિરુજ્ઝતિ;
યસ્સ ચોગ્ગતે સૂરિયે, ‘સંવરી’તિ પવુચ્ચતિ.

‘‘રહદોપિ તત્થ ગમ્ભીરો, સમુદ્દો સરિતોદકો;
એવં તં તત્થ જાનન્તિ, ‘સમુદ્દો સરિતોદકો’.

‘‘ઇતો ‘સા પચ્છિમા દિસા’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

‘‘નાગાનઞ્ચ અધિપતિ, ‘વિરૂપક્ખો’તિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, નાગેહેવ પુરક્ખતો.

‘‘પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

“નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

“‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમં’.

૨૮૧. “યેન ઉત્તરકુરુવ્હો [ઉત્તરકુરૂ રમ્મા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], મહાનેરુ સુદસ્સનો.

મનુસ્સા તત્થ જાયન્તિ, અમમા અપરિગ્ગહા.

“ન તે બીજં પવપન્તિ, નપિ નીયન્તિ નઙ્ગલા;
અકટ્ઠપાકિમં સાલિં, પરિભુઞ્જન્તિ માનુસા.

“અકણં અથુસં સુદ્ધં, સુગન્ધં તણ્ડુલપ્ફલં;
તુણ્ડિકીરે પચિત્વાન, તતો ભુઞ્જન્તિ ભોજનં.

“ગાવિં એકખુરં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં;
પસું એકખુરં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં.

“ઇત્થિં વા વાહનં [ઇત્થી-વાહનં (સી॰ પી॰), ઇત્થીં વાહનં (સ્યા॰)] કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં;
પુરિસં વાહનં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં.

“કુમારિં વાહનં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં;
કુમારં વાહનં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં.

“તે યાને અભિરુહિત્વા,
સબ્બા દિસા અનુપરિયાયન્તિ [અનુપરિયન્તિ (સ્યા॰)];
પચારા તસ્સ રાજિનો.

“હત્થિયાનં અસ્સયાનં, દિબ્બં યાનં ઉપટ્ઠિતં;
પાસાદા સિવિકા ચેવ, મહારાજસ્સ યસસ્સિનો.

“તસ્સ ચ નગરા અહુ,
અન્તલિક્ખે સુમાપિતા;
આટાનાટા કુસિનાટા પરકુસિનાટા,
નાટસુરિયા [નાટપુરિયા (સી॰ પી॰), નાટપરિયા (સ્યા॰)] પરકુસિટનાટા.

“ઉત્તરેન કસિવન્તો [કપિવન્તો (સી॰ સ્યા॰ પી)],
જનોઘમપરેન ચ;

નવનવુતિયો અમ્બરઅમ્બરવતિયો,
આળકમન્દા નામ રાજધાની.

“કુવેરસ્સ ખો પન, મારિસ, મહારાજસ્સ વિસાણા નામ રાજધાની;
તસ્મા કુવેરો મહારાજા, ‘વેસ્સવણો’તિ પવુચ્ચતિ.

“પચ્ચેસન્તો પકાસેન્તિ, તતોલા તત્તલા તતોતલા;
ઓજસિ તેજસિ તતોજસી, સૂરો રાજા અરિટ્ઠો નેમિ.

“રહદોપિ તત્થ ધરણી નામ, યતો મેઘા પવસ્સન્તિ;
વસ્સા યતો પતાયન્તિ, સભાપિ તત્થ સાલવતી [ભગલવતી (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] નામ.

“યત્થ યક્ખા પયિરુપાસન્તિ, તત્થ નિચ્ચફલા રુક્ખા;
નાના દિજગણા યુતા, મયૂરકોઞ્ચાભિરુદા;
કોકિલાદીહિ વગ્ગુહિ.

“જીવઞ્જીવકસદ્દેત્થ, અથો ઓટ્ઠવચિત્તકા;
કુક્કુટકા [કુકુત્થકા (સી॰ પી॰)] કુળીરકા, વને પોક્ખરસાતકા.

“સુકસાળિકસદ્દેત્થ, દણ્ડમાણવકાનિ ચ;
સોભતિ સબ્બકાલં સા, કુવેરનળિની સદા.

“ઇતો ‘સા ઉત્તરા દિસા’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

“યક્ખાનઞ્ચ અધિપતિ, ‘કુવેરો’ ઇતિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, યક્ખેહેવ પુરક્ખતો.

“પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

“તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

“નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

“‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમ’”ન્તિ.

“અયં ખો સા, મારિસ, આટાનાટિયા રક્ખા ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાય.

૨૮૨. “યસ્સ કસ્સચિ, મારિસ, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા ઉપાસકસ્સ વા ઉપાસિકાય વા અયં આટાનાટિયા રક્ખા સુગ્ગહિતા ભવિસ્સતિ સમત્તા પરિયાપુતા [પરિયાપુટા (ક॰)]. તં ચે અમનુસ્સો યક્ખો વા યક્ખિની વા યક્ખપોતકો વા યક્ખપોતિકા વા યક્ખમહામત્તો વા યક્ખપારિસજ્જો વા યક્ખપચારો વા, ગન્ધબ્બો વા ગન્ધબ્બી વા ગન્ધબ્બપોતકો વા ગન્ધબ્બપોતિકા વા ગન્ધબ્બમહામત્તો વા ગન્ધબ્બપારિસજ્જો વા ગન્ધબ્બપચારો વા, કુમ્ભણ્ડો વા કુમ્ભણ્ડી વા કુમ્ભણ્ડપોતકો વા કુમ્ભણ્ડપોતિકા વા કુમ્ભણ્ડમહામત્તો વા કુમ્ભણ્ડપારિસજ્જો વા કુમ્ભણ્ડપચારો વા, નાગો વા નાગી વા નાગપોતકો વા નાગપોતિકા વા નાગમહામત્તો વા નાગપારિસજ્જો વા નાગપચારો વા, પદુટ્ઠચિત્તો ભિક્ખું વા ભિક્ખુનિં વા ઉપાસકં વા ઉપાસિકં વા ગચ્છન્તં વા અનુગચ્છેય્ય, ઠિતં વા ઉપતિટ્ઠેય્ય, નિસિન્નં વા ઉપનિસીદેય્ય, નિપન્નં વા ઉપનિપજ્જેય્ય. ન મે સો, મારિસ, અમનુસ્સો લભેય્ય ગામેસુ વા નિગમેસુ વા સક્કારં વા ગરુકારં વા. ન મે સો, મારિસ, અમનુસ્સો લભેય્ય આળકમન્દાય નામ રાજધાનિયા વત્થું વા વાસં વા. ન મે સો, મારિસ, અમનુસ્સો લભેય્ય યક્ખાનં સમિતિં ગન્તું. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા અનાવય્હમ્પિ નં કરેય્યું અવિવય્હં. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા અત્તાહિપિ પરિપુણ્ણાહિ પરિભાસાહિ પરિભાસેય્યું. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા રિત્તંપિસ્સ પત્તં સીસે નિક્કુજ્જેય્યું. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા સત્તધાપિસ્સ મુદ્ધં ફાલેય્યું.

“સન્તિ હિ, મારિસ, અમનુસ્સા ચણ્ડા રુદ્ધા [રુદ્દા (સી॰ પી॰)] રભસા, તે નેવ મહારાજાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ. તે ખો તે, મારિસ, અમનુસ્સા મહારાજાનં અવરુદ્ધા નામ વુચ્ચન્તિ. સેય્યથાપિ, મારિસ, રઞ્ઞો માગધસ્સ વિજિતે મહાચોરા. તે નેવ રઞ્ઞો માગધસ્સ આદિયન્તિ, ન રઞ્ઞો માગધસ્સ પુરિસકાનં આદિયન્તિ, ન રઞ્ઞો માગધસ્સ પુરિસકાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ. તે ખો તે, મારિસ, મહાચોરા રઞ્ઞો માગધસ્સ અવરુદ્ધા નામ વુચ્ચન્તિ. એવમેવ ખો, મારિસ, સન્તિ અમનુસ્સા ચણ્ડા રુદ્ધા રભસા, તે નેવ મહારાજાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ. તે ખો તે, મારિસ, અમનુસ્સા મહારાજાનં અવરુદ્ધા નામ વુચ્ચન્તિ. યો હિ કોચિ, મારિસ, અમનુસ્સો યક્ખો વા યક્ખિની વા...પે॰... ગન્ધબ્બો વા ગન્ધબ્બી વા ... કુમ્ભણ્ડો વા કુમ્ભણ્ડી વા... નાગો વા નાગી વા નાગપોતકો વા નાગપોતિકા વા નાગમહામત્તો વા નાગપારિસજ્જો વા નાગપચારો વા પદુટ્ઠચિત્તો ભિક્ખું વા ભિક્ખુનિં વા ઉપાસકં વા ઉપાસિકં વા ગચ્છન્તં વા અનુગચ્છેય્ય, ઠિતં વા ઉપતિટ્ઠેય્ય, નિસિન્નં વા ઉપનિસીદેય્ય, નિપન્નં વા ઉપનિપજ્જેય્ય. ઇમેસં યક્ખાનં મહાયક્ખાનં સેનાપતીનં મહાસેનાપતીનં ઉજ્ઝાપેતબ્બં વિક્કન્દિતબ્બં વિરવિતબ્બં – ‘અયં યક્ખો ગણ્હાતિ, અયં યક્ખો આવિસતિ, અયં યક્ખો હેઠેતિ, અયં યક્ખો વિહેઠેતિ, અયં યક્ખો હિંસતિ, અયં યક્ખો વિહિંસતિ, અયં યક્ખો ન મુઞ્ચતી’તિ.

૨૮૩. “કતમેસં યક્ખાનં મહાયક્ખાનં સેનાપતીનં મહાસેનાપતીનં?

“ઇન્દો સોમો વરુણો ચ, ભારદ્વાજો પજાપતિ;
ચન્દનો કામસેટ્ઠો ચ, કિન્નુઘણ્ડુ નિઘણ્ડુ ચ.

‘‘પનાદો ઓપમઞ્ઞો ચ, દેવસૂતો ચ માતલિ;
ચિત્તસેનો ચ ગન્ધબ્બો, નળો રાજા જનેસભો [જનોસભો (સ્યા॰)].

‘‘સાતાગિરો હેમવતો, પુણ્ણકો કરતિયો ગુળો;
સિવકો મુચલિન્દો ચ, વેસ્સામિત્તો યુગન્ધરો.

‘‘ગોપાલો સુપ્પરોધો ચ [સુપ્પગેધો ચ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], હિરિ નેત્તિ [હિરી નેત્તી (સી॰ પી॰)] ચ મન્દિયો;
પઞ્ચાલચણ્ડો આળવકો, પજ્જુન્નો સુમનો સુમુખો;
દધિમુખો મણિ માણિવરો [મણિ માનિચરો (સ્યા॰ પી॰)] દીઘો, અથો સેરીસકો સહ.

‘‘ઇમેસં યક્ખાનં મહાયક્ખાનં સેનાપતીનં મહાસેનાપતીનં ઉજ્ઝાપેતબ્બં વિક્કન્દિતબ્બં વિરવિતબ્બં – ‘અયં યક્ખો ગણ્હાતિ, અયં યક્ખો આવિસતિ, અયં યક્ખો હેઠેતિ, અયં યક્ખો વિહેઠેતિ, અયં યક્ખો હિંસતિ, અયં યક્ખો વિહિંસતિ, અયં યક્ખો ન મુઞ્ચતી’તિ.

‘‘અયં ખો સા, મારિસ, આટાનાટિયા રક્ખા ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાય. હન્દ ચ દાનિ મયં, મારિસ, ગચ્છામ બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા’’તિ. ‘‘યસ્સદાનિ તુમ્હે મહારાજાનો કાલં મઞ્ઞથા’’તિ.

૨૮૪. અથ ખો ચત્તારો મહારાજા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. તેપિ ખો યક્ખા ઉટ્ઠાયાસના અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ . અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા તત્થેવન્તરધાયિંસૂતિ.

પઠમભાણવારો નિટ્ઠિતો.

દુતિયભાણવારો

૨૮૫. અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ઇમં, ભિક્ખવે, રત્તિં ચત્તારો મહારાજા મહતિયા ચ યક્ખસેનાય મહતિયા ચ ગન્ધબ્બસેનાય મહતિયા ચ કુમ્ભણ્ડસેનાય મહતિયા ચ નાગસેનાય ચતુદ્દિસં રક્ખં ઠપેત્વા ચતુદ્દિસં ગુમ્બં ઠપેત્વા ચતુદ્દિસં ઓવરણં ઠપેત્વા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં ગિજ્ઝકૂટં પબ્બતં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. તેપિ ખો, ભિક્ખવે, યક્ખા અપ્પેકચ્ચે મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે મયા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે યેનાહં તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

૨૮૬. ‘‘એકમન્તં નિસિન્નો ખો, ભિક્ખવે, વેસ્સવણો મહારાજા મં એતદવોચ – ‘સન્તિ હિ, ભન્તે, ઉળારા યક્ખા ભગવતો અપ્પસન્ના…પે॰… સન્તિ હિ , ભન્તે નીચા યક્ખા ભગવતો પસન્ના. યેભુય્યેન ખો પન, ભન્તે, યક્ખા અપ્પસન્નાયેવ ભગવતો. તં કિસ્સ હેતુ? ભગવા હિ, ભન્તે, પાણાતિપાતા વેરમણિયા ધમ્મં દેસેતિ… સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના વેરમણિયા ધમ્મં દેસેતિ. યેભુય્યેન ખો પન, ભન્તે, યક્ખા અપ્પટિવિરતાયેવ પાણાતિપાતા… અપ્પટિવિરતા સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના. તેસં તં હોતિ અપ્પિયં અમનાપં. સન્તિ હિ, ભન્તે, ભગવતો સાવકા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ. તત્થ સન્તિ ઉળારા યક્ખા નિવાસિનો, યે ઇમસ્મિં ભગવતો પાવચને અપ્પસન્ના, તેસં પસાદાય ઉગ્ગણ્હાતુ, ભન્તે, ભગવા આટાનાટિયં રક્ખં ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાયા’તિ. અધિવાસેસિં ખો અહં, ભિક્ખવે, તુણ્હીભાવેન. અથ ખો, ભિક્ખવે, વેસ્સવણો મહારાજા મે અધિવાસનં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં આટાનાટિયં રક્ખં અભાસિ –

૨૮૭. ‘વિપસ્સિસ્સ ચ નમત્થુ, ચક્ખુમન્તસ્સ સિરીમતો.

સિખિસ્સપિ ચ નમત્થુ, સબ્બભૂતાનુકમ્પિનો.

‘વેસ્સભુસ્સ ચ નમત્થુ, ન્હાતકસ્સ તપસ્સિનો;
નમત્થુ કકુસન્ધસ્સ, મારસેનાપમદ્દિનો.

‘કોણાગમનસ્સ નમત્થુ, બ્રાહ્મણસ્સ વુસીમતો;
કસ્સપસ્સ ચ નમત્થુ, વિપ્પમુત્તસ્સ સબ્બધિ.

‘અઙ્ગીરસસ્સ નમત્થુ, સક્યપુત્તસ્સ સિરીમતો;
યો ઇમં ધમ્મં દેસેસિ, સબ્બદુક્ખાપનૂદનં.

‘યે ચાપિ નિબ્બુતા લોકે, યથાભૂતં વિપસ્સિસું;
તે જના અપિસુણાથ, મહન્તા વીતસારદા.

‘હિતં દેવમનુસ્સાનં, યં નમસ્સન્તિ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, મહન્તં વીતસારદં.

૨૮૮. ‘યતો ઉગ્ગચ્છતિ સૂરિયો, આદિચ્ચો મણ્ડલી મહા.

યસ્સ ચુગ્ગચ્છમાનસ્સ, સંવરીપિ નિરુજ્ઝતિ;
યસ્સ ચુગ્ગતે સૂરિયે, ‘‘દિવસો’’તિ પવુચ્ચતિ.

‘રહદોપિ તત્થ ગમ્ભીરો, સમુદ્દો સરિતોદકો;
એવં તં તત્થ જાનન્તિ, ‘‘સમુદ્દો સરિતોદકો’’.

‘ઇતો ‘‘સા પુરિમા દિસા’’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

‘ગન્ધબ્બાનં અધિપતિ, ‘‘ધતરટ્ઠો’’તિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, ગન્ધબ્બેહિ પુરક્ખતો.

‘પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

‘તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

‘નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

‘‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમં’’.

૨૮૯. ‘યેન પેતા પવુચ્ચન્તિ, પિસુણા પિટ્ઠિમંસિકા.

પાણાતિપાતિનો લુદ્દા, ચોરા નેકતિકા જના.

‘ઇતો ‘‘સા દક્ખિણા દિસા’’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

‘કુમ્ભણ્ડાનં અધિપતિ, ‘‘વિરૂળ્હો’’ ઇતિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, કુમ્ભણ્ડેહિ પુરક્ખતો.

‘પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

‘તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

‘નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

‘‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;

વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમં’’.

૨૯૦. ‘યત્થ ચોગ્ગચ્છતિ સૂરિયો, આદિચ્ચો મણ્ડલી મહા.

યસ્સ ચોગ્ગચ્છમાનસ્સ, દિવસોપિ નિરુજ્ઝતિ;
યસ્સ ચોગ્ગતે સૂરિયે, ‘‘સંવરી’’તિ પવુચ્ચતિ.

‘રહદોપિ તત્થ ગમ્ભીરો, સમુદ્દો સરિતોદકો;
એવં તં તત્થ જાનન્તિ, સમુદ્દો સરિતોદકો.

‘ઇતો ‘‘સા પચ્છિમા દિસા’’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

‘નાગાનઞ્ચ અધિપતિ, ‘‘વિરૂપક્ખો’’તિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, નાગેહેવ પુરક્ખતો.

‘પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

‘તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

‘નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

‘‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમં’’.

૨૯૧. ‘યેન ઉત્તરકુરુવ્હો, મહાનેરુ સુદસ્સનો.

મનુસ્સા તત્થ જાયન્તિ, અમમા અપરિગ્ગહા.

‘ન તે બીજં પવપન્તિ, નાપિ નીયન્તિ નઙ્ગલા;
અકટ્ઠપાકિમં સાલિં, પરિભુઞ્જન્તિ માનુસા.

‘અકણં અથુસં સુદ્ધં, સુગન્ધં તણ્ડુલપ્ફલં;
તુણ્ડિકીરે પચિત્વાન, તતો ભુઞ્જન્તિ ભોજનં.

‘ગાવિં એકખુરં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં;

પસું એકખુરં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં.

‘ઇત્થિં વા વાહનં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં;
પુરિસં વાહનં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં.

‘કુમારિં વાહનં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં;
કુમારં વાહનં કત્વા, અનુયન્તિ દિસોદિસં.

‘તે યાને અભિરુહિત્વા,
સબ્બા દિસા અનુપરિયાયન્તિ;
પચારા તસ્સ રાજિનો.

‘હત્થિયાનં અસ્સયાનં,
દિબ્બં યાનં ઉપટ્ઠિતં;
પાસાદા સિવિકા ચેવ,
મહારાજસ્સ યસસ્સિનો.

‘તસ્સ ચ નગરા અહુ,
અન્તલિક્ખે સુમાપિતા;
આટાનાટા કુસિનાટા પરકુસિનાટા,
નાટસુરિયા પરકુસિટનાટા.

‘ઉત્તરેન કસિવન્તો,
જનોઘમપરેન ચ;
નવનવુતિયો અમ્બરઅમ્બરવતિયો,
આળકમન્દા નામ રાજધાની.

‘કુવેરસ્સ ખો પન, મારિસ, મહારાજસ્સ વિસાણા નામ રાજધાની;
તસ્મા કુવેરો મહારાજા, ‘‘વેસ્સવણો’’તિ પવુચ્ચતિ.

‘પચ્ચેસન્તો પકાસેન્તિ, તતોલા તત્તલા તતોતલા;
ઓજસિ તેજસિ તતોજસી, સૂરો રાજા અરિટ્ઠો નેમિ.

‘રહદોપિ તત્થ ધરણી નામ, યતો મેઘા પવસ્સન્તિ;
વસ્સા યતો પતાયન્તિ, સભાપિ તત્થ સાલવતી નામ.

‘યત્થ યક્ખા પયિરુપાસન્તિ, તત્થ નિચ્ચફલા રુક્ખા;
નાના દિજગણા યુતા, મયૂરકોઞ્ચાભિરુદા;
કોકિલાદીહિ વગ્ગુહિ.

‘જીવઞ્જીવકસદ્દેત્થ, અથો ઓટ્ઠવચિત્તકા;
કુક્કુટકા કુળીરકા, વને પોક્ખરસાતકા.

‘સુકસાળિક સદ્દેત્થ, દણ્ડમાણવકાનિ ચ;
સોભતિ સબ્બકાલં સા, કુવેરનળિની સદા.

‘ઇતો ‘‘સા ઉત્તરા દિસા’’, ઇતિ નં આચિક્ખતી જનો;
યં દિસં અભિપાલેતિ, મહારાજા યસસ્સિ સો.

‘યક્ખાનઞ્ચ અધિપતિ, ‘‘કુવેરો’’ ઇતિ નામસો;
રમતી નચ્ચગીતેહિ, યક્ખેહેવ પુરક્ખતો.

‘પુત્તાપિ તસ્સ બહવો, એકનામાતિ મે સુતં;
અસીતિ દસ એકો ચ, ઇન્દનામા મહબ્બલા.

‘તે ચાપિ બુદ્ધં દિસ્વાન, બુદ્ધં આદિચ્ચબન્ધુનં;
દૂરતોવ નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

‘નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
કુસલેન સમેક્ખસિ, અમનુસ્સાપિ તં વન્દન્તિ;
સુતં નેતં અભિણ્હસો, તસ્મા એવં વદેમસે.

‘‘જિનં વન્દથ ગોતમં, જિનં વન્દામ ગોતમં;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નં, બુદ્ધં વન્દામ ગોતમ’’ન્તિ.

૨૯૨. ‘અયં ખો સા, મારિસ , આટાનાટિયા રક્ખા ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાય. યસ્સ કસ્સચિ, મારિસ, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા ઉપાસકસ્સ વા ઉપાસિકાય વા અયં આટાનાટિયા રક્ખા સુગ્ગહિતા ભવિસ્સતિ સમત્તા પરિયાપુતા તં ચે અમનુસ્સો યક્ખો વા યક્ખિની વા...પે॰... ગન્ધબ્બો વા ગન્ધબ્બી વા...પે॰... કુમ્ભણ્ડો વા કુમ્ભણ્ડી વા...પે॰... નાગો વા નાગી વા નાગપોતકો વા નાગપોતિકા વા નાગમહામત્તો વા નાગપારિસજ્જો વા નાગપચારો વા, પદુટ્ઠચિત્તો ભિક્ખું વા ભિક્ખુનિં વા ઉપાસકં વા ઉપાસિકં વા ગચ્છન્તં વા અનુગચ્છેય્ય, ઠિતં વા ઉપતિટ્ઠેય્ય, નિસિન્નં વા ઉપનિસીદેય્ય, નિપન્નં વા ઉપનિપજ્જેય્ય. ન મે સો, મારિસ, અમનુસ્સો લભેય્ય ગામેસુ વા નિગમેસુ વા સક્કારં વા ગરુકારં વા. ન મે સો, મારિસ, અમનુસ્સો લભેય્ય આળકમન્દાય નામ રાજધાનિયા વત્થું વા વાસં વા. ન મે સો, મારિસ, અમનુસ્સો લભેય્ય યક્ખાનં સમિતિં ગન્તું. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા અનાવય્હમ્પિ નં કરેય્યું અવિવય્હં. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા અત્તાહિ પરિપુણ્ણાહિ પરિભાસાહિ પરિભાસેય્યું. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા રિત્તંપિસ્સ પત્તં સીસે નિક્કુજ્જેય્યું. અપિસ્સુ નં, મારિસ, અમનુસ્સા સત્તધાપિસ્સ મુદ્ધં ફાલેય્યું. સન્તિ હિ, મારિસ, અમનુસ્સા ચણ્ડા રુદ્ધા રભસા, તે નેવ મહારાજાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ. તે ખો તે, મારિસ, અમનુસ્સા મહારાજાનં અવરુદ્ધા નામ વુચ્ચન્તિ.

સેય્યથાપિ, મારિસ, રઞ્ઞો માગધસ્સ વિજિતે મહાચોરા. તે નેવ રઞ્ઞો માગધસ્સ આદિયન્તિ, ન રઞ્ઞો માગધસ્સ પુરિસકાનં આદિયન્તિ, ન રઞ્ઞો માગધસ્સ પુરિસકાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ. તે ખો તે, મારિસ, મહાચોરા રઞ્ઞો માગધસ્સ અવરુદ્ધા નામ વુચ્ચન્તિ. એવમેવ ખો, મારિસ, સન્તિ અમનુસ્સા ચણ્ડા રુદ્ધા રભસા, તે નેવ મહારાજાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ, ન મહારાજાનં પુરિસકાનં પુરિસકાનં આદિયન્તિ. તે ખો તે, મારિસ, અમનુસ્સા મહારાજાનં અવરુદ્ધા નામ વુચ્ચન્તિ. યો હિ કોચિ, મારિસ, અમનુસ્સો યક્ખો વા યક્ખિની વા...પે॰... ગન્ધબ્બો વા ગન્ધબ્બી વા...પે॰... કુમ્ભણ્ડો વા કુમ્ભણ્ડી વા...પે॰... નાગો વા નાગી વા...પે॰... પદુટ્ઠચિત્તો ભિક્ખું વા ભિક્ખુનિં વા ઉપાસકં વા ઉપાસિકં વા ગચ્છન્તં વા ઉપગચ્છેય્ય, ઠિતં વા ઉપતિટ્ઠેય્ય, નિસિન્નં વા ઉપનિસીદેય્ય, નિપન્નં વા ઉપનિપજ્જેય્ય. ઇમેસં યક્ખાનં મહાયક્ખાનં સેનાપતીનં મહાસેનાપતીનં ઉજ્ઝાપેતબ્બં વિક્કન્દિતબ્બં વિરવિતબ્બં – 'અયં યક્ખો ગણ્હાતિ, અયં યક્ખો આવિસતિ, અયં યક્ખો હેઠેતિ, અયં યક્ખો વિહેઠેતિ, અયં યક્ખો હિંસતિ, અયં યક્ખો વિહિંસતિ, અયં યક્ખો ન મુઞ્ચતી'તિ.

૨૯૩. 'કતમેસં યક્ખાનં મહાયક્ખાનં સેનાપતીનં મહાસેનાપતીનં?

'ઇન્દો સોમો વરુણો ચ, ભારદ્વાજો પજાપતિ;
ચન્દનો કામસેટ્ઠો ચ, કિન્નુઘણ્ડુ નિઘણ્ડુ ચ.

'પનાદો ઓપમઞ્ઞો ચ, દેવસૂતો ચ માતલિ;
ચિત્તસેનો ચ ગન્ધબ્બો, નળો રાજા જનેસભો.

'સાતાગિરો હેવમતો, પુણ્ણકો કરતિયો ગુળો;
સિવકો મુચલિન્દો ચ, વેસ્સામિત્તો યુગન્ધરો.

'ગોપાલો સુપ્પરોધો ચ, હિરિ નેત્તિ ચ મન્દિયો;
પઞ્ચાલચણ્ડો આળવકો, પજ્જુન્નો સુમનો સુમુખો;
દધિમુખો મણિ માણિવરો દીઘો, અથો સેરીસકો સહ.

'ઇમેસં યક્ખાનં મહાયક્ખાનં સેનાપતીનં મહાસેનાપતીનં ઉજ્ઝાપેતબ્બં વિક્કન્દિતબ્બં વિરવિતબ્બં – ''અયં યક્ખો ગણ્હાતિ, અયં યક્ખો આવિસતિ, અયં યક્ખો હેઠેતિ, અયં યક્ખો વિહેઠેતિ, અયં યક્ખો હિંસતિ, અયં યક્ખો વિહિંસતિ, અયં યક્ખો ન મુઞ્ચતી''તિ. અયં ખો, મારિસ, આટાનાટિયા રક્ખા ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાય. હન્દ ચ દાનિ મયં, મારિસ, ગચ્છામ, બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા'''તિ. '''યસ્સ દાનિ તુમ્હે મહારાજાનો કાલં મઞ્ઞથા'''તિ.

૨૯૪. ''અથ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો મહારાજા ઉટ્ઠાયાસના મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. તેપિ ખો, ભિક્ખવે, યક્ખા ઉટ્ઠાયાસના અપ્પેકચ્ચે મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. અપ્પેકચ્ચે મયા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. અપ્પેકચ્ચે યેનાહં તેનઞ્જલિં પણામેત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા તત્થેવન્તરધાયિંસુ.

૨૯૫. ‘‘ઉગ્ગણ્હાથ , ભિક્ખવે, આટાનાટિયં રક્ખં. પરિયાપુણાથ, ભિક્ખવે, આટાનાટિયં રક્ખં. ધારેથ, ભિક્ખવે, આટાનાટિયં રક્ખં. અત્થસંહિતા [અત્થસંહિતાયં (સ્યા॰)], ભિક્ખવે, આટાનાટિયા રક્ખા ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં ગુત્તિયા રક્ખાય અવિહિંસાય ફાસુવિહારાયા’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

આટાનાટિયસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. સઙ્ગીતિસુત્તં

૨૯૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મલ્લેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ યેન પાવા નામ મલ્લાનં નગરં તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા પાવાયં વિહરતિ ચુન્દસ્સ કમ્મારપુત્તસ્સ અમ્બવને.

ઉબ્ભતકનવસન્ધાગારં

૨૯૭. તેન ખો પન સમયેન પાવેય્યકાનં મલ્લાનં ઉબ્ભતકં નામ નવં સન્ધાગારં [સન્થાગારં (સી॰ પી॰), સણ્ઠાગારં (સ્યા॰ કં॰)] અચિરકારિતં હોતિ અનજ્ઝાવુટ્ઠં [અનજ્ઝાવુત્થં (સી॰ સ્યા॰ પી॰ ક॰)] સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા કેનચિ વા મનુસ્સભૂતેન. અસ્સોસું ખો પાવેય્યકા મલ્લા – ''ભગવા કિર મલ્લેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ પાવં અનુપ્પત્તો પાવાયં વિહરતિ ચુન્દસ્સ કમ્મારપુત્તસ્સ અમ્બવને''તિ. અથ ખો પાવેય્યકા મલ્લા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો પાવેય્યકા મલ્લા ભગવન્તં એતદવોચું – ''ઇધ, ભન્તે, પાવેય્યકાનં મલ્લાનં ઉબ્ભતકં નામ નવં સન્ધાગારં અચિરકારિતં હોતિ અનજ્ઝાવુટ્ઠં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા કેનચિ વા મનુસ્સભૂતેન. તઞ્ચ ખો, ભન્તે, ભગવા પઠમં પરિભુઞ્જતુ, ભગવતા પઠમં પરિભુત્તં પચ્છા પાવેય્યકા મલ્લા પરિભુઞ્જિસ્સન્તિ. તદસ્સ પાવેય્યકાનં મલ્લાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. અધિવાસેસિ ખો ભગવા તુણ્હીભાવેન.

૨૯૮. અથ ખો પાવેય્યકા મલ્લા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન સન્ધાગારં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સબ્બસન્થરિં [સબ્બસન્થરિં સન્થતં (ક॰)] સન્ધાગારં સન્થરિત્વા ભગવતો આસનાનિ પઞ્ઞાપેત્વા ઉદકમણિકં પતિટ્ઠપેત્વા તેલપદીપં આરોપેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો તે પાવેય્યકા મલ્લા ભગવન્તં એતદવોચું – ''સબ્બસન્થરિસન્થતં [સબ્બસન્થરિં સન્થતં (સી॰ પી॰ ક॰)], ભન્તે, સન્ધાગારં, ભગવતો આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ, ઉદકમણિકો પતિટ્ઠાપિતો, તેલપદીપો આરોપિતો. યસ્સદાનિ, ભન્તે, ભગવા કાલં મઞ્ઞતી''તિ.

૨૯૯. અથ ખો ભગવા નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન સન્ધાગારં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પાદે પક્ખાલેત્વા સન્ધાગારં પવિસિત્વા મજ્ઝિમં થમ્ભં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ ખો પાદે પક્ખાલેત્વા સન્ધાગારં પવિસિત્વા પચ્છિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. પાવેય્યકાપિ ખો મલ્લા પાદે પક્ખાલેત્વા સન્ધાગારં પવિસિત્વા પુરત્થિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પચ્છિમાભિમુખા નિસીદિંસુ ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. અથ ખો ભગવા પાવેય્યકે મલ્લે બહુદેવ રત્તિં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉય્યોજેસિ – ''અભિક્કન્તા ખો, વાસેટ્ઠા, રત્તિ. યસ્સદાનિ તુમ્હે કાલં મઞ્ઞથા''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો પાવેય્યકા મલ્લા ભગવતો પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કમિંસુ.

૩૦૦. અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તેસુ પાવેય્યકેસુ મલ્લેસુ તુણ્હીભૂતં તુણ્હીભૂતં ભિક્ખુસંઘં અનુવિલોકેત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ – ''વિગતથિનમિદ્ધો [વિગતથીનમિદ્ધો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ખો, સારિપુત્ત,

ભિક્ખુસઙ્ઘો. પટિભાતુ તં, સારિપુત્ત, ભિક્ખૂનં ધમ્મીકથા. પિટ્ઠિ મે આગિલાયતિ. તમહં આયમિસ્સામી’’તિ [આયમેય્યામીતિ (સ્યા॰ કં॰)]. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ભગવા ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેત્વા દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેસિ પાદે પાદં અચ્ચાધાય, સતો સમ્પજાનો ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા.

ભિન્નનિગણ્ઠવત્થુ

૩૦૧. તેન ખો પન સમયેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો પાવાયં અધુનાકાલઙ્કતો હોતિ. તસ્સ કાલઙ્કિરિયાય ભિન્ના નિગણ્ઠા દ્વેધિકજાતા [દ્વેળ્હકજાતા (સ્યા॰ કં॰)] ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ [વિચરન્તિ (સ્યા॰ કં॰)] – ‘‘ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ, અહં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનામિ, કિં ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનિસ્સસિ! મિચ્છાપટિપન્નો ત્વમસિ, અહમસ્મિ સમ્માપટિપન્નો. સહિતં મે, અસહિતં તે. પુરેવચનીયં પચ્છા અવચ, પચ્છાવચનીયં પુરે અવચ. અધિચિણ્ણં તે વિપરાવત્તં, આરોપિતો તે વાદો, નિગ્ગહિતો ત્વમસિ, ચર વાદપ્પમોક્ખાય, નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસી’’તિ. વધોયેવ ખો મઞ્ઞે નિગણ્ઠેસુ નાટપુત્તિયેસુ વત્તતિ. યેપિ [યેપિ તે (સી॰ પી॰)] નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ સાવકા ગિહી ઓદાતવસના , તેપિ નિગણ્ઠેસુ નાટપુત્તિયેસુ નિબ્બિન્નરૂપા વિરત્તરૂપા પટિવાનરૂપા, યથા તં દુરક્ખાતે ધમ્મવિનયે દુપ્પવેદિતે અનિય્યાનિકે અનુપસમસંવત્તનિકે અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે ભિન્નથૂપે અપ્પટિસરણે.

૩૦૨. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘નિગણ્ઠો, આવુસો, નાટપુત્તો પાવાયં અધુનાકાલઙ્કતો, તસ્સ કાલઙ્કિરિયાય ભિન્ના નિગણ્ઠા દ્વેધિકજાતા…પે॰… ભિન્નથૂપે અપ્પટિસરણે’’. ‘‘એવઞ્હેતં, આવુસો, હોતિ દુરક્ખાતે ધમ્મવિનયે દુપ્પવેદિતે અનિય્યાનિકે અનુપસમસંવત્તનિકે અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે. અયં ખો પનાવુસો અમ્હાકં [અસ્માકં (પી॰)] ભગવતા [ભગવતો (ક॰ સી॰)] ધમ્મો સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં, ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

‘‘કતમો ચાવુસો, અમ્હાકં ભગવતા [ભગવતો (ક॰ સી॰)] ધમ્મો સ્વાક્ખાતો સુપ્પવેદિતો નિય્યાનિકો ઉપસમસંવત્તનિકો સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતો; યત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં, ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં?

એકકં

૩૦૩. ‘‘અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકો ધમ્મો સમ્મદક્ખાતો. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં, ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં , તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમો એકો ધમ્મો? સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકા. સબ્બે સત્તા સઙ્ખારટ્ઠિતિકા. અયં ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકો ધમ્મો સમ્મદક્ખાતો. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં, ન વિવદિતબ્બં , યથયિદં બ્રહ્મચરિયં

અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

દુકં

૩૦૪. ‘‘અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન દ્વે ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં, ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે દ્વે [દ્વે ધમ્મો (સ્યા॰ કં॰) એવમુપરિપિ]?

‘‘નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ.

‘‘અવિજ્જા ચ ભવતણ્હા ચ.

‘‘ભવદિટ્ઠિ ચ વિભવદિટ્ઠિ ચ.

‘‘અહિરિકઞ્ચ [અહિરીકઞ્ચ (કત્થચિ)] અનોત્તપ્પઞ્ચ.

‘‘હિરી ચ ઓત્તપ્પઞ્ચ.

‘‘દોવચસ્સતા ચ પાપમિત્તતા ચ.

‘‘સોવચસ્સતા ચ કલ્યાણમિત્તતા ચ.

‘‘આપત્તિકુસલતા ચ આપત્તિવુટ્ઠાનકુસલતા ચ.

‘‘સમાપત્તિકુસલતા ચ સમાપત્તિવુટ્ઠાનકુસલતા ચ.

‘‘ધાતુકુસલતા ચ મનસિકારકુસલતા ચ.

‘‘આયતનકુસલતા ચ પટિચ્ચસમુપ્પાદકુસલતા ચ.

‘‘ઠાનકુસલતા ચ અટ્ઠાનકુસલતા ચ.

‘‘અજ્જવઞ્ચ લજ્જવઞ્ચ.

‘‘ખન્તિ ચ સોરચ્ચઞ્ચ.

‘‘સાખલ્યઞ્ચ પટિસન્થારો ચ.

‘‘અવિહિંસા ચ સોચેય્યઞ્ચ.

“મુટ્ઠસ્સચ્ચઞ્ચ અસમ્પજઞ્ઞઞ્ચ.

“સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ .

“ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારતા ચ ભોજને અમત્તઞ્ઞુતા ચ.

“ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારતા ચ ભોજને મત્તઞ્ઞુતા ચ.

“પટિસઙ્ખાનબલઞ્ચ [પટિસન્ધાનબલઞ્ચ (સ્યા॰)] ભાવનાબલઞ્ચ.

“સતિબલઞ્ચ સમાધિબલઞ્ચ.

“સમથો ચ વિપસ્સના ચ.

“સમથનિમિત્તઞ્ચ પગ્ગહનિમિત્તઞ્ચ.

“પગ્ગહો ચ અવિક્ખેપો ચ.

“સીલવિપત્તિ ચ દિટ્ઠિવિપત્તિ ચ.

“સીલસમ્પદા ચ દિટ્ઠિસમ્પદા ચ.

“સીલવિસુદ્ધિ ચ દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ ચ.

“દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ ખો પન યથા દિટ્ઠિસ્સ ચ પધાનં.

“સંવેગો ચ સંવેજનીયેસુ ઠાનેસુ સંવિગ્ગસ્સ ચ યોનિસો પધાનં.

“અસન્તુટ્ઠિતા ચ કુસલેસુ ધમ્મેસુ અપ્પટિવાનિતા ચ પધાનસ્મિં.

“વિજ્જા ચ વિમુત્તિ ચ.

“ખયેઞાણં અનુપ્પાદેઞાણં.

“ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન દ્વે ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં, ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

તિકં

૩૦૫. “અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન તયો ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં…પે॰… અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે તયો?

‘‘તીણિ અકુસલમૂલાનિ – લોભો અકુસલમૂલં, દોસો અકુસલમૂલં, મોહો અકુસલમૂલં.

‘‘તીણિ કુસલમૂલાનિ – અલોભો કુસલમૂલં, અદોસો કુસલમૂલં, અમોહો કુસલમૂલં.

‘‘તીણિ દુચ્ચરિતાનિ – કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં.

‘‘તીણિ સુચરિતાનિ – કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં , મનોસુચરિતં.

‘‘તયો અકુસલવિતક્કા – કામવિતક્કો, બ્યાપાદવિતક્કો, વિહિંસાવિતક્કો.

‘‘તયો કુસલવિતક્કા – નેક્ખમ્મવિતક્કો, અબ્યાપાદવિતક્કો, અવિહિંસાવિતક્કો.

‘‘તયો અકુસલસઙ્કપ્પા – કામસઙ્કપ્પો, બ્યાપાદસઙ્કપ્પો, વિહિંસાસઙ્કપ્પો.

‘‘તયો કુસલસઙ્કપ્પા – નેક્ખમ્મસઙ્કપ્પો, અબ્યાપાદસઙ્કપ્પો, અવિહિંસાસઙ્કપ્પો.

‘‘તિસ્સો અકુસલસઞ્ઞા – કામસઞ્ઞા, બ્યાપાદસઞ્ઞા, વિહિંસાસઞ્ઞા.

‘‘તિસ્સો કુસલસઞ્ઞા – નેક્ખમ્મસઞ્ઞા, અબ્યાપાદસઞ્ઞા, અવિહિંસાસઞ્ઞા.

‘‘તિસ્સો અકુસલધાતુયો – કામધાતુ, બ્યાપાદધાતુ, વિહિંસાધાતુ.

‘‘તિસ્સો કુસલધાતુયો – નેક્ખમ્મધાતુ, અબ્યાપાદધાતુ, અવિહિંસાધાતુ.

‘‘અપરાપિ તિસ્સો ધાતુયો – કામધાતુ, રૂપધાતુ, અરૂપધાતુ.

‘‘અપરાપિ તિસ્સો ધાતુયો – રૂપધાતુ, અરૂપધાતુ, નિરોધધાતુ.

‘‘અપરાપિ તિસ્સો ધાતુયો – હીનધાતુ, મજ્ઝિમધાતુ, પણીતધાતુ.

‘‘તિસ્સો તણ્હા – કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા.

‘‘અપરાપિ તિસ્સો તણ્હા – કામતણ્હા, રૂપતણ્હા, અરૂપતણ્હા.

‘‘અપરાપિ તિસ્સો તણ્હા – રૂપતણ્હા, અરૂપતણ્હા, નિરોધતણ્હા.

‘‘તીણિ સંયોજનાનિ – સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો.

‘‘તયો આસવા – કામાસવો, ભવાસવો, અવિજ્જાસવો.

‘‘તયો ભવા – કામભવો, રૂપભવો, અરૂપભવો.

‘‘તિસ્સો એસના – કામેસના, ભવેસના, બ્રહ્મચરિયેસના.

“તિસ્સો વિધા – સેય્યોહમસ્મીતિ વિધા, સદિસોહમસ્મીતિ વિધા, હીનોહમસ્મીતિ વિધા.

“તયો અદ્ધા – અતીતો અદ્ધા, અનાગતો અદ્ધા, પચ્ચુપ્પન્નો અદ્ધા.

“તયો અન્તા – સક્કાયો અન્તો, સક્કાયસમુદયો અન્તો, સક્કાયનિરોધો અન્તો.

“તિસ્સો વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના.

“તિસ્સો દુક્ખતા – દુક્ખદુક્ખતા, સઙ્ખારદુક્ખતા, વિપરિણામદુક્ખતા.

“તયો રાસી – મિચ્છત્તનિયતો રાસિ, સમ્મત્તનિયતો રાસિ, અનિયતો રાસિ.

“તયો તમા [તિસ્સો કઙ્ખા (બહૂસુ) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] – અતીતં વા અદ્ધાનં આરબ્ભ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ, અનાગતં વા અદ્ધાનં આરબ્ભ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ, એતરહિ વા પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં આરબ્ભ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ.

“તીણિ તથાગતસ્સ અરક્ખેય્યાનિ – પરિસુદ્ધકાયસમાચારો આવુસો તથાગતો, નત્થિ તથાગતસ્સ કાયદુચ્ચરિતં, યં તથાગતો રક્ખેય્ય – ‘મા મે ઇદં પરો અઞ્ઞાસી’તિ. પરિસુદ્ધવચીસમાચારો આવુસો, તથાગતો, નત્થિ તથાગતસ્સ વચીદુચ્ચરિતં, યં તથાગતો રક્ખેય્ય – ‘મા મે ઇદં પરો અઞ્ઞાસી’તિ. પરિસુદ્ધમનોસમાચારો, આવુસો, તથાગતો, નત્થિ તથાગતસ્સ મનોદુચ્ચરિતં યં તથાગતો રક્ખેય્ય – ‘મા મે ઇદં પરો અઞ્ઞાસી’તિ.

“તયો કિઞ્ચના – રાગો કિઞ્ચનં, દોસો કિઞ્ચનં, મોહો કિઞ્ચનં.

“તયો અગ્ગી – રાગગ્ગિ, દોસગ્ગિ, મોહગ્ગિ.

“અપરેપિ તયો અગ્ગી – આહુનેય્યગ્ગિ, ગહપતગ્ગિ, દક્ખિણેય્યગ્ગિ.

“તિવિધેન રૂપસઙ્ગહો – સનિદસ્સનસપ્પટિઘં રૂપં [સનિદસ્સનસપ્પટિઘરૂપં (સ્યા॰ કં॰) એવમિતરદ્વયેપિ], અનિદસ્સનસપ્પટિઘં રૂપં, અનિદસ્સનઅપ્પટિઘં રૂપં.

“તયો સઙ્ખારા – પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો, અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો , આનેઞ્જાભિસઙ્ખારો.

“તયો પુગ્ગલા – સેક્ખો પુગ્ગલો, અસેક્ખો પુગ્ગલો, નેવસેક્ખોનાસેક્ખો પુગ્ગલો.

“તયો થેરા – જાતિથેરો, ધમ્મથેરો, સમ્મુતિથેરો [સમ્મતિથેરો (સ્યા॰ કં॰)].

“તીણિ પુઞ્ઞકિરિયવત્થૂનિ – દાનમયં પુઞ્ઞકિરિયવત્થુ, સીલમયં પુઞ્ઞકિરિયવત્થુ, ભાવનામયં પુઞ્ઞકિરિયવત્થુ.

“તીણિ ચોદનાવત્થૂનિ – દિટ્ઠેન, સુતેન, પરિસઙ્કાય.

“તિસ્સો કામૂપપત્તિયો [કામુપ્પત્તિયો (સી॰), કામુપપત્તિયો (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] – સન્તાવુસો સત્તા પચ્ચુપટ્ઠિતકામા, તે પચ્ચુપટ્ઠિતેસુ કામેસુ વસં વત્તેન્તિ, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. અયં પઠમા કામૂપપત્તિ. સન્તાવુસો, સત્તા નિમ્મિતકામા, તે નિમ્મિનિત્વા નિમ્મિનિત્વા કામેસુ વસં વત્તેન્તિ, સેય્યથાપિ દેવા નિમ્માનરતી. અયં દુતિયા કામૂપપત્તિ. સન્તાવુસો સત્તા પરનિમ્મિતકામા, તે પરનિમ્મિતેસુ કામેસુ વસં વત્તેન્તિ, સેય્યથાપિ દેવા પરનિમ્મિતવસવત્તી. અયં તતિયા કામૂપપત્તિ.

“તિસ્સો સુખૂપપત્તિયો [સુખુપપત્તિયો (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] – સન્તાવુસો સત્તા [સત્તા સુખં (સ્યા॰ કં॰)] ઉપ્પાદેત્વા ઉપ્પાદેત્વા સુખં વિહરન્તિ, સેય્યથાપિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા. અયં પઠમા સુખૂપપત્તિ. સન્તાવુસો, સત્તા સુખેન અભિસન્ના પરિસન્ના પરિપૂરા પરિપ્ફુટા. તે કદાચિ કરહચિ ઉદાનં ઉદાનેન્તિ – ‘અહો સુખં, અહો સુખ’ન્તિ , સેય્યથાપિ દેવા આભસ્સરા. અયં દુતિયા સુખૂપપત્તિ. સન્તાવુસો, સત્તા સુખેન અભિસન્ના પરિસન્ના પરિપૂરા પરિપ્ફુટા. તે સન્તંયેવ તુસિતા [સન્તુસિતા (સ્યા॰ કં॰)] સુખં [ચિત્તસુખં (સ્યા॰ ક॰)] પટિસંવેદેન્તિ, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. અયં તતિયા સુખૂપપત્તિ .

“તિસ્સો પઞ્ઞા – સેક્ખા પઞ્ઞા, અસેક્ખા પઞ્ઞા, નેવસેક્ખાનાસેક્ખા પઞ્ઞા.

“અપરાપિ તિસ્સો પઞ્ઞા – ચિન્તામયા પઞ્ઞા, સુતમયા પઞ્ઞા, ભાવનામયા પઞ્ઞા.

“તીણાવુધાનિ – સુતાવુધં, પવિવેકાવુધં, પઞ્ઞાવુધં.

“તીણિન્દ્રિયાનિ – અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયં, અઞ્ઞિન્દ્રિયં, અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયં.

“તીણિ ચક્ખૂનિ – મંસચક્ખુ, દિબ્બચક્ખુ, પઞ્ઞાચક્ખુ.

“તિસ્સો સિક્ખા – અધિસીલસિક્ખા, અધિચિત્તસિક્ખા, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા.

“તિસ્સો ભાવના – કાયભાવના, ચિત્તભાવના, પઞ્ઞાભાવના.

“તીણિ અનુત્તરિયાનિ – દસ્સનાનુત્તરિયં, પટિપદાનુત્તરિયં, વિમુત્તાનુત્તરિયં.

“તયો સમાધી – સવિતક્કસવિચારો સમાધિ, અવિતક્કવિચારમત્તો સમાધિ, અવિતક્કઅવિચારો સમાધિ.

“અપરેપિ તયો સમાધી – સુઞ્ઞતો સમાધિ, અનિમિત્તો સમાધિ, અપ્પણિહિતો સમાધિ.

“તીણિ સોચેય્યાનિ – કાયસોચેય્યં, વચીસોચેય્યં, મનોસોચેય્યં.

“તીણિ મોનેય્યાનિ – કાયમોનેય્યં, વચીમોનેય્યં, મનોમોનેય્યં.

“તીણિ કોસલ્લાનિ – આયકોસલ્લં, અપાયકોસલ્લં, ઉપાયકોસલ્લં.

“તયો મદા – આરોગ્યમદો, યોબ્બનમદો, જીવિતમદો.

“તીણિ આધિપતેય્યાનિ – અત્તાધિપતેય્યં, લોકાધિપતેય્યં, ધમ્માધિપતેય્યં.

“તીણિ કથાવત્થૂનિ – અતીતં વા અદ્ધાનં આરબ્ભ કથં કથેય્ય – ‘એવં અહોસિ અતીતમદ્ધાન’ન્તિ; અનાગતં વા અદ્ધાનં આરબ્ભ કથં કથેય્ય – ‘એવં ભવિસ્સતિ અનાગતમદ્ધાન’ન્તિ; એતરહિ વા પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં આરબ્ભ કથં કથેય્ય – ‘એવં હોતિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાન’ન્તિ.

“તિસ્સો વિજ્જા – પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણં વિજ્જા, સત્તાનં ચુતૂપપાતેઞાણં વિજ્જા, આસવાનં ખયેઞાણં વિજ્જા.

“તયો વિહારા – દિબ્બો વિહારો, બ્રહ્મા વિહારો, અરિયો વિહારો.

“તીણિ પાટિહારિયાનિ – ઇદ્ધિપાટિહારિયં, આદેસનાપાટિહારિયં, અનુસાસનીપાટિહારિયં.

“ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન તયો ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં…પે॰… અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

ચતુક્કં

૩૦૬. “અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં, ન વિવદિતબ્બં…પે॰… અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે ચત્તારો?

“ચત્તારો **સતિપટ્ઠાના**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી…પે॰… ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી…પે॰… ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં.

“ચત્તારો **સમ્મપ્પધાના**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ.

“ચત્તારો **ઇદ્ધિપાદા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. ચિત્તસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ.

“ચત્તારિ **ઝાનાનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં [પઠમજ્ઝાનં (સ્યા॰ કં॰)] ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા

અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં [દુતિયજ્ઝાનં (સ્યા॰ કં॰)] ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં [તતિયજ્ઝાનં (સ્યા॰ કં॰)] ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં [ચતુત્થજ્ઝાનં (સ્યા॰ કં॰)] ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

૩૦૭. ''ચતસ્સો **સમાધિભાવના**. અત્થાવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય સંવત્તતિ. અત્થાવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા ઞાણદસ્સનપટિલાભાય સંવત્તતિ. અત્થાવુસો સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા સતિસમ્પજઞ્ઞાય સંવત્તતિ. અત્થાવુસો સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા આસવાનં ખયાય સંવત્તતિ.

''કતમા ચાવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય સંવત્તતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં, આવુસો , સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય સંવત્તતિ.

''કતમા ચાવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા ઞાણદસ્સનપટિલાભાય સંવત્તતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ આલોકસઞ્ઞં મનસિ કરોતિ, દિવાસઞ્ઞં અધિટ્ઠાતિ યથા દિવા તથા રત્તિં, યથા રત્તિં તથા દિવા. ઇતિ વિવટેન ચેતસા અપરિયોનદ્ધેન સપ્પભાસં ચિત્તં ભાવેતિ. અયં, આવુસો સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા ઞાણદસ્સનપટિલાભાય સંવત્તતિ.

''કતમા ચાવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા સતિસમ્પજઞ્ઞાય સંવત્તતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. વિદિતા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. વિદિતા વિતક્કા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. અયં, આવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા સતિસમ્પજઞ્ઞાય સંવત્તતિ.

''કતમા ચાવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા આસવાનં ખયાય સંવત્તતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરતિ. ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો. ઇતિ વેદના...પે॰... ઇતિ સઞ્ઞા... ઇતિ સઙ્ખારા... ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો. અયં, આવુસો, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા આસવાનં ખયાય સંવત્તતિ.

૩૦૮. ''ચતસ્સો **અપ્પમઞ્ઞા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ. તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન [અબ્યાપજ્ઝેન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ. તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ.

''ચત્તારો **આરુપ્પા**. [અરૂપા (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

''ચત્તારિ **અપસ્સેનાનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતિ.

૩૦૯. ''ચત્તારો **અરિયવંસા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ન ચ ચીવરહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ; અલદ્ધા ચ ચીવરં ન પરિતસ્સતિ, લદ્ધા ચ ચીવરં અગધિતો [અગથિતો (સી॰ પી॰)] અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ; તાય ચ પન ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ ન પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પટિસ્સતો, અયં વુચ્ચતાવુસો – 'ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો'.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન, ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ન ચ પિણ્ડપાતહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ; અલદ્ધા ચ પિણ્ડપાતં ન પરિતસ્સતિ, લદ્ધા ચ પિણ્ડપાતં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ; તાય ચ પન ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ ન પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પટિસ્સતો , અયં વુચ્ચતાવુસો – 'ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો'.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેન સેનાસનેન, ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ન ચ સેનાસનહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ; અલદ્ધા ચ સેનાસનં ન પરિતસ્સતિ, લદ્ધા ચ સેનાસનં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ; તાય ચ પન ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ ન પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પટિસ્સતો, અયં વુચ્ચતાવુસો – 'ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો'.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પહાનારામો હોતિ પહાનરતો, ભાવનારામો હોતિ ભાવનારતો; તાય ચ પન પહાનારામતાય પહાનરતિયા ભાવનારામતાય ભાવનારતિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ ન પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પટિસ્સતો અયં વુચ્ચતાવુસો – 'ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો'.

૩૧૦. ''ચત્તારિ **પધાનાનિ**. સંવરપધાનં પહાનપધાનં ભાવનાપધાનં [ભાવનાપ્પધાનં (સ્યા॰)] અનુરક્ખણાપધાનં [અનુરક્ખનાપ્પધાનં (સ્યા॰)]. કતમઞ્ચાવુસો, સંવરપધાનં? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં

અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતાવુસો, સંવરપધાનં.

''કતમઞ્ચાવુસો, પહાનપધાનં? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તિં કરોતિ [બ્યન્તી કરોતિ (સ્યા॰ કં॰)] અનભાવં ગમેતિ. ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં…પે॰… ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં… ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તિં કરોતિ અનભાવં ગમેતિ. ઇદં વુચ્ચતાવુસો, પહાનપધાનં.

''કતમઞ્ચાવુસો , ભાવનાપધાનં? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ… વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ… પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ… પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ… સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ… ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. ઇદં વુચ્ચતાવુસો, ભાવનાપધાનં.

''કતમઞ્ચાવુસો, અનુરક્ખણાપધાનં? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં ભદ્રકં [ભદ્દકં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમાધિનિમિત્તં અનુરક્ખતિ – અટ્ઠિકસઞ્ઞં, પુળુવકસઞ્ઞં [પુળવકસઞ્ઞં (સી॰ પી॰)], વિનીલકસઞ્ઞં, વિચ્છિદ્દકસઞ્ઞં, ઉદ્ધુમાતકસઞ્ઞં. ઇદં વુચ્ચતાવુસો, અનુરક્ખણાપધાનં.

''ચત્તારિ **ઞાણાનિ** – ધમ્મે ઞાણં, અન્વયે ઞાણં, પરિયે [પરિચ્ચે (સી॰ ક॰), પરિચ્છેદે (સ્યા॰ પી॰ ક॰) ટીકા ઓલોકેતબ્બા] ઞાણં, સમ્મુતિયા ઞાણં [સમ્મતિઞાણં (સ્યા॰ કં॰)].

''અપરાનિપિ ચત્તારિ ઞાણાનિ – દુક્ખે ઞાણં, દુક્ખસમુદયે ઞાણં, દુક્ખનિરોધે ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં.

૩૧૧. ''ચત્તારિ **સોતાપત્તિયઙ્ગાનિ** – સપ્પુરિસસંસેવો, સદ્ધમ્મસ્સવનં, યોનિસોમનસિકારો, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપત્તિ.

''ચત્તારિ **સોતાપન્નસ્સ અઙ્ગાનિ**. ઇધાવુસો, અરિયસાવકો બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો, ભગવા'તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – 'સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો [ઓપનયિકો (સ્યા॰ કં॰)] પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી'તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – 'સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા, એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા'તિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો હોતિ અખણ્ડેહિ અચ્છિદ્દેહિ અસબલેહિ અકમ્માસેહિ ભુજિસ્સેહિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેહિ અપરામટ્ઠેહિ સમાધિસંવત્તનિકેહિ.

''ચત્તારિ **સામઞ્ઞફલાનિ** – સોતાપત્તિફલં, સકદાગામિફલં, અનાગામિફલં, અરહત્તફલં.

''ચતસ્સો **ધાતુયો** – પથવીધાતુ, આપોધાતુ, તેજોધાતુ, વાયોધાતુ.

“ચત્તારો **આહારા** – કબળીકારો આહારો ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં.

“ચતસ્સો **વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિયો**. રૂપૂપાયં વા, આવુસો, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠતિ રૂપારમ્મણં [રૂપારમણં (?)] રૂપપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જતિ; વેદનૂપાયં વા આવુસો…પે॰… સઞ્ઞૂપાયં વા, આવુસો…પે॰… સઙ્ખારૂપાયં વા, આવુસો, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠતિ સઙ્ખારારમ્મણં સઙ્ખારપ્પતિટ્ઠં નન્દૂપસેચનં વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જતિ.

“ચત્તારિ **અગતિગમનાનિ** – છન્દાગતિં ગચ્છતિ, દોસાગતિ ગચ્છતિ, મોહાગતિં ગચ્છતિ, ભયાગતિં ગચ્છતિ.

“ચત્તારો **તણ્હુપ્પાદા** – ચીવરહેતુ વા, આવુસો, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ; પિણ્ડપાતહેતુ વા, આવુસો, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ; સેનાસનહેતુ વા, આવુસો, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ; ઇતિભવાભવહેતુ વા, આવુસો, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ.

“ચતસ્સો **પટિપદા** – દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા.

“અપરાપિ ચતસ્સો **પટિપદા** – અક્ખમા પટિપદા, ખમા પટિપદા, દમા પટિપદા, સમા પટિપદા.

“ચત્તારિ **ધમ્મપદાનિ** – અનભિજ્ઝા ધમ્મપદં, અબ્યાપાદો ધમ્મપદં, સમ્માસતિ ધમ્મપદં, સમ્માસમાધિ ધમ્મપદં.

“ચત્તારિ **ધમ્મસમાદાનાનિ** – અત્થાવુસો, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં. અત્થાવુસો, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં. અત્થાવુસો, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં. અત્થાવુસો, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં.

“ચત્તારો **ધમ્મક્ખન્ધા** – સીલક્ખન્ધો, સમાધિક્ખન્ધો, પઞ્ઞાક્ખન્ધો, વિમુત્તિક્ખન્ધો.

“ચત્તારિ **બલાનિ** – વીરિયબલં, સતિબલં, સમાધિબલં, પઞ્ઞાબલં.

“ચત્તારિ **અધિટ્ઠાનાનિ** – પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં, સચ્ચાધિટ્ઠાનં, ચાગાધિટ્ઠાનં, ઉપસમાધિટ્ઠાનં.

૩૧૨. “ચત્તારિ **પઞ્હબ્યાકરણાનિ** – [ચત્તારો પઞ્હાબ્યાકરણા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] એકંસબ્યાકરણીયો પઞ્હો, પટિપુચ્છાબ્યાકરણીયો પઞ્હો, વિભજ્જબ્યાકરણીયો પઞ્હો, ઠપનીયો પઞ્હો.

“ચત્તારિ **કમ્માનિ** – અત્થાવુસો, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થાવુસો, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થાવુસો, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં; અત્થાવુસો, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ.

“ચત્તારો **સચ્છિકરણીયા ધમ્મા** – પુબ્બેનિવાસો સતિયા સચ્છિકરણીયો; સત્તાનં ચુતૂપપાતો ચક્ખુના સચ્છિકરણીયો; અટ્ઠ વિમોક્ખા કાયેન સચ્છિકરણીયા; આસવાનં ખયો પઞ્ઞાય સચ્છિકરણીયો.

“ચત્તારો **ઓઘા** – કામોઘો, ભવોઘો, દિટ્ઠોઘો, અવિજ્જોઘો.

“ચત્તારો **યોગા** – કામયોગો, ભવયોગો, દિટ્ઠિયોગો, અવિજ્જાયોગો.

“ચત્તારો **વિસઞ્ઞોગા** – કામયોગવિસઞ્ઞોગો, ભવયોગવિસઞ્ઞોગો, દિટ્ઠિયોગવિસઞ્ઞોગો, અવિજ્જાયોગવિસઞ્ઞોગો.

“ચત્તારો **ગન્થા** – અભિજ્ઝા કાયગન્થો, બ્યાપાદો કાયગન્થો, સીલબ્બતપરામાસો કાયગન્થો, ઇદંસચ્ચાભિનિવેસો કાયગન્થો.

“ચત્તારિ **ઉપાદાનાનિ** – કામુપાદાનં [કામૂપાદાનં (સી॰ પી॰) એવમિતરેસુપિ], દિટ્ઠુપાદાનં, સીલબ્બતુપાદાનં, અત્તવાદુપાદાનં.

“ચતસ્સો **યોનિયો** – અણ્ડજયોનિ, જલાબુજયોનિ, સંસેદજયોનિ, ઓપપાતિકયોનિ.

“ચતસ્સો **ગબ્ભાવક્કન્તિયો**. ઇધાવુસો, એકચ્ચો અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ, અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ, અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ, અયં પઠમા ગબ્ભાવક્કન્તિ. પુન ચપરં, આવુસો, ઇધેકચ્ચો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ, અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ, અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ, અયં દુતિયા ગબ્ભાવક્કન્તિ. પુન ચપરં, આવુસો, ઇધેકચ્ચો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ, સમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ, અસમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ, અયં તતિયા ગબ્ભાવક્કન્તિ. પુન ચપરં, આવુસો, ઇધેકચ્ચો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ, સમ્પજાનો માતુકુચ્છિસ્મિં ઠાતિ, સમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ, અયં ચતુત્થા ગબ્ભાવક્કન્તિ.

“ચત્તારો **અત્તભાવપટિલાભા**. અત્થાવુસો, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે અત્તસઞ્ચેતનાયેવ કમતિ, નો પરસઞ્ચેતના. અત્થાવુસો, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે પરસઞ્ચેતનાયેવ કમતિ, નો અત્તસઞ્ચેતના. અત્થાવુસો, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે અત્તસઞ્ચેતના ચેવ કમતિ પરસઞ્ચેતના ચ. અત્થાવુસો, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે નેવ અત્તસઞ્ચેતના કમતિ, નો પરસઞ્ચેતના.

૩૧૩. “ચતસ્સો **દક્ખિણાવિસુદ્ધિયો**. અત્થાવુસો, દક્ખિણા દાયકતો વિસુજ્ઝતિ નો પટિગ્ગાહકતો. અત્થાવુસો, દક્ખિણા પટિગ્ગાહકતો વિસુજ્ઝતિ નો દાયકતો. અત્થાવુસો, દક્ખિણા નેવ દાયકતો વિસુજ્ઝતિ નો પટિગ્ગાહકતો. અત્થાવુસો, દક્ખિણા દાયકતો ચેવ વિસુજ્ઝતિ પટિગ્ગાહકતો ચ.

“ચત્તારિ **સઙ્ગહવત્થૂનિ** – દાનં, પેય્યવજ્જં [પિયવજ્જં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], અત્થચરિયા, સમાનત્તતા.

“ચત્તારો **અનરિયવોહારા** – મુસાવાદો, પિસુણાવાચા, ફરુસાવાચા, સમ્ફપ્પલાપો.

“ચત્તારો **અરિયવોહારા** – મુસાવાદા વેરમણી [વેરમણિ (ક॰)], પિસુણાય વાચાય વેરમણી, ફરુસાય વાચાય વેરમણી, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી.

“અપરેપિ ચત્તારો **અનરિયવોહારા** – અદિટ્ઠે દિટ્ઠવાદિતા, અસ્સુતે સુતવાદિતા, અમુતે મુતવાદિતા, અવિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદિતા.

“અપરેપિ ચત્તારો **અરિયવોહારા** – અદિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદિતા, અસ્સુતે અસ્સુતવાદિતા, અમુતે અમુતવાદિતા, અવિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદિતા.

“અપરેપિ ચત્તારો **અનરિયવોહારા** – દિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદિતા, સુતે અસ્સુતવાદિતા, મુતે અમુતવાદિતા, વિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદિતા.

“અપરેપિ ચત્તારો **અરિયવોહારા** – દિટ્ઠે દિટ્ઠવાદિતા, સુતે સુતવાદિતા, મુતે મુતવાદિતા, વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદિતા.

૩૧૪. “ચત્તારો **પુગ્ગલા**. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો પરન્તપો હોતિ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવ અત્તન્તપો હોતિ ન અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો [સીતિભૂતો (ક॰)] સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ.

“અપરેપિ ચત્તારો **પુગ્ગલા**. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ નો પરહિતાય. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ નો અત્તહિતાય. ઇધાવુસો , એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવ અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ નો પરહિતાય. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો હોતિ પરહિતાય ચ.

“અપરેપિ ચત્તારો **પુગ્ગલા** – તમો તમપરાયનો, તમો જોતિપરાયનો, જોતિ તમપરાયનો, જોતિ જોતિપરાયનો.

“અપરેપિ ચત્તારો **પુગ્ગલા** – સમણમચલો, સમણપદુમો, સમણપુણ્ડરીકો, સમણેસુ સમણસુખુમાલો.

“ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા **જાનતા પસ્સતા** અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં…પે॰… અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

પઠમભાણવારો નિટ્ઠિતો.

પઞ્ચકં

૩૧૫. “અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન પઞ્ચ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં…પે॰… અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે પઞ્ચ?

“**પઞ્ચક્ખન્ધા**. રૂપક્ખન્ધો વેદનાક્ખન્ધો સઞ્ઞાક્ખન્ધો સઙ્ખારક્ખન્ધો વિઞ્ઞાણક્ખન્ધો.

‘‘**પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા**. રૂપુપાદાનક્ખન્ધો [રૂપૂપાદાનક્ખન્ધો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) એવમિતરેસુપિ] વેદનુપાદાનક્ખન્ધો સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો.

‘‘પઞ્ચ **કામગુણા**. ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસઞ્હિતા રજનીયા , સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસઞ્હિતા રજનીયા.

‘‘પઞ્ચ **ગતિયો** – નિરયો, તિરચ્છાનયોનિ, પેત્તિવિસયો, મનુસ્સા, દેવા.

‘‘પઞ્ચ **મચ્છરિયાનિ** – આવાસમચ્છરિયં, કુલમચ્છરિયં, લાભમચ્છરિયં, વણ્ણમચ્છરિયં, ધમ્મમચ્છરિયં.

‘‘પઞ્ચ **નીવરણાનિ** – કામચ્છન્દનીવરણં, બ્યાપાદનીવરણં, થિનમિદ્ધનીવરણં, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચનીવરણં, વિચિકિચ્છાનીવરણં.

‘‘પઞ્ચ **ઓરમ્ભાગિયાનિ સઞ્ઞોજનાનિ** – સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો, કામચ્છન્દો, બ્યાપાદો.

‘‘પઞ્ચ **ઉદ્ધમ્ભાગિયાનિ સઞ્ઞોજનાનિ** – રૂપરાગો, અરૂપરાગો, માનો, ઉદ્ધચ્ચં, અવિજ્જા.

‘‘પઞ્ચ **સિક્ખાપદાનિ** – પાણાતિપાતા વેરમણી, અદિન્નાદાના વેરમણી, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણી, મુસાવાદા વેરમણી, સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના વેરમણી.

૩૧૬. ‘‘પઞ્ચ **અભબ્બટ્ઠાનાનિ**. અભબ્બો, આવુસો, ખીણાસવો ભિક્ખુ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતું. અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિતું [આદાતું (સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવિતું. અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સમ્પજાનમુસા ભાસિતું. અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતું, સેય્યથાપિ પુબ્બે આગારિકભૂતો.

‘‘પઞ્ચ **બ્યસનાનિ** – ઞાતિબ્યસનં, ભોગબ્યસનં, રોગબ્યસનં, સીલબ્યસનં, દિટ્ઠિબ્યસનં. નાવુસો, સત્તા ઞાતિબ્યસનહેતુ વા ભોગબ્યસનહેતુ વા રોગબ્યસનહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. સીલબ્યસનહેતુ વા, આવુસો, સત્તા દિટ્ઠિબ્યસનહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ.

‘‘પઞ્ચ **સમ્પદા** – ઞાતિસમ્પદા, ભોગસમ્પદા, આરોગ્યસમ્પદા, સીલસમ્પદા, દિટ્ઠિસમ્પદા. નાવુસો, સત્તા ઞાતિસમ્પદાહેતુ વા ભોગસમ્પદાહેતુ વા આરોગ્યસમ્પદાહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સીલસમ્પદાહેતુ વા, આવુસો, સત્તા દિટ્ઠિસમ્પદાહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

‘‘પઞ્ચ **આદીનવા દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા**. ઇધાવુસો , દુસ્સીલો સીલવિપન્નો પમાદાધિકરણં મહતિં ભોગજાનિં નિગચ્છતિ, અયં પઠમો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા. પુન ચપરં, આવુસો, દુસ્સીલસ્સ

સીલવિપન્નસ્સ પાપકો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ, અયં દુતિયો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા. પુન ચપરં, આવુસો, દુસ્સીલો સીલવિપન્નો યઞ્ઞદેવ પરિસં ઉપસઙ્કમતિ યદિ ખત્તિયપરિસં યદિ બ્રાહ્મણપરિસં યદિ ગહપતિપરિસં યદિ સમણપરિસં, અવિસારદો ઉપસઙ્કમતિ મઙ્કુભૂતો, અયં તતિયો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા. પુન ચપરં, આવુસો, દુસ્સીલો સીલવિપન્નો સમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ, અયં ચતુત્થો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા. પુન ચપરં, આવુસો, દુસ્સીલો સીલવિપન્નો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ, અયં પઞ્ચમો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા.

‘‘પઞ્ચ **આનિસંસા સીલવતો સીલસમ્પદાય**. ઇધાવુસો, સીલવા સીલસમ્પન્નો અપ્પમાદાધિકરણં મહન્તં ભોગક્ખન્ધં અધિગચ્છતિ, અયં પઠમો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય. પુન ચપરં, આવુસો, સીલવતો સીલસમ્પન્નસ્સ કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ, અયં દુતિયો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય. પુન ચપરં, આવુસો, સીલવા સીલસમ્પન્નો યઞ્ઞદેવ પરિસં ઉપસઙ્કમતિ યદિ ખત્તિયપરિસં યદિ બ્રાહ્મણપરિસં યદિ ગહપતિપરિસં યદિ સમણપરિસં, વિસારદો ઉપસઙ્કમતિ અમઙ્કુભૂતો, અયં તતિયો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય. પુન ચપરં, આવુસો, સીલવા સીલસમ્પન્નો અસમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ, અયં ચતુત્થો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય. પુન ચપરં, આવુસો, સીલવા સીલસમ્પન્નો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ, અયં પઞ્ચમો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય.

‘‘ચોદકેન , આવુસો, ભિક્ખુના પરં ચોદેતુકામેન પઞ્ચ ધમ્મે અજ્ઝત્તં ઉપટ્ઠપેત્વા પરો ચોદેતબ્બો. કાલેન વક્ખામિ નો અકાલેન, ભૂતેન વક્ખામિ નો અભૂતેન, સણ્હેન વક્ખામિ નો ફરુસેન, અત્થસંહિતેન વક્ખામિ નો અનત્થસંહિતેન, મેત્તચિત્તેન [મેત્તાચિત્તેન (કત્થચિ)] વક્ખામિ નો દોસન્તરેનાતિ. ચોદકેન, આવુસો, ભિક્ખુના પરં ચોદેતુકામેન ઇમે પઞ્ચ ધમ્મે અજ્ઝત્તં ઉપટ્ઠપેત્વા પરો ચોદેતબ્બો.

૩૧૭. ‘‘પઞ્ચ **પધાનિયઙ્ગાનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સદ્ધો હોતિ, સદ્દહતિ તથાગતસ્સ બોધિં – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો, લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો, સમવેપાકિનિયા ગહણિયા સમન્નાગતો નાતિસીતાય નાચ્ચુણ્હાય મજ્ઝિમાય પધાનક્ખમાય. અસઠો હોતિ અમાયાવી, યથાભૂતં અત્તાનં આવિકત્તા સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ. આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્માદુક્ખક્ખયગામિનિયા.

૩૧૮. ‘‘પઞ્ચ **સુદ્ધાવાસા** – અવિહા, અતપ્પા, સુદસ્સા, સુદસ્સી, અકનિટ્ઠા.

‘‘પઞ્ચ **અનાગામિનો** – અન્તરાપરિનિબ્બાયી, ઉપહચ્ચપરિનિબ્બાયી, અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી, સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી, ઉદ્ધંસોતોઅકનિટ્ઠગામી.

૩૧૯. ‘‘પઞ્ચ **ચેતોખિલા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, અયં પઠમો ચેતોખિલો. પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ધમ્મે કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ…પે॰… સઙ્ઘે કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ…

સિક્ખાય કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ... સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો ખિલજાતો. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો ખિલજાતો, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, અયં પઞ્ચમો ચેતોખિલો.

૩૨૦. ''પઞ્ચ **ચેતસોવિનિબન્ધા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ કામેસુ અવીતરાગો હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ કામેસુ અવીતરાગો હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. અયં પઠમો ચેતસો વિનિબન્ધો. પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ કાયે અવીતરાગો હોતિ...પે॰... રૂપે અવીતરાગો હોતિ...પે॰... પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યાવદત્થં ઉદરાવદેહકં ભુઞ્જિત્વા સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરતિ...પે॰... પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – 'ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા'તિ. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – 'ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા'તિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. અયં પઞ્ચમો ચેતસો વિનિબન્ધો.

''**પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ** – ચક્ખુન્દ્રિયં, સોતિન્દ્રિયં, ઘાનિન્દ્રિયં, જિવ્હિન્દ્રિયં, કાયિન્દ્રિયં.

''અપરાનિપિ **પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ** – સુખિન્દ્રિયં, દુક્ખિન્દ્રિયં, સોમનસ્સિન્દ્રિયં, દોમનસ્સિન્દ્રિયં, ઉપેક્ખિન્દ્રિયં.

''અપરાનિપિ **પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ** – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં.

૩૨૧. ''પઞ્ચ **નિસ્સરણિયા** [નિસ્સારણીયા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) ટીકા ઓલોકેતબ્બા] **ધાતુયો**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામે મનસિકરોતો કામેસુ ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. નેક્ખમ્મં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો નેક્ખમ્મે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં કામેહિ. યે ચ કામપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા [વિઘાતપરિળાહા (સ્યા॰ કં॰)], મુત્તો સો તેહિ, ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં કામાનં નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો બ્યાપાદં મનસિકરોતો બ્યાપાદે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. અબ્યાપાદં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો અબ્યાપાદે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં બ્યાપાદેન. યે ચ બ્યાપાદપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ, ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં બ્યાપાદસ્સ નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો વિહેસં મનસિકરોતો વિહેસાય ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. અવિહેસં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો અવિહેસાય ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ.

તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં વિહેસાય. યે ચ વિહેસાપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ, ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં વિહેસાય નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો રૂપે મનસિકરોતો રૂપેસુ ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. અરૂપં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો અરૂપે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં રૂપેહિ. યે ચ રૂપપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ, ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં રૂપાનં નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો સક્કાયં મનસિકરોતો સક્કાયે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. સક્કાયનિરોધં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો સક્કાયનિરોધે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં સક્કાયેન. યે ચ સક્કાયપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ, ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં સક્કાયસ્સ નિસ્સરણં.

૩૨૨. ''પઞ્ચ **વિમુત્તાયતનાનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુનો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી . તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અત્થપટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપટિસંવેદી ચ. તસ્સ અત્થપટિસંવેદિનો ધમ્મપટિસંવેદિનો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇદં પઠમં વિમુત્તાયતનં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ન હેવ ખો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી, અપિ ચ ખો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ...પે॰... અપિ ચ ખો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન સજ્ઝાયં કરોતિ...પે॰... અપિ ચ ખો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ...પે॰... અપિ ચ ખ્વસ્સ અઞ્ઞતરં સમાધિનિમિત્તં સુગ્ગહિતં હોતિ સુમનસિકતં સૂપધારિતં સુપ્પટિવિદ્ધં પઞ્ઞાય. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુનો અઞ્ઞતરં સમાધિનિમિત્તં સુગ્ગહિતં હોતિ સુમનસિકતં સૂપધારિતં સુપ્પટિવિદ્ધં પઞ્ઞાય તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અત્થપટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપટિસંવેદી ચ. તસ્સ અત્થપટિસંવેદિનો ધમ્મપટિસંવેદિનો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ , સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇદં પઞ્ચમં વિમુત્તાયતનં.

''પઞ્ચ **વિમુત્તિપરિપાચનીયા સઞ્ઞા** – અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનિચ્ચે દુક્ખસઞ્ઞા, દુક્ખે અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા.

''ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન પઞ્ચ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં [સઙ્ગિતિયપઞ્ચકં નિટ્ઠિતં (સ્યા॰ કં॰)].

છક્કં

૩૨૩. ''અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન છ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે છ?

“છ **અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ** – ચક્ખાયતનં, સોતાયતનં, ઘાનાયતનં, જિવ્હાયતનં, કાયાયતનં, મનાયતનં.

“છ **બાહિરાનિ આયતનાનિ** – રૂપાયતનં, સદ્દાયતનં, ગન્ધાયતનં, રસાયતનં, ફોટ્ઠબ્બાયતનં, ધમ્માયતનં.

“છ **વિઞ્ઞાણકાયા** – ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, સોતવિઞ્ઞાણં, ઘાનવિઞ્ઞાણં, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, કાયવિઞ્ઞાણં, મનોવિઞ્ઞાણં.

“છ **ફસ્સકાયા** – ચક્ખુસમ્ફસ્સો, સોતસમ્ફસ્સો, ઘાનસમ્ફસ્સો, જિવ્હાસમ્ફસ્સો, કાયસમ્ફસ્સો, મનોસમ્ફસ્સો.

“છ **વેદનાકાયા** – ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના, સોતસમ્ફસ્સજા વેદના, ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના, જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના, કાયસમ્ફસ્સજા વેદના, મનોસમ્ફસ્સજા વેદના.

“છ **સઞ્ઞાકાયા** – રૂપસઞ્ઞા, સદ્દસઞ્ઞા, ગન્ધસઞ્ઞા, રસસઞ્ઞા, ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞા.

“છ **સઞ્ચેતનાકાયા** – રૂપસઞ્ચેતના, સદ્દસઞ્ચેતના, ગન્ધસઞ્ચેતના, રસસઞ્ચેતના, ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના, ધમ્મસઞ્ચેતના.

“છ **તણ્હાકાયા** – રૂપતણ્હા, સદ્દતણ્હા, ગન્ધતણ્હા, રસતણ્હા, ફોટ્ઠબ્બતણ્હા, ધમ્મતણ્હા.

૩૨૪. “છ **અગારવા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો; ધમ્મે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો; સઙ્ઘે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો; સિક્ખાય અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો; અપ્પમાદે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો; પટિસન્થારે [પટિસન્ધારે (ક॰)] અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો.

“છ **ગારવા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો; ધમ્મે સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો; સઙ્ઘે સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો; સિક્ખાય સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો; અપ્પમાદે સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો; પટિસન્થારે સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો.

“છ **સોમનસ્સૂપવિચારા** . ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા સોમનસ્સટ્ઠાનિયં રૂપં ઉપવિચરતિ; સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા. મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય સોમનસ્સટ્ઠાનિયં ધમ્મં ઉપવિચરતિ.

“છ **દોમનસ્સૂપવિચારા**. ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા દોમનસ્સટ્ઠાનિયં રૂપં ઉપવિચરતિ...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય દોમનસ્સટ્ઠાનિયં ધમ્મં ઉપવિચરતિ.

“છ **ઉપેક્ખૂપવિચારા**. ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ઉપેક્ખાટ્ઠાનિયં [ઉપેક્ખાઠાનિયં (ક॰)] રૂપં ઉપવિચરતિ...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ઉપેક્ખાટ્ઠાનિયં ધમ્મં ઉપવિચરતિ.

“છ **સારણીયા ધમ્મા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ [આવી (ક॰ સી॰ પી॰ ક॰)] ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યે તે લાભા ધમ્મિકા ધમ્મલદ્ધા અન્તમસો પત્તપરિયાપન્નમત્તમ્પિ, તથારૂપેહિ લાભેહિ અપ્પટિવિભત્તભોગી હોતિ સીલવન્તેહિ સબ્રહ્મચારીહિ સાધારણભોગી. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સીલાનિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ, તથારૂપેસુ સીલેસુ સીલસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય, તથારૂપાય દિટ્ઠિયા દિટ્ઠિસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

૩૨૫. છ **વિવાદમૂલાનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ ઉપનાહી. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ ઉપનાહી, સો સત્થરિપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સઙ્ઘેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સિક્ખાયપિ ન પરિપૂરકારી [પરિપૂરીકારી (સ્યા॰ કં॰)] હોતિ. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સઙ્ઘે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સિક્ખાય ન પરિપૂરકારી, સો સઙ્ઘે વિવાદં જનેતિ. યો હોતિ વિવાદો બહુજનઅહિતાય બહુજનઅસુખાય અનત્થાય અહિતાય દુક્ખાય દેવમનુસ્સાનં. એવરૂપં ચે તુમ્હે, આવુસો, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા સમનુપસ્સેય્યાથ. તત્ર તુમ્હે, આવુસો, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનાય વાયમેય્યાથ. એવરૂપં ચે તુમ્હે, આવુસો, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ન સમનુપસ્સેય્યાથ. તત્ર તુમ્હે, આવુસો, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવાય પટિપજ્જેય્યાથ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવો હોતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ મક્ખી હોતિ પળાસી...પે॰... ઇસ્સુકી હોતિ મચ્છરી...પે॰... સઠો હોતિ માયાવી... પાપિચ્છો હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠી... સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી...પે॰... યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી, સો સત્થરિપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સઙ્ઘેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સિક્ખાયપિ ન પરિપૂરકારી હોતિ. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સઙ્ઘે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો , સિક્ખાય ન પરિપૂરકારી, સો સઙ્ઘે વિવાદં જનેતિ. યો હોતિ વિવાદો બહુજનઅહિતાય બહુજનઅસુખાય અનત્થાય અહિતાય દુક્ખાય દેવમનુસ્સાનં. એવરૂપં ચે તુમ્હે, આવુસો, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા સમનુપસ્સેય્યાથ. તત્ર તુમ્હે, આવુસો, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનાય વાયમેય્યાથ. એવરૂપં ચે તુમ્હે, આવુસો, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ન

સમનુપસ્સેય્યાથ. તત્ર તુમ્હે, આવુસો, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવાય પટિપજ્જેય્યાથ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવો હોતિ.

‘‘છ **ધાતુયો** – પથવીધાતુ, આપોધાતુ, તેજોધાતુ, વાયોધાતુ, આકાસધાતુ, વિઞ્ઞાણધાતુ.

૩૨૬. ‘‘છ **નિસ્સરણિયા ધાતુયો**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘મેત્તા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા, અથ ચ પન મે બ્યાપાદો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો ‘મા હેવં’, તિસ્સ વચનીયો, ‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો, યં મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય. અથ ચ પનસ્સ બ્યાપાદો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, બ્યાપાદસ્સ, યદિદં મેત્તા ચેતોવિમુત્તી’તિ.

‘‘ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘કરુણા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા. અથ ચ પન મે વિહેસા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ, સો ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં આવુસો, અનવકાસો, યં કરુણાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય, અથ ચ પનસ્સ વિહેસા ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, વિહેસાય, યદિદં કરુણા ચેતોવિમુત્તી’તિ.

‘‘ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘મુદિતા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા. અથ ચ પન મે અરતિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ, સો ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો, યં મુદિતાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય, અથ ચ પનસ્સ અરતિ ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, અરતિયા, યદિદં મુદિતા ચેતોવિમુત્તી’તિ.

‘‘ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘ઉપેક્ખા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા. અથ ચ પન મે રાગો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો, યં ઉપેક્ખાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય, અથ ચ પનસ્સ રાગો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, રાગસ્સ, યદિદં ઉપેક્ખા ચેતોવિમુત્તી’તિ.

‘‘ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અનિમિત્તા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા. અથ ચ પન મે નિમિત્તાનુસારિ વિઞ્ઞાણં હોતી’તિ. સો ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો, યં અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય

યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય, અથ ચ પનસ્સ નિમિત્તાનુસારિ વિઞ્ઞાણં ભવિસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, સબ્બનિમિત્તાનં, યદિદં અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તી'તિ.

''ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – 'અસ્મીતિ ખો મે વિગતં [વિઘાતં (સી॰ પી॰), વિગતે (સ્યા॰ ક॰)], અયમહમસ્મીતિ ન સમનુપસ્સામિ, અથ ચ પન મે વિચિકિચ્છાકથઙ્કથાસલ્લં ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી'તિ. સો 'મા હેવં' તિસ્સ વચનીયો 'માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો, યં અસ્મીતિ વિગતે [વિઘાતે (સી॰ પી॰)] અયમહમસ્મીતિ અસમનુપસ્સતો, અથ ચ પનસ્સ વિચિકિચ્છાકથઙ્કથાસલ્લં ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, વિચિકિચ્છાકથઙ્કથાસલ્લસ્સ, યદિદં અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતો'તિ.

૩૨૭. ''છ **અનુત્તરિયાનિ** – દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં, સિક્ખાનુત્તરિયં, પારિચરિયાનુત્તરિયં, અનુસ્સતાનુત્તરિયં.

''છ **અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ** – બુદ્ધાનુસ્સતિ, ધમ્માનુસ્સતિ, સઙ્ઘાનુસ્સતિ, સીલાનુસ્સતિ, ચાગાનુસ્સતિ, દેવતાનુસ્સતિ.

૩૨૮. ''છ **સતતવિહારા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો [ઉપેક્ખકો ચ (સ્યા॰ ક॰)] વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો.

૩૨૯. ''**છળાભિજાતિયો**. ઇધાવુસો, એકચ્ચો કણ્હાભિજાતિકો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો કણ્હાભિજાતિકો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો કણ્હાભિજાતિકો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ. ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો સુક્કાભિજાતિકો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો સુક્કાભિજાતિકો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો સુક્કાભિજાતિકો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ.

''છ **નિબ્બેધભાગિયા** સઞ્ઞા [નિબ્બેધભાગિયસઞ્ઞા (સ્યા॰ કં॰)] – અનિચ્ચસઞ્ઞા અનિચ્ચે, દુક્ખસઞ્ઞા દુક્ખે, અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા, નિરોધસઞ્ઞા.

''ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન છ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

સત્તકં

૩૩૦. ''અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સત્ત ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે સત્ત?

''સત્ત **અરિયધનાનિ** – સદ્ધાધનં, સીલધનં, હિરિધનં, ઓત્તપ્પધનં, સુતધનં, ચાગધનં, પઞ્ઞાધનં.

''સત્ત **બોજ્ઝઙ્ગા** – સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો , વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો.

''સત્ત **સમાધિપરિક્ખારા** – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ.

''સત્ત **અસદ્ધમ્મા** – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ અસ્સદ્ધો હોતિ, અહિરિકો હોતિ, અનોત્તપ્પી હોતિ, અપ્પસ્સુતો હોતિ, કુસીતો હોતિ, મુટ્ઠસ્સતિ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ.

''સત્ત **સદ્ધમ્મા** – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સદ્ધો હોતિ, હિરિમા હોતિ, ઓત્તપ્પી હોતિ, બહુસ્સુતો હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, ઉપટ્ઠિતસ્સતિ હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ.

''સત્ત **સપ્પુરિસધમ્મા** – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ધમ્મઞ્ઞૂ ચ હોતિ અત્થઞ્ઞૂ ચ અત્તઞ્ઞૂ ચ મત્તઞ્ઞૂ ચ કાલઞ્ઞૂ ચ પરિસઞ્ઞૂ ચ પુગ્ગલઞ્ઞૂ ચ.

૩૩૧. ''સત્ત **નિદ્દસવત્થૂનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સિક્ખાસમાદાને તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ સિક્ખાસમાદાને અવિગતપેમો. ધમ્મનિસન્તિયા તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ ધમ્મનિસન્તિયા અવિગતપેમો. ઇચ્છાવિનયે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ ઇચ્છાવિનયે અવિગતપેમો. પટિસલ્લાને તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ પટિસલ્લાને અવિગતપેમો. વીરિયારમ્ભે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ વીરિયારમ્ભે અવિગતપેમો. સતિનેપક્કે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ સતિનેપક્કે અવિગતપેમો . દિટ્ઠિપટિવેધે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ દિટ્ઠિપટિવેધે અવિગતપેમો.

''**સત્ત સઞ્ઞા** – અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનત્તસઞ્ઞા, અસુભસઞ્ઞા, આદીનવસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા, નિરોધસઞ્ઞા.

''**સત્ત બલાનિ** – સદ્ધાબલં, વીરિયબલં, હિરિબલં, ઓત્તપ્પબલં, સતિબલં, સમાધિબલં, પઞ્ઞાબલં.

૩૩૨. ''સત્ત **વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિયો**. સન્તાવુસો, સત્તા નાનત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. અયં પઠમા વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

''સન્તાવુસો, સત્તા નાનત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો સેય્યથાપિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા પઠમાભિનિબ્બત્તા. અયં દુતિયા વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

''સન્તાવુસો, સત્તા એકત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો સેય્યથાપિ દેવા આભસ્સરા. અયં તતિયા વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

''સન્તાવુસો, સત્તા એકત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. અયં ચતુત્થી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

''સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગા. અયં પઞ્ચમી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

“સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગા. અયં છટ્ઠી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

“સન્તાવુસો , સત્તા સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં સત્તમી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

“સત્ત **પુગ્ગલા દક્ખિણેય્યા** – ઉભતોભાગવિમુત્તો , પઞ્ઞાવિમુત્તો, કાયસક્ખિ, દિટ્ઠિપ્પત્તો, સદ્ધાવિમુત્તો, ધમ્માનુસારી, સદ્ધાનુસારી.

“સત્ત **અનુસયા** – કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો, દિટ્ઠાનુસયો, વિચિકિચ્છાનુસયો, માનાનુસયો, ભવરાગાનુસયો, અવિજ્જાનુસયો.

“સત્ત **સઞ્ઞોજનાનિ** – અનુનયસઞ્ઞોજનં [કામસઞ્ઞોજનં (સ્યા॰ કં॰)], પટિઘસઞ્ઞોજનં, દિટ્ઠિસઞ્ઞોજનં, વિચિકિચ્છાસઞ્ઞોજનં, માનસઞ્ઞોજનં, ભવરાગસઞ્ઞોજનં, અવિજ્જાસઞ્ઞોજનં.

“સત્ત **અધિકરણસમથા** – ઉપ્પન્નુપ્પન્નાનં અધિકરણાનં સમથાય વૂપસમાય સમ્મુખાવિનયો દાતબ્બો, સતિવિનયો દાતબ્બો, અમૂળ્હવિનયો દાતબ્બો, પટિઞ્ઞાય કારેતબ્બં, યેભુય્યસિકા, તસ્સપાપિયસિકા, તિણવત્થારકો.

“ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સત્ત ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

દુતિયભાણવારો નિટ્ઠિતો.

અટ્ઠકં

333. “અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન અટ્ઠ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે અટ્ઠ?

“અટ્ઠ **મિચ્છત્તા** – મિચ્છાદિટ્ઠિ, મિચ્છાસઙ્કપ્પો, મિચ્છાવાચા, મિચ્છાકમ્મન્તો, મિચ્છાઆજીવો, મિચ્છાવાયામો મિચ્છાસતિ, મિચ્છાસમાધિ.

“અટ્ઠ **સમ્મત્તા** – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ.

“અટ્ઠ **પુગ્ગલા દક્ખિણેય્યા** – સોતાપન્નો, સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો; સકદાગામી, સકદાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો; અનાગામી, અનાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો; અરહા, અરહત્તફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો.

૩૩૪. ‘‘અટ્ઠ **કુસીતવત્થૂનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કાતબ્બં હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘કમ્મં ખો મે કાતબ્બં ભવિસ્સતિ, કમ્મં ખો પન મે કરોન્તસ્સ કાયો કિલમિસ્સતિ, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. ઇદં પઠમં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કતં હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો કમ્મં અકાસિં, કમ્મં ખો પન મે કરોન્તસ્સ કાયો કિલન્તો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ...પે○... ઇદં દુતિયં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગન્તબ્બો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મગ્ગો ખો મે ગન્તબ્બો ભવિસ્સતિ, મગ્ગં ખો પન મે ગચ્છન્તસ્સ કાયો કિલમિસ્સતિ, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ... ઇદં તતિયં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગતો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો મગ્ગં અગમાસિં, મગ્ગં ખો પન મે ગચ્છન્તસ્સ કાયો કિલન્તો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ... ઇદં ચતુત્થં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો ન લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો નાલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં, તસ્સ મે કાયો કિલન્તો અકમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ... ઇદં પઞ્ચમં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો અલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં, તસ્સ મે કાયો ગરુકો અકમ્મઞ્ઞો, માસાચિતં મઞ્ઞે , હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ... ઇદં છટ્ઠં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ઉપ્પન્નો હોતિ અપ્પમત્તકો આબાધો. તસ્સ એવં હોતિ – ‘ઉપ્પન્નો ખો મે અયં અપ્પમત્તકો આબાધો; અત્થિ કપ્પો નિપજ્જિતું, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ... ઇદં સત્તમં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગિલાના વુટ્ઠિતો [ગિલાનવુટ્ઠિતો (સદ્દનીતિ) અ○ નિ○ ૬.૧૬ નકુલપિતુસુત્તટીકા પસ્સિતબ્બા] હોતિ અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગિલાના વુટ્ઠિતો અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા, તસ્સ મે કાયો દુબ્બલો અકમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ! સો નિપજ્જતિ ન વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. ઇદં અટ્ઠમં કુસીતવત્થુ.

૩૩૫. ‘‘અટ્ઠ **આરમ્ભવત્થૂનિ**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કાતબ્બં હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘કમ્મં ખો મે કાતબ્બં ભવિસ્સતિ, કમ્મં ખો પન મે કરોન્તેન ન સુકરં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિ કાતું, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ

અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય, અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’તિ! સો વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા, અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. ઇદં પઠમં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કતં હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો કમ્મં અકાસિં, કમ્મં ખો પનાહં કરોન્તો નાસક્ખિં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિ કાતું, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... સો વીરિયં આરભતિ... ઇદં દુતિયં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગન્તબ્બો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મગ્ગો ખો મે ગન્તબ્બો ભવિસ્સતિ, મગ્ગં ખો પન મે ગચ્છન્તેન ન સુકરં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિ કાતું. હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... સો વીરિયં આરભતિ... ઇદં તતિયં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગતો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો મગ્ગં અગમાસિં, મગ્ગં ખો પનાહં ગચ્છન્તો નાસક્ખિં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિ કાતું, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... સો વીરિયં આરભતિ... ઇદં ચતુત્થં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો ન લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં . તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો નાલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં, તસ્સ મે કાયો લહુકો કમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... સો વીરિયં આરભતિ... ઇદં પઞ્ચમં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો અલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં, તસ્સ મે કાયો બલવા કમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ... પે॰... સો વીરિયં આરભતિ... ઇદં છટ્ઠં આરમ્ભવત્થુ .

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ઉપ્પન્નો હોતિ અપ્પમત્તકો આબાધો. તસ્સ એવં હોતિ – ‘ઉપ્પન્નો ખો મે અયં અપ્પમત્તકો આબાધો, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે આબાધો પવડ્ઢેય્ય, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... સો વીરિયં આરભતિ... ઇદં સત્તમં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગિલાના વુટ્ઠિતો હોતિ અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગિલાના વુટ્ઠિતો અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે આબાધો પચ્ચુદાવત્તેય્ય, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ! સો વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. ઇદં અટ્ઠમં આરમ્ભવત્થુ.

૩૩૬. ‘‘અટ્ઠ **દાનવત્થૂનિ**. આસજ્જ દાનં દેતિ, ભયા દાનં દેતિ, ‘અદાસિ મે’તિ દાનં દેતિ, ‘દસ્સતિ મે’તિ દાનં દેતિ, ‘સાહુ દાન’ન્તિ દાનં દેતિ, ‘અહં પચામિ, ઇમે ન પચન્તિ, નારહામિ પચન્તો અપચન્તાનં દાનં ન દાતુ’ન્તિ દાનં દેતિ, ‘ઇદં મે દાનં દદતો કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતી’તિ દાનં દેતિ. ચિત્તાલઙ્કાર-ચિત્તપરિક્ખારત્થં દાનં દેતિ.

૩૩૭. ‘‘અટ્ઠ **દાનૂપપત્તિયો**. ઇધાવુસો, એકચ્ચો દાનં દેતિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં. સો યં દેતિ તં પચ્ચાસીસતિ [પચ્ચાસિંસતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. સો પસ્સતિ ખત્તિયમહાસાલં વા બ્રાહ્મણમહાસાલં વા ગહપતિમહાસાલં વા પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતં સમઙ્ગીભૂતં પરિચારયમાનં. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ખત્તિયમહાસાલાનં વા બ્રાહ્મણમહાસાલાનં વા ગહપતિમહાસાલાનં વા સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ! સો તં ચિત્તં દહતિ, તં ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ, તં ચિત્તં ભાવેતિ, તસ્સ તં ચિત્તં હીને વિમુત્તં ઉત્તરિ અભાવિતં તત્રૂપપત્તિયા સંવત્તતિ . તઞ્ચ ખો સીલવતો વદામિ નો દુસ્સીલસ્સ. ઇજ્ઝતાવુસો, સીલવતો ચેતોપણિધિ વિસુદ્ધત્તા.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ઇધેકચ્ચો દાનં દેતિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં…પે॰… સેય્યાવસથપદીપેય્યં. સો યં દેતિ તં પચ્ચાસીસતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – ‘ચાતુમહારાજિકા [ચાતુમ્મહારાજિકા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા’’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’’ન્તિ! સો તં ચિત્તં દહતિ, તં ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ, તં ચિત્તં ભાવેતિ, તસ્સ તં ચિત્તં હીને વિમુત્તં ઉત્તરિ અભાવિતં તત્રૂપપત્તિયા સંવત્તતિ. તઞ્ચ ખો સીલવતો વદામિ નો દુસ્સીલસ્સ. ઇજ્ઝતાવુસો, સીલવતો ચેતોપણિધિ વિસુદ્ધત્તા.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ઇધેકચ્ચો દાનં દેતિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં…પે॰… સેય્યાવસથપદીપેય્યં. સો યં દેતિ તં પચ્ચાસીસતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – ‘તાવતિંસા દેવા…પે॰… યામા દેવા…પે॰… તુસિતા દેવા …પે॰… નિમ્માનરતી દેવા…પે॰… પરનિમ્મિતવસવત્તી દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’’ન્તિ! સો તં ચિત્તં દહતિ, તં ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ, તં ચિત્તં ભાવેતિ, તસ્સ તં ચિત્તં હીને વિમુત્તં ઉત્તરિ અભાવિતં તત્રૂપપત્તિયા સંવત્તતિ. તઞ્ચ ખો સીલવતો વદામિ નો દુસ્સીલસ્સ. ઇજ્ઝતાવુસો, સીલવતો ચેતોપણિધિ વિસુદ્ધત્તા.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ઇધેકચ્ચો દાનં દેતિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં. સો યં દેતિ તં પચ્ચાસીસતિ. તસ્સ સુતં હોતિ – ‘બ્રહ્મકાયિકા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્મકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ! સો તં ચિત્તં દહતિ, તં ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ, તં ચિત્તં ભાવેતિ, તસ્સ તં ચિત્તં હીને વિમુત્તં ઉત્તરિ અભાવિતં તત્રૂપપત્તિયા સંવત્તતિ. તઞ્ચ ખો સીલવતો વદામિ નો દુસ્સીલસ્સ; વીતરાગસ્સ નો સરાગસ્સ. ઇજ્ઝતાવુસો, સીલવતો ચેતોપણિધિ વીતરાગત્તા.

‘‘અટ્ઠ **પરિસા** – ખત્તિયપરિસા, બ્રાહ્મણપરિસા, ગહપતિપરિસા, સમણપરિસા, ચાતુમહારાજિકપરિસા, તાવતિંસપરિસા, મારપરિસા, બ્રહ્મપરિસા .

‘‘અટ્ઠ **લોકધમ્મા** – લાભો ચ, અલાભો ચ, યસો ચ, અયસો ચ, નિન્દા ચ, પસંસા ચ, સુખઞ્ચ, દુક્ખઞ્ચ.

૩૩૮. ‘‘અટ્ઠ **અભિભાયતનાનિ**. અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પરિત્તાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં પઠમં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ અપ્પમાણાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ – એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં દુતિયં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પરિત્તાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં તતિયં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ અપ્પમાણાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં ચતુત્થં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ નીલાનિ નીલવણ્ણાનિ નીલનિદસ્સનાનિ નીલનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ ઉમાપુપ્ફં નીલં નીલવણ્ણં નીલનિદસ્સનં નીલનિભાસં, સેય્યથા વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં નીલં નીલવણ્ણં નીલનિદસ્સનં નીલનિભાસં. એવમેવ [એવમેવં (ક॰)] અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ નીલાનિ નીલવણ્ણાનિ નીલનિદસ્સનાનિ નીલનિભાસાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં પઞ્ચમં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પીતાનિ પીતવણ્ણાનિ પીતનિદસ્સનાનિ પીતનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ કણિકારપુપ્ફં [કણ્ણિકારપુપ્ફં (સ્યા॰ કં॰)] પીતં પીતવણ્ણં પીતનિદસ્સનં પીતનિભાસં, સેય્યથા વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં પીતં પીતવણ્ણં પીતનિદસ્સનં પીતનિભાસં. એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પીતાનિ પીતવણ્ણાનિ પીતનિદસ્સનાનિ પીતનિભાસાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં છટ્ઠં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ લોહિતકાનિ લોહિતકવણ્ણાનિ લોહિતકનિદસ્સનાનિ લોહિતકનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ બન્ધુજીવકપુપ્ફં લોહિતકં લોહિતકવણ્ણં લોહિતકનિદસ્સનં લોહિતકનિભાસં, સેય્યથા વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં લોહિતકં લોહિતકવણ્ણં લોહિતકનિદસ્સનં લોહિતકનિભાસં. એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ લોહિતકાનિ લોહિતકવણ્ણાનિ લોહિતકનિદસ્સનાનિ લોહિતકનિભાસાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં સત્તમં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ ઓદાતાનિ ઓદાતવણ્ણાનિ ઓદાતનિદસ્સનાનિ ઓદાતનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ ઓસધિતારકા ઓદાતા ઓદાતવણ્ણા ઓદાતનિદસ્સના ઓદાતનિભાસા, સેય્યથા વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં ઓદાતં ઓદાતવણ્ણં ઓદાતનિદસ્સનં ઓદાતનિભાસં. એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ ઓદાતાનિ ઓદાતવણ્ણાનિ ઓદાતનિદસ્સનાનિ ઓદાતનિભાસાનિ , ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં અટ્ઠમં અભિભાયતનં.

૩૩૯. ‘‘અટ્ઠ **વિમોક્ખા**. રૂપી રૂપાનિ પસ્સતિ. અયં પઠમો વિમોક્ખો.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ. અયં દુતિયો વિમોક્ખો.

‘‘સુભન્તેવ અધિમુત્તો હોતિ. અયં તતિયો વિમોક્ખો.

''સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં ચતુત્થો વિમોક્ખો.

''સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં પઞ્ચમો વિમોક્ખો.

''સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં છટ્ઠો વિમોક્ખો.

''સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં સત્તમો વિમોક્ખો.

''સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિત નિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં અટ્ઠમો વિમોક્ખો.

''ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન અટ્ઠ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

નવકં

૩૪૦. ''અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન નવ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા; તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં...પે॰... અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે નવ?

''નવ **આઘાતવત્થૂનિ**. 'અનત્થં મે અચરી'તિ આઘાતં બન્ધતિ; 'અનત્થં મે ચરતી'તિ આઘાતં બન્ધતિ; 'અનત્થં મે ચરિસ્સતી'તિ આઘાતં બન્ધતિ; 'પિયસ્સ મે મનાપસ્સ અનત્થં અચરી'તિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... અનત્થં ચરતીતિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... અનત્થં ચરિસ્સતીતિ આઘાતં બન્ધતિ; 'અપ્પિયસ્સ મે અમનાપસ્સ અત્થં અચરી'તિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... અત્થં ચરતીતિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... અત્થં ચરિસ્સતીતિ આઘાતં બન્ધતિ.

''નવ **આઘાતપટિવિનયા**. 'અનત્થં મે અચરિ [અચરીતિ (સ્યા॰ ક॰) એવં ''ચરતિ ચરિસ્સતિ'' પદેસુપિ], તં કુતેત્થ લબ્ભા'તિ આઘાતં પટિવિનેતિ ; 'અનત્થં મે ચરતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા'તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; 'અનત્થં મે ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા'તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; 'પિયસ્સ મે મનાપસ્સ અનત્થં અચરિ...પે॰... અનત્થં ચરતિ...પે॰... અનત્થં ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા'તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; 'અપ્પિયસ્સ મે અમનાપસ્સ અત્થં અચરિ...પે॰... અત્થં ચરતિ...પે॰... અત્થં ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા'તિ આઘાતં પટિવિનેતિ.

૩૪૧. ''નવ **સત્તાવાસા**. સન્તાવુસો, સત્તા નાનત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. અયં પઠમો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો, સત્તા નાનત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા પઠમાભિનિબ્બત્તા. અયં દુતિયો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો, સત્તા એકત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા આભસ્સરા. અયં તતિયો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો , સત્તા એકત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. અયં ચતુત્થો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો, સત્તા અસઞ્ઞિનો અપ્પટિસંવેદિનો, સેય્યથાપિ દેવા અસઞ્ઞસત્તા [અસઞ્ઞિસત્તા (સ્યા॰ કં॰)]. અયં પઞ્ચમો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગા. અયં છટ્ઠો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગા. અયં સત્તમો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં અટ્ઠમો સત્તાવાસો.

“સન્તાવુસો , સત્તા સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ [સમતિક્કમ્મ સન્તમેતં પણીતમેતન્તિ (સ્યા॰ કં॰)] નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં નવમો સત્તાવાસો.

૩૪૨. “નવ **અક્ખણા અસમયા બ્રહ્મચરિયવાસાય**. ઇધાવુસો , તથાગતો ચ લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ દેસિયતિ ઓપસમિકો પરિનિબ્બાનિકો સમ્બોધગામી સુગતપ્પવેદિતો. અયઞ્ચ પુગ્ગલો નિરયં ઉપપન્નો હોતિ. અયં પઠમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં, આવુસો, તથાગતો ચ લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ દેસિયતિ ઓપસમિકો પરિનિબ્બાનિકો સમ્બોધગામી સુગતપ્પવેદિતો. અયઞ્ચ પુગ્ગલો તિરચ્છાનયોનિં ઉપપન્નો હોતિ. અયં દુતિયો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં…પે॰… પેત્તિવિસયં ઉપપન્નો હોતિ. અયં તતિયો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં…પે॰… અસુરકાયં ઉપપન્નો હોતિ. અયં ચતુત્થો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં…પે॰… અઞ્ઞતરં દીઘાયુકં દેવનિકાયં ઉપપન્નો હોતિ. અયં પઞ્ચમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં…પે॰… પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ મિલક્ખેસુ [મિલક્ખકેસુ (સ્યા॰ કં॰) મિલક્ખૂસુ (ક॰)] અવિઞ્ઞાતારેસુ, યત્થ નત્થિ ગતિ ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં. અયં છટ્ઠો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં…પે॰… મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ. સો ચ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિકો વિપરીતદસ્સનો – ‘નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં [સુકટ દુક્કટાનં (સી॰ પી॰)] કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. અયં સત્તમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં…પે॰… મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ. સો ચ હોતિ દુપ્પઞ્ઞો જળો એળમૂગો, નપ્પટિબલો સુભાસિતદુબ્ભાસિતાનમત્થમઞ્ઞાતું. અયં અટ્ઠમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

“પુન ચપરં, આવુસો, તથાગતો ચ લોકે ન [કત્થચિ નકારો ન દિસ્સતિ] ઉપ્પન્નો હોતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ ન દેસિયતિ ઓપસમિકો પરિનિબ્બાનિકો સમ્બોધગામી સુગતપ્પવેદિતો. અયઞ્ચ પુગ્ગલો મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ, સો ચ હોતિ પઞ્ઞવા અજળો અનેળમૂગો, પટિબલો સુભાસિત-દુબ્ભાસિતાનમત્થમઞ્ઞાતું. અયં નવમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

૩૪૩. “નવ **અનુપુબ્બવિહારા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના …પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા…પે॰… આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

૩૪૪. “નવ **અનુપુબ્બનિરોધા**. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ કામસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા નિરુદ્ધા હોન્તિ. તતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ પીતિ નિરુદ્ધા હોતિ. ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નસ્સ અસ્સાસપસ્સાસ્સા નિરુદ્ધા હોન્તિ. આકાસાનઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ રૂપસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ નિરુદ્ધા હોન્તિ.

“ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન નવ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં…પે॰… અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

દસકં

૩૪૫. “અત્થિ ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન દસ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં…પે॰… અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમે દસ?

“દસ **નાથકરણા ધમ્મા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ. પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. યંપાવુસો, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ, આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો. યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થા સબ્યઞ્જના [સાત્થં સબ્યઞ્જનં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ [ધતા (ક॰ સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ધાતા વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા, યંપાવુસો, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ…પે॰… દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો. યંપાવુસો, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સુવચો હોતિ સોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ખમો પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિં. યંપાવુસો, ભિક્ખુ સુવચો હોતિ…પે॰… પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિં. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં ઉચ્ચાવચાનિ કિંકરણીયાનિ, તત્થ દક્ખો હોતિ અનલસો તત્રુપાયાય વીમંસાય સમન્નાગતો, અલં કાતું અલં સંવિધાતું. યંપાવુસો, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં…પે॰… અલં સંવિધાતું. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ધમ્મકામો હોતિ પિયસમુદાહારો, અભિધમ્મે અભિવિનયે ઉળારપામોજ્જો [ઉળારપામુજ્જો (સી॰ પી॰), ઓળારપામોજ્જો (સ્યા॰ કં॰)]. યંપાવુસો, ભિક્ખુ ધમ્મકામો હોતિ…પે॰… ઉળારપામોજ્જો [ઉળારપામુજ્જો (સી॰ પી॰), ઓળારપામોજ્જો (સ્યા॰ કં॰)]. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો , ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેહિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ . યંપાવુસો, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ…પે॰… પરિક્ખારેહિ. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. યંપાવુસો, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ…પે॰… અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સતિમા હોતિ પરમેન સતિનેપક્કેન સમન્નાગતો ચિરકતમ્પિ ચિરભાસિતમ્પિ સરિતા અનુસ્સરિતા. યંપાવુસો, ભિક્ખુ સતિમા હોતિ…પે॰… સરિતા અનુસ્સરિતા. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ઞવા હોતિ, ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્માદુક્ખક્ખયગામિનિયા. યંપાવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ઞવા હોતિ…પે॰… સમ્માદુક્ખક્ખયગામિનિયા. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

૩૪૬. દસ **કસિણાયતનાનિ**. પથવીકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ, ઉદ્ધં અધો તિરિયં અદ્વયં અપ્પમાણં. આપોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ...પે॰... તેજોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... વાયોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... નીલકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... પીતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... લોહિતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... ઓદાતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... આકાસકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... વિઞ્ઞાણકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ, ઉદ્ધં અધો તિરિયં અદ્વયં અપ્પમાણં.

૩૪૭. ‘‘દસ **અકુસલકમ્મપથા** – પાણાતિપાતો, અદિન્નાદાનં, કામેસુમિચ્છાચારો, મુસાવાદો, પિસુણા વાચા, ફરુસા વાચા, સમ્ફપ્પલાપો, અભિજ્ઝા, બ્યાપાદો, મિચ્છાદિટ્ઠિ.

‘‘દસ **કુસલકમ્મપથા** – પાણાતિપાતા વેરમણી, અદિન્નાદાના વેરમણી, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણી, મુસાવાદા વેરમણી, પિસુણાય વાચાય વેરમણી, ફરુસાય વાચાય વેરમણી, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી, અનભિજ્ઝા, અબ્યાપાદો, સમ્માદિટ્ઠિ.

૩૪૮. ‘‘દસ **અરિયવાસા**. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો હોતિ, છળઙ્ગસમન્નાગતો, એકારક્ખો, ચતુરાપસ્સેનો, પણુન્નપચ્ચેકસચ્ચો, સમવયસટ્ઠેસનો, અનાવિલસઙ્કપ્પો, પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો, સુવિમુત્તચિત્તો, સુવિમુત્તપઞ્ઞો.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામચ્છન્દો પહીનો હોતિ, બ્યાપાદો પહીનો હોતિ, થિનમિદ્ધં પહીનં હોતિ, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહીનં હોતિ, વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ છળઙ્ગસમન્નાગતો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ છળઙ્ગસમન્નાગતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો , ભિક્ખુ એકારક્ખો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સતારક્ખેન ચેતસા સમન્નાગતો હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એકારક્ખો હોતિ .

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ ચતુરાપસ્સેનો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ ચતુરાપસ્સેનો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ પણુન્નપચ્ચેકસચ્ચો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો યાનિ તાનિ પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં પુથુપચ્ચેકસચ્ચાનિ, સબ્બાનિ તાનિ નુન્નાનિ હોન્તિ પણુન્નાનિ ચત્તાનિ વન્તાનિ મુત્તાનિ પહીનાનિ પટિનિસ્સટ્ઠાનિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પણુન્નપચ્ચેકસચ્ચો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો , ભિક્ખુ સમવયસટ્ઠેસનો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામેસના પહીના હોતિ, ભવેસના પહીના હોતિ, બ્રહ્મચરિયેસના પટિપ્પસ્સદ્ધા. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સમવયસટ્ઠેસનો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ અનાવિલસઙ્કપ્પો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામસઙ્કપ્પો પહીનો હોતિ, બ્યાપાદસઙ્કપ્પો પહીનો હોતિ, વિહિંસાસઙ્કપ્પો પહીનો હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અનાવિલસઙ્કપ્પો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો હોતિ ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તચિત્તો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો રાગા ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ, દોસા ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ, મોહા ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તચિત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તપઞ્ઞો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ‘રાગો મે પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો’તિ પજાનાતિ. ‘દોસો મે પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો’તિ પજાનાતિ. ‘મોહો મે પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો’તિ પજાનાતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તપઞ્ઞો હોતિ.

‘‘દસ **અસેક્ખા ધમ્મા** – અસેક્ખા સમ્માદિટ્ઠિ, અસેક્ખો સમ્માસઙ્કપ્પો, અસેક્ખા સમ્માવાચા, અસેક્ખો સમ્માકમ્મન્તો, અસેક્ખો સમ્માઆજીવો, અસેક્ખો સમ્માવાયામો, અસેક્ખા સમ્માસતિ, અસેક્ખો સમ્માસમાધિ, અસેક્ખં સમ્માઞાણં, અસેક્ખા સમ્માવિમુત્તિ.

‘‘ઇમે ખો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન દસ ધમ્મા સમ્મદક્ખાતા. તત્થ સબ્બેહેવ સઙ્ગાયિતબ્બં ન વિવદિતબ્બં, યથયિદં બ્રહ્મચરિયં અદ્ધનિયં અસ્સ ચિરટ્ઠિતિકં, તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન’’ન્તિ.

૩૪૯. અથ ખો ભગવા ઉટ્ઠહિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ – ‘સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત, સાધુ ખો ત્વં, સારિપુત્ત, ભિક્ખૂનં સઙ્ગીતિપરિયાયં અભાસી’તિ. ઇદમવોચાયસ્મા સારિપુત્તો, સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

સઙ્ગીતિસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

૧૧. દસુત્તરસુત્તં

૩૫૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો ભિક્ખવે''તિ! ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''દસુત્તરં પવક્ખામિ, ધમ્મં નિબ્બાનપત્તિયા;
દુક્ખસ્સન્તકિરિયાય, સબ્બગન્થપ્પમોચનં''.

એકો ધમ્મો

૩૫૧. ''એકો, આવુસો, ધમ્મો બહુકારો, એકો ધમ્મો ભાવેતબ્બો, એકો ધમ્મો પરિઞ્ઞેય્યો, એકો ધમ્મો પહાતબ્બો, એકો ધમ્મો હાનભાગિયો, એકો ધમ્મો વિસેસભાગિયો, એકો ધમ્મો દુપ્પટિવિજ્ઝો, એકો ધમ્મો ઉપ્પાદેતબ્બો, એકો ધમ્મો અભિઞ્ઞેય્યો, એકો ધમ્મો સચ્છિકાતબ્બો.

(ક) ''કતમો એકો ધમ્મો **બહુકારો?** અપ્પમાદો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. અયં એકો ધમ્મો બહુકારો.

(ખ) ''કતમો એકો ધમ્મો **ભાવેતબ્બો?** કાયગતાસતિ સાતસહગતા. અયં એકો ધમ્મો ભાવેતબ્બો.

(ગ) ''કતમો એકો ધમ્મો **પરિઞ્ઞેય્યો?** ફસ્સો સાસવો ઉપાદાનિયો. અયં એકો ધમ્મો પરિઞ્ઞેય્યો.

(ઘ) ''કતમો એકો ધમ્મો **પહાતબ્બો?** અસ્મિમાનો. અયં એકો ધમ્મો પહાતબ્બો.

(ઙ) ''કતમો એકો ધમ્મો **હાનભાગિયો?** અયોનિસો મનસિકારો. અયં એકો ધમ્મો હાનભાગિયો.

(ચ) ''કતમો એકો ધમ્મો **વિસેસભાગિયો?** યોનિસો મનસિકારો. અયં એકો ધમ્મો વિસેસભાગિયો.

(છ) ''કતમો એકો ધમ્મો **દુપ્પટિવિજ્ઝો?** આનન્તરિકો ચેતોસમાધિ. અયં એકો ધમ્મો દુપ્પટિવિજ્ઝો.

(જ) ''કતમો એકો ધમ્મો **ઉપ્પાદેતબ્બો?** અકુપ્પં ઞાણં. અયં એકો ધમ્મો ઉપ્પાદેતબ્બો.

(ઝ) ''કતમો એકો ધમ્મો **અભિઞ્ઞેય્યો?** સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકા. અયં એકો ધમ્મો અભિઞ્ઞેય્યો.

(ઞ) ''કતમો એકો ધમ્મો **સચ્છિકાતબ્બો?** અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ. અયં એકો ધમ્મો સચ્છિકાતબ્બો.

''ઇતિ ઇમે દસ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

દ્વે ધમ્મા

૩૫૨. ''દ્વે ધમ્મા બહુકારા, દ્વે ધમ્મા ભાવેતબ્બા, દ્વે ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા, દ્વે ધમ્મા પહાતબ્બા , દ્વે ધમ્મા હાનભાગિયા, દ્વે ધમ્મા વિસેસભાગિયા, દ્વે ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા, દ્વે ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા, દ્વે ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા, દ્વે

ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **બહુકારા?** સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ. ઇમે દ્વે ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** સમથો ચ વિપસ્સના ચ. ઇમે દ્વે ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ. ઇમે દ્વે ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **પહાતબ્બા?** અવિજ્જા ચ ભવતણ્હા ચ. ઇમે દ્વે ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **હાનભાગિયા?** દોવચસ્સતા ચ પાપમિત્તતા ચ. ઇમે દ્વે ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** સોવચસ્સતા ચ કલ્યાણમિત્તતા ચ. ઇમે દ્વે ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** યો ચ હેતુ યો ચ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય, યો ચ હેતુ યો ચ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા. ઇમે દ્વે ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** દ્વે ઞાણાનિ – ખયે ઞાણં, અનુપ્પાદે ઞાણં. ઇમે દ્વે ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** દ્વે ધાતુયો – સઙ્ખતા ચ ધાતુ અસઙ્ખતા ચ ધાતુ. ઇમે દ્વે ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) ‘‘કતમે દ્વે ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** વિજ્જા ચ વિમુત્તિ ચ. ઇમે દ્વે ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

‘‘ઇતિ ઇમે વીસતિ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

તયો ધમ્મા

૩૫૩. ‘‘તયો ધમ્મા બહુકારા, તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા…પે॰… તયો ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **બહુકારા?** સપ્પુરિસસંસેવો, સદ્ધમ્મસ્સવનં, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપત્તિ. ઇમે તયો ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** તયો સમાધી – સવિતક્કો સવિચારો સમાધિ, અવિતક્કો વિચારમત્તો સમાધિ, અવિતક્કો અવિચારો સમાધિ. ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** તિસ્સો વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. ઇમે તયો ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **પહાતબ્બા?** તિસ્સો તણ્હા – કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા. ઇમે તયો ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **હાનભાગિયા?** તીણિ અકુસલમૂલાનિ – લોભો અકુસલમૂલં, દોસો અકુસલમૂલં, મોહો અકુસલમૂલં. ઇમે તયો ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** તીણિ કુસલમૂલાનિ – અલોભો કુસલમૂલં, અદોસો કુસલમૂલં, અમોહો કુસલમૂલં. ઇમે તયો ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** તિસ્સો નિસ્સરણિયા ધાતુયો – કામાનમેતં નિસ્સરણં યદિદં નેક્ખમ્મં, રૂપાનમેતં નિસ્સરણં યદિદં અરૂપં, યં ખો પન કિઞ્ચિ ભૂતં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં, નિરોધો તસ્સ નિસ્સરણં. ઇમે તયો ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** તીણિ ઞાણાનિ – અતીતંસે ઞાણં, અનાગતંસે ઞાણં, પચ્ચુપ્પન્નંસે ઞાણં. ઇમે તયો ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** તિસ્સો ધાતુયો – કામધાતુ, રૂપધાતુ, અરૂપધાતુ. ઇમે તયો ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) ‘‘કતમે તયો ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** તિસ્સો વિજ્જા – પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણં વિજ્જા, સત્તાનં ચુતૂપપાતે ઞાણં વિજ્જા, આસવાનં ખયે ઞાણં વિજ્જા. ઇમે તયો ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

‘‘ઇતિ ઇમે તિંસ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

ચત્તારો ધમ્મા

૩૫૪. ‘‘ચત્તારો ધમ્મા બહુકારા, ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા…પે॰… ચત્તારો ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **બહુકારા?** ચત્તારિ ચક્કાનિ – પતિરૂપદેસવાસો, સપ્પુરિસૂપનિસ્સયો [સપ્પુરિસુપસ્સયો (સ્યા॰ કં॰)], અત્તસમ્માપણિધિ, પુબ્બે ચ કતપુઞ્ઞતા. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** ચત્તારો સતિપટ્ઠાના – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. વેદનાસુ…પે॰… ચિત્તે… ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** ચત્તારો આહારા – કબળીકારો [કવળીકારો (સ્યા॰ કં॰)] આહારો ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **પહાતબ્બા?** ચત્તારો ઓઘા – કામોઘો, ભવોઘો, દિટ્ઠોઘો, અવિજ્જોઘો. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **હાનભાગિયા?** ચત્તારો યોગા – કામયોગો, ભવયોગો, દિટ્ઠિયોગો, અવિજ્જાયોગો. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** ચત્તારો વિસઞ્ઞોગા – કામયોગવિસંયોગો, ભવયોગવિસંયોગો, દિટ્ઠિયોગવિસંયોગો, અવિજ્જાયોગવિસંયોગો. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** ચત્તારો સમાધી – હાનભાગિયો સમાધિ, ઠિતિભાગિયો સમાધિ, વિસેસભાગિયો સમાધિ, નિબ્બેધભાગિયો સમાધિ. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** ચત્તારિ ઞાણાનિ – ધમ્મે ઞાણં, અન્વયે ઞાણં, પરિયે ઞાણં, સમ્મુતિયા ઞાણં. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** ચત્તારિ અરિયસચ્ચાનિ – દુક્ખં અરિયસચ્ચં, દુક્ખસમુદયં [દુક્ખસમુદયો (સ્યા॰ કં॰)] અરિયસચ્ચં, દુક્ખનિરોધં [દુક્ખનિરોધો (સ્યા॰ કં॰)] અરિયસચ્ચં, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં. ઇમે ચત્તારો ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) ‘‘કતમે ચત્તારો ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** ચત્તારિ સામઞ્ઞફલાનિ – સોતાપત્તિફલં, સકદાગામિફલં, અનાગામિફલં, અરહત્તફલં . ઇમે ચત્તારો ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

‘‘ઇતિ ઇમે ચત્તારીસધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

પઞ્ચ ધમ્મા

૩૫૫. ‘‘પઞ્ચ ધમ્મા બહુકારા...પે॰... પઞ્ચ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ‘‘કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **બહુકારા?** પઞ્ચ પધાનિયઙ્ગાનિ – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સદ્ધો હોતિ, સદ્દહતિ તથાગતસ્સ બોધિં – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો સમવેપાકિનિયા ગહણિયા સમન્નાગતો નાતિસીતાય નાચ્ચુણ્હાય મજ્ઝિમાય પધાનક્ખમાય. અસઠો હોતિ અમાયાવી યથાભૂતમત્તાનં આવીકત્તા સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ. આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** પઞ્ચઙ્ગિકો સમ્માસમાધિ – પીતિફરણતા, સુખફરણતા, ચેતોફરણતા , આલોકફરણતા, પચ્ચવેક્ખણનિમિત્તં [પચ્ચવેક્ખણાનિમિત્તં (સ્યા॰ કં॰)]. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા [સેય્યથીદં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **પહાતબ્બા?** પઞ્ચ નીવરણાનિ – કામચ્છન્દનીવરણં, બ્યાપાદનીવરણં, થિનમિદ્ધનીવરણં, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચનીવરણં, વિચિકિચ્છાનીવરણં. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **હાનભાગિયા?** પઞ્ચ ચેતોખિલા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય . અયં પઠમો ચેતોખિલો. પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ધમ્મે કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ...પે॰... સઙ્ઘે કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ...પે॰... સિક્ખાય કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ...પે॰... સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો ખિલજાતો, યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો ખિલજાતો, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. અયં પઞ્ચમો ચેતોખિલો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** પઞ્ચ નિસ્સરણિયા ધાતુયો – ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામે મનસિકરોતો કામેસુ ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. નેક્ખમ્મં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો નેક્ખમ્મે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં કામેહિ. યે ચ કામપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ. ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં કામાનં નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો બ્યાપાદં મનસિકરોતો બ્યાપાદે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. અબ્યાપાદં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો અબ્યાપાદે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં બ્યાપાદેન. યે ચ બ્યાપાદપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ. ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં બ્યાપાદસ્સ નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો વિહેસં મનસિકરોતો વિહેસાય ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. અવિહેસં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો અવિહેસાય ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ . તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં વિહેસાય. યે ચ વિહેસાપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ. ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં વિહેસાય નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો રૂપે મનસિકરોતો રૂપેસુ ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. અરૂપં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો અરૂપે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં

સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં રૂપેહિ. યે ચ રૂપપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ. ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં રૂપાનં નિસ્સરણં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો સક્કાયં મનસિકરોતો સક્કાયે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ. સક્કાયનિરોધં ખો પનસ્સ મનસિકરોતો સક્કાયનિરોધે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ. તસ્સ તં ચિત્તં સુગતં સુભાવિતં સુવુટ્ઠિતં સુવિમુત્તં વિસંયુત્તં સક્કાયેન. યે ચ સક્કાયપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતા પરિળાહા, મુત્તો સો તેહિ. ન સો તં વેદનં વેદેતિ. ઇદમક્ખાતં સક્કાયસ્સ નિસ્સરણં. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** પઞ્ચ ઞાણિકો સમ્માસમાધિ – 'અયં સમાધિ પચ્ચુપ્પન્નસુખો ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકો'તિ પચ્ચત્તંયેવ ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. 'અયં સમાધિ અરિયો નિરામિસો'તિ પચ્ચત્તઞ્ઞેવ ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. 'અયં સમાધિ અકાપુરિસસેવિતો'તિ પચ્ચત્તંયેવ ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. 'અયં સમાધિ સન્તો પણીતો પટિપ્પસ્સદ્ધલદ્ધો એકોદિભાવાધિગતો, ન સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતગતો'તિ [ન ચ સસઙ્ખારનિગ્ગય્હ વારિતવતોતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), ન સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિવાવતો (ક॰), ન સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિયાધિગતો (?)] પચ્ચત્તંયેવ ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. 'સો ખો પનાહં ઇમં સમાધિં સતોવ સમાપજ્જામિ સતો વુટ્ઠહામી'તિ પચ્ચત્તંયેવ ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** પઞ્ચ વિમુત્તાયતનાનિ – ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુનો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ, અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી, તથા તથા સો [ભિક્ખુ (સ્યા॰ કં॰)] તસ્મિં ધમ્મે અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપટિસંવેદી ચ. તસ્સ અત્થપ્પટિસંવેદિનો ધમ્મપટિસંવેદિનો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇદં પઠમં વિમુત્તાયતનં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ન હેવ ખો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ, અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી, અપિ ચ ખો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ. તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપટિસંવેદી ચ. તસ્સ અત્થપ્પટિસંવેદિનો ધમ્મપટિસંવેદિનો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇદં દુતિયં વિમુત્તાયતનં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ન હેવ ખો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ, અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી, નાપિ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ. અપિ ચ ખો, યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન સજ્ઝાયં કરોતિ. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન સજ્ઝાયં કરોતિ તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપટિસંવેદી ચ. તસ્સ અત્થપ્પટિસંવેદિનો ધમ્મપટિસંવેદિનો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇદં તતિયં વિમુત્તાયતનં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ન હેવ ખો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ, અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી, નાપિ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ, નાપિ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન સજ્ઝાયં

કરોતિ. અપિ ચ ખો, યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ. યથા યથા , આવુસો , ભિક્ખુ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપટિસંવેદી ચ. તસ્સ અત્થપ્પટિસંવેદિનો ધમ્મપટિસંવેદિનો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇદં ચતુત્થં વિમુત્તાયતનં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ન હેવ ખો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ, અઞ્ઞતરો વા ગરુટ્ઠાનિયો સબ્રહ્મચારી, નાપિ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ, નાપિ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન સજ્ઝાયં કરોતિ, નાપિ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ; અપિ ચ ખ્વસ્સ અઞ્ઞતરં સમાધિનિમિત્તં સુગ્ગહિતં હોતિ સુમનસિકતં સૂપધારિતં સુપ્પટિવિદ્ધં પઞ્ઞાય. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુનો અઞ્ઞતરં સમાધિનિમિત્તં સુગ્ગહિતં હોતિ સુમનસિકતં સૂપધારિતં સુપ્પટિવિદ્ધં પઞ્ઞાય તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ. તસ્સ અત્થપ્પટિસંવેદિનો ધમ્મપ્પટિસંવેદિનો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇદં પઞ્ચમં વિમુત્તાયતનં. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઝ) ''કતમે પઞ્ચ ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** પઞ્ચ ધમ્મક્ખન્ધા – સીલક્ખન્ધો , સમાધિક્ખન્ધો, પઞ્ઞાક્ખન્ધો, વિમુત્તિક્ખન્ધો, વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

''ઇતિ ઇમે પઞ્ઞાસ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

છ ધમ્મા

૩૫૬. ''છ ધમ્મા બહુકારા...પે॰... છ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ''કતમે છ ધમ્મા **બહુકારા?** છ સારણીયા ધમ્મા. ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો મેત્તં વચીકમ્મં...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો મેત્તં મનોકમ્મં...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યે તે લાભા ધમ્મિકા ધમ્મલદ્ધા અન્તમસો પત્તપરિયાપન્નમત્તમ્પિ, તથારૂપેહિ લાભેહિ અપ્પટિવિભત્તભોગી હોતિ સીલવન્તેહિ સબ્રહ્મચારીહિ સાધારણભોગી, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ, યાનિ તાનિ સીલાનિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ, તથારૂપેસુ સીલેસુ સીલસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો...પે॰... એકીભાવાય સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય, તથારૂપાય દિટ્ઠિયા દિટ્ઠિ સામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો, સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ. ઇમે છ ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) “કતમે છ ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** છ અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ – બુદ્ધાનુસ્સતિ, ધમ્માનુસ્સતિ, સઙ્ઘાનુસ્સતિ, સીલાનુસ્સતિ, ચાગાનુસ્સતિ, દેવતાનુસ્સતિ. ઇમે છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) “કતમે છ ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** છ અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ – ચક્ખાયતનં, સોતાયતનં, ઘાનાયતનં, જિવ્હાયતનં, કાયાયતનં, મનાયતનં. ઇમે છ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) “કતમે છ ધમ્મા **પહાતબ્બા?** છ તણ્હાકાયા – રૂપતણ્હા, સદ્દતણ્હા, ગન્ધતણ્હા, રસતણ્હા, ફોટ્ઠબ્બતણ્હા, ધમ્મતણ્હા. ઇમે છ ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) “કતમે છ ધમ્મા **હાનભાગિયા?** છ અગારવા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો. ધમ્મે...પે॰... સઙ્ઘે... સિક્ખાય... અપ્પમાદે... પટિસન્થારે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો. ઇમે છ ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) “કતમે છ ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** છ ગારવા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સત્થરિ સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો ધમ્મે...પે॰... સઙ્ઘે... સિક્ખાય... અપ્પમાદે... પટિસન્થારે સગારવો વિહરતિ સપ્પતિસ્સો. ઇમે છ ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) “કતમે છ ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** છ નિસ્સરણિયા ધાતુયો – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘મેત્તા હિ ખો મે, ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા, અથ ચ પન મે બ્યાપાદો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ. ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં આવુસો અનવકાસો યં મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય. અથ ચ પનસ્સ બ્યાપાદો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતીતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, બ્યાપાદસ્સ, યદિદં મેત્તાચેતોવિમુત્તી’તિ.

“ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘કરુણા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા. અથ ચ પન મે વિહેસા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો – ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો, ‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ...પે॰... નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, વિહેસાય, યદિદં કરુણાચેતોવિમુત્તી’તિ.

“ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘મુદિતા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા...પે॰... અથ ચ પન મે અરતિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો – ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ...પે॰... નિસ્સરણં હેતં, આવુસો અરતિયા, યદિદં મુદિતાચેતોવિમુત્તી’તિ.

“ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘ઉપેક્ખા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા…પે॰… અથ ચ પન મે રાગો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો – ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ…પે॰… નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, રાગસ્સ યદિદં ઉપેક્ખાચેતોવિમુત્તી’તિ.

“ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અનિમિત્તા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા…પે॰… અથ ચ પન મે નિમિત્તાનુસારિ વિઞ્ઞાણં હોતી’તિ. સો – ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ…પે॰… નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, સબ્બનિમિત્તાનં યદિદં અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તી’તિ.

“ઇધ પનાવુસો, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અસ્મીતિ ખો મે વિગતં, અયમહમસ્મીતિ ન સમનુપસ્સામિ, અથ ચ પન મે વિચિકિચ્છાકથંકથાસલ્લં ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો – ‘મા હેવં’ તિસ્સ વચનીયો ‘માયસ્મા એવં અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો યં અસ્મીતિ વિગતે અયમહમસ્મીતિ અસમનુપસ્સતો. અથ ચ પનસ્સ વિચિકિચ્છાકથંકથાસલ્લં ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણં હેતં, આવુસો, વિચિકિચ્છાકથંકથાસલ્લસ્સ, યદિદં અસ્મિમાનસમુગ્ઘાટો’તિ. ઇમે છ ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) “કતમે છ ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** છ સતતવિહારા. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. ઇમે છ ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) “કતમે છ ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** છ અનુત્તરિયાનિ – દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં, સિક્ખાનુત્તરિયં, પારિચરિયાનુત્તરિયં, અનુસ્સતાનુત્તરિયં. ઇમે છ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) “કતમે છ ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** છ અભિઞ્ઞા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ , બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ. આવિભાવં તિરોભાવં. તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ સેય્યથાપિ આકાસે . પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ સેય્યથાપિ ઉદકે. ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ સેય્યથાપિ પથવિયં. આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો. ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતિ. યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ.

“દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ દિબ્બે ચ માનુસે ચ, યે દૂરે સન્તિકે ચ.

“પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ [જાનાતિ (સ્યા॰ કં॰)], સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ …પે॰… અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ.

“સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં એકમ્પિ જાતિં…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

‘‘દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ …પે॰…

‘‘આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇમે છ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

‘‘ઇતિ ઇમે સટ્ઠિ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

સત્ત ધમ્મા

૩૫૭. ‘‘સત્ત ધમ્મા બહુકારા…પે॰… સત્ત ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ‘‘કતમે સત્ત ધમ્મા **બહુકારા?** સત્ત અરિયધનાનિ – સદ્ધાધનં, સીલધનં, હિરિધનં, ઓત્તપ્પધનં, સુતધનં, ચાગધનં, પઞ્ઞાધનં. ઇમે સત્ત ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે સત્ત ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** સત્ત સમ્બોજ્ઝઙ્ગા – સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો . ઇમે સત્ત ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ‘‘કતમે સત્ત ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** સત્ત વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિયો – સન્તાવુસો, સત્તા નાનત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. અયં પઠમા વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

‘‘સન્તાવુસો , સત્તા નાનત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા પઠમાભિનિબ્બત્તા. અયં દુતિયા વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા એકત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા આભસ્સરા. અયં તતિયા વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા એકત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. અયં ચતુત્થી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા…પે॰… ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગા. અયં પઞ્ચમી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગા. અયં છટ્ઠી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં સત્તમી વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિ. ઇમે સત્ત ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ‘‘કતમે સત્ત ધમ્મા **પહાતબ્બા?** સત્તાનુસયા – કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો, દિટ્ઠાનુસયો, વિચિકિચ્છાનુસયો, માનાનુસયો, ભવરાગાનુસયો , અવિજ્જાનુસયો. ઇમે સત્ત ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ''કતમે સત્ત ધમ્મા **હાનભાગિયા?** સત્ત અસદ્ધમ્મા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ અસ્સદ્ધો હોતિ, અહિરિકો હોતિ, અનોત્તપ્પી હોતિ, અપ્પસ્સુતો હોતિ, કુસીતો હોતિ, મુટ્ઠસ્સતિ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ. ઇમે સત્ત ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ''કતમે સત્ત ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** સત્ત સદ્ધમ્મા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સદ્ધો હોતિ, હિરિમા [હિરિકો (સ્યા॰ કં॰)] હોતિ, ઓત્તપ્પી હોતિ, બહુસ્સુતો હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, ઉપટ્ઠિતસ્સતિ હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ. ઇમે સત્ત ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) ''કતમે સત્ત ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** સત્ત સપ્પુરિસધમ્મા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ધમ્મઞ્ઞૂ ચ હોતિ અત્થઞ્ઞૂ ચ અત્તઞ્ઞૂ ચ મત્તઞ્ઞૂ ચ કાલઞ્ઞૂ ચ પરિસઞ્ઞૂ ચ પુગ્ગલઞ્ઞૂ ચ. ઇમે સત્ત ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ''કતમે સત્ત ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** સત્ત સઞ્ઞા – અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનત્તસઞ્ઞા, અસુભસઞ્ઞા, આદીનવસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા, નિરોધસઞ્ઞા. ઇમે સત્ત ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ''કતમે સત્ત ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** સત્ત નિદ્દસવત્થૂનિ – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સિક્ખાસમાદાને તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ સિક્ખાસમાદાને અવિગતપેમો. ધમ્મનિસન્તિયા તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ ધમ્મનિસન્તિયા અવિગતપેમો. ઇચ્છાવિનયે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ ઇચ્છાવિનયે અવિગતપેમો. પટિસલ્લાને તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ પટિસલ્લાને અવિગતપેમો. વીરિયારમ્ભે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ વીરિયારમ્ભે અવિગતપેમો. સતિનેપક્કે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ સતિનેપક્કે અવિગતપેમો. દિટ્ઠિપટિવેધે તિબ્બચ્છન્દો હોતિ, આયતિઞ્ચ દિટ્ઠિપટિવેધે અવિગતપેમો. ઇમે સત્ત ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) ''કતમે સત્ત ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** સત્ત ખીણાસવબલાનિ – ઇધાવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અનિચ્ચતો સબ્બે સઙ્ખારા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ. યંપાવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અનિચ્ચતો સબ્બે સઙ્ખારા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ, ઇદમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો બલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ ખીણાસવો ભિક્ખુ આસવાનં ખયં પટિજાનાતિ – 'ખીણા મે આસવા'તિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અઙ્ગારકાસૂપમા કામા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ. યંપાવુસો…પે॰… 'ખીણા મે આસવા'તિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો વિવેકનિન્નં ચિત્તં હોતિ વિવેકપોણં વિવેકપબ્ભારં વિવેકટ્ઠં નેક્ખમ્માભિરતં બ્યન્તીભૂતં સબ્બસો આસવટ્ઠાનિયેહિ ધમ્મેહિ. યંપાવુસો…પે॰… 'ખીણા મે આસવા'તિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવિતા હોન્તિ સુભાવિતા . યંપાવુસો…પે॰… 'ખીણા મે આસવા'તિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ. યંપાવુસો…પે॰… 'ખીણા મે આસવા'તિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા ભાવિતા હોન્તિ સુભાવિતા. યંપાવુસો…પે॰… 'ખીણા મે આસવા'તિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો ભાવિતો હોતિ સુભાવિતો. યંપાવુસો, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો ભાવિતો હોતિ સુભાવિતો, ઇદમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો બલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ ખીણાસવો ભિક્ખુ આસવાનં ખયં પટિજાનાતિ – ‘ખીણા મે આસવા’તિ. ઇમે સત્ત ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

“ઇતિમે સત્તતિ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

પઠમભાણવારો નિટ્ઠિતો.

અટ્ઠ ધમ્મા

૩૫૮. “અટ્ઠ ધમ્મા બહુકારા…પે॰… અટ્ઠ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) “કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **બહુકારા?** અટ્ઠ હેતૂ અટ્ઠ પચ્ચયા આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તન્તિ. કતમે અટ્ઠ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સત્થારં [સત્થારં વા (સ્યા॰ ક॰)] ઉપનિસ્સાય વિહરતિ અઞ્ઞતરં વા ગરુટ્ઠાનિયં સબ્રહ્મચારિં, યત્થસ્સ તિબ્બં હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ પેમઞ્ચ ગારવો ચ. અયં પઠમો હેતુ પઠમો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય . પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ.

“તં ખો પન સત્થારં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ અઞ્ઞતરં વા ગરુટ્ઠાનિયં સબ્રહ્મચારિં , યત્થસ્સ તિબ્બં હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ પેમઞ્ચ ગારવો ચ. તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છતિ પરિપઞ્હતિ – ‘ઇદં, ભન્તે, કથં? ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ? તસ્સ તે આયસ્મન્તો અવિવટઞ્ચેવ વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ઉત્તાની [અનુત્તાનિકતઞ્ચ ઉત્તાનિં (ક॰)] કરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાટ્ઠાનિયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં પટિવિનોદેન્તિ. અયં દુતિયો હેતુ દુતિયો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય, પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય, વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ.

“તં ખો પન ધમ્મં સુત્વા દ્વયેન વૂપકાસેન સમ્પાદેતિ – કાયવૂપકાસેન ચ ચિત્તવૂપકાસેન ચ. અયં તતિયો હેતુ તતિયો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય, પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અયં ચતુત્થો હેતુ ચતુત્થો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય, પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો. યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થા સબ્યઞ્જના કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ ધાતા વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. અયં પઞ્ચમો

હેતુ પઞ્ચમો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય, પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. અયં છટ્ઠો હેતુ છટ્ઠો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય, પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સતિમા હોતિ પરમેન સતિનેપક્કેન સમન્નાગતો. ચિરકતમ્પિ ચિરભાસિતમ્પિ સરિતા અનુસ્સરિતા. અયં સત્તમો હેતુ સત્તમો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય, પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ, ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરતિ – ‘ઇતિ રૂપં ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના ઇતિ વેદનાય સમુદયો ઇતિ વેદનાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઞ્ઞા ઇતિ સઞ્ઞાય સમુદયો ઇતિ સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઙ્ખારા ઇતિ સઙ્ખારાનં સમુદયો ઇતિ સઙ્ખારાનં અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વિઞ્ઞાણં ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ. અયં અટ્ઠમો હેતુ અટ્ઠમો પચ્ચયો આદિબ્રહ્મચરિયિકાય પઞ્ઞાય અપ્પટિલદ્ધાય પટિલાભાય, પટિલદ્ધાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સંવત્તતિ. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** અટ્ઠ લોકધમ્મા – લાભો ચ, અલાભો ચ, યસો ચ, અયસો ચ, નિન્દા ચ, પસંસા ચ, સુખઞ્ચ, દુક્ખઞ્ચ. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **પહાતબ્બા?** અટ્ઠ મિચ્છત્તા – મિચ્છાદિટ્ઠિ, મિચ્છાસઙ્કપ્પો, મિચ્છાવાચા, મિચ્છાકમ્મન્તો, મિચ્છાઆજીવો, મિચ્છાવાયામો, મિચ્છાસતિ, મિચ્છાસમાધિ. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **હાનભાગિયા?** અટ્ઠ કુસીતવત્થૂનિ. ઇધાવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કાતબ્બં હોતિ, તસ્સ એવં હોતિ – ‘કમ્મં ખો મે કાતબ્બં ભવિસ્સતિ, કમ્મં ખો પન મે કરોન્તસ્સ કાયો કિલમિસ્સતિ, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ. સો નિપજ્જતિ, ન વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. ઇદં પઠમં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કતં હોતિ . તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો કમ્મં અકાસિં, કમ્મં ખો પન મે કરોન્તસ્સ કાયો કિલન્તો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ. સો નિપજ્જતિ, ન વીરિયં આરભતિ…પે॰… ઇદં દુતિયં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગન્તબ્બો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મગ્ગો ખો મે ગન્તબ્બો ભવિસ્સતિ, મગ્ગં ખો પન મે ગચ્છન્તસ્સ કાયો કિલમિસ્સતિ, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ. સો નિપજ્જતિ, ન વીરિયં

આરભતિ...પે॰... ઇદં તતિયં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગતો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો મગ્ગં અગમાસિં, મગ્ગં ખો પન મે ગચ્છન્તસ્સ કાયો કિલન્તો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ. સો નિપજ્જતિ, ન વીરિયં આરભતિ...પે॰... ઇદં ચતુત્થં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો ન લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો નાલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં, તસ્સ મે કાયો કિલન્તો અકમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ... પે॰... ઇદં પઞ્ચમં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો અલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં , તસ્સ મે કાયો ગરુકો અકમ્મઞ્ઞો, માસાચિતં મઞ્ઞે, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ. સો નિપજ્જતિ...પે॰... ઇદં છટ્ઠં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ઉપ્પન્નો હોતિ અપ્પમત્તકો આબાધો, તસ્સ એવં હોતિ – ‘ઉપ્પન્નો ખો મે અયં અપ્પમત્તકો આબાધો અત્થિ કપ્પો નિપજ્જિતું, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ. સો નિપજ્જતિ...પે॰... ઇદં સત્તમં કુસીતવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગિલાનાવુટ્ઠિતો હોતિ અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ગિલાનાવુટ્ઠિતો અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા. તસ્સ મે કાયો દુબ્બલો અકમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં નિપજ્જામી’તિ. સો નિપજ્જતિ...પે॰... ઇદં અટ્ઠમં કુસીતવત્થુ. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** અટ્ઠ આરમ્ભવત્થૂનિ. ઇધાવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કાતબ્બં હોતિ, તસ્સ એવં હોતિ – ‘કમ્મં ખો મે કાતબ્બં ભવિસ્સતિ, કમ્મં ખો પન મે કરોન્તેન ન સુકરં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિકાતું, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’તિ. સો વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. ઇદં પઠમં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના કમ્મં કતં હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો કમ્મં અકાસિં, કમ્મં ખો પનાહં કરોન્તો નાસક્ખિં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિકાતું, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... ઇદં દુતિયં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગન્તબ્બો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મગ્ગો ખો મે ગન્તબ્બો ભવિસ્સતિ, મગ્ગં ખો પન મે ગચ્છન્તેન ન સુકરં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિકાતું, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... ઇદં તતિયં આરમ્ભવત્થુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના મગ્ગો ગતો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો મગ્ગં અગમાસિં, મગ્ગં ખો પનાહં ગચ્છન્તો નાસક્ખિં બુદ્ધાનં સાસનં મનસિકાતું, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... ઇદં ચતુત્થં આરમ્ભવત્થુ.

"પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો ન લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો નાલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં , તસ્સ મે કાયો લહુકો કમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ... પે॰... ઇદં પઞ્ચમં આરમ્ભવત્થુ.

"પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો લભતિ લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહં ખો ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય ચરન્તો અલત્થં લૂખસ્સ વા પણીતસ્સ વા ભોજનસ્સ યાવદત્થં પારિપૂરિં. તસ્સ મે કાયો બલવા કમ્મઞ્ઞો, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ... પે॰... ઇદં છટ્ઠં આરમ્ભવત્થુ.

"પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ઉપ્પન્નો હોતિ અપ્પમત્તકો આબાધો. તસ્સ એવં હોતિ – 'ઉપ્પન્નો ખો મે અયં અપ્પમત્તકો આબાધો ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં મે આબાધો પવડ્ઢેય્ય, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ...પે॰... ઇદં સત્તમં આરમ્ભવત્થુ.

"પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ગિલાના વુટ્ઠિતો હોતિ અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહં ખો ગિલાના વુટ્ઠિતો અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં મે આબાધો પચ્ચુદાવત્તેય્ય, હન્દાહં વીરિયં આરભામિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાયા'તિ. સો વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. ઇદં અટ્ઠમં આરમ્ભવત્થુ. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) "કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** અટ્ઠ અક્ખણા અસમયા બ્રહ્મચરિયવાસાય. ઇધાવુસો, તથાગતો ચ લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ દેસિયતિ ઓપસમિકો પરિનિબ્બાનિકો સમ્બોધગામી સુગતપ્પવેદિતો. અયઞ્ચ પુગ્ગલો નિરયં ઉપપન્નો હોતિ. અયં પઠમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

"પુન ચપરં, આવુસો, તથાગતો ચ લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ધમ્મો ચ દેસિયતિ ઓપસમિકો પરિનિબ્બાનિકો સમ્બોધગામી સુગતપ્પવેદિતો, અયઞ્ચ પુગ્ગલો તિરચ્છાનયોનિં ઉપપન્નો હોતિ. અયં દુતિયો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

"પુન ચપરં...પે॰... પેત્તિવિસયં ઉપપન્નો હોતિ. અયં તતિયો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

"પુન ચપરં...પે॰... અઞ્ઞતરં દીઘાયુકં દેવનિકાયં ઉપપન્નો હોતિ. અયં ચતુત્થો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

"પુન ચપરં...પે॰... પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ મિલક્ખેસુ અવિઞ્ઞાતારેસુ, યત્થ નત્થિ ગતિ ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં. અયં પઞ્ચમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

"પુન ચપરં...પે॰... અયઞ્ચ પુગ્ગલો મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ, સો ચ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિકો વિપરીતદસ્સનો – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા

સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. અયં છટ્ઠો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

‘‘પુન ચપરં...પે॰... અયઞ્ચ પુગ્ગલો મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ , સો ચ હોતિ દુપ્પઞ્ઞો જળો એળમૂગો, નપ્પટિબલો સુભાસિતદુબ્ભાસિતાનમત્થમઞ્ઞાતું. અયં સત્તમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય.

‘‘પુન ચપરં...પે॰... અયઞ્ચ પુગ્ગલો મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ પચ્ચાજાતો હોતિ, સો ચ હોતિ પઞ્ઞવા અજળો અનેળમૂગો, પટિબલો સુભાસિતદુબ્ભાસિતાનમત્થમઞ્ઞાતું. અયં અટ્ઠમો અક્ખણો અસમયો બ્રહ્મચરિયવાસાય. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** અટ્ઠ મહાપુરિસવિતક્કા – અપ્પિચ્છસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો મહિચ્છસ્સ. સન્તુટ્ઠસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો અસન્તુટ્ઠસ્સ. પવિવિત્તસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો સઙ્ગણિકારામસ્સ. આરદ્ધવીરિયસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો કુસીતસ્સ. ઉપટ્ઠિતસતિસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો મુટ્ઠસ્સતિસ્સ. સમાહિતસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો અસમાહિતસ્સ . પઞ્ઞવતો [પઞ્ઞાવતો (સી॰ પી॰)] અયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો દુપ્પઞ્ઞસ્સ. નિપ્પપઞ્ચસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો પપઞ્ચારામસ્સાતિ [નિપ્પપઞ્ચારામસ્સ અયં ધમ્મો નિપ્પપઞ્ચરતિનો, નાયં ધમ્મો પપઞ્ચારામસ્સ પપઞ્ચરતિનોતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰) અઙ્ગુત્તરેપિ તથેવ દિસ્સતિ. અટ્ઠકથાટીકા પન ઓલોકેતબ્બા] ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** અટ્ઠ અભિભાયતનાનિ – અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પરિત્તાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ , ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ – એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં પઠમં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં રૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ અપ્પમાણાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ – એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં દુતિયં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પરિત્તાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં તતિયં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ અપ્પમાણાનિ સુવણ્ણદુબ્બણ્ણાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં ચતુત્થં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ નીલાનિ નીલવણ્ણાનિ નીલનિદસ્સનાનિ નીલનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ ઉમાપુપ્ફં નીલં નીલવણ્ણં નીલનિદસ્સનં નીલનિભાસં. સેય્યથા વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં નીલં નીલવણ્ણં નીલનિદસ્સનં નીલનિભાસં, એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ નીલાનિ નીલવણ્ણાનિ નીલનિદસ્સનાનિ નીલનિભાસાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં પઞ્ચમં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પીતાનિ પીતવણ્ણાનિ પીતનિદસ્સનાનિ પીતનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ કણિકારપુપ્ફં પીતં પીતવણ્ણં પીતનિદસ્સનં પીતનિભાસં. સેય્યથા વા પન તં

વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં પીતં પીતવણ્ણં પીતનિદસ્સનં પીતનિભાસં , એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ પીતાનિ પીતવણ્ણાનિ પીતનિદસ્સનાનિ પીતનિભાસાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં છટ્ઠં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ લોહિતકાનિ લોહિતકવણ્ણાનિ લોહિતકનિદસ્સનાનિ લોહિતકનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ બન્ધુજીવકપુપ્ફં લોહિતકં લોહિતકવણ્ણં લોહિતકનિદસ્સનં લોહિતકનિભાસં, સેય્યથા વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં લોહિતકં લોહિતકવણ્ણં લોહિતકનિદસ્સનં લોહિતકનિભાસં, એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ લોહિતકાનિ લોહિતકવણ્ણાનિ લોહિતકનિદસ્સનાનિ લોહિતકનિભાસાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં સત્તમં અભિભાયતનં.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ ઓદાતાનિ ઓદાતવણ્ણાનિ ઓદાતનિદસ્સનાનિ ઓદાતનિભાસાનિ. સેય્યથાપિ નામ ઓસધિતારકા ઓદાતા ઓદાતવણ્ણા ઓદાતનિદસ્સના ઓદાતનિભાસા, સેય્યથા વા પન તં વત્થં બારાણસેય્યકં ઉભતોભાગવિમટ્ઠં ઓદાતં ઓદાતવણ્ણં ઓદાતનિદસ્સનં ઓદાતનિભાસં, એવમેવ અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ ઓદાતાનિ ઓદાતવણ્ણાનિ ઓદાતનિદસ્સનાનિ ઓદાતનિભાસાનિ, ‘તાનિ અભિભુય્ય જાનામિ પસ્સામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોતિ. ઇદં અટ્ઠમં અભિભાયતનં. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) ‘‘કતમે અટ્ઠ ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** અટ્ઠ વિમોક્ખા – રૂપી રૂપાનિ પસ્સતિ. અયં પઠમો વિમોક્ખો.

‘‘અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી એકો બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતિ. અયં દુતિયો વિમોક્ખો.

‘‘સુભન્તેવ અધિમુત્તો હોતિ. અયં તતિયો વિમોક્ખો.

‘‘સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં ચતુત્થો વિમોક્ખો.

‘‘સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં પઞ્ચમો વિમોક્ખો.

‘‘સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં છટ્ઠો વિમોક્ખો.

‘‘સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં સત્તમો વિમોક્ખો.

‘‘સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં અટ્ઠમો વિમોક્ખો. ઇમે અટ્ઠ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

‘‘ઇતિ ઇમે અસીતિ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

નવ ધમ્મા

૩૫૯. ‘‘નવ ધમ્મા બહુકારા...પે॰... નવ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **બહુકારા?** નવ યોનિસોમનસિકારમૂલકા ધમ્મા, યોનિસોમનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ, સમાહિતે ચિત્તે યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ, યથાભૂતં જાનં પસ્સં નિબ્બિન્દતિ, નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ, વિરાગા વિમુચ્ચતિ. ઇમે નવ ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** નવ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગાનિ – સીલવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, ચિત્તવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સન – વિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, પઞ્ઞાવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, વિમુત્તિવિસુદ્ધિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં. ઇમે નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** નવ સત્તાવાસા – સન્તાવુસો, સત્તા નાનત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. અયં પઠમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો , સત્તા નાનત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા પઠમાભિનિબ્બત્તા. અયં દુતિયો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા એકત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા આભસ્સરા. અયં તતિયો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા એકત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. અયં ચતુત્થો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા અસઞ્ઞિનો અપ્પટિસંવેદિનો, સેય્યથાપિ દેવા અસઞ્ઞસત્તા. અયં પઞ્ચમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગા. અયં છટ્ઠો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગા. અયં સત્તમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં અટ્ઠમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તાવુસો, સત્તા સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં નવમો સત્તાવાસો. ઇમે નવ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **પહાતબ્બા?** નવ તણ્હામૂલકા ધમ્મા – તણ્હં પટિચ્ચ પરિયેસના, પરિયેસનં પટિચ્ચ લાભો, લાભં પટિચ્ચ વિનિચ્છયો, વિનિચ્છયં પટિચ્ચ છન્દરાગો , છન્દરાગં પટિચ્ચ અજ્ઝોસાનં, અજ્ઝોસાનં પટિચ્ચ પરિગ્ગહો, પરિગ્ગહં પટિચ્ચ મચ્છરિયં, મચ્છરિયં પટિચ્ચ આરક્ખો, આરક્ખાધિકરણં [આરક્ખાધિકરણં પટિચ્ચ (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] દણ્ડાદાનસત્થાદાનકલહવિગ્ગહવિવાદતુવંતુવંપેસુઞ્ઞમુસાવાદા અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ. ઇમે નવ ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **હાનભાગિયા?** નવ આઘાતવત્થૂનિ – ‘અનત્થં મે અચરી’તિ આઘાતં બન્ધતિ, ‘અનત્થં મે ચરતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ, ‘અનત્થં મે ચરિસ્સતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ; ‘પિયસ્સ મે મનાપસ્સ અનત્થં અચરી’તિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... ‘અનત્થં ચરતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... ‘અનત્થં ચરિસ્સતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ; ‘અપ્પિયસ્સ મે અમનાપસ્સ અત્થં અચરી’તિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... ‘અત્થં ચરતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ...પે॰... ‘અત્થં ચરિસ્સતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ. ઇમે નવ ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** નવ આઘાતપટિવિનયા – ‘અનત્થં મે અચરિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; ‘અનત્થં મે ચરતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; ‘અનત્થં મે ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; ‘પિયસ્સ મે મનાપસ્સ અનત્થં અચરિ...પે॰... અનત્થં ચરતિ...પે॰... અનત્થં ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; ‘અપ્પિયસ્સ મે અમનાપસ્સ અત્થં અચરિ...પે॰... અત્થં ચરતિ...પે॰... અત્થં ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ. ઇમે નવ ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** નવ નાનત્તા – ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં, વેદનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં, પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ લાભનાનત્તં. ઇમે નવ ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** નવ સઞ્ઞા – અસુભસઞ્ઞા, મરણસઞ્ઞા, આહારેપટિકૂલસઞ્ઞા , સબ્બલોકેઅનભિરતિસઞ્ઞા [અનભિરતસઞ્ઞા (સ્યા॰ ક॰)], અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનિચ્ચે દુક્ખસઞ્ઞા, દુક્ખે અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા. ઇમે નવ ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** નવ અનુપુબ્બવિહારા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા...પે॰... આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇમે નવ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) ‘‘કતમે નવ ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** નવ અનુપુબ્બનિરોધા – પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ કામસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ, દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા નિરુદ્ધા હોન્તિ, તતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ પીતિ નિરુદ્ધા હોતિ, ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નસ્સ અસ્સાસપસ્સાસ્સા નિરુદ્ધા હોન્તિ, આકાસાનઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ રૂપસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ નિરુદ્ધા હોન્તિ. ઇમે નવ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

‘‘ઇતિ ઇમે નવુતિ ધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા.

દસ ધમ્મા

૩૬૦. ‘‘દસ ધમ્મા બહુકારા…પે॰… દસ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

(ક) ‘‘કતમે દસ ધમ્મા **બહુકારા?** દસ નાથકરણાધમ્મા – ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ, યંપાવુસો, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો …પે॰… દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા, યંપાવુસો, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો…પે॰… અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો. યંપાવુસો, ભિક્ખુ…પે॰… કલ્યાણસમ્પવઙ્કો. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સુવચો હોતિ સોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો, ખમો પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિં. યંપાવુસો, ભિક્ખુ…પે॰… અનુસાસનિં. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં ઉચ્ચાવચાનિ કિંકરણીયાનિ તત્થ દક્ખો હોતિ અનલસો તત્રુપાયાય વીમંસાય સમન્નાગતો, અલં કાતું, અલં સંવિધાતું. યંપાવુસો, ભિક્ખુ…પે॰… અલં સંવિધાતું. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ધમ્મકામો હોતિ પિયસમુદાહારો અભિધમ્મે અભિવિનયે ઉળારપામોજ્જો. યંપાવુસો, ભિક્ખુ…પે॰… ઉળારપામોજ્જો. અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેહિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ. યંપાવુસો, ભિક્ખુ …પે॰… અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ…પે॰… કુસલેસુ ધમ્મેસુ. યંપાવુસો, ભિક્ખુ…પે॰… અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સતિમા હોતિ, પરમેન સતિનેપક્કેન સમન્નાગતો, ચિરકતમ્પિ ચિરભાસિતમ્પિ સરિતા અનુસ્સરિતા. યંપાવુસો, ભિક્ખુ...પે॰... અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો, અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા. યંપાવુસો, ભિક્ખુ...પે॰... અયમ્પિ ધમ્મો નાથકરણો. ઇમે દસ ધમ્મા બહુકારા.

(ખ) ‘‘કતમે દસ ધમ્મા **ભાવેતબ્બા?** દસ કસિણાયતનાનિ – પથવીકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ ઉદ્ધં અધો તિરિયં અદ્વયં અપ્પમાણં. આપોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ...પે॰... તેજોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... વાયોકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... નીલકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... પીતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... લોહિતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... ઓદાતકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... આકાસકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ... વિઞ્ઞાણકસિણમેકો સઞ્જાનાતિ ઉદ્ધં અધો તિરિયં અદ્વયં અપ્પમાણં . ઇમે દસ ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

(ગ) ‘‘કતમે દસ ધમ્મા **પરિઞ્ઞેય્યા?** દસાયતનાનિ – ચક્ખાયતનં, રૂપાયતનં, સોતાયતનં, સદ્દાયતનં, ઘાનાયતનં, ગન્ધાયતનં, જિવ્હાયતનં, રસાયતનં, કાયાયતનં, ફોટ્ઠબ્બાયતનં. ઇમે દસ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા.

(ઘ) ‘‘કતમે દસ ધમ્મા **પહાતબ્બા?** દસ મિચ્છત્તા – મિચ્છાદિટ્ઠિ, મિચ્છાસઙ્કપ્પો, મિચ્છાવાચા, મિચ્છાકમ્મન્તો, મિચ્છાઆજીવો, મિચ્છાવાયામો, મિચ્છાસતિ, મિચ્છાસમાધિ, મિચ્છાઞાણં, મિચ્છાવિમુત્તિ. ઇમે દસ ધમ્મા પહાતબ્બા.

(ઙ) ‘‘કતમે દસ ધમ્મા **હાનભાગિયા?** દસ અકુસલકમ્મપથા – પાણાતિપાતો, અદિન્નાદાનં, કામેસુમિચ્છાચારો, મુસાવાદો, પિસુણા વાચા, ફરુસા વાચા, સમ્ફપ્પલાપો, અભિજ્ઝા, બ્યાપાદો, મિચ્છાદિટ્ઠિ. ઇમે દસ ધમ્મા હાનભાગિયા.

(ચ) ‘‘કતમે દસ ધમ્મા **વિસેસભાગિયા?** દસ કુસલકમ્મપથા – પાણાતિપાતા વેરમણી, અદિન્નાદાના વેરમણી, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણી, મુસાવાદા વેરમણી, પિસુણાય વાચાય વેરમણી, ફરુસાય વાચાય વેરમણી, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી, અનભિજ્ઝા, અબ્યાપાદો, સમ્માદિટ્ઠિ. ઇમે દસ ધમ્મા વિસેસભાગિયા.

(છ) ‘‘કતમે દસ ધમ્મા **દુપ્પટિવિજ્ઝા?** દસ અરિયવાસા – ઇધાવુસો , ભિક્ખુ પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો હોતિ, છળઙ્ગસમન્નાગતો, એકારક્ખો, ચતુરાપસ્સેનો, પણુન્નપચ્ચેકસચ્ચો, સમવયસટ્ઠેસનો, અનાવિલસઙ્કપ્પો, પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો, સુવિમુત્તચિત્તો, સુવિમુત્તપઞ્ઞો.

‘‘કથઞ્ચાવુસો , ભિક્ખુ **પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો** હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામચ્છન્દો પહીનો હોતિ, બ્યાપાદો પહીનો હોતિ, થિનમિદ્ધં પહીનં હોતિ, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહીનં હોતિ, વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ છળઙ્ગસમન્નાગતો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં

સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ છળઙ્ગસમન્નાગતો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ એકારક્ખો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સતારક્ખેન ચેતસા સમન્નાગતો હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એકારક્ખો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ ચતુરાપસ્સેનો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ ચતુરાપસ્સેનો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ પણુન્નપચ્ચેકસચ્ચો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો યાનિ તાનિ પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં પુથુપચ્ચેકસચ્ચાનિ, સબ્બાનિ તાનિ નુન્નાનિ હોન્તિ પણુન્નાનિ ચત્તાનિ વન્તાનિ મુત્તાનિ પહીનાનિ પટિનિસ્સટ્ઠાનિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પણુન્નપચ્ચેકસચ્ચો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ સમવયસટ્ઠેસનો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામેસના પહીના હોતિ, ભવેસના પહીના હોતિ, બ્રહ્મચરિયેસના પટિપ્પસ્સદ્ધા. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સમવયસટ્ઠેસનો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો , ભિક્ખુ **અનાવિલસઙ્કપ્પા** હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો કામસઙ્કપ્પો પહીનો હોતિ, બ્યાપાદસઙ્કપ્પો પહીનો હોતિ, વિહિંસાસઙ્કપ્પો પહીનો હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અનાવિલસઙ્કપ્પો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તચિત્તો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુનો રાગા ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ, દોસા ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ, મોહા ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તચિત્તો હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તપઞ્ઞો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ 'રાગો મે પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો'તિ પજાનાતિ. 'દોસો મે પહીનો...પે॰... આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો'તિ પજાનાતિ. 'મોહો મે પહીનો ...પે॰... આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો'તિ પજાનાતિ. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સુવિમુત્તપઞ્ઞો હોતિ. ઇમે દસ ધમ્મા દુપ્પટિવિજ્ઝા.

(જ) ''કતમે દસ ધમ્મા **ઉપ્પાદેતબ્બા?** દસ સઞ્ઞા – અસુભસઞ્ઞા, મરણસઞ્ઞા, આહારેપટિકૂલસઞ્ઞા, સબ્બલોકેઅનભિરતિસઞ્ઞા, અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનિચ્ચે દુક્ખસઞ્ઞા, દુક્ખે અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા, નિરોધસઞ્ઞા. ઇમે દસ ધમ્મા ઉપ્પાદેતબ્બા.

(ઝ) ''કતમે દસ ધમ્મા **અભિઞ્ઞેય્યા?** દસ નિજ્જરવત્થૂનિ – સમ્માદિટ્ઠિસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ નિજ્જિણ્ણા હોતિ. યે ચ મિચ્છાદિટ્ઠિપચ્ચયા અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ, તે ચસ્સ નિજ્જિણ્ણા હોન્તિ. સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ મિચ્છાસઙ્કપ્પો...પે॰... સમ્માવાચસ્સ મિચ્છાવાચા... સમ્માકમ્મન્તસ્સ મિચ્છાકમ્મન્તો... સમ્માઆજીવસ્સ મિચ્છાઆજીવો... સમ્માવાયામસ્સ મિચ્છાવાયામો... સમ્માસતિસ્સ મિચ્છાસતિ... સમ્માસમાધિસ્સ

મિચ્છાસમાધિ... સમ્માઞાણસ્સ મિચ્છાઞાણં નિજ્જિણ્ણં હોતિ. સમ્માવિમુત્તિસ્સ મિચ્છાવિમુત્તિ નિજ્જિણ્ણા હોતિ. યે ચ મિચ્છાવિમુત્તિપચ્ચયા અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ, તે ચસ્સ નિજ્જિણ્ણા હોન્તિ. ઇમે દસ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા.

(ઞ) ''કતમે દસ ધમ્મા **સચ્છિકાતબ્બા?** દસ અસેક્ખા ધમ્મા – અસેક્ખા સમ્માદિટ્ઠિ, અસેક્ખો સમ્માસઙ્કપ્પો, અસેક્ખા સમ્માવાચા, અસેક્ખો સમ્માકમ્મન્તો, અસેક્ખો સમ્માઆજીવો, અસેક્ખો સમ્માવાયામો, અસેક્ખા સમ્માસતિ, અસેક્ખો સમ્માસમાધિ, અસેક્ખં સમ્માઞાણં, અસેક્ખા સમ્માવિમુત્તિ. ઇમે દસ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા.

''ઇતિ ઇમે સતધમ્મા ભૂતા તચ્છા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા સમ્મા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા''તિ. ઇદમવોચાયસ્મા સારિપુત્તો. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

દસુત્તરસુત્તં નિટ્ઠિતં એકાદસમં.

પાથિકવગ્ગો [પાટિકવગ્ગો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

પાથિકો ચ [પાટિકઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰)] ઉદુમ્બરં [પાટિકોદુમ્બરીચેવ (સી॰ પી॰)], ચક્કવત્તિ અગ્ગઞ્ઞકં;
સમ્પસાદનપાસાદં [સમ્પસાદઞ્ચ પાસાદં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], મહાપુરિસલક્ખણં.

સિઙ્ગાલાટાનાટિયકં , સઙ્ગીતિ ચ દસુત્તરં;
એકાદસહિ સુત્તેહિ, પાથિકવગ્ગોતિ વુચ્ચતિ.

પાથિકવગ્ગપાળિ નિટ્ઠિતા.

તીહિ વગ્ગેહિ પટિમણ્ડિતો સકલો

દીઘનિકાયો સમત્તો.